

**T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ETİK DAVRANIŞLAR AÇISINDAN 5-8. SINIF TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDAKİ KAHRAMANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF THE HEROES IN THE TURKISH COURSE BOOKS OF
THE 5TH-8TH GRADE IN TERMS OF ETHICAL BEHAVIORS**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEYMA BABA

172012005

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Dursun ŞAHİN

Giresun – 2020

**T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ETİK DAVRANIŞLAR AÇISINDAN 5-8. SINIF TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDAKİ KAHRAMANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF THE HEROES IN THE TURKISH COURSE BOOKS OF
THE 5TH-8TH GRADE IN TERMS OF ETHICAL BEHAVIORS**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEYMA BABA

172012005

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Dursun ŞAHİN

Giresun – 2020

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü... Anabilim Dalı Yüksek Lisans / ~~Doktora~~ / ~~Sanatta Yeterlilik~~ öğrencisi Şeyma Baba'nın Etik Davranışlar Açısından 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Kahramanların Değerlendirilmesi başlıklı tezini incelemiş olup aday 27.08.2020 tarihinde, saat 14.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Dr. Öğr. Üyesi Dursun ŞAHİN	
Üye	Doç. Dr. Mehmet ALVER	
Üye	Doç. Dr. Hüseyin POLAT	
Üye		
Üye		

ONAY

27/08/2020

Prof. Dr. Enver SARI

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans /~~Doktora~~ /~~Sanatta Yeterlilik~~ tezi olarak sunduğum “Etik Davranışlar Açısından 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Kahramanların Değerlendirilmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

27/07/2020

Şeyma BABA

ÖN SÖZ

Teknolojik gelişmeler ile birlikte popüler kültür öne çıkmış, toplumsal değerler bireyler tarafından göz ardı edilmeye başlanmıştır. Eğitimciler aileden sonra bireylerin hayatına dokunan onlara rehber olan kişilerdir. Bu noktada dijital ortamın görsel açıdan cezbediciliği karşısında eğitimcilere önemli roller düşmektedir. Eğitim sürecine dahil olan her unsurun bireylerin etik değerlerden uzaklaşmaması hususunda aktif görev yapması gerekir. Ders kitapları bu unsurlardan biridir. Türkçe eğitiminin en önemli aracı olan metinler hem temel dil becerilerinin geliştirilmesinde hem de etik değerlerin bireyler tarafından yaşam biçimi haline getirmesinde aktif rol almaktadır. Buradan hareketle çalışmada 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki kahramanlar etik davranışlar açısından değerlendirilerek, bu kahramanların öğrenciler üzerindeki etkileri araştırılmış ve sosyal gelişmelerine katkıları incelenmiştir. Yapılan literatür taramasında metinlerdeki kahraman davranışları üzerine yapılan çalışmaların kısıtlı olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın alandaki boşluğun doldurulmasına katkı sağlayacağı, araştırmacıları yeni çalışmalara yönlendirmede ışıık olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın hazırlanmasında emeği geçen, tavsiyeleriyle beni yönlendiren, bende hoş bir sada bırakan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Dursun ŞAHİN'e; bana vakit ayırarak çalışmamı düzenlememde yardımcı olan kuzenim Ahmet BABA ve kardeşim Şeyda BABA'ya; görüşlerini bildirerek tezime katkıda bulunan öğretmen arkadaşlarıma; ahlakın ve toplumsal değerlerin önemini öğreten, bu bilinçle beni yetiştiren emektar, canım annem ve babama; her zaman yanımda olan beni destekleyen ahlalarıma ve kardeşlerime, bunaldığımda sevgileriyle huzur bulduğum ailemizin en küçük üyeleri yeğenlerime sonsuz teşekkür ediyor, tüm kalbi duygularıyla minnettar olduğumu bildiriyorum.

Etik değerlerin yaşam biçimi haline getirildiği, bilginin önemini bilen ve bildiklerinin sorumluluğunu taşıyan bireylerin olduğu bir toplum olmayı temenni ediyorum.

Temmuz 2020

ÖZET

Bu çalışmada 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanları etik davranışlar açısından değerlendirerek, bu kahramanların öğrenciler üzerinde ne gibi etkileri olduğunu ortaya çıkararak, sosyal alanlarda gelişimlerine katkısı olup olmadığını araştırmak amaçlanmıştır. Metinlerdeki kahramanların tip tahlilleri, etik değerler analizi yapılmış ve öğretmen görüşlerine yer verilmiştir.

Nitel araştırma yöntemine göre düzenlenen bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman inceleme kullanılmıştır. Çalışmada doküman olarak 5. sınıf Eksen, 6. sınıf Millî Eğitim Bakanlığı, 7. sınıf Dersdestek, 8. sınıf Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarına ait Türkçe ders kitapları kullanılmıştır. Öğretmenlerin Türkçe ders kitaplarındaki metinler ve metinlerde yer alan kahramanlar hakkındaki düşüncelerini belirlemek üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış, Türkçe öğretmenleriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma sürecinde elde edilen bulgular not edilmiş, fişlemeler yapılmış, tablolar oluşturulmuş ve hazırlanan tablolar yorumlanmıştır.

Tip tahlillerinde tespit edilen bulgulara göre kahramanlar genel olarak olumlu tiplerdir. Olumsuz tiplerin davranışlarının toplumsal değerlere uygun olmadığı sezdirilmiştir. Kahramanların genel olarak etik değerlere uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bazı değerlerin daha fazla öne çıktığı bazı değerlerin ise göz ardı edildiği tespit edilmiştir. Kahramanlarda değerlerin olumlu davranışlar ile metinlerde bulunduğu, öğretmenlerin metinlerdeki kahraman davranışlarını etik değerlere uygun buldukları, öğrenci davranışlarını etkilemede yetersiz oldukları düşüncesini taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Etik davranış, Türkçe ders kitapları, kahraman, öğretmen görüşleri.

ABSTRACT

In this study, 5-8. by evaluating the heroes in the textbooks of the classroom Turkish textbooks in terms of ethical behavior, revealing what effects these heroes have on students, it is aimed to investigate whether they contribute to their devolepment in social areas. Type analyzes, ethical values analiysis of heroes in the texts were made and teachers opinions were included.

In this study, which was organized according to the qualitative research method, semi-structured interview and document analysis were used as data collection tool. Turkish textbooks of 5th class Eksen, 6th garade Millî Eğitim Bakanlığı, 7th grade Dersdestek, 8th grade Millî Eğitim Bakanlığı Publications were used as documents. A semi-structured interview form was used to determine teachers thoughts about the texts in Turkish text books and the heroes included in the texts, and interviews were conducted with Turkish teachers. Findings obtained during the study were noted, fiches were made, tables were created and prepared tables were interpreted.

According to the findings found in type tests, heroes are generally positive types. It is understood that the behavior of the negative types isn't suitable for social values. It is concluded that the heroes are generally in accordance with ethical values. It has been determined that some values are more prominent and some values are ignored. It has been concluded that values in heroes are found in texts with positive behaviors, teachers find hero behaviors in texts in accordance with ethical values, and they think that they are insufficient in influencing student behaviors.

Keywords : Ethics behavior, Turkish textbooks, hero, teacher opinions.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar DİZİNİ	IX
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	XI
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1. 1. PROBLEM DURUMU.....	3
1. 2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	5
1. 3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	6
1. 4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	7
1. 5. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	7
1. 6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
İKİNCİ BÖLÜM	13
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	13
2. 1. ETİK VE AHLAK.....	13
2.2.ETİK VE AHLAK KURALLARI	15
2. 3. EĞİTİMDE ETİK VE AHLAK.....	16
2.4. METİN VE TÜRLERİ.....	21
2. 5. ÇALIŞMAYA KONU OLAN DEĞERLER VE DEĞERLERİN TANIMLARI	25
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	31
3.YÖNTEM.....	31
3. 1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	31
3. 2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	31
3. 2. 1. Evren.....	31
3. 2. 2. Örneklem	31
3. 3. VERİLERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ	32
3. 4. VERİLERİN ANALİZİ	34
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	37
4. BULGULAR VE YORUM.....	37

4. 1. DERS KİTAPLARINDA YER ALAN KAHRAMANLARIN TİP TAHLİLLERİ.....	37
4. 1. 1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerdeki Kahramanların Tip Tahlilleri	37
4. 1. 2. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerdeki Kahramanların Tip Tahlilleri	40
4. 1. 3. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerdeki Kahramanların Tip Tahlilleri	42
7.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan kahramanların tip tahlilleri yapılmış, tablo oluşturulmuş ve tablodaki veriler yorumlanmıştır.	42
4. 1. 4. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerdeki Kahramanların Tip Tahlilleri	45
4. 2. 5-8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA OKUMA METİNLERİNDE YER ALAN KAHRAMANLARIN ETİK DEĞER ANALİZİ.....	47
4. 2. 1. Adil Olma ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	47
4. 2. 2. Aile Birliğine Önem Verme ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	48
4. 2. 3. Alçakgönüllülük Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	49
4. 2. 4. Bağımsız ve Özgür Düşünebilme Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	50
4. 2. 5. Cesaret- Liderlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	51
4. 2. 6. Çalışkanlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	53
4. 2. 7. Doğruluk-Dürüstlük Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	58
4. 2. 8. Dostluk Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	60
4. 2. 9. Empati Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	62
4. 2. 10. Estetik Duyguların Geliştirilmesi Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	62
4. 2. 11. Fedakârlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	64
4. 2. 12. Hoşgörü- Duyarlılık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	66
4. 2. 13. İyimsizlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	70
4. 2. 14. İyilik Yapmak Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	73
4. 2. 15. Kültürel Mirasa Sahip Çıkma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	73
4. 2. 16. Misafirperverlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	75

4. 2. 17. Nazik Olmak Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	76
4. 2. 18. Özgüven Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	79
4. 2. 19. Paylaşımçı Olmak Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	81
4. 2. 20. Saygı Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	81
4. 2. 21. Sevgi Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	83
4. 2. 22. Selamlaşma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	93
4. 2. 23. Sorumluluk Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	94
4. 2. 24. Şefkat – Merhamet Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	104
4. 2. 25. Temizlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	107
4. 2. 26. Vatanseverlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	107
4. 2. 27. Yardımlaşma, Dayanışma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	110
4. 3. 5-8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA DİNLEME METİNLERİNDE YER ALAN KAHRAMANLARIN ETİK DEĞERLER ANALİZİ.....	119
4. 3. 1. Adil Olma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	119
4. 3. 2. Aile Birliğine Önem Verme Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	119
4. 3. 3. Alçakgönüllülük Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	120
4. 3. 4. Cesaret- Liderlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	120
4. 3. 5. Çalışkanlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	121
4. 3. 6. Doğruluk, Dürüstlük Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	122
4. 3. 7. Dostluk Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	122
4. 3. 8. Empati Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	123
4. 3. 9. Estetik Duyguların Geliştirilmesi Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	123
4. 3. 10. Fedakârlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	124
4. 3. 11. Hoşgörü- Duyarlılık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	124
4. 3. 12. İyimserlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	126
4. 3. 13. İyilik Yapmak Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	127
4. 3. 14. Kültürel Mirasa Sahip Çıkma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	129
4. 3. 15. Misafirperverlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	130

4. 3. 16. Nazik olmak Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	130
4. 3. 17. Özgüven ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	132
4. 3. 18. Paylaşımçı Olmak ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	132
4. 3. 19. Saygı ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	132
4. 3. 20. Sevgi ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	134
4. 3. 21. Selamlaşma ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	139
4. 3. 22. Sorumluluk ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	140
4. 3. 23. Şefkat – Merhamet ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	146
4. 3. 24. Temizlik ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	147
4. 3. 25. Vatanseverlik ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	148
4. 3. 26. Yardımlaşma- Dayanışma ile İlgili Bulgular ve Yorumlar.....	148
BEŞİNCİ BÖLÜM	161
5. TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ KAHRAMAN DAVRANIŞLARI ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ.....	161
5. 1. KAHRAMANLARIN ETİK DAVRANIŞLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	161
5. 2. KAHRAMANLARIN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE ÖĞRETMENLERİN TESPİTLERİ.....	163
5. 3. KAHRAMANLARIN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL ALANLARDAKİ GELİŞİMLERİNE KATKILARI.....	165
5. 4. KAHRAMANLARIN ÖĞRENCİLERİN GELİŞİM DÖNEMLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	167
5. 5. SOSYAL MEDYA, TELEVİZYON VE METİNLERDEKİ KAHRAMANLARIN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINA ETKİLERİ	169
5. 6. METİNLERİN YETERLİLİĞİ VE ÖNERİLER	172
5. 7. KÖK DEĞERLERİN DERS KİTAPLARINA YANSIMALARI VE ÖĞRENCİLERİN SOSYAL GELİŞİMLERİNDEKİ ROLÜ	176
5. 8. METİNLERDEKİ İLETİLERDE ÖĞRENCİ FARKINDALIĞI VE KULLANILAN YÖNTEM - TEKNİKLER	178
5. 9. DERS KİTAPLARI ÜZERİNE ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ	181
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	184
6. 1. KAHRAMANLARIN TİP TAHLİLLERİ İLE İLGİLİ SONUÇ VE ÖNERİLER.....	184

6. 2. KAHRAMANLARIN ETİK DEĞERLER ANALİZİ İLE İLGİLİ SONUÇ VE ÖNERİLER	187
6. 3. GÖRÜŞMELERLE İLGİLİ SONUÇ VE ÖNERİLER.....	190
KAYNAKÇA	194
EKLER.....	198
ÖZGEÇMİŞ.....	201

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1 Çalışma Grubunun Bazı Demografik Özellikleri.....	33
Tablo 2 Tablo 2 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kahramanların Tip Tahlilleri Frekans Analizi	38
Tablo 3 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kahramanların Tip Tahlilleri Frekans Analizi ...	40
Tablo 4 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kahramanların Tip Tahlilleri Frekans	43
Tablo 5 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerdeki Kahramanların Tip Tahlilleri Frekans Analizi	45
Tablo 6 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Etik Değerler Frekans Analizi	152
Tablo 7 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Etik Değerler Frekans Analizi	153
Tablo 8 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Etik Değerler Frekans Analizi	156
Tablo 9 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Etik Değerler Frekans Analizi	157
Tablo 10 Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Etik Davranışlar Açısından Değerlendirilmesi	161
Tablo 11 Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Öğrenciler Üzerindeki Etkileri ve Öğretmenlerin Tespitleri	163
Tablo 12 Metinlerde Yer Alan Kahramanların Öğrencilerin Sosyal Alanlardaki Gelişimlerine Katkıları ve Öğrencilerde Gözlemlenen Davranışlar	165
Tablo 13 Metinlerde Bulunan Kahramanların Öğrencilerin Gelişim Dönemlerine Uygunluğu ve Gelişim Dönemlerine Uygun Bulunmayan Kahramanların Örneklendirilmesi.....	167
Tablo 14 Öğrencilerin Sosyal Medya ve Televizyon Ortamında Rol Model Aldıkları Kahramanlar ile Metinlerdeki Kahramanların Öğrenci Davranışlarına Etkileri	169
Tablo 15 Öğrencilerin Sosyal Gelişimlerinde Model Alabileceği Öncü Şahsiyetlerin, Farklı Alanlarda İsim Yapmış Kişilerin Yer Aldığı Metinlerin Yeterliliği ve Metinlerde Yer Alması İstenilen Kişiler.....	172
Tablo 16 Kök Değerlerin Ders Kitaplarına Yansımaları ve Öğrencilerin Sosyal Gelişimlerindeki Rolü	176
Tablo 17 Metinlerde Yer Alan Kahramanlar ve Olaylar Üzerinden Verilen Göndermelerde Öğrenci Farkındalığı Ve Kullanılan Yöntem ve Teknikler.....	178
Tablo 18 Ders Kitapları Üzerine Öğretmenlerin Görüş ve Önerileri	181

Tablo 19 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Etik Değerler Frekans Analizi.....	192
---	-----

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

DY	: Dersdestek Yayınları
EK	: Eksen Yayıncılık
MEBY	: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDÖP	: Türkçe Dersi Öğretim Programı
Vb.	: Ve benzeri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Eğitim kişinin sahip olduğu yaşantılarla kendisini değiştirdiği, dönüştürdüğü, geliştirdiği uzun ve kapsamlı bir süreçtir (Gömleksiz, 2018: 21). Eğitim ortamı (okul), öğretene (öğretmen) ve öğrenene (öğrenci) bu sürecin temel unsurlarıdır. Eğitim faaliyetlerinin düzenli, işlevsel olması bu unsurların aktif ve başarılı bir şekilde süreci yönetmesiyle ilişkilidir. Eğitimin sağlıklı ilerlemesini sağlayan birçok faktör vardır. Bunlardan biri öğrenmeyi etkileyen önemli bir araç olan ders materyalleridir. Dünyadaki gelişmeler bu süreçte kullanılacak yardımcı materyalleri de etkileyerek öğrencilerin sınıfta farklı birçok uyarıcıyla karşılaşmasına katkı sağlamıştır.

Derslerde çeşitli materyaller kullanılsa da eğitim-öğretimin merkezinde ders kitapları vardır. Ders kitaplarının kolay ulaşılabilir olması, her öğrencide bulunması sebebiyle eşitlik ilkesiyle çelişmemesi, evde tekrara zemin hazırlaması, tüm öğrenciler tarafından yaygın şekilde kullanılması, temalara uygun metinlerden oluşması, öğrenci seviyesine uygunluğu, görsel zenginliği ve içerdiği ölçme-değerlendirme bölümleri gibi özellikleriyle derslerde daha aktif bir şekilde kullanılmasını sağladığı düşünülmektedir.

Dil; aile ve toplumun özellikleri, yapısı, gelenekleri, kültürü gibi yönleri yansıtan bir aynadır. Bu yönüyle hem kültürün gelecek nesillere aktarılmasını hem de gelişmesini sağlamaktadır. Böylece dil bireylerden başlayarak bireyin içinde yaşadığı aile, toplum, ülke ve dünyanın gelişmesinde önemli roller üstlenmektedir

(Güneş, 2013: 22). Buradan hareketle dört temel dil becerisinin geliştirildiği Türkçe dersleri değer aktarımı, değerlerin benimsenmesi noktasında önemli göreve sahiptir. Türkçe öğretmenlerinin rol model olması, derslerde kullanılan metinlerin nitelikli olması gerekmektedir. Ana dili derslerinde kullanılan ders kitapları temel dil becerilerini kazandırma ve geliştirmede çıkış noktası olan metinleri içermeleri ile önemli bir işleve sahiptir. Planlanmış etkinliklerin yanı sıra başarılı bir Türkçe öğretiminin temeli ders kitabına ve bu ders kitabında seçilmiş metinlerin niteliğine bağlıdır. Derste kullanılacak metinlerin; hedef kitlelerin seviyesine, Türkçe eğitiminin ve dersin amaçlarına uygun olması şarttır. Bu sebeple her metnin ders materyali olarak kullanılması mümkün değildir. Türkçe ders kitaplarında yer alan

metinler öğrencilerde istenilen davranış değişikliğini oluşturmak için önemli bir araç niteliğindedir (Kemiksiz, 2018: 946). Metindeki kahramanların davranışları öğrencilerin her alanda gelişimine katkı sağlayabilir olması ve kahramanların nitelikleriyle öğrencilere rol-model olabilme potansiyeline sahip olmaları metinlerde aranacak önemli unsurlardır. Özellikle toplumu düzenleyen normları içeren etik ve ahlaki değerler açısından kahraman davranışlarının uygunluğu, bu değerleri geliştirerek gelecekte topluma yön verecek bireyler olan öğrencilerin kişilik gelişimine önemli katkısı olacaktır.

Felsefenin bir dalı olan etik kavramı günlük hayatta sıklıkla kullanılmaktadır. Fakat etik ile ahlak kavramının aynı anlamda kullanılabileceği hususunda yanlış bir algı bulunmaktadır. Etik ve ahlak birbirinden farklı kavramlardır. Etik bir ahlak felsefesidir. Ahlaki olanın özünü ve temellerini araştıran bir felsefe etkinliğidir. Ahlak ise, etiğin bir araştırma konusudur. Etik sözcüğü ahlaktan farklı bağlamda kullanılmasına rağmen, Türkçe’de genellikle ahlak sözcüğü ile etik sözcüğü birbirinin yerine kullanılmaktadır. Etik doğru ve yanlış davranış kuramıdır. Ahlak ise onun pratiğidir. Yani etik soyut kavramlar üzerine yoğunlaşırken, ahlak kültürel değerlerle ilgili doğru ve yanlışlara uygun olarak nasıl davranılması gerektiğini belirler (Mengi, 2017: 540).

İnsan yaşamı sürekli bir karar verme sürecini gerekli kılmaktadır. Bu karar verme süreci sonrasında tutum ve davranışlar etik ilkeler doğrultusunda gerçekleştiğinde ahlaki olarak değerlendirilmektedir (Mahmutoğlu, 2017: 247). Toplumu ayakta tutan tüm değerleri içeren etik ve ahlaki ilkeler, var olduğu sürece toplum da ayakta kalabilecektir.

Teknolojik gelişmeler, her türlü bilgiye ulaşılmasını kolaylaştırmış, dünya adeta küresel bir köy haline gelmiştir. Teknoloji bilgiye kolay ulaşma gibi olumlu özelliklere sahip olsa da bilgi kirliliği gibi olumsuz bir durumu da ortaya çıkarmıştır. Böyle kontrolsüz ve bilinçsiz kullanım beraberinde birçok sorun getirmiş, toplumu birlik ve beraberliğin yapı taşı olan değerlerden uzaklaştırmıştır. Bireylerin doğru bilgiye ulaşmasında, değerlerine sahip çıkmasında kılavuzluk yapma görevi ailelere ve öğretmenlere düşmektedir. Aileler ve eğitimciler bireylere doğru rol model olarak güvenilir kaynaklar aracılığıyla bu büyük sorunun önüne geçebilirler. Bu bağlamda özellikle ana dili öğretmenleri için değerlerin öğrencilere kazandırılmasında metinler

ve metinlerdeki kahramanlar önemli role sahiplerdir. Türkçe ders kitaplarındaki metinler ve metinlerde yer alan kahramanlar en az görselliğin ön planda olduğu, bireyleri cezbeden sosyal medya kadar etkileyici olması gerekmektedir.

Türkçe öğretmenlerinin hitap ettiği grup ortaokul öğrencileridir. 12-15 yaş grubu gençliğe ilk adımın atıldığı erinlik ve ergenlik gelişim dönemindedirler. Erikson “Ben kimim?” sorusuna cevap arandığı ergenlik dönemini insan hayatının en önemli dönemi olarak görmüştür. Bireyler bu soruya cevap verirken çeşitli roller içinde deneyerek karar vermeye çalışacaktır. Bu da özdeşleşme ve taklit mekanizmalarına yol açar. Birey ailesi, çevresi, okulundan veya kitle iletişim araçlarının sunduğu kişileri taklit etmektedir. Böylelikle kendini bulmaya çalışacaktır (Bacanlı, 1997: 130). Çevre etkilerine açık olunan bu dönemde doğru rol model olması çok önemlidir. Toplumsal değerlerin davranış biçimi, karakter haline getirilmeye başlandığı bu evrede sosyal medya ortamında yoğun zaman geçirmektedirler. Dijital ortam, popüler kültür adıyla gençleri içine alan farklı bir yapı oluşturmaktadır. Gençlik kültürünün değerleri, toplumun değerleriyle uyum içinde olduğu ölçüde gelecekteki hayata hazırlık olarak düşünülebilir. Eğer bu değerler toplumun değerleri ve kültürü ile kesin bir çatışma içinde ise bu durumda uyumsuzluğa neden olabilir (Ünalın, 2012: 207).

1. 1. PROBLEM DURUMU

Günümüzde hem bilimsel çalışmalarda hem de günlük yaşamda etikten daha sık söz edilmektedir. Etik, her ne kadar öncelikli bir araştırma alanının adı olarak ilkin felsefi çalışmalarda öne çıksa da günümüzde bilim çevrelerinde ve günlük yaşamda çok sık kullanılan bir sözcük haline gelmiştir.

Giderek önem kazanan etik ve ahlak kavramları, son yıllarda özellikle eğitimde de sık sık duyulmaktadır. Türkçe Öğretim Programı’nda temalarda etik davranışların içerik önerisi olarak sunulması, YÖK Genel Kurulunda alınan kararlar lisans programlarında “etik ve ahlak” konulu derslerin müfredata dahil edilmesi etik kavramının eğitime de dahil edilmek istendiğinin göstergesidir.

Modern yaşantının insanlığa getirdiği olumsuzlukların başında, ahlaki değerlere gereken önemin verilmemesi gelmektedir. Bu sebeple günümüzün genç kuşakları idealleri olmayan, zevkleri basit ve sıradan, geleceğe yönelik hayalleri ya çok kısa ya da hiç olmayan, sadece gününü düşünen, kendisini salt maddeden ibaret gören ve ancak bu yönünü tatmin etmeye çalışan, manevi değerlerden uzak,

sorgulamayan, kendilerine söylenenleri ve verilenleri kabule meyilli, özgür düşünemeyen, bilgi ve kültür donanımı zayıf bireyler haline gelmiştir (Kızıler, 2014: 6).

Toplumda her şeyden üstün tutulan değerler artık zayıflamış, arka plana itilmiştir. İnsan âdeta bir “tüketim makinesi” olarak görülmüştür. İnsanı insan yapan özellikler; bireyselliğe, bencillığe ve maddi ihtiyaçlarına indirgenmiştir. Bu yeni düzende ahlak, moral, etik, vicdan, kutsal, maneviyat, din, gelenek gibi değerler gerektiği kadar yer almamıştır. İnsanlık, savaş, sömürü ve ekonomik rekabet ile günümüz dünyasında mutluluğu elde edememiştir. Tek başına ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişme ve ilerlemeler, insanlığın barışı ve mutluluğu için yeterli olamamıştır. Bu sebeple günümüzde birey ve toplumların giderek sevgiden uzaklaştığını, sorunlar yumağı haline geldiğini, şiddet içeren eylemlere doğru meylettiğini, iyilik, güzellik, doğruluk, hoşgörü, tahammül, sabır gibi duygulardan soğuduğunu söylemek mümkündür. Özellikle gençler bir “kimlik bocalaması ya da bunalımı” sürecini yaşamaktadır. Kendini tanıma ve tanımlama, toplumdaki rolünü ve hayattaki amacını belirleme konusunda gençlerin sıkıntı ve arayış içinde oldukları gözlemlenmektedir. Bu da ergenlik dönemi gelişim özelliklerinin yerine getirilmesi gereken görevidir.

Etik ve ahlak kavramlarını eğitime dahil etme çabaları, uzmanların çalışmalarında modern zaman insanının ahlaki değerlerden yoksun olduğu tespitinde bulunmaları, etik davranışlar hususunda toplumsal bir eksikliğin var olduğunu akla getirmektedir.

İnsanın ruhsal, zihinsel ve ahlaki yönden sağlıklı olabilmesi için temel evrensel değerlere sahip olması ve bu değerleri benimseyerek davranışlarına yansıtması gerekir. Esasen hem birey hem de toplumun barış, huzur ve mutluluğu ahlaki değerlerin varlığına ve yaşatılmasına bağlıdır (Kızıler, 2014: 7). Toplumu oluşturan bireylerin etik ve ahlaki davranışlara sahip olmasında yol gösterici unsurlardan biri okuldur. Okulda eğitim-öğretim hayatı boyunca karşılaştığı uyarıcılar öğrencileri etkilemektedir. Türkçe dersleri için temel kaynak olan ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların davranışları öğrenciler için rol-model olmaktadır.

Türkçe dersinde ders kitapları önemli bir yardımcı kaynak, kitaplarda yer alan metinler ise en temel unsurdur. Öğrenciler okudukları, dinledikleri ve izledikleri metinlerdeki kahramanları model alabilmektedirler. Bu nedenle metinlerde yer alan

kahramanların davranışları, davranışlar altındaki etik unsurlar önemlidir. Alan yazın tarandığında değer, değerler eğitimi, etik ve ahlak, ders kitaplarında değerler gibi kavramlar ortaya çıkmaktadır. Fakat Türkçe ders kitabındaki metin kahramanlarıyla ilişkilendirilen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle Türkçe ders kitabında yer alan kahramanlar, kahramanlarındavranışlarındakietik değerler ve bu değerlerin Türkçe ders kitabında kullanılma sıklığı üzerine bir araştırma yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

1. 2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki kahramanları etik davranışlar açısından değerlendirerek bu kahramanların öğrenciler üzerinde ne gibi etkileri olduğunu, sosyal alanlarda gelişimlerine katkısı olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanlarda etik değerler tespit edilirken aynı zamanda metinlerdeki kahramanların tip analizinin yapılması, devlet okullarında görev yapan öğretmenlerle görüşme yapılarak ders kitaplarındaki kahramanların davranışlarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda şu sorulara cevap aranacaktır:

1. Türkçe ders kitaplarında metinlerde yer alan tipler hangi yönleriyle öne çıkmaktadır?
2. Türkçe ders kitaplarında metinlerde geçen tiplerin yaş, gelişim ve cinsiyet gibi kişilik özellikleri nelerdir ?
3. Türkçe ders kitaplarındaki kahramanlar etik davranışlar açısından uygun mudur?
4. Türkçe ders kitaplarında yer alan kahramanlar en çok hangi değer, değerler ile öne çıkmaktadır?
5. Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler öğrencilerin gelişimlerine katkı sağlamakta mıdır?
6. Türkçe öğretmenleri ders kitaplarında yer alan metinleri ve metinlerde yer alan kahramanları öğrenci gelişimleri açısından nasıl değerlendirmektedir?

1. 3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Teknolojik gelişme ve değişimlerle birlikte popüler kültür bireyleri etkisi altına almakta, sosyal medya, televizyon ve sanal ortamlar beraberinde sorunlar getirmektedir. Özellikle çevresini keşfetmek, merakını gidermek isteyen gençler ve çocuklar üzerinde olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır. Toplumu toplum yapan huzur ve birlik içinde yaşamının en önemli unsuru olan değerlerin görmezden gelindiği, kültürel deformasyona uğrayarak davranış problemlerinin yaşandığı bir ortam oluşmaktadır. Etik kurallardan bihaber bir neslin yetişmesi gelecekte yaşanılacak büyük sorunların habercisidir. Bu sorunların gelişmesini ve daha da büyük problemler oluşturmasını önlemek için her bireye sorumluluklar düşmektedir. Çocukların zamanının büyük bir kısmını geçirdiği eğitim ve öğretimin merkezi olan okullar da bu hususta dikkatli olmak durumundadır. Çocuğun okulda karşılaştığı tüm unsurlar özenli seçilmeli ve öğretmenler, çalışan tüm personeller davranışlarına dikkat etmelidir.

Günümüzde teknolojik değişme ve gelişmelerle birlikte derslerde kullanılan materyaller artmış olsa da ders kitapları en sık kullanılan materyallerdendir. Türkçe derslerinde kültürün, değer aktarımının yapılmasında metinler kullanılmaktadır. Özellikle Türkçe derslerinin ana materyaliders kitaplarının özenli hazırlanması, metinlerin ve metinlerde yer alan kahramanların öğrencilere rol model olabilecek nitelikte olması önemlidir. Metinlerde yer alan tiplerin millî, manevi, ahlaki ve etik değerlerin önemi öğrencilere sezdirebilecek nitelikte olması gerektiği düşünülmektedir. Sosyal medya ve televizyon karakterlerinin öğrenci davranışlarını olumsuz etkilemesi, Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki kahramanların öğrenci davranışlarını etkilemede önemini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin kendilerine rol model alacağı kahramanlarla karşılaşması, kahramanların etkisiyle etik değerleri davranışlarına kalıcı bir şekilde yansıtabileceği metinlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkçe eğitimi alan araştırması yapıldığında; değerler üzerine birçok çalışma yapılmış fakat her sınıf düzeyinde metinleri bir bütün olarak ele alan, metinlerde yer alan kahraman davranışlarının değerlendirildiği, metinlerde yer alan kahramanların öğrenci davranışları üzerine etkisi hususunda bir çalışmaya rastlanmamıştır. Alandaki boşluğa katkı sağlamak için böyle bir çalışmanın yapılması gerektiği düşünülmüştür. Bu çalışmada Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki kahramanların tip

tahlilleri yapıp kahraman davranışlarının etik analizi yapılarak, kahraman davranışlarının öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkısının olup olmadığı öğretmen görüşleri alınarak değerlendirilmesi bağlamında önemlidir. Elde edilecek verilerin Türkçe ders kitabına alınacak metinlerin seçimine ve ders kitabı hazırlama sürecine katkı sunacağı, etik davranışlar açısından kahraman davranışlarının değerlendirilmesinin alandaki boşluğa katkı sağlayacağı, yeni çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

1. 4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma rastgele seçilmiş Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler üzerinde yapılmıştır. Türkçe ders kitabında bulunan serbest okuma metinleri, kahraman bulunmayan metinler çalışmaya dahil edilmemiştir. 5. sınıf Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 6. sınıf Eksen Yayınları, 7. sınıf Dersdestek Yayınları, 8. sınıf Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Türkçe ders kitaplarının incelenmesi ile sınırlıdır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile ders kitapları üzerine öğretmenlerden alınan görüşler elli öğretmen ile sınırlı tutulmuştur.

1. 5. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Ortaokul 5-8. sınıf Türkçe derslerinde MEB tarafından okutulmak üzere uygun görülen, farklı yayınevleri tarafından hazırlanmış farklı Türkçe ders kitabı setlerinin benzer şekilde hazırlandığı varsayılmaktadır.

1. 6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Derse (2019) “6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Öğretmen Görüşleri bağlamında Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde Eksen yayınlarının hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabını değerler eğitimi bağlamında inceleyerek öğretmen görüşleri ile değerlendirmiştir. Çalışmada metinlerde en çok sorumluluk değerinin olduğu, en az ise estetik duyguların geliştirilmesi ve alçakgönüllülük değerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Değerlerin en fazla yer aldığı metin türü 116 değerle hikâye edici metinler, en az yer aldığı metin türü ise 46 değerle şiir türünde metinler de olmuştur. Öğretmen görüşleri incelendiğinde değerler eğitimi kavramıyla ilgili öğretmenlerin en fazla bahsettiği

değerler hoşgörü, sevgi ve yardımseverlik olmuştur. Öğretmenler olumsuz olarak: değerlerin eğitim boyutuyla sınırlandırılması, değerler eğitimine gerekli önemin verilmemesi ve sistemden kaynaklanan sorunlar nedeniyle değerlerin genellikle geri planda kalması görüşlerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin en fazla yer verilmesini istediği değerın saygı değeri olduğu saptanmıştır. Görüşmeler sonucunda değerlerin ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla verilmesi gerektiği ayrıca değerler aktarılırken canlandırma, soru-cevap ve tartışma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılmasının yararlı olacağı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kayırmaz (2019) “Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metin Türlerinin 2018 Öğretim Programına Uygunlunun İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Türkçe dersi için hazırlanan 2017-2018 ve 2018-2019 yılında okutulan toplam 13 ders kitabı incelenmiştir. Bütün kitaplarda yer alan toplam 432 metnin, metin türleri, metinlerde bulunması gereken nitelikler, metin sayıları araştırılmıştır. Araştırmalar sonucunda 2017-2018 eğitim öğretim yılında okutulan 5. sınıf kitabı hariç diğer sınıf düzeylerinde okutulan kitapların metin sayılarının eksik veya fazla olması, metin türlerinin programda yer alan metin türlerine uygun bir grafikte verilmemesi, zorunlu temaların olmaması yönünden 2018 Öğretim Programı’na uygun olmadığı tespit edilmiştir. 2018-2019 yılında okutulan tüm sınıf düzeyindeki Türkçe ders kitapları ise metin türü sayısı, programda yer verilen metin türlerinin kullanması ve zorunlu temaların yer alması açısından 2018 Türkçe Öğretim Programı’na uygun bir biçimde hazırlandığı görülmüştür.

Işık (2019) “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan halk edebiyatına ait metinleri değerler eğitimi açısından incelemiştir. Ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinleri Talim Terbiye Kurulunun belirlemiş olduğu MEB Değerler Eğitimi Yönergesi’nde yer alan 27 değer ve öğretim programında belirtilen 10 kök değer açısından taramıştır. Tespit edilen değerleri, uzman görüşlerine de başvurarak neticelendirmiştir. Buna göre incelenen ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinlerinde toplam 318 değer bulunmuştur. İncelenen 29 ders kitabı içerisinde halk edebiyatına ait toplam 120 metin tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre, Türkçe ders kitaplarında Halk Edebiyatı metinlerine yeterince yer verilmediği görülmüş, incelenen Halk Edebiyatı

metinlerinde ise en çok tespit edilen değerlerin sevgi (64), vatanseverlik (44), dostluk (23), cesaret-liderlik (21), yardımseverlik (16) ve saygı (16) değerleri olduğu tespit edilmiştir. Ders kitaplarındaki metin sayıları ve tema isimleri yıllara göre farklılıklar gösterdiği tespit edilmiş bunun sonucunda ise yıllara göre bulunan değerlerde farklılaşma olduğunu gözlemlemiştir.

Sarı (2019) “Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Değerler Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde 2018-2019 yılı eğitim ve öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) ders kitabı olarak onayladığı ve dağıtımını yaptığı ortaokul (5.-6.-7.-8. Sınıf) Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin değer sınıflandırması açısından incelemiştir. Çalışmada Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin değer açısından incelenmesi amacıyla dört kitap yirmi sekiz şiiri incelemiştir. İnceleme kriterleri olarak Schwartz'ın değer sınıflandırmaları temel almıştır. Araştırma kapsamında ulaşılan verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanmıştır. Bu araştırma sonucunda Türkçe ders kitaplarında bulunan şiirlerde sonucunda gelenek değerinin en çok, başarı ve uyma değerlerinin ise en az kullanıldığını tespit etmiştir.

Kahya (2018) “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde MEB, Ez-De, Başak, Dörtel yayınları Türkçe Ders Kitapları ele alınmıştır. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerde 223, 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerde 214, 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerde 78 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerde 110 kere değer biriminin yer aldığını belirlemiştir. Bu ders kitaplarındaki etkinliklerde toplamda 625 defa değer tespit edilmiştir.

Sarıgül (2017) “Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yatkınlığının belirlenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yatkınlığının belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda Türkçe öğretmenlerine, etik değerlere yatkınlık ölçeği uygulayarak etik değerlere yatkınlıklarını belirlemeye çalışmıştır. Araştırmanın veri toplama aracı olarak "Etik Değerlere Yatkınlık Ölçeği" kullanmıştır. Bu ölçeği uygun/kazara örnekleme yöntemiyle Çanakkale ili merkezindeki ortaokullarda görev yapan 60 Türkçe öğretmenine uygulamıştır. Daha sonra verilerin analizini SPSS 22.00 paket programından yararlanarak yapmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, anova, aritmetik ortalama, t- testi, tek yönlü varyans gibi istatistiksel tekniklerden

yararlanmıştır. Araştırmanın sonucunda Türkçe öğretmenlerinin etik değerlere yatkın olduğunu saptamıştır.

Mısırlı (2016) “Öğretmen Adaylarının Sosyal Medyadaki Etik Davranışlara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi: Eskişehir İli Örneği” adlı doktora çalışmasında öğretmen adaylarının sosyal medyadaki etik davranışlarını yordayan değişkenleri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmadan elde ettiği bulgular gizlilik, doğruluk, fikri mülkiyet, erişim boyutlarında ele alınan değişkenler açısından farklılıklar gösterdiğini tespit etmiştir. Araştırma sonucunda araştırma sürecini ve elde ettiği bulguları göz önüne alarak uygulama ve araştırmaya yönelik önerilerde bulunmuştur.

Aytekin (2015) “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Değer İletimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Millî Eğitim Bakanlığına ait ortaokul Türkçe ders kitaplarının değerler iletimi açısından incelemiştir. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ders kitaplarının seçilmesinin sebebi ülke genelinde birçok okulda bu kitapların kullanılması ve Türkçe ders kitaplarının öğretim materyali olmasının yanında değer iletimini sağlayan önemli kaynaklardan olmasıdır. Çalışmada Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak hazırlanmış ders kitaplarındaki metinler Schwartz’ın Değerler sınıflandırmasına göre incelenmiş, çalışma beş bölümden oluşmuştur. Bu bölümler; giriş, ilgili yayın ve araştırmalar, yöntem, bulgular ve yorumlar ve sonuç bölümüdür.

Sevici (2015) “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Olumlu Davranış Kazandırma Açısından İncelenmesi” adındaki yüksek lisans tezinde 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri olumlu davranış kazandırma açısından incelemiştir. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerden elde edilen bulgular; davranışın geçtiği metnin türü, davranışın veriliş biçimi, davranışın geçtiği cümle ve frekansını açıkça belirten şekilde tablolar hâlinde vererek tabloları yorumlamıştır. Çalışmanın son bölümünde bulgular ve yorum kısmından yola çıkılarak sonuç ve öneriler belirtmiştir.

Koç (2013) “8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde 1981 Türkçe Eğitimi Programı’na göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında okutulan MEB 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler ile 2006 Türkçe Öğretim Programı’na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında okutulan MEB 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki

metinleri değerler bakımından inceleyip karşılaştırmayı amaçlamıştır. Çalışmada şu sorulara cevap aramıştır: 1981 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 8.sınıf Türkçe ders kitapları, değerler bakımından ne gibi özelliklere sahiptir? 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 8.sınıf Türkçe ders kitapları, değerler bakımından ne gibi özelliklere sahiptir? 1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına göre hazırlanan 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde, değerler bakımından ne gibi farklılıklar vardır? Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından önemi nedir? Mevcut Türkçe Öğretim Programı'nda Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde bulunması gereken değerlere yer verilmediğinden söz konusu ders kitaplarındaki metinleri, nitel araştırma yöntemlerinden belge tarama ve doküman incelemesi yöntemleriyle değerler bakımından taramış, metinlerden hareketle değer listesi oluşturmuştur. 2006-2007 ve 2011-2012 eğitim-öğretim yıllarında sekizinci sınıflarda okutulan MEB yayınevine ait Türkçe ders kitaplarındaki metinleri, içerdikleri değerler bakımından betimsel analiz yaklaşımına göre analiz edip elde edilen bulguları tablo ve grafiğe aktarmıştır.

Akyol (2010) “İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde iki farklı yayınevine ait, öğrenci ders ve öğrenci çalışma kitabını içeren, 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarında yer alan sevgi temasının hedefler, kazanımlar ve etkinlikler bakımından değerler eğitimine uygunluğunu incelemiştir. İncelenen her iki kitabın, sevgi temasındaki hedef ve kazanımlarının, dil ve zihin becerilerini karşıladığı fakat sevgi değerini karşılamadığını tespit etmiştir. Sevgi temalarında dil becerileri ve metni analiz etmeye dönük kazanımlar yer alırken doğrudan sevgi değeri ile ilgili hiçbir kazanımın bulunmadığını saptamıştır. Sevgi temalarında, genel olarak değer kazandırmaya dönük etkinlikler, dil becerisi ve metin çözümlemesinedönük etkinliklerden daha az olduğunu belirtmiştir. Her iki Türkçe ders kitabında da öğrenciyi duyuşsal yönden geliştirecek drama, rol yapma, empati etkinlikleri, tartışma, işbirlikçi öğrenme, örnek olay, eğitsel oyun, gezi-gözlem türünden yöntem ve tekniklere daha çok ağırlık verilmesi gerektiğini belirlemiştir.

Kan (2010) “Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kültür Öğeleri Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları ilköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabında kültür öğelerine

ne ölçüde yer verildiğini ve bu öğelerin öğrencilere nasıl aktarıldığını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu çalışma sonucunda, incelenen ders kitabında dil, din, tarih, örf ve âdetler, aile ve akrabalık ilişkileri, giyim kuşam, sanat, spor, yiyecek, içecek ve beslenme, vatan ve evrensel değerler ile ilgili kültür öğelerine yer verildiğini tespit etmiştir. Bu kültür öğelerinin metinler ve resimlerle öğrencilere aktarılmaya çalışıldığını belirlemiştir.

Aral (2008) “Millî Eğitim Bakanlığının Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe ders kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinde Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabını adâlet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, dürüstlük, dinî değerler, duyarlık, misafirperverlik, estetik, özgürlük, sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, vatanseverlik, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü ve temizlik değerlerine göre incelemiştir. Araştırmada sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü ve temizlik değerlerine yer verilmediğini tespit etmiştir. En çok işlenen değerlerin vatanseverlik, sevgi, saygı ve dinî duygular olduğunu tespit etmiştir. Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin öğretim programındaki tüm değerleri kapsamadığı, işlenen değerlerde ise işlenme oranlarının birbirinden oldukça farklı olduğu sonucuna varmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2. 1. ETİK VE AHLAK

“Etik” sözcüğünün kökeni, Yunanca birbirinden oldukça farklı anlamlara işaret eden “ethos” sözcüğüne dayanmaktadır. Bu sözcük genellikle bir kişinin esas yeri ve yurdu, ikamet ettiği ev ya da memleket anlamının yanında; alışkanlıklar, geçmişten gelen birikimler, insan davranışlarının bilinen tarzları, töreleri ve adetleri gibi anlamları kapsamaktadır. Bunlara ek olarak töresel ve ahlaksal bilinç, inanç, tutum, karakter vb. anlamlar da karşımıza çıkmaktadır. Etik, iki farklı anlama sahiptir. Bunlardan ilkinde, alışkanlık, töre, gelenek anlamlarını taşır ve bunlara uyanların ve uygulayanların etiğe göre davrandığı belirtilir. Diğer anlamı ise daha dar ve asıl anlamı olarak kabul edilir. Kişilerin kendisine aktarılan eylem kuralları ve değer ölçülerini sorgulamadan uygulamayıp, aksine, kavrayarak ve üzerinde düşünerek talep edilen iyiyi gerçekleştirmek için onları alışkanlığa dönüştürme durumunda, etiğe göre eylemde bulunulmuş veya davranılmış olduğu anlatılmaktadır (Mahmutoğlu, 2017: 236).

Etik sözcüğü aslında bireye bağlı, onunla ilgili bir durumu, ona özgü olan karakterini, huyunu ifade etmektedir (Mengi, 2017: 539). Her birey neyin iyi, neyin kötü, neyin doğru, neyin yanlış, nelerin erdem, nelerin ahlaksızlık, neyin adil olduğunu kendi fenomenolojik alanında, zihinsel süzgeçlerden geçirerek sonuca ulaşır. Ulaştığı olgular özünde kendi düşünce yapısının izlerini taşımakta, bu şekilde karakterini davranışlarına yansıtmaktadır.

Ahlak, Arapça “huy, tabiat, karakter” anlamlarına gelen bir kelime olup insanların “iyi” veya “kötü” olarak nitelenmesine yol açan, insanların toplum içindeki eylemlerini ve birbiriyle olan ilişkilerini düzenlemek amacıyla başvuru kuralları sistemidir Etik ise toplumda yaşanmakta olan ahlak üzerine düşünme, onun kurallarını araştırma ve belirli sonuçlara ulaşma çabasıdır. Buna göre ahlak kavramı, etikten hem geniş kapsamlı hem de çok önce kullanılmıştır. Ahlak (moral) ve etik, etimolojik olarak birbirine paralel bir anlam taşırlar. Ancak yine de aralarında az da olsa bir farkın olduğu görülmektedir. Ahlakın yukarıdaki tanımından farklı olarak etik, daha çok ahlaklılık üzerine bir bilinç anlamına

gelmektedir. Etiğin ortaya çıkmasından önce insanların hayatında ahlak kuralları vardı. Daha sonra ortaya çıkan etik, belli toplumlarda veya belli dönemlerde ortaya çıkmış ahlak kurallarıyla değil, ahlakın temelini ne olduğu, farklı ahlak kuralları arasında seçim yapmamızı belirleyen ölçütlerin neler olabileceği gibi konularla ilgilenmiştir (Kızıler, 2014: 6).

Etik ve ahlak genel olarak birbirlerinin yerine kullanılsa da birbirinden farklı iki kavramdır. Etik bir ahlak felsefesidir. Ahlaki olanın özünü ve temellerini araştıran bir felsefe etkinliğidir. Ahlak ise, etiğin bir araştırma konusudur. Ahlak, toplumların gereksinim ve çıkarları doğrultusunda, alışkanlıklar, gelenekler, töreler ve kamuoyunun gücünden destek alan, kendiliğinden biçimlenmiş, genel kabul görmüş yasaklama ve değerlendirmelerdir. Bu anlamda ahlak görelidir ve toplumdan topluma değişebildiği gibi aynı toplum içindeki farklı grupların benimsediği ahlak kuralları arasında bile farklılıklar vardır (Mahmutoğlu, 2017: 232). Ahlak, genellikle insanların kendisine göre yaşadıkları bir ilkeler topluluğu, bir kurallar toplamı anlamına gelir. Ahlak felsefesi ya da etik ise ahlaktan farklı olarak, bu tür davranışları felsefi olarak inceleyen, onları açıklamaya ve değerlendirmeye çalışan felsefe dalıdır. Bir başka ifade ile etik, ahlak üzerine söz söyleme etkinliğidir (Aydın, 2006: 14).

Türkçe Sözlük'te davranışın tanımı, “davranma işi, tutum, davranım, muamele hareket”, “dıştan gözlemlenebilecek tepkilerin toplamı”, “organizmanın uyarılar karşısındaki tepkilerinin bütünü” olarak verilmiştir (<https://sozluk.gov.tr/>, 12.57). Etik, gerçekleştirilecek her eylemde kişilerin çeşitli konulara ilişkin sınırlarını çizen ve bu sınırlar içerisinde nelerin yapıp yapılamayacağını bilmesidir (Dinç, Gizir, 2019: 29). O halde etik davranış da bireylerin bu sınırlar içerisinde yapılması gerektiğini bildiği durumları davranışa dönüştürmesidir. Ahlaki ilkelere uygun davranmak toplum tarafından alışlagelmiş olanı uygulamak olarak betimlenebilir. Buradan da hareketle ahlaki ilkelere uygun davranma konusunda tam bir gönüllülüktен söz edilemeyebilir. Fakat etik ilkelerin bireyler tarafından kendi zihninde sorgulanarak davranışa dönüştürüldüğü, kendi özgür iradesi ile isteyerek davranışlarına yansıttığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Toplumu oluşturan bireylerin bir arada huzurla yaşamasını sağlayan tüm değerler etik değerler olarak düşünülebilir. Her bireyin bu değerleri davranışlarına yansıtmaması toplumun birliğini ve beraberliğini koruyarak iç dinamizmi sağlamlaştırması kültürel sarsılmalara da fırsat vermeyecektir.

2.2.ETİK VE AHLAK KURALLARI

Etik; birey, grup ve toplum için iyi-kötü, doğru-yanlış gibi davranışlara yönelik ilkeler koyarak insanın iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış birbirinden ayırmasını sağlayan ve insanları belli kurallara yönlendiren ilkeler bütünüdür. Bu ilkeler insanlar için iyi amaçlar ve doğru ölçütler koyar. Yani; insanların kiminle ne zaman, nerede, nasıl ve ne ölçüde ilişkide bulunacağına dair belli kurallara yönelik ölçütler sunar. Bu ölçüt ve kurallar ise insanların bir arada yaşama ve birlikteliğini koruma açısından önemlidir. İnsanların bir arada daha iyi yaşamasının ön koşulu evrensel temel etik değerlere bağlanır. Diğer bir ifadeyle evrensel temel etik değerler her zaman ve her insan için doğru eylemi belirleyen ya da iyiyi kötünden ayıran bir koddur.

Etikğin amacı, bireye toplum içerisinde diğerleriyle birlikte yaşarken iyi temellendirilmiş ahlaki kararları kendi başına verebilecek durumda olmayı ve kendi başına var olabilmeyi öğretmektir. Buradan da hareketle toplumu düzenleyen normları oluşturan tüm değerlerin etik değer kapsamında olduğu düşünülmektedir.

Toplumda her birey farklı huy ve mizaç donanımı ile dünyaya gelmiştir. Huy doğuştan getirilir. Buradan hareketle “İyi ya da kötü huylara sahip bireylerin bu özellikleri değiştirilebilir mi?” sorusu akla gelebilir. Terbiye ve ahlak gibi disiplinlerin en eski zamanlardan beri var olması bunların huylar üzerinde etkili olduğuna inanıldığının ve kötü huyların iyi bir terbiye ile değiştirilebileceğinin kabul edildiğinin bir delilidir (Başgil, 2016: 46). Toplumda ahlaki değerlerin farkına varamamış bireylerin olması, iyiyi-kötüyü ayırt edememeleri değerlerin bir kurallar bütünü olarak sunulmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Günümüz çağdaş anlayışı kurallar bütünü olan ahlak kavramını geliştirerek doğru ve yanlış ölçütlerinin sezdirilerek bireylerin ulaşacağı ve davranış oluşturma sürecini kapsayan etik kavramını öne çıkarmıştır.

Halkın kendi kendine oluşturduğu, hiçbir yazılı metne dayanmayan kanunlara “etik ilkeler” denir. Tek bir ahlaktan değil, ahlaklardan söz edilebilirken, bir bilgi dalı olarak sadece tek bir etikten söz edilir. Yani etik, evrensel değerlerin içerisinde barındığı, iyi ve kötü davranışları birbirinden ayırmak için oluşturulmuş kurallar bütünüdür (<http://ekipedu.com/>, 20.49).

Etik ve ahlak kuralları özünde evrenseldir, ancak içerikleri her kültürün özelliğine göre farklılık göstermektedir. Etik ve ahlaki davranışların temelini, nesilden nesile aktarılan kültür ve toplumu oluşturan bireylerin duygu ve düşünceleri oluşturmaktadır. Toplumda bireylerin bir arada yaşayabilmesine olanak sağlayan, toplumu düzenleyen tüm değerler etik değerdir. Dünyanın her yerinde bu değerler aynıken bu değerlerin davranışlara yansıma biçimi farklılık taşımaktadır. Bu da kültür farklılığının, insan davranışlarındaki çeşitliliğin göstergesi olmaktadır. Örneğin, sevgi evrensel bir değerdir. Türkiye’deki bir anne yavrusu öldüğünde sevgisini ağlayarak gösterirken, Japonya’daki bir anne gelen misafirlerine saygısından gülümsemek zorundadır. Nazik olmak değeri tüm kültürler için ortak bir değerdir. Türkiye’de şık hazırlanmış bir yemek masasında çatal, kaşık ve bıçağın kullanılması kibarlık göstergesi iken, Hindistan’da geleneksel bir ailenin masasında çatal ve kaşık istenilmesi ve kullanılması kaba bir davranış olarak anlaşılmaktadır. Misafirperverlik değeri her kültüre göre farklı anlamlar taşımaktadır. Bir Türk Alman bir arkadaşını misafir etmesi durumunda ona hiçbir harcama yaptırmayacak; kalacağı yerden yemeklerine kadar her unsuru düşünerek onu rahat ettirmek için elinden geleni yapacaktır. Bir Alman ise Türk arkadaşını misafir edecek olsa tüm harcamalardan her birey kendisi sorumludur. Bu kültür “Alman hesabı” şeklinde kalıplaşmıştır. Her Türk evinde misafir için ayrılan, kapısı ancak misafir geldiğinde açılan, evdeki çocukların girmesinin yasak olduğu bir oda vardır. Bu oda için “misafir odası” kullanımı da mevcuttur. Böylesine titizlikle korunan bir odanın olması bile Türk kültüründe misafire verilen değeri ortaya koymaktadır.

2. 3. EĞİTİMDE ETİK VE AHLAK

Günümüzde sıkça kullanılan etik ve ahlak kavramları sadece felsefenin bir dalı olmaktan çıkarak tüm bilimlerin konusu haline gelmiştir. Giderek önem kazanan etik ve ahlak kavramları, son yıllarda özellikle eğitimde de sık sık duyulmaktadır. Türkçe Öğretim Programı’nda temalarda etik davranışların içerik önerisi olarak sunulması, tüm derslerin öğretim programlarının bazı bölümlerinde etik kavramının kullanılması, Bilgisayar Bilimi dersi içeriğinde “Etik, Güvenlik ve Toplum” konusuna yer verilmesi, YÖK Genel Kurulunda alınan kararla lisans programlarında “etik ve ahlak” konulu

derslerin müfredata dahil edilmesi gibi gelişmeler etik kavramının eğitime de dahil edilmek istendiğini göstermektedir.

Yapılandırmacı eğitim yaklaşımı ile değerler eğitiminin önemi artmış ve öğretim programlarında “değerler” başlığı altında açıklamalarla yer almıştır. 2005 Türkçe Öğretim Programı ve sonrasında güncellenen öğretim programlarında değerlere, ahlaki ilkelere vurgu yapılmıştır. Güncellenen son 2019 Türkçe Öğretim Programı’nda da değer, ahlak ve etik kavramlarına yer verildiği görülmüştür.

2019 Türkçe Öğretim Programı’nda “Değerlerimiz” başlığı altında şu ifade yer almaktadır:

“Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır” (MEB, 2019: 4).

Türkçe öğretim programında yer alan bu ifade değerler eğitimi açısından olumludur. “Değerlerimiz; öğretim programında yer alırken ayrı bir konu, öğrenme alanı veya ünite olarak görülmeyp, bütün öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır” (MEB, 2019: 4). Bu ifadeden de anlaşıldığı gibi değer eğitimi tek bir dersin içeriği olarak görülmemeli, tüm eğitimcilerin işbirliği ile eğitim sürecinin her basamağında öğrencilere sezdirilerek yaşamlarının bir parçası haline getirilmelidir. “Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.” (MEB, 2019: 4). Programda kök değerler açıkça ifade edilmiştir. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi kapsamında anahtar yetkinliklerin yedinci maddesi olan “inisiyatif alma ve girişimcilik” başlığında şu ifadeye yer verilmiştir:

İnisiyatif Alma ve Girişimcilik: Bireyin düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisini ifade eder. Yaratıcılık, yenilik ve risk almanın yanında hedeflere ulaşmak için planlama yapma ve proje yönetme yeteneğini de içerir. Bu yetkinlik, herkesi sadece evde ve toplumda değil işlerine ait bağlam ve şartların farkında olabilmeleri ve iş fırsatlarını yakalayabilmeleri için aynı zamanda iş hayatında

desteklemekte; toplumsal ve ticari etkinliklere giren veya katkıda bulunan kişilerin ihtiyaç duydukları daha özgün bilgi ve beceriler için de bir temel teşkil etmektedir. Etik değerlerin farkında olma ve iyi yönetişimi desteklemeyi de kapsar (MEB, 2019: 4).

Bu ifadeyle bireylere etik değer farkındalığı kazandırılması konusuna atıfta bulunulduğu düşünülmektedir. “Dijital kaynakların, özellikle internetten indirilen materyallerin kullanımında intihal yapılmamalı, etik kurallara ve telif haklarına uyulmalıdır.” ifadesi ile program etik kurallara uyma hususunda eğitimcilere de öneride bulunmaktadır. Programda “Temalara İlişkin Açıklamalar” kısmında, “Bilim ve Teknoloji” alt başlığında “etik” konu olarak önerilmektedir.

Ahlak, bireylerin veya grupların birlikte barış içinde yaşamalarını sağlayan kurallar sistemini ifade eder. Ahlak, bütün unsurlarıyla bireyin hazır bulunduğu norm ve kurallar bütünüdür. Burada birey, büyük ölçüde pasif ve alıcı durumdadır. Etik, bireyin alıcı değil kurucu, etkin olduğu kararlar ya da tutumu ifade eder. Çünkü o, burada hazır bulunduğu değer ve kuralları hayatına almakla yetinmez, onları zihninde tartışarak, sorgulayarak zihninde yapılandırır. Çağdaş yaklaşımla beraber bireyi temel alan eğitim sisteminin temelinde de düşünme, sorgulama gibi üst düzey zihinsel becerileri geliştirmek esastır. Düşünmeyi öğretmek en önemli husustur. Bireylerin neyin iyi neyin kötü olduğuna kendi zihninde sorgulamalar ile ulaşması, zihninde yapılandırarak davranış haline getirmesi kalıcılığı artıracaktır. Bireyler aynı zamanda bir hayat felsefesi, yaşama karşı bir duruş oluşturacaklardır. Hayatına bu şekilde etik bir boyut katarken ahlaktan beslenerek ilkeli ve evrensel bir düzeye yükselme yolunda adımlar atacaktır.

Eğitim kavramı ifade edildiğinde akla ilk okul ve öğretmenler gelse de eğitimin ilk temelleri aile ile atılmaktadır. Çocuk içine doğduğu toplumun değer yapısının farkına aile ile varmaktadır. Piaget ve Kolberg’ e göre çocuk ilk altı yaşına kadar ahlaki ilkelerin farkında değildir. Piaget’e göre çocuklar ahlak anlayışlarını yetişkinlerin etkisi altında oluştururlar. Kohlbergde çocukların ahlaki düşüncelerinin aşamalar halinde geliştiğini ve çocukların kendi kişisel ve öznel ahlak sistemlerinin 13 yaşına geldiklerinde oluşturduklarına inanmıştır (Bacanlı, 1997: 135)

Ebeveynler, çocukların etik eğitimi için çok önemlidir çünkü onlar çocuklar için önemli bir model oluştururlar. Çocuk ilk etik algı dürtülerini hayatının ilk yıllarında ebeveynleri ile sevgi dolu ilişkisinden alır. Bu koşulsuz

sevgi ilişkisinde çocuk kendini kabul görmüş ve güvende hisseder. Bu yüzden güven ve sevgiyle karşılık verir. Ebeveynin ilgisi çocuğu kendiliğinden başka insanlara karşı sorumlu ilişkilere yönlendirir ve sorumluluk ahlaki davranış için temeldir. Ebeveynlerin bir şeyi neden istediklerini açıklayabilmeleri ve çocuğun merakını uyandırmaları önemlidir (<http://ekipedu.com/>, 20.49).

Toplum tarafından sorumluluk, saygı, sevgi, adil olmak gibi temel değerleri içeren bir etik yaklaşımın okullarda geliştirilmesi ve öğrencilerin karakter eğitiminin desteklenmesi günümüzün parçalanmaya giden dünyasında toplumsal bütünlüğün sağlanması açısından önemlidir. Etik eğitiminde başarının ön koşulu öğrenci öğretmen arasında sağlıklı raporkurulmasıdır. Öğrencisine saygı ve güven duyan, onu koşulsuz kabul eden, saydam bir eğitimci onlarla sağlıklı bir iletişim kurmayı başaracaktır. Eğitim insanı doğumdan ölüme kadar etkileyen ve bir şekle sokmaya çalışan süreçtir. Etik ise insanın “ne yapmalıyım, nasıl yapmalıyım” sorularına vermeye çalıştığı yanıttır.

Ebeveynler ve eğitimciler arasındaki ortaklık okul öncesinden başlamak üzere çocukların bütünsel gelişimi için çok önemlidir. Bu noktada öğretmenlerin eğitiminin ve kişisel gelişiminin önemi vurgulanabilir. Öğretmen çocuğa ulaşmaya çalışmalı, biraz zaman alsa da güven duygusu içinde, ruhsal temas kurmalıdır. Öğretmenin empati kurma ve kurdurma becerisinin olması da etik eğitim için çok önemlidir. Eğitimin merkezinde olan öğretmenlere etik ve ahlak kurallarını öğrencilere kazandırmada önemli görevler düşmektedir. Hem Piaget hem de Kohlberg ahlak eğitiminin okul öncesi evresinde başlaması gerektiğini önermiştir. Kohlberg çocukların ahlaki değerleri ahlaki ikilemlerle öğrenmeleri gerektiğine ve öğretmenlerin ahlaki eğitimde hayati rol oynadıklarına inanmıştır. Öğretmenlerin iyi model olduklarında, çocukların ahlaki konuları yapıcı bir şekilde keşfetmeleri için ortam sağladıklarında daha etkili öğrenmeler gerçekleştirecekleri düşünülmektedir.

Öğretmen-öğrenci ilişkisinde, öğretmene öğrenciyi denetleme, onu istenen şekilde yönlendirme, onun öz-yeterliliğini ve bağımsızlığını destekleme görevi ve yetkisi verilmiştir. Bu görevi üstlenmekle öğretmen, öğrenci üzerinde etik bir sorumluluğu da kabul etmektedir. Toplum da öğretmene yetişmekte olan bir bireyin gelişimini yönlendirmek gibi önemli bir sorumluluğu vermekle, öğretmenin bu ilişkide baskın rolü üstlenmesini kabul etmiş olmaktadır. Buradaki rol baskıcı bir tutumdan ziyade öğrencilere rehber olma, onlara yollar gösterme olarak düşünülebilir.

Eğitimciler tarafından ilk olarak eğitim ortamında etik iklimin oluşturulması gerekmektedir. Öğretmen adaletli olmalı tüm öğrencilerine eşit davranmalıdır. Onlara dürüst, içten davranarak onlarla güven bağı kurmalıdır. Her bireyi koşulsuz kabul ederek ne yaparsa yapsın onun değerli olduğunu hissettirmesi gerekmektedir. Öğretmen ve öğrenci arasında raport kurulursa iletişim de sağlıklı olacaktır. Yapılandırmacı yaklaşımın temeli olan her birey biriciktir, tektir anlayışı değerler eğitimine de yansıtıldığında öğrencilerin davranışlarına yansımaları görülecektir.

Öğretmenin sınıf içerisindeki düzeni sağlamak için öğrenciler ile birlikte hazırladığı sınıf kuralları sınıf içi düzeni oluşturmakla kalmayarak, etik düzen ve ahlaki sorumlulukların öğrencilere kazandırılmasında öğretmenlere önemli bir fırsat sunmaktadır. Sınıf içi ve okul genelinde öğretmen-öğrenci etkileşimlerinde öğretmen davranışları mesaj niteliği taşıyarak etik değerlerin öğrencilere kazandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla öğrencilere model olan öğretmenlerin tüm davranışlarında daha dikkatli olması gerektiği ifade edilebilir.

Üniversitelerin topluma karşı ekonomik ve sosyal sorumlukları vardır.

Üniversiteler yükseköğrenim hizmetini sunarken hem bilgi hem de beceri yönüyle bireylerin gelişimine katkı sunmaktadır. Bir yandan bireylerin akademik gelişimini sağlarken diğer taraftan bireylerin uzmanlık alanıyla ilgili becerilerin gelişimini sağlamaktadır. Herhangi bir mesleğin üyesi olan bireyler eylemleri açısından mesleki etik ilkelere bağlıdır. Mesleki ilkeler, her mesleğin kendi meslek etik kodlarının bir göstergesidir. Bu yüzden üniversiteler herhangi bir mesleğe kalifiye eleman yetiştirirken, bireylere sadece bilgi ve beceri kazandırmakla yetinmemektedir; aynı zamanda bireylerin mesleki etik duyarlılıklarının da gelişmesini ve etik tutuma sahip olmalarını önemsemektedir. Meslek edindirme sürecinde üniversite öğrencilerinin mesleki etik tutuma sahip olması ve mesleki etik duyarlılıklarının yüksek olması iyi bir üniversite eğitimi ile mümkündür. Dolayısıyla, meslek edindirme sürecinin en önemli ayağı olan üniversite eğitimi ile üniversite öğrencilerin etik ilkeler, kodlar veya etik dışı davranışlar konusundan aydınlatılmaları gerekir. Çünkü üniversite öğrencileri, her ne kadar edinecekleri meslekleri ile ilgili rol ve insan ilişkilerine yönelik değerleri, meslek etik kod ve ilkeleri bilseler de pratikte belli bir tecrübeye, etik tutum veya duyarlılığa sahip olmadıkları için uygulamada önemli oranda etik sorunla karşılaşır ve ikilemde kalırlar. Bu anlamda gelecekte ikilemde kalacak üniversite öğrencilerinin etik sorunları fark etme, çözümleme ve ikilemden

kurtulmaları için öğrencilerin etik tutum ve davranışlarını ölçmek için üniversitelerde çeşitli değerlendirme ve ölçme araçlarının geliştirilmesi son derece önemlidir (Mengi, 2017: 541).

2.4. METİN VE TÜRLERİ

Metin eskiden bir yazıyı meydana getiren kelimeler bütünü, bir kitabın veya yazının bizzat yazarı tarafından kaleme alınmış orijinal nüshası anlamında kullanılırdı. Daha sonra Latince kökenli tekstus (dokuma) sözcüğünden türetilerek Batı dillerinde kullanılan tekst (kumaş, dokuma) karşılığında metin kavramının anlam çerçevesi genişletilerek kullanılmaya başlanmıştır (Macit, Soldan, 2019: 10).

“Metin, belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür.” (Günay, 2007: 44). Türkçe sözlük’te metin “bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, basılı veya el yazması parça.” şeklinde açıklanmıştır. (<https://sozluk.gov.tr/> 11:40).

Metin dilin durağan bir birimi değil devingen bir sürecidir. Bir başka deyişle metin hem (yazarın oluşturduğu) ürün hem de (okuyucunun okuma sırasında anlamlandırması bakımından) süreç olma özelliğini bir arada taşır (Günay, 2007: 45).

Her metin belli bir hedef kitleye yazılmış ya da söylenmiştir. Anlam oluşturmak için belli bir mantık ve yaklaşıma göre düzenlenmiş ve bir kurmaca dünya oluşturan her metnin belli bir alıcı kitlesi vardır (Günay, 2007: 54). Bireysel farklılıklar, çeşitli yaş gruplarına göre metin türlerine olan ilgi de değişmektedir. 11-14 yaş grubunda olan ortaokul öğrencilerinin ilgisini daha çok yazınsal metinler çekmektedir. Yazınsal metinler alıcıya bir şey esinleme ve onda bir şey çağrıştırma gücüne sahiptir (Günay, 2007: 122). Yazar okuyucuya her şeyi açık bir şekilde sunmaz, sezdirimler yapar ve okuyucudan çıkarımlarda bulunmasını bekler. Bu da okuyucunun yetkin bir okur olmasını, metne yoğunlaşmasını gerektirir. Okuduğundan çıkarımlarda bulunmasında, okuduğunu anlamlandırmasında öğretmenlerin yönlendirmelerde bulunmaları önemlidir.

Metin türleri farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılmaları tek tek açıklamaktan ziyade genel kabul görmüş olan edebî metnin ve bilgilendirici metnin açıklamalarına yer vermenin daha doğru olacağı düşünülmektedir. Edebi metin, herhangi bir duygu, düşünce, hayal, intiba ve olayın dil vasıtasıyla ama

edebilikdeğerinihâiz bir biçimde ifadesinden oluşan “söz ve eylem” bütünüdür (Çetişli, 2014: 374). Kendi içinde her edebi metinde parçalar ve her türlü ayrıntı bütün içinde bir anlam taşır. Ele alınan unsurlar, gerçek olan/olmayan olaylar ve nesneler, itibari (kurmaca) bir yapı içinde anlatılır. Malzemesi dile dayanan edebi metinlerin kültür taşıyıcısı olduğu kabul edilir (Macit, Soldan, 2010: 11). Edebiyat bize hakikati bildirir fakat bilimin açıkladığı hakikat değildir bu, sezgisel bilgi kazandırır (Moran, 2016: 276). Bilgilendirici metin alıcının bilmediği varsayılan bir konuda, onu bilgilendirmek ve bu bilgilere göre davranmasını istemek için hazırlanan metinlerdir. Bilgilendirici metinler metin tipi açısından açıklayıcı, anlatısal, kanıtlayıcı, betimleyici ya da sözbilimsel olabilmektedir (Günay, 2007: 363).

2019 Türkçe Öğretim Programı’nda hikaye edici metin türleri, bilgilendirici metin türleri ve şiir olmak üzere üçe ayrılmıştır. Kayırmaz’ın çalışmasından alınan metin türleri tanımları aşağıda belirtilmiştir:

“Hikâye edici metin türleri; hikâye maddesi sözlüklerde olmuş veya olması mümkün olayları yazılı ve sözlü olarak anlatma olarak tanımlanmıştır. Yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayların, yer, zaman, kişi ve olay unsurları ile anlatmaktır. Genellikle betimleyici ve öyküleyici anlatım biçimleri kullanılır. Bilgi verici metinler belli bir konu veya sorun hakkında bilgi veren, düşünceler aktaran, çözümleyici öneriler sunan yazılardır. Bilgi verici metinlerde 7 yaratıcılık ve okuyucuya yol gösterecek bir kurgusalılık yoktur. Şiir, bizi bulunduğumuz bir ruh halinden alıp başka bir ruh haline götürebilen yazı; ses uyumu, vezin, kafiye gibi güzellik öğeleriyle süslenmiş olup güzel hayaller taşıyan sanatlı sözlerdir. Şiiri tarif etmek güçtür. Çünkü şiir anlayışı herkese, her devre göre değişmektedir.” (Kayırmaz, 2018: 3-12).

12-15 yaş grubu çocuğu gençliğe geçiş yaşadığı bu dönemde karmaşık duygular içindedir. Bu sebeple daha karmaşık türlerden, sorun çözmekten, akıl yürütmekten hoşlanır. Artık farklılaştığını bilir ama tam olarak çocukluktan çıkmamıştır. Bazen çevresindekilerin etkisiyle çocuk ya da genç hangi gruba dahil olduğunu düşünür.

Özellikle bu dönemde kendine kahraman yaratma peşinde olan çocuk, sinema, müzik veya spor dünyasından bir ünlüyü örnek alır. Bu dönemde faydalı olabilecek bilgiler içeren, örnek alınabilecek hayatları olan insanlara ait biyografiler okutulabilir. Psikoterapik öyküler de dikkat çeker. Meslek seçmeyi etkileyecek, meslekler hakkında bilgi veren kitaplar okumak ister. Polisiye

hikâyeler, gençlik romanları, soyut konuları işleyen hikâyeler ve mizah dergilerine rağbet eder. Bu dönem çocukları vatan, millet, bayrak sevgisi; şehitlik, gazilik gibi toplumsal izleklerin/temaların işlendiği metinleri okur ve anlar (Şimşek, 2012: 141-142).

Bu bakımdan öğretim programlarında da benzer metin türlerinin ders kitaplarında yer verileceğine dair bilgi bulunması öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun hareket edildiğini göstermektedir.

2019 Türkçe Öğretim Programı'nda metin sayısı ve metin türleri üzerine de açıklamalara yer verilmiştir. Metinlerin seçiminde şu hususların dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

- Tüm sınıf düzeylerinde 8 tema ve her temada 4 metin kullanılacaktır. Bu metinlerin 3'ü okuma 1'i dinleme/ izleme metnidir. Böylece kitap bütününde toplamda 32 okuma ve dinleme/izleme metni kullanılacaktır.
- Her sınıf düzeyinde temalara uygun ve eşit dağılım olması kaydıyla 8 serbest okuma metnine yer verilmelidir. Bu metinlerle beraber ders kitabında toplamda 40 metin yer alacaktır.
- Metin türleri 3 ana biçim altında toplanmıştır: Bilgilendirici, hikâye edici, şiir. Hangi metin türünün ne kadar yer verilebileceği tablo halinde öğretim programında bulunmaktadır. Belirtilen metin sayıları içinde kalmak kaydıyla hangi temada, hangi metin türlerinin yer alacağı ders kitabı yazarının/yazarlarının tercihinine bağlıdır. Metin türlerinin dengeli dağılıp dağılmadığı metin biçimlerine göre belirlenecektir. Örneğin “Bilim ve Teknoloji” temasında bilgilendirici metin daha fazla olabilir. Başka bir temada ise şiir türündeki metinlere daha fazla yer verilebilir. Ancak ilke olarak metin türlerinin temalar arasında, kitap bütününde dengeli bir şekilde dağılımının sağlanması esastır (MEB, 2019: 16-17).

2019 Türkçe Öğretim Programı'nda Türkçe ders kitaplarında yer alacak metinlerin hangi özelliklere sahip olması gerektiği de belirtilmiştir. Türkçe ders kitabına alınacak metinlerin aşağıdaki nitelikleri sağlaması gerekir:

1. Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.
2. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalıdır.

3. Ders kitaplarında “Bu kitap için yazılmıştır.” ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır. Yalnızca 1. sınıf ders kitaplarında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne yer verilebilir.

4. Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.

5. Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.

6. Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.

7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.

8. Tamamı ders kitabına alınamayacak uzunluktaki roman, hikâye, tiyatro, destan gibi türlerdeki eserlerden yapılan alıntılarda eserdeki bağlamın yakalanabilmesi için metnin başında eserin seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır.

9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.

10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemsel farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.

11. Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinde ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler 3 ve 5. maddelerdeki açıklamalar kapsamında değerlendirilmez.

12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.

13. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir.

14. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır (MEB, 2019: 18).

Teknolojik gelişmeler ile birlikte ders kitaplarında sanal metinlerin de yer alabileceği Türkçe Öğretim Programı'nda ifade edilmiştir. E-posta, sosyal medya mesajları, blog yazıları gibi bilgilendirici metinlerin ders kitaplarında yer verilebileceği belirtilmiştir. Öğrencilerin en çok kullandığı ders materyallerinden olan ders kitaplarındaki metinlerin özenle seçilmesi ve metinlerin öğretim programında yer alan metin niteliklerine uygun olması gerektiği düşünülmektedir.

2. 5. ÇALIŞMAYA KONU OLAN DEĞERLER VE DEĞERLERİN TANIMLARI

Toplumsal düzeni sağlayan insan davranışlarını düzenleyen tüm değerler etik değerler olarak düşünülmektedir. Çalışma kapsamına alınan değerler MEB'in Değerler Eğitimi İl Yürütme Komisyonu tarafından belirlediği değerlerle sınırlı tutulmuştur. MEB'in Değerler Eğitimi İl Yürütme Komisyonu tarafından belirlediği, çalışma kapsamına alınan değerlerin listesi aşağıda belirtilmiştir: (Değerler Eğitimi Yönergesi, 2018, 4).

- Adil olma
- Aile birliğine önem verme
- Alçakgönüllülük
- Bağımsız ve özgür düşünebilme
- Cesaret, liderlik
- Çalışkanlık
- Doğruluk, dürüstlük
- Dostluk
- Empati
- Estetik duyguların geliştirilmesi
- Fedakârlık
- Hoşgörü- duyarlılık
- İyimserlik
- İyilik yapmak
- Kültürel mirasa sahip çıkma

- Misafirperverlik
- Nazik olmak
- Özgüven
- Paylaşımçı olmak
- Saygı
- Sevgi
- Selamlaşma
- Sorumluluk
- Şefkat -merhamet
- Temizlik
- Vatanseverlik
- Yardımlaşma-dayanışma

Adil Olma: Türkçe Sözlük'te, "Adaletle iş gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli." şeklinde ifade edilmiştir (TDK, 2020).

Aile Birliğine Önem Verme: Güncel Türkçe Sözlük'te, "Aile karı, koca ve çocuklardan oluşan topluluk, aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü, birlikte oturan hısım ve yakınların tümü, aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü." olarak tanımlanmıştır (TDK, 2020). Aile evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik, toplumun çekirdeğidir. Aile, karşılıklı münasebetleri, sosyal yapısı ve işlevleri bakımından önemli bir yapı taşı niteliğindedir. Özellikle çocukların sosyalleşmesinde, tutum ve değerlerin oluşumunda ilk ve en önemli etkiye sahiptir (Aral, 2004: 49).

Alçakgönüllülük: "Kendi değerini olduğundan aşağı gösteren, başkalarını küçük görmeyen, büyüklenmeyen (kimse), mütevazı, tevazulu." olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020).

Bağımsız ve Özgür Düşünebilme: Özgür sözcüğü "Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya, şarta bağlı olmayan, serbest, hür." olarak tanımlanmıştır. Özgürlük, sosyal bilimlerde, insanın neyi yapmak isteyip neyi istemediğine kendi iradesiyle karar vermesi ve kararının gereklerini yerine getirirken başkaları tarafından engellenmemesi şeklinde ifade edilmektedir (Aral, 2004: 49).

Cesaret-Liderlik: Cesaret, tehlikeli bir işe girişirken kişilerin kendinde bulunduğu güvendir. Liderlik ise önder olmaktır (TDK, 2020).

Çalışkanlık: Çalışkan Türkçe Sözlük'te, "Gayretli, çalışmayı seven, faal." olarak tanımlanmıştır. Kendi işini kendi görme, emek verme, tembellik etmeme, çabalama, gayet etme, üretken olma çalışkanlığın sonuçlarıdır (TDK, 2020).

Doğruluk-Dürüstlük: Bu iki kavram birbirinden ayrı düşünülmemektedir. "Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru (kimse) dürüst olarak tanımlanırken, o kimsenin yaptığı erdemli davranış ve tutum dürüstlük." şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2020). Toplumda bireylerin birbirine olan güvenlerinin ayakta kalabilmesi için gerekli ve önemli değerlerdir.

Dostluk: "Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi görüşülen kimseyle dost olma durumu." olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Ergenlik dönemi ile arkadaş çevresine ilgisi yoğunlaşan bireyler için dostluk kavramının özünün anlaşılması, ilişkilerini yönetmede daha etkili olacaktır.

Empati: Duygudaşlık, kişinin kendisini başka bir bilincin yerine koyarak söz konusu bilincin duygularını, isteklerini ve düşüncelerini, denemeksizin anlayabilmesi becerisidir (TDK, 2020). Empati, sempati ile karıştırılmamalıdır. Sempatide bireyler ile özdeşim kurulurken, empatide "seni anlıyorum" mesajı verilir. Sempati yapan insan objektif olamaz bu açıdan sağlıklı iletişim için empati yapmak önemlidir.

Estetik Duyguların Geliştirilmesi: Estetik; sanat ya da güzellik alanında söz konusu olan değerleri konu alan felsefi disiplindir (Çetişli, 2014: 61). "Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat." olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). İnsan fıtratında estetiğe, güzelliğe meyil vardır. Türkçe eğitiminde edebi metinler, bireylerin estetik duygularını geliştirme fırsatı oluşturmaktadır.

Fedakârlık: "Bir amaç uğruna veya gerçekleştirilmesi istenen herhangi bir şey için kendi çıkarlarından vazgeçme." şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2020).

Hoşgörü-Duyarlılık: Duyarlılık, kişi ve ortam arasındaki uyumun sağlanması ve kişinin belirli sosyal ortamdaki değişimlere uyabilmesi şeklinde ifade edilebilir (Aral, 2004: 51). Türkçe Sözlük'te "Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans." şeklinde tanımlanmaktadır. Duyarlılık da "Dış etkenlere karşı duyarlılığı olan duygun, hassas." şeklinde tanımlanmaktadır

(TDK, 2020). Hoşgörü kanunlara ve etik kurallara aykırı olmadıkça seilmeyen ya da onaylanmayan şeylerin varlığına tahammül göstermek şeklinde de tanımlanmaktadır. Felsefe açısından hoş görme, başkalarını düşünce ve kanılarını hoş görme, onların da geçerliliklerine karşı tepki göstermeme; başkalarının düşünce ve kanılarını özgürce getirmesini ve düşüncelerine göre yasamasını hoş görme tutumu olarak yorumlanmıştır (Aral, 2004: 51).

İyimserlik: “Genellikle her düşünce ve işi iyi olarak değerlendiren, kötümser karşıtı, nikbin, optimist.” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020).

İyilik Yapmak: TürkçeSözlük’te, “İyi olma durumu, salah. Karşılık beklenilmeden yapılan yardım, kayra, lütuf, kerem, ihsan, inayet.” şeklinde yer almaktadır (TDK, 2020).

Kültürel Mirasa Sahip Çıkma: Kültür kelimesi “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” şeklinde tanımlanmaktadır. Kültür maddi ve manevi her şeyi işlemek ve geliştirmektir. Nasıl hayvanlar ve insanlar dışarıdan bünyelerine uygun olmayan gıdaları alınca rahatsız olur, hastalanır, hatta ölürlerse, millî varlığa uygun olmayan yabancı kültürler de milletleri öldürebilir (Kaplan, 2012: 32-33). Hars yalnız bir milletin dini, ahlaki, hukuki, muakelevi(entelektüel), bediî(estetik), iktisadî ve fennî hayatlarının ahenktar bir mecmuasıdır. Bir millette yaygın terbiye yoluyla toplumdan kişilere geçen ruh hallerinin toplamına kültür denir (Gökalp, 2014 :47). Toplumun maddi ve manevi değerler bütünü olan kültürel unsurlara, birey olarak sorumluluk bilinciyle sahiplenmektir (TDK, 2020).

Misafirperverlik: Kapısı herkese açık olan, misafir ağırlamayı seven, kendi yediğinden fazlasını misafire sunmak için uğraşan kişiler için misafirperver kelimesi kullanılmaktadır.

Nazik Olmak: Başkalarına karşı saygılı davranan. İnce yapılı, narin. Özen, dikkat gösterilmezse kırılabilen, bozulabilen, kötüleşebilen. Gerekli önlemler alınmadığında daha kötü olan, kritik. Dikkat isteyen, özen gösteren (TDK, 2020).

Özgüven: “Bir görüşmede görüşmecinin araştırmayı sunarken ve sürdürürken kendine duyması gereken güven.” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2020).

Paylaşımçı Olmak: Karşılıksız verilen her şey paylaşmaya girmektedir. Duygular, maddi olanaklar bir başkası ile paylaşılabilir.

Saygı: Türkçe Sözlük'te, "Üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram, başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu" olarak tanımlanmıştır (TDK, 2020). Hoşa giden bir şeye eğilim, tutkuya dek varabilen bir ruh durumu olarak tanımlanan sevgi, insanlara, hayvanlara, mesleğe, kitaba, karşı cinse, çocuğa, doğaya sevgi şeklinde biçimlendirilebilir (Aral, 2004: 51).

Sevgi: "İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu." şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2020).

Selamlaşma: "Bir kimseye karşılaşıldığında, yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle nezakette bulunma, merhaba." olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020).

Sorumluluk: "Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet." şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2020). Sorumluluğun, toplum değerlerine ve kaidelerine saygı gösterme, özellikle muhtaç insanlara karşı duyarlı olma; toplumun maddî ve manevî hayatından ve geleceğinden özellikle varlıklı kişilerin imkânları dâhilinde sorumlu olmaları; erdemli ve güzel davranışların sonuçlarını benimseyerek üstlenmek gibi özellikleri vardır (Aral, 2004: 52).

Şefkat-Merhamet: Türkçe Sözlük'te şefkat, "Sevecenlik.", merhamet, "Bir canlının karşılaştığı kötü durumdan duyulan üzüntü." olarak yer almaktadır (TDK, 2020).

Temizlik: "Kirli, leke, pis, bulaşık olmayan, arı, pak, münezzeh, hijyen, hijyenik." şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2020).

Vatanseverlik: Türk milletinin önemli değerlerinden biridir. Türkçe Sözlük'te vatanseverlik, "İnsanların ülkelerine, topraklarına, yaşama biçimlerine vb. karşı olan sevgilerini yansıtan, değişik tarihsel dönemlerde değişik içeriği olan tutum." şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2020).

Yardımlaşma-Dayanışma: Başta yardıma muhtaç insanlara, özörlölere, yetimlere, yaşlılara, hastalara olmak üzere sevdiğimiz, sevindirmek istediğimiz bütün insanlara maddî, manevî destek olmaktır. Türkçe Sözlük'te yardımlaşma,

“Yardımlaşma işi.” şeklinde yer verilirken, dayanışma, “Dayanışmak işi, tesanüt. Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesanüt.” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.YÖNTEM

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama teknikleri ve verilerin analizi ile ilgili genel bilgiler yer almaktadır.

3. 1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışmada 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki kahramanların tip analizleri yapıp, kahramanlar etik davranışlar açısından değerlendirilerek, metinlerdeki kahramanların öğrencilerin gelişimlerine katkısı belirlenmiştir.

Araştırma nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden doküman inceleme, görüşme yöntemi kullanılarak yapılandırılmıştır. Nitel araştırmalar; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalar olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

3. 2. EVREN VE ÖRNEKLEM

3. 2. 1. Evren

Bu araştırmanın evrenini Türkçe ders kitapları ve Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır.

3. 2. 2. Örneklem

Araştırmanın örneklemi Millî Eğitim Bakanlığı ortaokullarında 2019 yılında dağıtılan Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarına ait 5. sınıf Türkçe ders kitabı, Eksen Yayıncılığa ait 6. sınıf Türkçe ders kitabı, Dersdestek Yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabı ve Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarına ait 8. sınıf Türkçe ders kitabı; Ağrı, Gaziantep, Giresun, Kars, Şırnak illerinin farklı ilçelerinde görev yapan 50 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır.

3. 3. VERİLERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Veriler doküman inceleme ve görüşme yöntemi ile yapılandırılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Doküman incelemesinin kolay ulaşılmayacak özneler, tepkiselliğin olmaması, uzun süreli veya zamana yayılmış analiz, örneklem büyüklüğü, bireysel ve özgünlük, göreceli düşük maliyet ve nitelik gibi yedi güçlü yanı vardır (Bailey, 1982; Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2013). Doküman incelemesinin aşamaları şunlardır: Dokümanlara ulaşma, özgünlüğü kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma (Foster, 1995; Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2013). Görüşme kaynak kişinin ilgi, görüş, tutum ve davranışlarını ortaya çıkarmak üzere iki kişi arasında (görüşmeci ve kaynak kişi) serbest bilgi değişimini sağlayan sosyal ortamı yaratmak için düzenlenir. Görüşmecinin geçerli bir bilgi toplaması, onun özel bir araştırma deseni ve anket yapısı geliştirmesine bağlı olacaktır. Görüşme hazırlama, düzenleme, mülakatın yönetimi, kapanış ve değerlendirme aşamaları ile planlanır (Balci, 2015: 165).

Çalışmanın altyapısını ve kavramsal çerçevesini oluşturmak amacıyla konu alanıyla ilgili kitaplar, makaleler, bildiriler, tezler, Türkçe dersi öğretim programları, genel ağ taranmış, ilgili yerler işaretlenmiş, değerlendirilmiş ve anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde birleştirilmiştir. Türkçe ders kitapları MEB'e bağlı devlet okulundan temin edilmiştir.

Metinlerde yer alan kahramanlar belirlenmiş, incelenmiş, tiplerin fiziksel özellikler, psikolojik özellikler ve toplumsal özellikler olarak ayrı kategorilerde değerlendirilmesi yapılmıştır. Metinlerde yer alan tiplerin fiziksel özellikleri, psikolojik ve toplumsal yapılarının sınıflaması Turgut Özakman'ın (2017: 118-119) yaptığı tip özellikleri sınıflamasına göre değerlendirilmiştir.

Türkçe ders kitabındaki kahraman davranışlarının etik davranışlar açısından incelemek üzere MEB'in Değerler Eğitimi İl Yürütme Komisyonunun belirlediği 27 değer listelenmiştir. Ders kitaplarındaki kahramanların her biri bu değerlere sahip olup, olmaması bakımından incelenmiştir. Bu incelemeden hareketle belirlenen davranışların etik değerlere uygunluğu metinden kahraman davranışları fişlemeleri yapılarak belirtilmiştir.

Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarındaki kahraman davranışlarının öğrencilerin sosyal gelişimlerine etkileri ile ilgili düşüncelerini belirlemek üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Formun hazırlanması sürecinde konuyla ilgili kaynaklar taranmış ve araştırmanın amacına uygun olarak bir soru havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan soru havuzundan araştırmanın amacına hizmet ettiği düşünülen sorular seçilerek görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formunda yer alan sorularla ilgili olarak 3 alan eğitimi ve 3 eğitim bilimi uzmanının görüşleri alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda görüşme formu yeniden düzenlenerek forma son hali verilmiştir (Ek 3). Bu işlemlerin sonunda amaca hizmet eden 9 madde formda kullanılmıştır.

Türkçe öğretmenleriyle görüşme yapılması husunda Millî Eğitim Bakanlığından onay almak için ilgili birimlerle iletişime geçilmiş, araştırma uygulama izni almak üzere izin dilekçesi iletilmiştir (Ek 1). Millî Eğitim Bakanlığı tarafından görüşme formunda yer alan soruların gözden geçirilmesi gerektiği dönütü alınmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular uzmanlarla görüşülerek tekrar düzenlenmiş ve Millî Eğitim Bakanlığından çalışma için görüşmeler yapılabileceğine dair izin alınmıştır (Ek-2). MEB'e bağlı devlet okullarında görev yapmakta olan Türkçe öğretmenleriyle görüşülmüştür.

Çalışmada tüm sınıf düzeylerindeki ders kitaplarına vâkıf olabilecek öğretmenlerin yer aldığı okullar seçilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Ağrı, Gaziantep, Giresun, Kars, Şırnak illerinin farklı ilçelerinde görev yapan 50 Türkçe öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmaya katılan çalışma grubuna ait kişisel bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1 Çalışma Grubunun Bazı Demografik Özellikleri

Değişken	F	%	Toplam
Mesleki Kıdem			
1-5	40	80	50
6-10	10	20	

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %80'i 1-5 yıl, %20'si 6-10 yıl mesleki kıdeme sahiptir.

Araştırmanın veri toplama ayağında 50 Türkçe öğretmenine ulaşılmıştır. Öğretmenlerden çalışmaya konu olan 5-8. Sınıf Türkçe ders kitapları üzerine

hazırlanan soruları incelemeleri istenmiştir. Öğretmenlerin gönüllülüğü doğrultusunda farklı zamanlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar sorulara göz attıktan sonra görüşmeye başlanmıştır. Sırayla sorular yöneltilmiştir. Görüşme bittikten sonra ses kayıtları 3-4 kez dinlenmiş ve transkript edilmiştir. Görüşme formlarında tasnif ve ayırt etme yoluna gidilmiştir. Öncelikle görüşmelerden hareketle isim listeleri hazırlanmış ve her katılımcıya bir kod (Ö1, Ö2, Ö3, ...) verilmiştir. Buna göre tüm uygulamalara katılan öğretmenler tespit edilmiş ve verilen kodlara göre sıralanmıştır. Sonuç olarak 50 öğretmen araştırmaya kaynak oluşturan görüşmeye katılmışlardır. Bu işlemlerden sonra görüşmeler kodlama, kod birleştirme ve temalaştırma aşamalarına geçilmiştir.

3. 4. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma verileri betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiş, alt problemler ölçüt alınarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada rastgele seçilen 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki kahramanları etik davranışlar açısından değerlendirerek, bu kahramanların öğrenciler üzerinde ne gibi etkileri olduğunu ortaya çıkararak, sosyal alanlarda gelişimlerine katkısı olup olmadığını araştırmak amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamına;

- a) Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı
 - b) Eksen Yayınları 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı
 - c) Dersdestek Yayıncılık 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı
 - d) Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı
- olmak üzere dört kitap alınmıştır.

Çalışmanın verileri her kitapta sekiz temada bulunan dinleme metinleri dahil edilerek toplam 32 metinden toplanmıştır. Serbest okuma metinleri çalışmaya alınmamıştır. Kahramanları bulunmayan metinler çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışma sürecinde elde edilen bulgular not edilmiş, tablolar oluşturulmuş ve hazırlanan tablolara uygun olarak fişlemeler yapılmıştır. Elde edilen veriler ise içerik analizi yöntemi ile yorumlanmıştır. Ders kitaplarındaki kahramanlar üzerine öğretmenlerden yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanarak görüşler alınmıştır. Elde edilen veriler nitel veri analizi ile yorumlanmıştır. Bu şekilde elde edilen bulgular

kapsamlı olarak değerlendirilerek “Sonuç” bölümünde ifade edilmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre de önerilerde bulunulmuştur.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki tiplerin fiziksel özellikleri, psikolojik ve toplumsal yapılarının sınıflaması Turgut Özakman’ın yaptığı tip özellikleri sınıflamasına göre değerlendirilmiştir. Turgut Özakman kişilerin sunumunu evrensel ve kişisel nitelikleri belirleyen fizyo-biyolojik, psikolojik ve toplumsal özellikler olarak üç kategoriye ayırmıştır. Bu özellikler şunlardır:

1. Fizyolojik/biyolojik özellikler
 - a. Cinsiyeti
 - b. Yaşı
 - c. Beden özellikleri, görünümü
 - d. Bedensel becerileri
 - e. Hastalıkları, beden kusurları ve sakatlıkları vb.
2. Psikolojik özellikler
 - a. Cinsel hayatı
 - b. Ahlak anlayışı
 - c. Tutumları, inançları
 - d. Zihinsel yetileri (dikkat, algı, bellek, düşünme, düş gücü, zeka, irade, bilinç)
 - e. E. Heyecansal, duygusal hayatı, tutkuları
 - f. Huyu
 - g. Zevki
 - h. Zihinsel becerileri ve yetenekleri
 - i. Alışkanlıkları (davranış kalıpları)
 - j. Patolojik eğilimleri, kompleksleri, fobileri vb.
3. Toplumsal özellikler
 - a. Milliyeti
 - b. Doğduğu yer
 - c. Şimdi yaşadığı yer
 - d. Sınıfı, mesleği, konumu
 - e. Eğitimi
 - f. Geliri

- g. Ailesi, özellikleri
- h. Eşi ve eşinin ailesi, özellikleri
- i. Çocukları, torunları, özellikleri
- j. Mahalle, arkadaş, meslek, inanç ve düşünce çevresi, özellikleri
- k. Hobileri, merakları
- l. Geleceğe dönük tasarıları, emelleri, idealleri vb. (2017: 118-119).

Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarındaki kahraman davranışlarının öğrencilerin sosyal gelişimlerine etkileri ile ilgili düşüncelerini belirlemek üzere yarı yapılandırılmış görüşme formunun analiz edilmesinde öğretmenlerin verdiği cevaplar sınıflandırılmış ve aralarındaki uyuma bakılmıştır. Kodlamada öğretmen adaylarının görüşleri yargı bildiren ifadeler şeklinde kodlanmıştır. Listelenen cevapların frekansı oluşturulmuş ve yüzdelikleri de belirtilmiştir. Ayrıca kodları temsil ettiği düşünülen cümleler fişleme yapılarak belirtilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde bulgular üç temel başlık altında ele alınmıştır. İlk bölümde ders kitaplarında yer alan kahramanların tip tahlilleri yapılmıştır. İkinci bölümde kahramanların etik değer analizi yapılmış, üçüncü bölümde ise Türkçe öğretmenleri ile yapılan görüşme değerlendirilmiştir.

4. 1. DERS KİTAPLARINDA YER ALAN KAHRAMANLARIN TİP TAHLİLLERİ

Araştırmanın bu kısmında Turgut Özakman'ın kişilik özelliklerine yönelik yaptığı sınıflama dikkate alınarak Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki tiplerin analizi yapılmıştır. Tipler kız tipler, erkek tipler, cinsiyeti belirtilmeyen tipler; çocuk tipler, genç tipler, yaşlı tipler; hasta, engelli tipler; insan tipleri, bitki, eşya, hayvan tipleri; gerçek tipler, hayali kurgusal tipler; çalışkan, zeki tipler, tembel tipler; yerli tipler, yabancı tipler; eğitilmiş tipler, eğitimsiz tipler; olumlu tipler, olumsuz tipler; becerikli, hobileri olan tipler, beceriksiz, hobileri olmayan tipler; güçlü tipler, zayıf, güçsüz tipler; idealleri olan tipler, sorumsuz tipler; evrilen, değişen tipler, değişmeyen tipler şeklinde sınıflandırılmıştır. Sınıflandırılan tipler tablolarla ifade edilmiş ve tablolar yorumlanmıştır.

4. 1. 1. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerdeki Kahramanların Tip Tahlilleri

5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan kahramanların tip tahlilleri yapılmış, tablolarla belirtilmiş ve tablolarda bulunan veriler yorumlanmıştır.

Tablo 2 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kahramanların Tip Tahlilleri Frekans Analizi

MetinSıralaması	Frekans	Kız Tipler	Erkek Tipler	Cinsiyeti Belirtilmeyen Tipler	Çocuk Tipler	Genç Tipler	Yaşlı Tipler	Hasta, Engelli Tipler	İnsan Tipleri	Hayvan, Bitki, Eşya Tipleri	Gerçek Tipler	Hayali, Kurgusal Tipler	Çalışkan, Zeki, Tipler	Tembel Tipler	Yerli Tipler	Yabancı Tipler	Eğitilmiş Tipler	Eğitimsiz Tipler	Olumlu Tipler	Olumsuz Tipler	Becerikli, Hobileri Olan Tipler	Beceriksiz,HobileriOlmayan Tipler	Güçlü Tipler	Zayıf, Güçsüz Tipler	İdealleri Olan Tipler	Sorumlu Tipler	Evrilen, Değişen Tipler	Değişmeyen Tipler
1.	F	1	2	0	1	0	1	1	3	0	0	3	0	0	3	0	0	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0	3
2.	F	0	2	0	0	1	1	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	1
3.	F	0	2	3	2	2	0	0	5	2	0	7	0	0	0	0	0	0	3	4	0	0	0	0	2	2	0	7
4.	F	2	2	1	1	2	2	0	5	0	0	5	1	0	0	0	0	0	2	3	0	0	0	0	0	0	0	5
5.	F	4	5	0	2	3	2	0	9	0	0	9	8	0	9	0	2	0	9	0	6	0	0	0	1	0	1	8
6.	F	1	0	0	0	1	0	1	1	2	0	3	3	0	1	0	0	0	3	0	1	0	2	1	1	0	0	3
7.	F	9	8	0	2	3	12	0	17	0	9	8	17	0	17	0	17	0	17	0	0	0	0	0	11	0	1	16
8.	F	0	1	4	0	0	0	0	1	4	0	5	2	0	0	0	0	0	3	2	2	1	2	3	3	2	0	5
9.	F	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	1	1	2	0	1	1	1	1	1	1	2	0	1	1	0	2
10.	F	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	0	2
11.	F	0	0	3	0	0	0	0	3	0	0	3	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	3	0	0	3
12.	F	1	1	0	0	1	1	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	0	2
13.	F	0	1	1	0	1	1	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	0	0	2	0	0	2
14.	F	1	1	0	0	2	0	0	2	0	0	2	1	0	2	0	0	0	2	0	1	0	0	0	1	0	0	2
15.	F	0	2	0	0	1	1	1	2	0	0	2	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	0	2
16.	F	1	8	0	3	5	1	0	9	0	0	9	8	0	9	0	4	0	8	1	3	1	3	2	3	0	0	9
17.	F	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	1
18.	F	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	1
19.	F	0	3	0	1	2	0	0	3	0	0	3	3	0	0	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	0	3
20.	F	1	2	0	0	3	0	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	0	0	3	0	0	3
21.	F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	1
22.	F	2	2	0	1	3	0	1	3	0	0	3	1	0	4	0	2	0	2	2	2	2	0	0	2	2	2	2
23.	F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
24.	F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	1
25.	F	0	0	1	0	1	0	0	1	1	0	2	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	0	2	0	0	2
26.	F	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	3	2	1	0	0	0	0	3	0	2	1	0	0	2	1	0	3
TOPLAM		23	46	17	14	35	22	4	80	13	17	76	62	2	62	0	45	1	78	17	37	6	19	6	48	10	5	90

5. sınıf Türkçe ders kitaplarında erkek tiplere kız tiplere göre daha fazla yer verildiği görülmüştür. Metinlerin bir kısmında ise kahramanların cinsiyeti üzerine herhangi bir bilgi verilmemiştir. Erkek tiplere büyük oranda bir farkla yer verilmesi eğitimde eşitlik ilkesine ters düşerek kız öğrencileri olumsuz etkileyebilir. Metinlerde de fazla genç tipler yer alırken bunu yaşlı tipler takip etmiştir. Çocuk tiplere

diğerlerine oranla daha az yer verildiği tespit edilmiştir. 12-15 yaş grubuna hitap eden ortaokul kademesinde genç tiplere daha fazla yer verilmesi olumlu bulunmaktadır. Hasta, engelli, kusurlu tiplerin yok denecek kadar az yer almasının büyük bir eksiklik olduğu düşünülmektedir. Toplumda karşılaşılabilecekleri ya da ileride aynı durumu yaşayabilme ihtimallerinin olduğu, öğrencilere bu tarz tiplerle sezdirilebilir. İnsan tipine; hayvan, bitki ve eşya tipine oranla büyük bir farkla daha çok yer verilmiştir. Soyut işlemler dönemine henüz geçmemiş olan 5. sınıf öğrenci grubu için göz ardı edildiği saptanmıştır. Daha fazla alegorik anlatı türlerine yer verilebileceği belirtilebilir. Kurgusal, hayali tiplere gerçek tiplere oranla daha fazla yer verildiği görülmüştür. Öğrencilerin yaş grubu düşünülerek biraz daha fazla kurgusal metinlere yer verilmesi bu sonucu doğurmuştur. Fakat ortaokul kademesine yeni atılan bireylerin gerçek yaşamda, belli alanlarda ileri çıkmış başarılı tiplerle daha fazla karşılaşması onların motivasyonunu artırabilir. Metinlerde çalışkan tiplerin öne çıkması öğrencilere örnek olması açısından olumlu bir durumdur. Fakat tembel tiplerin yok denecek kadar az olması öğrencileri umutsuzluğa, mükemmeliyetçiliğe hatta kendini değersiz görmeye yönlendirebileceği düşünülmektedir. Metinlerde yer alan bütün tiplerin yerli olması dikkat çekici bir durumdur. Kendi kültürünü, çevresini tanıması açısından öğrenciler için olumlu olduğu söylenebilir. Fakat farklı toplumları, bu toplumlarda yaşayan insanların duygularını, düşüncelerini, yaşayış tarzlarını keşfettirecek tiplerin yer almaması önemli bir eksiklik olarak nitelendirilebilir. Eğitimli tipler metinlerde yoğun olarak bulunmaktadır. Olumlu tipler olumsuz tiplere göre daha fazla bulunmaktadır. Metinlerde sezdirilen değerlerin, davranışların olumlu tipler üzerinden kazandırılması hem eğitsel hem gelişimsel olarak doğru olduğu düşünülmektedir. Becerikli, hobileri olan tipler; beceriksiz tiplere göre daha fazla yer almıştır. Tiplerin bu özellikleri ile öğrencilere örnek olacağı ifade edilebilir. Güçlü tipler zayıf, güçsüz tiplere oranla daha çok öne çıkmıştır. Metinlerde idealleri olan sorumlu tiplere, sorumsuz tiplere oranla daha sık rastlanılmıştır. Buradan hareketle öğrencilerin sorumlu bireylerin yaşamlarını, onlara kazandırdıklarını fark ederek bu bilince ulaşabileceği düşünülmektedir. Değişmeyen tipler, değişen tiplere oranla daha fazla yer almaktadır. Olumlu tiplerin değişmeyerek hayata karşı duruşlarında net bir tavır takınması açısından olumlu iken olumsuz tiplerin değişmemesi bir eksiklik olarak görülebilir. Evrilmeyen tiplerin yer alması eğitimdeki koşulsuz kabul ilkesine

ters düşmektedir. Evrilen tiplere yer verilerek kalıp insan figürü oluşturma'nın önüne geçilebilir.

4. 1. 2. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerdeki Kahramanların Tip

Tahlilleri

6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan kahramanların tip tahlilleri yapılmış, tablolar oluşturulmuş ve tablodaki veriler yorumlanmıştır.

Tablo 3 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kahramanların Tip Tahlilleri Frekans

Analizi

MetinSıralaması	Frekans	Kız Tipler	Erkek Tipler	CinsiyetiBelirtilmeyen Tipler	Çocuk Tipler	Genç Tipler	Yaşlı Tipler	Hasta, Engelli Tipler	İnsan Tipleri	Hayvan, Bitki, EşyaTipleri	Gerçek Tipler	Hayali Kurgusal Tipler	Çalışkan, Zeki, Tipler	İtembel Tipler	Yerli Tipler	Yabancı Tipler	Eğitimli Tipler	Eğitimsiz Tipler	Olumlu Tipler	Olumsuz Tipler	Becerikli, Hobileri Olan Tipler	Beceriksiz,HobileriOlmayan Tipler	Güçlü Tipler	Zayıf, Güçsüz Tipler	İdealleri Olan Tipler	Sorumluz Tipler	Evrilen, Değişen Tipler	Değişmeyen Tipler
1.	F	0	4	0	0	3	1	1	4	0	0	4	2	0	3	1	3	1	3	1	2	0	3	1	3	1	0	4
2.	F	1	3	0	0	2	2	0	4	0	0	4	0	0	0	4	3	1	3	1	0	0	1	0	3	1	0	4
3.	F	0	0	1	0	0	0	0	1	4	0	5	4	1	0	0	0	0	4	1	0	0	4	1	4	1	0	5
4.	F	2	2	2	2	4	0	0	6	0	0	6	0	0	4	2	2	0	6	0	2	0	0	0	0	0	0	6
5.	F	0	3	1	0	4	0	0	4	0	4	0	4	0	4	0	3	1	2	2	2	0	2	2	2	2	0	4
6.	F	0	1	1	0	1	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	2	0	2	0	0	2
7.	F	0	3	0	0	3	0	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	1	0	3	0	0	3
8.	F	0	6	0	0	5	1	0	6	0	0	6	1	0	6	0	1	5	1	5	1	5	0	0	1	5	0	6
9.	F	0	0	3	0	2	1	0	0	3	0	3	2	0	0	0	1	1	3	0	0	0	0	0	3	0	0	3
10.	F	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	1	1	2	0	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	0	2
11.	F	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	3	1	0	0	0	1	0	0	0	1
12.	F	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1
13.	F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	1
14.	F	1	1	0	0	0	2	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0	2	0
15.	F	2	2	0	2	2	0	0	4	0	0	4	0	0	0	0	0	0	4	0	2	0	0	0	4	0	0	4
16.	F	1	2	1	0	3	1	0	4	0	1	3	0	0	2	2	4	0	4	0	0	0	2	0	0	0	0	4
17.	F	4	1	1	1	4	1	0	6	0	0	6	0	0	6	0	0	0	5	1	2	0	0	0	3	2	0	6
18.	F	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	1
19.	F	1	7	0	0	3	1	0	8	0	8	0	2	1	2	6	6	2	6	2	4	2	0	0	4	3	0	8
20.	F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1
21.	F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	1
22.	F	1	6	0	0	5	2	1	5	2	0	7	3	0	0	7	2	0	4	3	0	0	4	3	2	4	2	5
23.	F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
24.	F	2	3	2	3	3	1	0	6	1	0	7	3	1	7	0	6	1	6	1	3	1	0	0	4	1	0	7
25.	F	2	0	0	2	0	0	0	0	2	0	2	0	0	2	0	2	0	2	0	0	0	2	0	0	0	0	2
TOPLAM		17	46	19	11	48	13	2	74	12	18	68	28	4	46	22	41	13	69	20	24	9	22	8	46	21	4	82

6. sınıf Türkçe ders kitaplarında erkek tiplere kız tiplere göre daha fazla yer verildiği görülmüştür. Metinlerin bir kısmında ise kahramanların cinsiyeti üzerine herhangi bir bilgi verilmemiştir. Erkek tiplere büyük oranda bir farkla yer

verilmesinin doğru olmadığı yorumu yapılabilir. Metinlerde en fazla genç tipler yer alırken bunu yaşlı tipler takip etmiştir. Çocuk tiplere diğerlerine oranla daha az yer verildiği tespit edilmiştir. 12-15 yaş grubuna hitap eden ortaokul kademesinde genç tiplere daha fazla yer verilmesi olumlu bulunmaktadır. Hasta, engelli, kusurlu tiplerin yok denecek kadar az yer alması olumsuz bir durum olarak nitelendirilebilir. Toplumda karşılaşılabilecekleri ya da ileride aynı durumu yaşayabilme ihtimallerinin olduğu, öğrencilere bu tarz tiplerle sezdirilebilir, empati duyguları geliştirilebilir. İnsan tipine; hayvan, bitki ve eşya tipine oranla büyük bir farkla daha çok yer verilmiştir. Soyut işlemler dönemine geçmiş olan bu grup için çevresinde karşılaşılabileceği insanları metinlerde bulması olumlu bir durumdur fakat hayvan, bitki, eşya tipinin çok az yer alması eksiklik olarak yorumlanabilir. Kurgusal, hayali tiplere gerçek tiplere oranla daha fazla yer verildiği saptanmıştır. Öğrencilerin yaş grubu düşünülerek biraz daha fazla kurgusal metinlere yer verilmesi bu sonucu doğurmuştur. Fakat ortaokul kademesine yeni atılan bireylerin gerçek yaşamda, belli alanlarda ileri çıkmış başarılı tiplerle daha fazla karşılaşması onların motivasyonunu artırabilir. Metinlerde çalışan tiplerin öne çıkması öğrencilere örnek olması açısından olumlu bir durumdur. Fakat tembel tiplerin yok denecek kadar az olması öğrencileri umutsuzluğa, mükemmeliyetçiliğe hatta kendini değersiz görmeye yönlendirebileceği düşünülmektedir. Çalışkan tiplerle birlikte, öğrencilerin hayatın gerçekliğini ve zıtlıklarını görmesi için tembel tiplere de yer verilebilir. Metinlerde yer alan tipler yoğun olarak yerli tiplerden seçilmiştir. Kendi kültürünü, çevresini tanıması açısından öğrenciler için olumlu olduğu söylenebilir. Aynı zamanda yabancı tiplerin bulunması da öğrencilerin farklı kültürden insanları tanımlarını sağlayacak, onların duygularının düşüncelerinin davranışlarına yansımalarını fark etme imkanları olacaktır. Yabancı tiplere de metinlerde yeterli ölçüde yer verildiği düşünülmektedir. Farklı kültürden insanlarla karşılaşması öğrencilerin düşünme, sorgulama, hayata farklı bakış açısı kazanma gibi üst düzey zihinsel becerilerini de geliştirebilir. Eğitimli tipler metinlerde yoğun olarak bulunmaktadır. Olumlu tipler olumsuz tiplere göre daha fazla bulunmaktadır. Metinlerde sezdirilen değerlerin, davranışların olumlu tipler üzerinden kazandırılması hem eğitsel hem gelişimsel olarak doğru olacağı söylenebilir. Olumsuz tiplerin davranışlarının sonuçlarını görmeleri öğrencilerin

muhakeme yapmalarını sağlayarak kendi davranışlarına transfer edebilecekleri düşünülmektedir. Becerikli, hobileri olan tipler; beceriksiz tiplere göre daha fazla yer almıştır. Tiplerin bu özellikleri ile öğrencilere örnek olacağı belirtilebilir. Güçlü tipler zayıf, güçsüz tiplere oranla daha çok öne çıkmıştır. Metinlerde idealleri olan sorumlu tiplere, sorumsuz tiplere oranla daha sık rastlanılmıştır. Buradan hareketle öğrencilerin sorumlu bireylerin yaşamlarını, onlara kazandırdıklarını fark ederek bu bilince ulaşabileceği düşünülmektedir. Değişmeyen tipler, değişen tiplere oranla daha fazla yer almaktadır. Tiplerin kalıp davranışlarla sunulması eğitsel açıdan olumsuz olarak nitelendirilebilir. İyilerin hep iyi kötülerin hep kötü olması ya da tiplerin metin boyunca tek bir davranış kalıbına girmesi öğrencileri ideal insan düşüncesine yönlendirebilir. Bu durum da bireylerde mükemmel olma arzusu oluşabilir ve bu kalıba uymayanlar psikolojik sorunlara neden olabilir. Erinlik döneminde olan ortaokul bireylerine her insanın hata yapabileceği, hatalardan ders çıkarmanın büyük bir erdem olduğu hissettirilebilir. Öğrencilere insanların yaptığı hataları telafi edebileceği, çeşitli yaşantılar ile davranışsal ve duygusal değişimler yaşayabileceği evrilen tipler aracılığı ile sezdirilebilir. “İnsanlar hata yapabilir, hatalarından ders çıkararak davranışlarını değiştirebilir.” anlayışının bu tiplerle verilebileceği düşünülmektedir.

4. 1. 3. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerdeki Kahramanların Tip Tahlilleri

7.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan kahramanların tip tahlilleri yapılmış, tablo oluşturulmuş ve tablodaki veriler yorumlanmıştır.

Tablo 4 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Kahramanların Tip Tahlilleri Frekans Analizi

7. SINIF

Metin Sıralaması	Frekans	Kız Tipler	Erkek Tipler	Cinsiyeti Belirtilmeyen Tipler	Çocuk Tipler	Genç Tipler	Yaşlı Tipler	Hasta, Engelli Tipler	İnsan Tipleri	Hayvan, Bitki, Eşya Tipleri	Gerçek Tipler	Hayali, Kurgusal Tipler	Çalışkan, Zeki, Tipler	Tembel Tipler	Yerli Tipler	Yabancı Tipler	Eğitimli Tipler	Eğitimsiz Tipler	Olumlu Tipler	Olumsuz Tipler	Becerikli, Hobileri Olan Tipler	Beceriksiz, Hobileri Olmayan Tipler	Güçlü Tipler	Zayıf, Gücsüz Tipler	İdealleri Olan Tipler	Sorumsuz Tipler	Evlenen, Değişen Tipler	Değişmeyen Tipler	
1.	F	1	1	2	1	1	2	0	4	0	0	4	1	0	3	1	0	0	4	0	2	0	3	1	3	0	0	4	
2.	F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	
3.	F	2	1	1	1	3	0	0	4	0	0	4	3	0	0	0	2	2	4	0	2	0	0	0	4	0	0	4	
4.	F	3	1	0	0	4	0	1	4	0	4	0	2	1	0	4	4	0	3	1	1	1	3	1	3	1	1	3	
5.	F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	
6.	F	0	5	0	5	0	0	0	5	0	0	5	5	0	5	0	5	0	5	0	5	0	0	0	5	0	0	5	
7.	F	2	1	0	1	2	0	0	3	0	0	3	2	0	3	0	2	0	3	0	0	0	0	0	2	0	0	3	
8.	F	0	9	0	0	8	1	0	9	0	9	0	9	0	9	0	9	0	9	0	9	0	9	0	9	0	0	0	
9.	F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	
10.	F	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	1	1	2	0	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	0	2
11.	F	0	4	0	3	1	0	1	4	0	0	4	4	0	4	0	4	0	4	0	0	3	0	1	4	0	0	4	
12.	F	0	1	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	1	
13.	F	1	4	0	1	2	2	1	5	0	0	5	2	1	0	0	2	2	4	1	2	1	2	1	3	1	0	5	
14.	F	0	3	0	0	2	1	0	3	0	0	3	1	0	3	0	2	1	2	1	0	0	2	1	1	2	1	2	
15.	F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	1	
16.	F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1	1	0	1	0	1	0	1	0	0	1	
17.	F	0	5	0	3	2	0	0	5	0	0	5	3	0	5	0	5	0	3	2	3	0	3	1	4	1	0	5	
18.	F	2	4	0	3	3	0	3	6	1	0	6	0	0	6	0	4	0	5	1	3	1	3	1	5	1	2	6	
19.	F	0	0	4	0	4	0	1	4	0	0	4	3	0	0	0	2	2	4	0	3	0	3	0	4	0	0	4	
20.	F	1	4	0	0	4	1	0	5	0	0	5	3	0	0	5	5	0	5	0	3	0	4	0	4	0	0	5	
21.	F	1	2	0	0	3	0	0	3	0	0	3	2	0	0	0	2	1	2	1	2	1	1	1	2	1	0	3	
22.	F	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	1	
23.	F	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	1	
24.	F	3	4	0	3	4	0	0	7	0	5	2	5	2	7	0	5	2	5	2	5	2	0	0	5	2	0	7	
TOPLAM		16	53	13	22	46	7	7	81	1	19	62	62	5	49	10	59	12	71	10	45	10	37	8	67	10	4	70	

7. Sınıf Türkçe ders kitaplarında erkek tiplerin kız tiplere göre daha fazla yer aldığı görülmüştür. Metinlerin bir kısmında ise kahramanların cinsiyeti üzerine herhangi bir bilgiye verilmemiştir. Hayatın her aşamasında kızların da yer aldığı sezdirilerek kızların da cesaretlendirildiği metinlere yer verilebilir. Metinlerde en fazla genç tipler yer alırken bunu çocuk tipler takip etmiştir. Çocuk tiplere diğerlerine oranla daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Genç tiplere daha fazla yer verilmesi,

öğrencilerin tiplerde kendilerinden bir parça bulmalarını sağlayarak empati becerilerini de geliştirebilir. Hasta, engelli, kusurlu tiplerin yok denecek kadar az yer alması olumsuz bir durum olarak nitelendirilebilir. Toplumda karşılaşılabilecekleri ya da ileride aynı durumu yaşayabilme ihtimallerinin olduğu öğrencilere bu tarz tiplerle sezdirilebilir, bedensel kusurları olan insanların yaşadığı zorlukları fark ettirecek fırsatlar sunulabilir. İnsan tipi metinlerde baskın bir şekilde yer almaktadır. Hayvan, bitki ve eşya tipinin hiç yer almaması hala çocuk sayılan bu grup için büyük bir boşluk oluşturabilir. Kurgusal, hayali tiplere gerçek tiplere oranla daha fazla yer verildiği saptanmıştır. Fakat gerçek tiplere diğer sınıflardan daha fazla yer verilmesi yaşlarının ilerlemesi ile gerçek tiplerle karşılaşmasının önemli katkıları olacağı düşünülmektedir. Onlara bu tipler eğitsel, mesleki ve kişisel açıdan rehber olabilir. Metinlerde çalışan tiplerin öne çıkması öğrencilere örnek olması açısından olumlu bir durumdur olabilir. Fakat tembel tiplerin yok denecek kadar az olması öğrencileri umutsuzluğa, mükemmeliyetçiliğe hatta kendini değersiz görmeye yönlendirebileceği düşünülmektedir. Metinlerde yerli tiplere daha fazla yer verilmiştir. Bu durum bireyin yaşadığı toplumu tipler aracılığı ile daha iyi tanımasını sağlayabilir. Yabancı tiplerin de yer alması farklı kültürden insanların duygu, düşünce ve davranışlarını keşfetmelerini sağlayacağı belirtilebilir. Eğitimli tipler metinlerde yoğun olarak bulunmaktadır. Eğitimsiz tiplerin olumsuz davranışlara sahip olduğu da sezdirilmektedir. Olumlu tipler olumsuz tiplere göre daha fazla bulunmaktadır. Metinlerde sezdirilen değerlerin, davranışların olumlu tipler üzerinden verilmesi öğrenciler için hem eğitsel hem gelişimsel olarak doğru olduğu düşünülmektedir. Becerikli, hobileri olan tipler; beceriksiz tiplere göre daha fazla yer almıştır. Tiplerin bu özellikleri ile öğrencilere örnek olacağı yorumu yapılabilir. Güçlü tipler zayıf, güçsüz tiplere oranla daha çok öne çıkmıştır. Metinlerde idealleri olan sorumlu tiplere, sorumsuz tiplere oranla daha sık rastlanılmıştır. Buradan hareketle öğrencilerin sorumlu bireylerin yaşamlarını, onlara kazandırdıklarını fark ederek bu bilince ulaşabileceği düşünülmektedir. Değişmeyen tipler, değişen tiplere oranla daha fazla yer almaktadır. Olumlu tiplerin değişmeyerek hayata karşı duruşlarında net bir tavır takınması açısından olumlu iken olumsuz tiplerin değişmemesi eksiklik olarak nitelendirilebilir. Evrilen tiplere metinlerde yer verilerek öğrencilerin de ne yaparlarsa yapsınlar değerli oldukları mesajı verilebilir.

4.1.4.8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerdeki Kahramanların Tip Tahlilleri

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan kahramanların tip tahlilleri yapılmış, tablo oluşturulmuş ve tablo yorumlanmıştır.

Tablo 5 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerdeki Kahramanların Tip Tahlilleri Frekans Analizi

8. SINIF																																				
TOPLAM	MetinSıralaması																																			
	Frekans	Kız Tipler	Erkek Tipler	CinsiyetiBelirtilmeyen Tipler	Çocuk Tipler	Genç Tipler	Yaşlı Tipler	Hasta, Engelli Tipler	İnsanTipleri	Hayvan, Bitki, EşyaTipleri	Gerçek Tipler	Hayali, Kurgusal Tipler	Çalışkan, Zeki, Tipler	Tembel Tipler	Yerli Tipler	Yabancı Tipler	Eğitimli Tipler	Eğitimsiz Tipler	Olumlu Tipler	Olumsuz Tipler	Becerikli, Hobileri Olan Tipler	Beceriksiz,HobileriOlmayan Tipler	Güçlü Tipler	Zayıf, Güçsüz Tipler	İdealleri Olan Tipler	Sorumsuz Tipler	Evrilen, Değişen Tipler	Değişmeyen Tipler								
	1. F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	1	0	0	1	0	1						
	2. F	1	2	0	1	1	0	0	0	3	0	3	3	0	0	3	0	0	1	2	2	1	2	2	1	1	2	0	1	1						
	3. F	0	3	1	0	2	2	0	4	0	1	3	0	0	0	4	1	3	1	2	1	2	2	1	2	2	2	2	2	2						
	4. F	1	5	0	0	6	0	1	6	0	0	6	6	0	6	0	5	1	6	0	6	0	6	0	6	0	6	0	6	6						
	5. F	0	0	2	0	0	0	0	2	0	1	1	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	1	0	2	0	0	2	0	2						
	6. F	3	4	0	0	5	2	3	7	0	7	0	0	0	7	0	0	0	7	0	2	0	3	0	3	0	0	7	0	7						
	7. F	0	0	2	0	2	0	0	2	0	0	2	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	0	0	2	0	0	2	0	2					
	8. F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1					
	9. F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1					
	10. F	1	2	1	1	3	0	1	4	0	0	4	0	0	4	0	1	3	3	1	2	0	2	0	2	0	1	3	0	1	3					
	11. F	0	0	2	0	0	0	0	2	0	0	2	2	0	2	0	2	0	1	1	2	0	0	0	1	1	0	2	0	1	0	2				
	12. F	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1					
	13. F	0	2	0	0	0	0	0	2	0	2	0	2	0	1	1	2	0	2	0	2	0	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	2			
	14. F	1	2	2	0	3	2	0	5	0	0	5	1	0	0	0	0	0	2	3	1	0	0	0	2	3	3	2	0	0	2	3	2			
	15. F	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1			
	16. F	0	3	0	0	2	1	1	3	0	3	0	2	0	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0	2	1	3	0	0	3	0	0	3			
	17. F	1	4	0	0	5	0	0	5	0	5	0	5	0	5	0	4	1	5	0	5	0	4	1	4	0	0	5	0	0	4	1	4	0	5	
	18. F	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	
	19. F	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	
	20. F	3	4	2	4	3	2	0	9	0	0	9	6	0	9	0	0	9	0	6	0	3	0	6	0	3	0	6	0	0	9	0	0	9	0	9
	21. F	4	3	2	2	6	1	0	9	0	0	9	0	0	9	0	0	9	0	5	4	0	0	0	0	4	5	1	9	0	0	4	5	1	9	
	22. F	0	1	1	0	1	0	1	2	0	2	0	2	0	2	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	
	23. F	3	2	1	1	4	1	0	6	0	0	6	3	0	6	0	0	5	1	2	0	0	0	2	0	2	0	2	4	0	0	2	0	2	4	
	24. F	1	3	0	0	2	2	1	4	0	0	4	4	0	4	0	4	0	2	4	0	4	0	2	2	4	0	0	4	0	0	2	2	4	0	4
	25. F	1	3	3	3	3	1	0	7	0	0	7	4	0	0	7	1	0	4	3	3	0	3	0	3	0	3	0	3	4	0	0	3	0	3	4
	26. F	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	3	2	1	0	0	0	0	3	0	2	1	0	0	2	1	0	0	2	1	0	0	2	1	0	3
27. F	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	1	
28. F	1	0	1	1	1	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	1	1	2	0	0	0	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	
21	45	25	13	50	15	8	88	7	23	71	48	1	56	24	30	10	75	19	52	5	30	6	60	15	14	81	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

8. sınıf Türkçe ders kitaplarında erkek tiplere, kız tiplere göre daha fazla yer verildiği görülmüştür. Metinlerin bir kısmında ise kahramanların cinsiyeti üzerine herhangi bir bilgi verilmemiştir. Cinsiyeti belirtilmeyen tiplerin yer alması herkesin duygularının, davranışlarının, tepkilerinin ortak olduğunun sezdirildiği ifade edilebilir. Metinlerde en fazla genç tipler yer alırken bunu yaşlı tipler takip etmiştir. Çocuk tiplere diğerlerine oranla daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Bu sınıf düzeyinin çoğunun ergenlik dönemine girdiği düşünüldüğünde genç tiplerin yoğun olarak yer almasının doğal bir durum olduğu söylenebilir. Hasta, engelli, kusurlu tiplerin çok az yer alması dikkat çekmektedir. Okullarda kaynaştırma öğrencilerinin var olması, özel eğitim alt sınıflarının yer alması vb. durumlardan hareketle herkesin bir engelli adayı olduğu bilincinin oluşturulması, öğrencilerin empati becerilerinin geliştirilmesi için kusurlu tiplere yer verilebilir. İnsan tipi; hayvan, bitki ve eşya tipine oranla büyük bir farkla daha çok yer verilmiştir. Kurgusal, hayali tiplere gerçek tiplere oranla daha fazla yer verildiği saptanmıştır. Fakat gerçek tiplerin de fazla yer alması yaşama karşı duruş oluşturan, yaşam şartlarını keşfeden bireyler için katkı sağlayabilir. Metinlerde çalışkan tiplerin öne çıkması öğrencilere örnek olması açısından olumlu bir durum olarak betimlenebilir. Fakat tembel tiplerin bulunmaması önemli bir eksiklik olarak yorumlanabilir. Metinlerde yer alan tipler yoğun olarak yerlitiplerden seçilmiştir. Fakat yabancı tiplerin de yeterli düzeyde yer aldığı tespit edilmiştir. Yabancı tiplere en fazla bu sınıf düzeyinde rastlanması dikkat çekmektedir. Eğitilmiş tipler metinlerde yoğun olarak bulunmaktadır. Olumlu tipler olumsuz tiplere göre daha fazla bulunmaktadır. Metinlerde sezdirilen değerlerin, davranışların olumlu tipler üzerinden kazandırılması hem eğitsel hem gelişimsel olarak doğru olduğu düşünülmektedir. Becerikli, hobileri olan tipler; beceriksiz tiplere göre daha fazla yer almıştır. Tipler bu özellikleri ile öğrencilere örnek olabilir. Güçlü tipler zayıf, güçsüz tiplere oranla daha çok öne çıkmıştır. Metinlerde idealleri olan sorumlu tiplere, sorumsuz tiplere oranla daha sık rastlanılmıştır. Buradan hareketle öğrencilerin sorumlu bireylerin yaşamlarını, onlara kazandırdıklarını fark ederek bu bilince ulaşabileceği düşünülmektedir. Değişmeyen tipler, değişen tiplere oranla daha fazla yer almaktadır. Değişen tiplere yer verilmeyerek hata yapılabileceği ve bu hatalardan dersler çıkarılabileceği göz ardı edilmiştir. Çağdaş yaklaşımların getirdiği yaşam şartlarına uygun olmadığı belirtilebilir. İnsanların yaşamın her döneminde aynı

kalmayarak çeşitli yaşantılar sonucu farklı bir tavır sergileyebileceği değişen, dönüşen tipler aracılığı ile hissettirilebilir.

4. 2. 5-8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA OKUMA METİNLERİNDE YER ALAN KAHRAMANLARIN ETİK DEĞER ANALİZİ

Araştırmanın bu kısmında 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerdeki kahramanlar, belirlenen etik değerler kapsamında incelenmiş ve analizi yapılmıştır. Kahramanların etik değer analizi tablo halinde belirtilmiş ve tablolar yorumlanmıştır. Kahraman bulunmayan metinler çalışmaya dahil edilmemiştir. Farklı sınıflarda tekrar karşılaşılan metinlerin etik analizlerinin yapılması nedeniyle çalışmada yeniden yer verilmesine gerek duyulmamıştır.

4. 2. 1. Adil Olma ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Ling hariç hepiniz, bana çeşit çeşit ağaçlar, bitkiler ve çiçekler getirdiniz. Tohumumuzun büyümediğini görünce size verdiğim tohumun yerine başka bir tohum ektiniz. İçinizden sadece Ling, kendisine verdiğim tohumun olduğu sakıyı bana getirme cesaretini ve dürüstlüğünü gösterdi. Bu yüzden yeni imparatorumuz o olacak.” (EY 6, 2018: 23)

Kaynatılmış Tohum adlı metinden alınan bu cümlede Çinli hükümdarın tarafsız davranarak dürüst davrananı veliaht seçmesinden onda adil olmak değerinin bulunduğu saptanmıştır.

“Hah, o “hiç”ial, git şimdi. Kaldı mı alacağın?” (EY 6, 2018: 105)

Nasrettin Hoca Fıkraları metninden alınan bu cümlede hocanın birbiriyle anlaşılamayan adamların sorununa tarafsız bir şekilde yaklaşarak doğru karar vermesinden adil olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Efendisi bir çiftçiydi. On sene kuru ekmekle onun yanında çalıştı.” (EY 6, 2018:12)

Forsa metninden alınan bu cümlede çiftçinin Kara Memiş’i sadece kuru ekmek karşılığında çalıştırmasından adil olmak değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“O çok adaletli birisidir. Tüyü bitmemiş yetimin bile hakkını gözetir. O senin hakkını koruyacak, paranı almanı sağlayacaktır.” (DY 7, 2018: 152)

Ak Sakallı Bilge Dede metninde geçen bu cümlede yargıç için adaletli, herkesin hakkını gözeten birisi olduğunun ifade edilmesiyle yargıçın adil olmak değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

“Bunu yapmakta ya da yapmamakta haklı mıyım? Davranışım adil mi?” (DY 7, 2018:165)

Sorumluluklarımız adlı metinden alınan bu cümlede anlatıcı davranışlarında adil olup olmadığını sorgulayarak adil olmak değerine sahip olduğunu göstermiştir.

4. 2. 2. Aile Birliğine Önem Verme ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Hep kızımın torunumun evden çıkmalarını gözlüyorum oyuncaklarla oynamak için.” (MEBY 5, 2018: 10)

Oyuncak metninden alınan bu cümlede kızın evlendikten sonra kendi evinde babasıyla birlikte yaşayarak gösterdiği vefalı davranışı aile birliğine önem verme değerine sahip olduğunun göstergesidir.

“Tüm aile bireyleri ve birkaç aile dostumuzla annemin evinde toplandık.” (EY 6, 2018: 168)

Teknolojik Bayram Kutlamaları metninden alınan bu cümlede anlatıcının aile bireyleri ile bir araya gelmesinden aile birliğine önem verme değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Tüm aile bireyleri ve birkaç aile dostumuzla annemin evinde toplandık.” (EY 6, 2018:168)

Teknolojik Bayram Kutlamaları metninden alınan bu cümlede anlatıcının eşinin aile büyüğünün evinde akrabalarla bir araya gelmesinden aile birliğine önem verme değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Tüm aile bireyleri ve birkaç aile dostumuzla annemin evinde toplandık.” (EY 6, 2018:175)

Teknolojik Bayram Kutlamaları metninden alınan bu cümlede annenin aile bireylerini evinde birleştirmesinden aile birliğine önem verme değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ailem bir hafta sonra yapılacak olan gösteride bulunabilmek için şimdiden program yapıyordu...” (DY 7, 2018: 25)

Kırmızı Pabuçlar metninden alınan bu cümlede babanın ailecek programda olmayı amaçlamasından aile birliğine önem verme değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ailem bir hafta sonra yapılacak olan gösteride bulunabilmek için şimdiden program yapıyordu...”

Annem arkadaşlarımın önünde beni mahcup etmemek için halamın kızından ödünç bir elbise almak zorunda kalmıştı.” (DY 7, 2018: 25)

Kırmızı Pabuçlar metninde yer alan bu cümlede annenin ailecek programda olmayı amaçlamasından aile birliğine önem verme değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“ ‘Hiçbir şey göremiyorum çünkü körüm.’ diye cevabı kendisi verdi kahkahayla gülererek. ‘Fakat kalbim, gözlerimin gördüğünden daha uzağı görebilir. Bana üçünüzün de burada olmayı hak ettiğini söylüyor çünkü sizler ilk dersi zaten aldınız.’ ” (MEBY 8, 2018: 221)

Bilge Adamın Yolu metninden alınan bu parçada bilge adamın öğrencisi olmak isteyen üç çocuğa adaletli bir şekilde karar verip üçünü de öğrencisi olarak seçmesinden adil olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 2. 3. Alçakgönüllülük Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Bazen de son çalışmalarında biyolojiye giriyorum diyor tevazu ile. Cümleleri yaptıklarını indirgese de muazzam derinliğe sahip bir insanın dünyasına girmenin keyfini çıkarmanız dileğiyle.” (MEBY 5, 2018: 119)

Bir Dâhiyle Konuşmak metninde geçen bu cümlede Oktay Sinanoğlu tevazu göstererek alçakgönüllülük değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“O “Atatürk İnkıapları” sözünü kabul etmez, “Türk İnkılabı” sözünün kullanılmasını isterdi. Bütün başarıları millete mal etmekten zevk duyardı. Mustafa Kemal bir konuşmasında ‘Millî Mücadele’yi yapan doğrudan doğruya milletin kendisidir, milletin evlatlarıdır.’ demişti.” (DY 7, 2018: 131)

Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri metninde yer alan bu parçada Atatürk’ün başarılarını ben değil de biz ifadesi kullanarak halka mal etmesiyle kendisinde alçakgönüllülük değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

“Rahatsızlığı nedeniyle 2000 yılı Ekim ayında cumhurbaşkanlığı görevinden çekilen Aliya İzzetbegoviç, son günlerinde kendisi için yapıldığını öğrendiği görkemli anıtı iptal ettirir ve Bosna Savaşı’nda hayatını kaybeden askerlerin yanına, Saraybosna’da bulunan Kovaçı Mezarlığı’na defnedilmeyi ister.” (MEBY 8, 2018: 227)

Bilge Adamın Yolu metninde yer alan bu parçada Aliya İzzetbegoviç’in gösterişli anıt yapılmasını istemeyerek vatani için hayatını kaybeden askerlerin yanına defnedilmeyi istemesinden alçakgönüllülük değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 2. 4. Bağımsız ve Özgür Düşünebilme Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Bana oyunda, arkadaşlıkta ve uğraşılarımda özgürlük tanıyın. Davranışlarımla sonuçları kendim görürsem daha iyi öğrenirim.” (EY 6, 2018:182)

Pulsuz Dilekçe metninde geçen bu cümlede anlatıcının özgürce karar vermek istemesinden bağımsız-özgür düşünebilme değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Cehaletimizi kırabiliriz, becerilerimizi, yeteneklerimizi ve zekâmızı kullanarak kendimizi bulabilir, kendimiz olabiliriz. En önemlisi, özgür olabiliriz! Uçmayı öğrenebiliriz!” (MEBY 8, 2018: 18)

Martı metninde geçen bu cümlede martı Jonathan’ın herkesin yeteneklerini, becerilerini ve zekâsını kullandığında özgür olabileceğini ifade etmesiyle bağımsız ve özgür düşünebilme değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“‘Bilge Kral’ lakabını fazlasıyla hak edecek derinlikte yazdığı ona yakın eseriyle Aliya gençlik yıllarından itibaren özgürlük mücadelesini bilgisi ve kalemiyle yapmıştı. Teorik planda inşa ettiği özgürlük bilincini, siyasi alana taşıyarak ülkesinin bağımsızlığını ilan etmişti ancak şimdi fiili bir işgal ve savaş vardı, özgürlük bilincini cephede hayata geçirme vaktiydi...

Her şeye kadir olan Allah’a yemin ederim ki hiçbir zaman köle olmayacağız.” (MEBY 8, 2018: 227)

Bilge Adamın Yolu metninde geçen yukarıdaki cümlelerde Aliya İzzetbegoviç ülkesi için bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi vermesinden, kimsenin kölesi olmayacaklarını ifade etmesinden onda bağımsız ve özgür düşünebilme değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

*“Eğer kuvvetim yetse benim
 Kentin bütün çocuklarını alırım evlerinden
 Hepsine kiraz çiçeklerinden
 Bir çift kanat takarım
 Çocuklar havalanır uçarak
 Ben de artlarından bakarak
 Gülerim,
 Bütün kuvvetimle bağırarak
 Azat olun bebeklerim, azat olun bebeklerim.” (MEBY 8, 2018: 231)*

Özgürlük metninden alınan bu mısradaki anlatıcının bebekleri özgür bırakmak istemesinden bağımsız ve özgür düşünebilme değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 2. 5. Cesaret- Liderlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Pazısında haç şeklinde derin bir yara izi vardı. Bu yarayı gecesi altı ay süren bir adada savaşırken almıştı.” (MEBY 5, 2018:140)

Forsa adlı metinden alınan bu cümlede Kara Memiş’in vatanı için savaşmasından kendisinde cesaret-liderlik değerlerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“-Hayır ben de beraber cenge çıkacağım.

-Çok ihtiyarsın baba.

-Fakat kalbim kuvvetlidir.” (EY 6, 2018: 13)

Forsa adlı metinden alınan bu parçada Kara Memiş’in savaşma isteğinden cesaret-liderlik değerine sahip olduğu saptanmıştır.

“Ben karaya cenk için çıkıyorum. Sen gemide rahat kal.” (EY 6, 2018: 13)

Forsa metninde yer alan bu parçada Turgut cenk etmeye hazırlanma davranışıyla cesaret-liderlik değerini ortaya koymuştur.

“Bir zamanlar, giderek yaşlanan ve arkasında bir veliaht bırakması gerektiğini anlayan Çinli bir hükümdar vardı.” (EY 6, 2018: 22)

Kaynatılmış Tohum metninde geçen cümlede Çinli Hükümdarın ülkeyi yönetmekle görevli olmasıyla ülkenin hükümdarı olmasından cesaret-liderlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ling, kendisine verdiğim tohumun olduğu sakıyı bana getirme cesaretini ve dürüstlüğü gösterbildi.” (EY 6, 2018: 23)

Kaynatılmış Tohum metninde geçen bu cümlede Ling için açıkça cesaret ifadesinin kullanılmasından cesaret-liderlik değerine sahip olduğu anlaşılmıştır.

“Benim için buradan, sizlerin yüzlerinizi görmek her ne kadar mümkün değilse de sözlerimi güler yüzle dinlediğinizi tahayyül etmek bana cesaret veriyor.” (EY 6, 2018: 166)

Güler Yüze Gülmeye Dair metninde geçen bu cümlede anlatıcının cesaret ifadesini açıkça kullanmasından cesaret-liderlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“‘Kırmızı boyayla çizseydi öğretmenini kızarmıydı? Kızarsa kızsın.’ dedi. Bu ırmağın adı da kendi de kırmızı olmalı. Çizdim gitti bile.” (DY 7, 2018: 78)

Ülkem’in Renkli Haritası metninde yer alan bu cümlede Ülkem’in cesaretli davranışından kendisinde cesaret-liderlik değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Her erin sinirleri gerilmiş, saçları diken diken olmuştu. Kalpleri sanki duracakmış gibi çarparcasına Fransızların üzerlerine atılıyorlardı.” (DY 7, 2018:114)

İstanbul Liseli Küçük Hasan metninden alınan bu cümlede askerlerin cesaretli davranışlarından cesaret-liderlik değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Atatürk, yalnız yakın geçmişte büyük hizmetler yapmış bir lider değildir. Eserleriyle ve düşünceleriyle gerek Türk milletinin gerekse başka milletlerin geleceğine ışık tutmaya devam eden bir liderdir.” (DY 7, 2018: 131)

Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri metninden alınan bu parçada Atatürk’ün büyük hizmetler yapmış bir lider olmasından cesaret-liderlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Hep ‘daha küçük neyin üzerine çalışabilirim?’ diye kafa yorarken saç teli üzerinde karar kılmış. Diğer objeler üzerinde çıplak gözle çalışan sanatçı, bu kez mikroskop altında sergileyecek sanatsal dehasını. Deha demekte bir beis görmüyoruz zira incecik saç teline İstanbul panoraması çizmek dâhiliğe dayalı bir cesaret ister.” (MEB 8, 2018: 109)

Mikro Minyatür metninden alınan yukarıdaki parçada Hasan Kale’nin saç teli üzerine minyatür çizmeye karar verme cesaretini göstererek kendisinde cesaret-liderlik değerinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

“Göktürkler çadırlarını ve sürülerini bir yere topladılar. Çevresine hendek kazıp beklediler. Düşman gelince savaşa başladılar. Savaş on gün sürdü. Sonunda Göktürkler üstün geldi.” (MEBY 8, 2018: 138)

Ergenekon Destanı adlı metinde geçen bu cümlelerde Göktürkler’in düşmana karşı cesaretle savaşıp galip gelmelerinden cesaret-liderlik değerinin onlarda bulunduğu saptanmıştır.

“Ergenekon’dan çıktıkları sırada Göktürkler hakamı, Kayan soyundan gelme Börteçine idi. Börteçine bütün illere elçilerini gönderdi. Ergenekon’dan çıkıp geldiklerini bildirdi. Bunu kimi iyi karşıladı, boyun eğdi, Börteçine’yi kendi hakanları bildi. Kimi de iyi görmedi, karşı çıktı. Karşı çıkanlarla savaşıldı, hepsini yendiler.” (MEBY 8, 2018: 139)

Ergenekon Destanı adlı metinde yer alan yukarıdaki parçada Börteçine’nin Göktürk hakamı olmasına tepki verip kabullenmeyenlere karşı mücadele etmesi ve mücadeleyi kazanmasından cesaret-liderlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Çanakkale gibi büyük bir acıdan nasıl büyük liderler, kahramanlara, ölümsüz hikâyeler çıktıysa Bosna Hersek halkının yaşadığı bu acıdan da benzer hikâyeler, kahramanlar ve liderler çıktı. Bu lider “Bilge Kral Aliya İzzetbegoviç’ti.” (MEBY 8, 2018: 226)

Aliya İzzetbegoviç ve Özgürlük Mücadelesi metninde geçen bu cümlelerde Aliya İzzetbegoviç için liderlik ifadesinin açık bir şekilde kullanılmasından cesaret-liderlik değerinin bulunduğu saptanmıştır.

4. 2. 6. Çalışkanlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Zeki, cana yakın, çalışkandı çırak.” (MEBY 5, 2018: 88)

Cam Ustası metninden alınan bu cümlede Zeki için “çalışkan” ifadesi kullanılarak açık bir şekilde çalışkanlık değerine sahip olduğu belirtilmiştir.

“Yıllarca çözülemeyen teorileri son derece basit bir şekilde bilim dünyasına kazandırıyor. Pek çok alanda öncü oluyor, -Türkçe’nin korunması da dahil- ödüller alıyor. İki kere Nobel’e aday gösteriliyor.” (MEBY 5, 2018: 119)

Bir Dâhiyle Konuşmak metninde geçen bu cümlede Oktay Sinanoğlu’nun birçok alanda başarılı olmasıyla çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Kırk senelik bir beklemenin son azmiyle davrandı.” (EY 6, 2018:13)

Forsa metninden alınan bu cümlede Kara Memiş'in azimli davranmasından çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Mustafa Kemal şu zamana kadar hep zor olanı tercih etmiş ama sonunda hep başarmıştı. Bataklık ve kurak araziye ağaçlandırmak da kolay olmayacaktı. Ama kolayı herkes yapabilirdi önemli olan zoru başarmaktı." (EY 6, 2018: 78)

Atatürk Orman Çiftliği adlı metninden alınan bu cümlede Mustafa Kemal, kurak araziye ağaçlandırma hususundaki kararlı duruşuyla çalışkanlık değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

"Kış ayları boyunca Atatürk Dolmabahçe Sarayı'nda bu kitap üzerinde çalışmış." (EY 6, 2018: 85)

Atatürk Geometri Kitabı Yazmış metninden alınan bu cümlede Atatürk'ün kitap üzerine çalışmasından çalışkanlık değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

"Ama başarabileceğim işleri yapmamı bekleyin. Başarmam için beni destekleyin. Hiç değilse çabamı övün." (EY 6, 2018: 183)

Pulsuz Dilekçe metninde yer alan bu cümlede anlatıcının başarmak için çabalamasından çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Oyun oynayabilmek ve ders çalışabilmek için bütün enerjimi toplamalıyım." (EY 6, 2018: 244)

Robotik ile Enerji metninde yer alan bu cümlede "ders çalışmak" ifadesinden Selin'in çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Söylenecek fazla söz yoktu., bu yılın büyük ödülünü Metin kazanmıştı." (EY 6, 2018:250)

Robotik ile Enerji metninde yer alan bu cümlede Metin'in azimle çalışarak ödül kazanmasından onda çalışkanlık değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

"Elmanın birini masa başında çalışan Özlem'e verir." (EY 6, 2018: 258)

Newton'un Elması metninden alınan bu cümlede Özlem'in ders çalışmasından çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Sene sonunda sınıfımızın düzenlediği gösteride hemen hemen herkes görev almıştı. Başrole ben seçilmiştim. Gecemi gündüzüme katmış çalışıyordum. Hepimiz çok başarılıydık." (DY 7, 2018: 25)

Kırmızı Pabuçlar metninde yer alan bu cümlede anlatıcının görevi için çabalama davranışından onda çalışkanlık değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Babam, o gün için çalıştığı iş yerinden izin istemiş, buna karşılık pazar günü çalışması gerekmişti.” (DY 7, 2018:25)

Kırmızı Pabuçlar metninde yer alan bu cümlede babanın alın teriyle çalışmasından çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Kar nasıl oluşuyor? Merak edip araştırdım. Birkaç kitap karıştırdım.” (DY 7, 2018: 58)

Yeşil Gözlü Kardan Adam metninde geçen bu cümlede Can’ın öğrenmek için çaba göstermesinden çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Astronomi okuyacağım. Uzaya çıkan ilk Türk ben olacağım. İlk Türk uzay mekiğini ben uçuracağım...”

Bir sürü ansiklopedi karıştırdım.” (DY 7, 2018: 59)

Yeşil Gözlü Kardan Adam metninden alınan bu parçada Temel’in amacı için kararlı olmasından onda çalışkanlık değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Harita da bitmiş olmalıydı. Yorulmuştu. Derin bir nefes aldı. Büyük bir iş başarmanın mutluluğunu içinde duydu.” (DY 7, 2018: 80)

Ülkem’in Renkli Haritası metninde geçen bu cümlede Ülkem’in görevini bitirmek için çaba göstermesinden çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Hemen bir dilekçe yazdı. ‘Ben, İstanbul Lisesi öğrencilerinden Küçük Hasan yaşıam tutmadığı için beni arkadaşlarımdan ayırmış, gönüllü olarak kabul etmemişsiniz. Şimdi ise yaşıam gönüllü olmama engel değildir. Bu kez de beni almazsanız tek başıma Çanakkale’ye gitmeye kararlı olduğumu bildiririm. Gönüllü olarak alınmam hususunda gereğinin yapılmasını arz ederim.’ Çok geçmeden cevap geldi. Gönüllü olma isteği kabul edilmişti.” (DY 7, 2018: 112)

İstanbul Liseli Küçük Hasan metninde geçen bu parçada Hasan’ın gönüllü olarak savaşa katılma konusundaki kararlı duruşundan çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Atatürk, Türk kültür ve sanatını dünyaya tanıtmak için de çok çalışmıştır. Bu konuda araştırmalar yapılmasını, sergiler açılmasını ve kongreler düzenlenmesini sağlamıştır.” (DY 7, 2018: 131)

Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri metninde geçen bu cümlede Atatürk Türk sanatı için çalışıp çabalamasıyla kendisinde çalışkanlık değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“Kışın ocak başında nasıl keyif çatarız?

Bu düşünce veriyor çalışkan köylüye hız.” (DY 7, 2018: 173)

Harman Yerinde metninde geçen bu mısradaki köylü için çalışkan ifadesinin kullanılmasından köylünün çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“İki kardeş uzun süre alt alta, üst üste güreştiler. Bütün gece spor konuştular, ders çalıştılar. Yorgunluktan halsiz düşünce de Fatih’in yatağında sarmaş dolaş uyudular.” (DY 7, 2018: 185)

Goool metninden alınan bu cümlede Fatih’in kardeşiyle birlikte ders çalışmasından çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“İki kardeş uzun süre alt alta, üst üste güreştiler. Bütün gece spor konuştular, ders çalıştılar. Yorgunluktan halsiz düşünce de Fatih’in yatağında sarmaş dolaş uyudular.” (DY 7, 2018: 185)

Goool metninde yer alan bu parçada Sinan’ın abisiyle birlikte ders çalışmasından çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Belkıs’ın güzelliğini duyup onunla mutluluğa ermek isteyenler Aspendos için en faydalı ve en güzel eseri yapmak için tasarılar hazırlamışlar. Filozoflar, ozanlar, çeşit çeşit sanatçılar birer eser ortaya koyup krala göstermişler.” (DY 7, 2018: 217)

Belkıs Tiyatrosu metninden alınan bu parçada Belkıs’ın taliplerinin Belkıs’la evlenebilmek amacıyla en güzel ve en faydalı eser ortaya koyabilmek için çabalamalarından çalışkanlık değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Nerede ve nasıl öleceğinizi de seçemezsiniz ama nerede, nasıl yaşayacağınızı seçebilirsiniz. Yeter ki bunun için çaba gösterin.

Dünyaya şaheserler sunmanın yolu sizin bir şaheser olmanızdan geçmeyebilir ama kendinizle ilgili en iyiyi yakalamaya çalışabilirsiniz.” (MEBY 8, 2018: 10)

Benlik Üzerine metninde yer alan bu cümlede anlatıcının insanların yaşama şeklinin tercihle seçildiğini ve çaba göstererek yapılacağını ifade etmesiyle, insanın kendisiyle ilgili şeylerde iyiyi çalışarak yakalamayı önermesiyle çalışkanlık değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Birkaç gün boyunca diğer martılar gibi davranmaya çalıştı ve bunun için gerçekten çabaladı. Çılgınlık atarak balıkçı teknelerinin etrafında bir parça ekmek için dolaştı, durdu.” (MEBY 8, 2018: 16)

Martı metninden alınan bu cümlede Jonathan'ın diğer martılar gibi karnını doyurmak için balıkçı teknelerinin etrafında dolaşarak çalışıp çabalamasından onun çalışkanlık değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Yapmak istediğim çizimi direk uygulamak zorundayım. Bir kırık pirinç tanesine çalışacaksam eğer, önce taslağını çizme lüksüm yok, zaten kurşun kalemin ucu pirinç kadar. Bu nedenle hata yapma lüksüm de yok. Yani iğneyle kuyu kazmak gibi bir şey.’ Sözleriyle yaptığı işin ne denli meşakkatli bir iş olduğunu anlamamızı sağlıyor.” (MEBY 8, 2018: 106)

Mikro Minyatür metninde geçen bu cümlelerde Hasan Kale'nin küçük nesneler üzerine zor olmasına rağmen çabalayarak minyatürler çizmesiyle çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Koca Sinan Selimiye ve Edirne için şunları söyler: Kalfalığımı İstanbul'daki Şehzade Camii'nde yaptım. Ustalığımı da Süleymaniye Camii'ne sarf edip uzmanlığımı gösterdim ve anlattım. Öyle büyük bir cami yaptım ki Edirne içinde bütün halkın beğenisine layıktır.” (MEBY 8, 2018: 112)

Selimiye Camii metninden alınan yukarıdaki cümlelerde Mimar Sinan'ın cami yaparken tüm gücünü kullandığını ifade etmesinden kendisinde çalışkanlık değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Haydar Amca saçını değirmende gerçekten ağartmış, işini severek yapan, kırmızı suratlı, elleri ve iri parmakları nasır bağlamış, boğuk sesli, başında papak eksik olmayan bir adam.” (MEBY 8, 2018: 170)

Değirmende Döner Taşım metninden alınan bu cümlede Haydar Amca'nın “saçını değirmende ağartmış” ifadesinden alın teriyle çalıştığı anlaşılmış ve onda çalışkanlık değerinin bulunduğu saptanmıştır.

“Boş durmayı hiç sevmezdi Emine Teyze.” (MEBY 8, 2018: 200)

Emine Teyze'nin Çilek Reçeli adlı metinde yer alan bu cümlede Emine Teyze'nin boş durmayı sevmemesinden onda çalışkanlık değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Yine de sağa sola telefon ediyor, arkadaşlarına soruyor, kendisine umut bağlayan bu insanlar için çabalıyordu. ‘Sen İş Kurumundan daha iyi çalışıyorsun.’ demeye başladı annem.” (MEBY 8, 2018: 203)

Emine Teyze'nin Çilek Reçeli metninden alınan bu cümlede babanın komşularına iş bulma konusunda çabalamasından çalışkanlık değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

4. 2. 7. Doğruluk-Dürüstlük Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“-Sen Kaptan Kara Memiş misin?

-Evet...

-Doğru mu söylüyorsun?

-Ne yalan söyleyeceğim?” (EY 6, 2018: 14)

Forsa metninde geçen bu parçada Kara Memiş yalan söylememe davranışıyla doğruluk-dürüstlük değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Ling, kendisine verdiğim tohumun olduğu sakıyı bana getirme cesaretini ve dürüstlüğü gösterbildi.” (EY 6, 2018: 23)

Kaynatılmış Tohum metninde geçen cümlede Ling için açıkça dürüstlük ifadelerinin kullanılmasından doğruluk-dürüstlük değerine sahip olduğu anlaşılmıştır.

“Ling, annesine boş bir sakıyı götüremeyeceğini söylediye de annesi sakıyı götürmesini ve dürüst olmasını öğütledi.” (EY 6, 2018: 22)

Kaynatılmış Tohum metninden alınan bu cümlede Ling'in annesi Ling'e dürüst olma tavsiyesinde bulunmasıyla kendisinde doğruluk-dürüstlük değerinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

“Bana süre tanıyın. Yüzde yüz dürüst davranmadığımı görünce ürkmeyin. Beni köşeye sıkıştırmayın, yalana sığınmak zorunda kalırım.” (EY 6, 2018: 183)

Pulsuz Dilekçe metninden alınan bu cümlede anlatıcının düşüncelerini dürüstçe söylemesinden doğruluk-dürüstlük değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Sizlere verdiğim tohumların hepsi kaynatılmıştı ve dolayısıyla da filiz açmaları mümkün değildi. Ling hariç hepiniz, bana çeşit çeşit ağaçlar, bitkiler ve çiçekler getirdiniz. Tohumunuzun büyümediğini görünce size verdiğim tohumun yerine başka bir tohum ektiniz.” (EY 6, 2018: 23)

Kaynatılmış Tohum metninde geçen yukarıdaki cümleler gençlerin dürüst davranmayarak hile yapmalarından onlarda doğruluk-dürüstlük değerinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

“Aslında niyetimiz otuz iki mil güneydeki Santa Maria Adası’na da uğramaktı fakat Başkan’ın aklını karıştırmamak için bu niyetimizden bahsetmedim.” (EY 6, 2018: 205)

Uzaklar metninden alınan bu cümlede anlatıcının gerçeği söylememesinden doğruluk-dürüstlük değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“Hak ettiği parayı alamamak, üstelik aptal yerine konmak delikanlının çok zoruna gitmiş...”

Delikanlı doğruca yargıcın yanına gitmiş. Komşusuyla arasındaki iddiayı ona da anlatmış. Gece boyu gölde kalmasına karşın komşusunun sözünde durmadığını, parasını vermediğini söylemiş.” (DY 7, 2018: 152)

Ak Sakallı Bilge Dede metninde geçen bu cümlede yoksul gencin komşusuyla girdiği iddiada haklı olmasına rağmen iddiayı kaybetmesiyle gerçekleri ortaya çıkarmak için çabalamasından onun doğruluk-dürüstlük değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Kentimizin dürüst bir yargıcı var.” (DY 7, 2018: 152)

Ak Sakallı Bilge Dede metninden alınan bu cümlede yargıç için dürüstlük ifadesinin açık bir şekilde kullanılmasından onda doğruluk-dürüstlük değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Kaleci de dahil herkes Fatih’in faul yapmasını bekliyordu. Fatih’in yüzünde birden bir yüz belirdi. Hep onu taklit eden kardeşinin yüzü... Ona hep iyi işler öğretmişti Fatih. Şimdi tekme atmayı mı öğretecekti?”

-Gördün değil mi? Beni omuzlarda taşıdılar maçtan sonra. Kahraman oldum.

-Hem de kimseyi tekmelemeden.” (DY 7, 2018: 185)

Gool metninde geçen bu parçada Fatih’in maçta dürüst davranarak tekme atmadan kendi çabasıyla gol atmasından onda doğruluk-dürüstlük değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“-Ama ağabey, sen hep centilmen futbolcular rakiplerine gereksiz faul yapmaz demez miydin?”

-Düşürmeden alınmaz mı top? İlle de düşürmek mi gerekir? Aklını kullansan...” (DY 7, 2018: 184)

Goool metninden alınan bu parçada Sinan, abisine futbolda centilmen davranarak işinin gereğini yapmasını önererek doğruluk-dürüstlük değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

4. 2. 8. Dostluk Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Sevgili dost okuma kitaplarım. Sizleri, zamanla bu kadar özleyeceğimi hiç bilmezdim.” (MEBY 5, 2018: 165)

Okuma Kitaplarım metninden alınan bu cümlede açık bir şekilde “dost” ifadesinin yer almasından anlatıcının dostluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Sıkıntılı da olsa,

Benimle tatlı geçer

En uzun yolculuklar.” (MEBY 5, 2018: 172)

Kitabın Serüveni adlı metinden alınan bu cümlede kitabın iyi bir arkadaş olma özelliğinden kitapta dostluk değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

“Bakışlar uzakta kaldı

Uzakta kaldı dostluklar.” (MEBY 5, 2018: 222)

Yüksek Evde Oturanların Türküsi adlı metinden alınan bu mısırda anlatıcının dostluğun önemini bilmesinden onun dostluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

(MEBY 5, 2018: 178)

Karikatür metninden alınmış olan yukarıdaki görselde uzayda yalnız olan astronot için kitap en iyi arkadaş olmuştur, burada astronotta dostluk değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Dost ve hasta ziyaretlerini unutmayınız, yaşlıları hatırlayınız.” (MEBY 5, 2018: 229)

Reçete adlı metinden alınan bu cümlede anlatıcının dost ifadesini açık bir şekilde belirtmesinden dostluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Avucumun bana dostça dokunduğunu anladım.” (MEBY 5, 2018: 236)

Kar Tanesinin Serüveni adlı metinden alınan bu cümlede kar tanesinde “dostça” ifadesinden dostluk değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Bilmez misin dostum? Herkes kendi kaderini yaşar.” (EY 6, 2018: 30)

Ceylana Yardım Edenler metninden alınan bu cümlede ceylanın dostum kelimesini açık bir şekilde belirtmesiyle dostluk değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“Kaplumbağa şöyle demiş: ‘Korkmana gerek yok. Buralarda avcı olmaz. Bizim dostluğumuza güvenmeni isterim.’” (EY 6, 2018: 29)

Ceylana Yardım Edenler adlı metinde geçen cümlede kaplumbağa dostluk ifadesini açık bir şekilde belirterek dostluk değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Karga, fare, ceylan ve kaplumbağa ise huzur içinde gölgeliklerine dönmüşler. Güven içinde yaşamaya devam etmişler. Bu küçük hayvanlar birbirlerine bağlanarak örnek bir dostluk göstermişler.” (EY 6, 2018: 31)

Ceylana Yardım Edenler metninde geçen bu cümlede dostluk ifadesinin de kullanılmasından karganın dostluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Sen çok iyi bir arkadaşsın.” (EY 6, 2018: 113)

Ben Kimim? metninden alınan bu cümlede Meraklı’nın Uslu’ya çok iyi arkadaş olduğunu belirtmesinden Uslu’da dostluk değerinin bulunduğu saptanmıştır.

“Günaydın diye seslendi arkadaşına. Neyin var? Bu sabah çok dalgın görünüyorsun?” (EY 6, 2018: 110)

Ben Kimim? metninden alınan bu cümlede Uslu’nun arkadaşını merak etmesinden onun dostluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Tüm aile bireyleri ve birkaç aile dostumuzla annemin evinde toplandık.” (EY 6, 2018: 168)

Teknolojik Bayram Kutlamaları metninden alınan bu cümlede anlatıcı için “dostluk” ifadesinin açıkça kullanılmasından dostluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bulutlarla arkadaş

Olmak ne hoş oluyor.” (EY 6, 2018: 239)

Uçakla Yolculuk metninden alınan bu mısradan anlatıcının “arkadaş” ifadesini kullanmasından dostluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Var mı ondan daha üstün bir güç

Bir kurtuluş yolu, bir mutluluk

Uzanan, barışa ve dostluğa.” (DY 7, 2018: 11)

Sevgi Kurtaracak Bizi metninde geçen bu mısradan anlatıcının “dostluk” ifadesini kullanmasından dostluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Birçok fıkrada yer alan Hoca’nın eşiği hiç sızlanmayan, onun aklına esen oyunlarına katlanan, sevgili ve dayanıklı bir arkadaştır.” (DY 7, 2018: 88)

Dünyayı Güldiren Adam metninden alınan bu cümlede Hoca’nın eşiğiyle olan arkadaşlık ilişkisinden dostluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Geçenlerde pek sevdiğim bir mühendis dostumla bu mevzu etrafında görüşüyorduk.” (MEBY 8, 2018: 73)

Faydalı Bir İş Görmek Zevki adlı metinden alınan yukarıdaki cümlede anlatıcının “dostum” ifadesini kullanmasından dostluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Eşyalar, insanlar, sevgiler, saygılar, gözyaşları, gülücükler kaçıyor bizden yahut biz onlardan kaçıyoruz. Tek başımıza kaldığımızda ekran başında sürekli zaptıyoruz.” (MEBY 8, 2018: 159)

Kalbin Sesi metninde yer alan bu cümlede anlatıcının arkadaşlardan uzaklaştığını belirtmesiyle dostluk değerine sahip olmadığını ortaya koymuştur.

4. 2. 9. Empati Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Kızım beni yere yatmış, trenle oynarken görünce katıla katıla gülmüş; bana, ‘Ne o baba, çocukluğa mı özendin?’ diye takılmıştı.” (MEBY 5, 2018: 10)

Burada *Oyuncak* metninden alınan cümlede kızın “çocukluğa mı özendin” ifadesinden yaşlı olan babasının geçmişine özlem duyabileceğini düşünmeyerek empati değerine sahip olmadığını ortaya koymuştur.

4. 2. 10. Estetik Duyguların Geliştirilmesi Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Nasıl olsa bu saatlerde kulaklığını takmış müzik dinliyordur.” (MEBY 5, 2018: 43)

Burada *Bilmeyen Var mı?* metninden alınan cümlede ablanın kulaklıkla müzik dinlemesinden estetik duyguların geliştirilmesi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bu unutamadığım eski okuma kitaplarından bugün bir tanesi bile bende yok. Onların yapraklarını şimdi hayalimde çeviriyorum.” (MEBY 5, 2018: 165)

Okuma Kitaplarım metninde yer alan bu cümlede anlatıcının kitap okuma davranışından estetik duyguları geliştirme değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Şairim şair olmasına,

Canım kurban şiirin gerçeğine hasına.

İçerisine insan kokusu sinmiş mısralara vurgunum.” (EY 6, 2018: 52)

Türküler Dohusu metninde geçen bu mısradan anlatıcı şiir sanatına olan hayranlığıyla estetik duygularını geliştirme değerine sahip olduğunu göstermiştir.

“Sanatçı yetiştiren kurumlar açmış; Avrupa’ya resim, heykel ve müzik öğrenimi görmeleri, çağdaş Türk sanatını geliştirmeleri için gençler göndermiştir. Sanat ve sanatçılar hakkında taktir ve teşvik edici sözler söylemiştir.” (DY 7, 2018: 114)

Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri metninde yer alan bu cümlede Atatürk’ün Türk sanatının gelişimini desteklemesinden kendisinin estetik duyguların geliştirilmesi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bir yontucu şehrin bir yönünü oyma taşlarla süsleyen bir su kemeri yapmış. Bu kemer kralın çok hoşuna gitmiş. Aspendos’a ayrı bir değer kazandıran yontucuyu kutlamış.” (DY 7, 2018: 217)

Belkıs Tiyatrosu metninde geçen bu cümlede yontucunun su kemeri yaparak sanatsal faaliyette bulunmasından estetik duyguların geliştirilmesi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Aspendos kenti için kim faydalı ve güzel bir eser yaparsa kızımı ona vereceğim.

Aspendos için en faydalı ve en güzel eser bu tiyatrodur. Kızımı bunu yapana vereceğim.” (DY 7, 2018: 218)

Belkıs Tiyatrosu metninde yer alan bu cümlede kralın Aspendos kenti için güzel ve faydalı eser yapılmasını isteyerek yapılan tiyatroyu en faydalı eser seçmesiyle

sanata verdiği önemden kral estetik duyguların geliştirilmesi değerine sahip olduğunu göstermiştir.

*“Dün bir şiir yazdım
Okudum sınıfta,
Şiirimde dağlar,ağaçlar,
Gelincikler, papatyalar...” (DY 7, 2018: 239)*

Ay Şairi metninden alınan bu mısra da anlatıcının şiir yazması, hevesle şiirini okumasıyla sanata değer verdiği onda estetik duyguların geliştirilmesi değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

*“Sen raksına dalarken için titrer derinden
Çiçekli bir sahnede bir beyaz kelebeğin,
Bizim de kalbimizi kımıldatır derinden
Toprağa diz vuruşu dağ gibi bir zeybeğin.” (MEBY 8, 2018: 73)*

Sanat metninde geçen yukarıdaki mısra da seslenilen kişinin beyaz kelebek şeklinde belirtilen balerinin raksına olan ilgisiyle bale sanatına olan hayranlığından onda estetik duygularının geliştirilmesi değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

*“Fırtınayı andıran orkestra sesleri
Bir ürperiş getirir senin sinirlerine,
İstirap çekenlerin acıklı nefesleri
Biz de geçer en hazin bir musiki yerine!” (MEBY 8, 2018: 100)*

Sanat metninden alınan bu mısra da anlatıcının müziğe olan yakınlığından estetik duygularının geliştirilmesi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 2. 11. Fedakârlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

*“Kalır mı Mustafa Kemal’in kağnısı bacım,
Kocabaş’ın yerine koştı kendini Elifçik
Yürüdü düşman üstüne yüceden yüceden.” (MEBY 5, 2018: 43)*

Mustafa Kemal’in Kağnısı metninde yer alan bu mısra da Elif’in kendini öküzün yerine koşmasıyla gösterdiği davranıştan fedakârlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Önce arkadaşlarımı kurtarmanı rica ediyorum. İşe benden başlarsan yorulup işi bırakabilirsin. O zaman da arkadaşlarımdan bir kısmı kurtulamaz. Bu nedenle işe önce onlardan başlamalısın.” (MEBY 5, 2018: 73)

Güvercin metninden alınan yukarıdaki cümlede başkan güvercinin, ilk arkadaşlarının kurtulmasını istemesinden fedakârlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Otuz yaşında dinç, levent, kuvvetli bir kahramanken Malta korsanlarının eline düşmüştü. Yirmi sene kadirgalarında kürek çekti. Yirmi sene iki zincirle iki ayağından rutubetli bir geminin dibine bağlanmış yaşadı.” (EY 6, 2018: 13)

Forsa metninde geçen bu cümlede Kara Memiş’in vatani için özveride bulunmasından onda fedakârlık değerinin bulunduğu saptanmıştır.

“Ankara’ya kendi parasıyla kocaman bir orman çiftliği kuracak ve sonsuz değer verdiği millete hediye edecekti.” (EY 6, 2018: 79)

Atatürk Orman Çiftliği metninden alınan bu cümlede Mustafa Kemal’in özverili davranışından fedakârlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ama karşısına oturup onun yorgunluktan çukura kaçmış gözlerini, sorumlulukları nedeniyle çökmüş, küçülmüş omuzlarını görünce vazgeçtim. Babamdan böyle bir şey isteyemezdim.” (DY 7, 2018: 26)

Kırmızı Pabuçlar metninde geçen bu cümlede anlatıcının vefalı davranışından onda fedakârlık değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Ama karşısına oturup onun yorgunluktan çukura kaçmış gözlerini, sorumlulukları nedeniyle çökmüş, küçülmüş omuzlarını görünce vazgeçtim. Kışın bile giymek zorunda olduğu keten pabuçlarını düşündüm.” (DY 7, 2018: 26)

Kırmızı Pabuçlar metninden alınan bu cümlede babanın ailesine karşı fedakâr davranmasından fedakârlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“İkimiz de elimizden geleni yapıyoruz. Annem bir yandan babamın kol ağızları eskimiş kazağını onarıyor bir yandan da onu karamsarlığından kurtarmaya çalışıyordu.” (DY 7, 2018: 25)

Kırmızı Pabuçlar metninden alınan bu cümlede annenin özverili davranışından onda fedakârlık değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Küçük Hasan hızlı yürümeye çalışıyordu. Giydiği botlar ayağını vuruyordu. Her adım atışında topuğu acıyor, derisi soyuluyordu. Günlerdir yaptıkları

yolculuklardan burnu ve kulakları kızarmış, adeta derleri kalkmış ve soyulmaya başlamıştı. Elinde tuttuğu tüfeği neredeyse boyu kadardı.” (DY 7, 2018: 113)

İstanbul Liseli Küçük Hasan metninde yer alan bu parçada Hasan’ın zorluklar karşısında sabırlı ve özverili davranışından onda fedakârlık değerinin bulunduğu saptanmıştır.

“Vatanı ve milleti için canını feda etmekten hiçbir zaman kaçınmamıştır.” (DY 7, 2018: 130)

Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri metninden alınan bu cümlede Atatürk’ün vatanı ve milletine karşı özverili olmasından kendisinde fedakârlık değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Yoksul genç: ‘-Biraz üşürüm ama sonunda yüz altın sahibi olurum. Annem de rahat eder ben de.’ diye düşünmüş. Havanın ayazına, gölün dondurucu soğuğuna aldırmamış, titreye titreye göle girmiş.” (DY 7, 2018: 151)

Ak Sakallı Bilge Dede metninde yer alan bu parçada yoksul genç annesini rahat ettirmek için altın karşılığında buz gibi göle girmesiyle fedakârlık değerine sahip olduğunu göstermiştir.

“Kara tren gecikir belki hiç gelmez

Dağlarda salınır da derdimi bilmez

Dumanın savurur hâlimi görmez

Gam dolar yüreği gözyaşım dinmez.” (DY 7, 2018: 257)

Kara Tren metninden alınan bu mısradan anlatıcının kara tren gecikse de gam dolu yüreğiyle göz yaşları içinde bekleyerek özverili davranmasıyla fedakârlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bey üç yüz kişi idik. On bin süngüye karşı durduk. Gülle arasında sektik. Başımıza dolu gibi kurşun yağdı. Somunda süngü süngüye geldik. Yedi kişi kaldık. Sağlıkla kalmayaydık. Allah da bilir ki ben onlara kavuşmak istedim. Allah da bilir ki ben herkesin önünde idim.” (MEBY 8, 2018: 42)

Vatan Yahut Silistre metninde geçen bu cümlede İslam Bey’in vatanı için savaşırken büyük zorluklara direnmesinden, mücadele ederken yaralanma gibi özverili davranışlarından daonda fedakârlık değerinin bulunduğu saptanmıştır.

4. 2. 12. Hoşgörü- Duyarlılık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“ ‘Anne kuş öldü. Yuvadaki kuşlar da açlıktan ölürlər. Çınara çıkararak o yavru kuşları yuvayla birlikte indireceğim. Besleyeceğim onları, büyüteceğim. Kanatlanmaya durduklarında da gökyüzüne bırakacağım, uçup gitsinler. ’ dedi. Çocuk gövdeme tırmandı, yavru kuşları yuvayla birlikte alarak aşağıya indirdi. Yavru kuşlar kurtulmuştu.” (MEBY 5, 2018: 21)

Ben Bir Çınar Ağacıydım metninden alınan bu parçada sarı saçlı çocuğun yardımı ihtiyacı olan kuşlara duyarsız kalmayarak onları korumasından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Kızım beni yere yatmış, trenle oynarken görünce katıla katıla gülmüş; bana, ‘Ne o baba, çocukluğa mı özendin?’ diye takılmıştı.” (MEBY 5, 2018: 10)

Oyuncak metninden alınan yukarıdaki cümlede kız, geçmişine özlem duyarak, torununun oyuncaklarıyla oynayan babasının duygularını hoş görmeyerek hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olmadığını ortaya koymuştur.

“Karga da bulunduğu yerden olup biteni izliyormuş.” (MEBY 5, 2018: 73)

Güvercin metninden alınan bu cümlede karga zor durumda olan kuşlara tepkisiz kalarak hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olmadığını ortaya koymaktadır.

“Dostluk kolay kazanılmaz. Sen burada acı çekerken ben keyfime bakamazdım. Dost vefalı olur. Senin acına ortak olmak için buraya geldim.” (EY 6, 2018: 30)

Ceylana Yardım Edenler adlı metinden alınan bu cümlede kaplumbağanın arkadaşının acısına ortak olma davranışından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Cristoph ve eşi Türk misafirperverliğinin ne olduğunu, Türklerin yabancılara karşı ne kadar hoşgörülü olduğunu ilk o gün gördüler.” (EY 6, 2018: 61)

Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp metninden alınan bu cümlede ifade edildiği gibi hoşgörülü olma kelimesinin açıkça belirtilmesiyle babanın hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olduğu görülmüştür.

“Ben Türkler kadar hoşgörülü, iyi kalpli ve yardımsever başka bir millet ve bu kadar güzel bir ülke görmedim.” (EY 6, 2018: 61)

Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp metninden alınan bu cümlede ifade edildiği gibi annenin hoşgörülü olmasından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Raporda, ‘Bu arazide hiçbir şey yetişmez’ yazıyordu. Arazinin projesini kafasında çoktan oluşturan Gazi, kalemini aldı ve yanına, ‘Burası vatan toprağıdır, kaderine terk edilemez.’ diye yazdı. Bataklık arazi de kaderine terk edilmeyecek, orman çiftliği kurulacaktı.” (EY 6, 2018: 79)

Atatürk Orman Çiftliği adlı metninde geçen bu cümlede Gazi Mustafa Kemal’in duyarlı davranmasından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Güler yüzlü insanlar her kusuru hoş gören , affeden insanlardır.” (EY 6, 2018: 151)

Güler Yüze Gülmeye Dair metninden alınan bu cümlede hoş görmek ifadesinden anlatıcının hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Somunda eşim isyan etti ve ‘Cep telefonları bu denli önemliyse neden buradayız?’ diye sordu. ‘Hepimiz kısa mesajlarla kutlayabilirdik bayramı evlerimizden.’ Ve cep telefonunu kapattı.” (EY 6, 2018: 175)

Teknolojik Bayram Kutlamaları metninde yer alan bu cümlede anlatıcının eşinin topluluktaki insanların davranışlarını öfkelenmeden uyarmasıyla kendisinde hoşgörü-duyarlılık değerinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

“Benden “örnek çocuk” olmamı beklemezseniz ben de sizden kusursuz ana, baba olmanızı beklemem. Sevecen ve anlayışlı olmanız bana yeter.” (EY 6, 2018: 183)

Pulsuz Dilekçe metninde yer alan yukarıdaki cümlede anlatıcının ailesinden anlayışlı olmaları beklentisi içerisinde olmasından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Sınıftaki herkes Metin’e kahkahalarla gülmüştü.” (EY 6, 2018: 248)

Robotik ile Enerji metninde yer alan bu cümlede öğrenciler anlayışlı davranmayarak hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olmadıklarını ortaya koymuşlardır.

“İnsan, mensup olduğu milletin varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını düşünmelidir. Kendi milletinin mutluluğuna ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin mutluluğuna hizmet etmeye çalışmalıdır. Bu yolda çalışmakla hiçbir şey kaybedilmez.” (DY 7, 2018: 131)

Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri metninden alınan bu cümlede Atatürk’ün tüm insanlara değer vererek, insanlık için çalışmayı amaç edinmesiyle kendisi hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Oğlunun bacağı kırık ama hiç değilse yanında oysa bizimkiler, belki asla köye dönemeyecekler. Oğlunun bacağının kırılması, talihsizlik değil, şansmış meğer...”

‘Siz erken karar vermeye devam edin.’ demiş ihtiyar. ‘Oysa ne olacağını kimse bilemez. Bilinen bir tek gerçek var. Benim oğlum yanımda, sizinkiler askerde ama bunların hangisinin talih, hangisinin talihsizlik olduğunu sadece Allah biliyor.’” (MEBY 8, 2018: 25)

Acele Karar Vermeyin metninden alınan yukarıdaki parçada ihtiyarın köylülerin anlık karar vererek askere alınmayan oğlu için yaşlı adamı sorgulamalarına öfkelenmeden, hoşgörü ile cevap vermesinden onda hoşgörü-duyarlılık değerinin bulunduğu saptanmıştır.

“Bitkileri sevmeyi, onları incitmemeyi Emine Teyze ’den öğrendim.” (MEBY 8, 2018: 201)

Emine Teyze ’nin Çilek Reçeli metninde yer alan bu cümlede anlatıcının bitkileri sevip, incitmeyerek hoşgörülü davranmasından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Aliya ’nın, ‘Bu adil bir barış olmayabilir fakat süren bir savaştan daha iyidir.’ dediği Dayton Anlaşması ile Bosna Hersek ’in sınırları korunmuş ve ülkedeki acımasız işgal sona ermiştir. Aliya ’nın hak ve özgürlük mücadelesi buruk da olsa zaferle sonuçlanmış ve Bosna halkına uluslararası arenada tanınan özgür bir devlet ve korkusuzca dalgalanan bir bayrak bırakmıştır.” (MEBY 8, 2018: 227)

Aliya İzzetbegoviç ve Özgürlük Mücadelesi metninden alınan bu cümlelerde Aliya İzzetbegoviç ’in öfkeyle hareket etmeden, anlayışlı bir şekilde davranarak savaşı bitiren barış antlaşmasını imzalamasıyla onda hoşgörü-duyarlılık değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“ ‘Neden Jon, söylesene neden?’ diye inleyerek sordu annesi. ‘Diğerleri gibi olmak bu kadar zor mu? Alçaktan uçmak pelikanlar ve albatrosların işi, bunu onlara bırakmalısın. Hem niçin avlanmıyorsun oğlum?’ ” (MEBY 8, 2018: 15)

Martı metninde yer alan yukarıdaki cümlede martı Jonathan ’ın annesi uçmayı öğrenmek için çabalayan yavrusuna destek olmayarak, bu isteğine karşı ona anlayışlı davranmamasından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“Yumuşak bir ses tonuyla ‘Buraya bak Jonathan.’ dedi babası. ‘Kış gelmek üzere. Balıkçı tekneleri giderek azalacak, balıklar da artık suyun üzerinde değil

derinliklerde yüzecek. Bir şey öğrenmek istiyorsan nasıl yiyecek bulacağını öğren. Bu uçma çaban gerçekten hoş ama uçmanın karın doyurmadığını sen de biliyorsun. Şunu hiç umutma senin uçma nedenin yiyecek bulabilmek. ’’ (MEBY 8, 2018: 15)

Martı metninde yer alan bu parçada Jonathan’ın babasının yükseklerde uçmak isteyen oğlunun bu isteğine anlayışlı davranmayarak, ona destek olmamasından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“‘Kesmeyin. ’ diyoruz, bu ağacın hatırası var, kıymayın ona. Buyurgan bir ses: Ama biz buraya bir gökdelen dikeceğiz. İşler açılacak, faizler düşecek, barış gelecek, bilim kansere çare bulacak, diyor. Birbirimize bakıp önce susuyor sonra ‘Kesin.’ diyoruz. Ağaç kesiliyor çünkü kalbin sesi yok artık. ’’ (MEBY 8, 2018: 159)

Kalbin Sesi metninden alınan bu parçada anlatıcının doğanın bir parçası olan ağacın kesilmesine tepkisiz, duyarsız kalma davranışında bulunmasından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

4. 2. 13. İyimserlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Evleri yüksek kurdular

Cama betona boğdular

Usumuzdaydı umuttuk

Topraklar uzakta kaldı

Toprağa bağlı olanlar’’ (MEBY 5, 2018: 222)

Yüksek Evde Oturanların Türküğü adlı metinden alınan bu mısırda anlatıcının olumsuz ifadelerinden iyimserlik değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

(MEBY 5, 2018: 178)

Karikatür metninden alınan yukarıdaki görselde kalabalıktaki adamın kalabalığın mutsuzluğuna aldırmadan umutla gülümsemesiyle kendisinin iyimserlik değerine sahip olduğunu göstermektedir.

“Evleri yüksek kurdular

Cama betona boğdular

Usumuzdaydı umuttuk

Topraklar uzakta kaldı.

Toprağa bağlı olanlar” (MEBY 5, 2018: 222)

Evleri Yüksek Kurdular metninden alınan yukarıdaki mısra da anlatıcının olumsuz ifadelerinden iyimserlik değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“Otuz sene içinde hiçbir an ümidini kesmedi. Öldükten sonra dirileceğime nasıl inanıyorsam elli yıl esirlikten sonra da memleketime kavuşacağıma öyle inanırım.” (EY 6, 2018: 12)

Forsa metninde geçen bu cümleden Kara Memiş’in umutla beklemesinden onda iyimserlik değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Omun hedefi, çiftliğini verimsiz bir araziye kurmak ve uğraşıldığında her topraktan verim alınabileceğini halkına göstermekti.” (EY 6, 2018: 79)

Atatürk Orman Çifliği metninden alınan bu cümlede Gazi Mustafa Kemal’in umutla verimsiz topraktan verim alınacağına inanmasından iyimserlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Sonra umulmadık bir sancıdan,

Bir güneş doğmuş yüreğinde,

Geliyor ışıktan ordularla...” (EY 6, 2018: 137)

Birlikte metninden alınan bu mısra da anlatıcının umutlu olmasından iyimserlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Buzlar güneş karşısında nasıl erirse çetin meseleler de işe güler yüzle başlayan ve öylece devam eden insanların elinde çözülür. Asık surata kapanan kapılar, güler yüze açılır.” (EY 6, 2018: 169)

Güler Yüze Gülmeye Dair metninden alınan bu cümlede anlatıcının umutla bakmasından iyimserlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Paşam, siz de biliyorsunuz ki Ankara’nın toprağı kireçli, verimsiz, çorak ve kısır. Bu topraklarda hayalini kurduğumuz çiftliği gerçekleştirmeniz ne yazık ki mümkün değil.” (EY 6, 2018: 76)

Atatürk Orman Çiftliği metninde geçen bu parçada tarım uzmanlarının olumsuz düşüncelerinden onlarda iyimserlik değerinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

“Araziye umutsuz gözlerle baktıktan sonra, ‘Paşam!’ dedi. ‘Ne yazık ki bu araziden bir verim almanız mümkün değil!’” (EY 6, 2018: 77)

Atatürk Orman Çiftliği metninde geçen bu cümlede Tahsin Coşkan’ın umutsuz konuşmasından onda iyimserlik değerinin bulunmadığı saptanmıştır.

“Başkomutan olarak yaptığı ilk konuşmada ‘Milletimizi esir etmek isteyen düşmanları ne yapıp edip yeneceğimize dair güvenim bir dakika sarsılmamıştır.’ sözleri onun hiçbir zaman ümitsizliğe düşmediğini gösteren bir başka örnektir.” (DY 7, 2018: 131)

Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri metninden alınan bu parçada Atatürk’ün ümitsizliğe düşmemesinden iyimserlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Cehaletimizi kırabiliriz, becerilerimizi, yeteneklerimizi ve zekâmızı kullanarak kendimizi bulabilir, kendimiz olabiliriz. En önemlisi, özgür olabiliriz! Uçmayı öğrenebiliriz!” (MEBY 8, 2018: 18)

Martı metninde geçen bu cümlelerden Jonathan Livingston’un cehaletin kırılabileceğine, özgür olup, uçabileceğine olan umudunu korumasından onda iyimserlik değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Bir yol biterken yenisi başlar. Bir kapı kapanırken başkası açılır. Bir hedefe ulaşırsınız ve daha yüksek bir hedefin hemen oracıkta olduğunu görürsünüz.” (MEBY 8, 2018: 25)

Acele Karar Vermeyin metninde yer alan bu cümlede Lao Tzu hemen karar verip umutsuzluğa düşülmemesi gerektiğini önermesiyle kendisinde iyimserlik değerinin bulunduğunu göstermiştir.

*“O umut yayıldıkça ruhlara sıcak sıcak,
O umut doldukça bütün damarlara kan gibi,
Gizli gizli inleyen her yürek canlanacak,
Ateşler püskürecek uyanan volkan gibi.” (MEBY 8, 2018: 52)*

O Geliyor metninden alınan yukarıdaki mısra da anlatıcının umutlu olmasından anlatıcıda iyimserlik değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

4. 2. 14. İyilik Yapmak Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“ ‘Anne kuş öldü. Yuvadaki kuşlar da açlıktan ölürlər. Çınara çıkararak o yavru kuşları yuvayla birlikte indireceğim. Besleyeceğim onları, büyüteceğim. Kanatlanmaya durduklarında da gökyüzüne bırakacağım, uçup gitsinler. ’ dedi. Çocuk gövdeme tırmandı, yavru kuşları yuvayla birlikte alarak aşağıya indirdi. Yavru kuşlar kurtulmuştu.” (MEBY 5, 2018: 21)

Ben Bir Çınar Ağacıydım adlı metinde yer alan bu cümlede, sarı saçlı çocuğun yaralı kuşlara yardım etmesiyle iyilik yapmak değerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

“Fare ağları kemirme işine önce diğer güvercinlerden başlamış. En son olarak da güvercinlerin başkanını kurtarmış.” (MEBY 5, 2018: 73)

Güvercin metninden alınan bu cümlede Zeyrek zor durumda olan güvercin arkadaşlarına yardım etme davranışıyla iyilik yapmak değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Ertesi gün mahallenin yaşlı başlı kişileri bir araya gelip bu zavallı aileye ne gibi yardımların yapılabileceğini konuşmaya başladılar. İlk evlerden eşya toplandı, daha sonra maddi durumları iyi olan ailelerden para yardımı istendi. Onlara yardım etmek için herkes birbiriyle yarıştıyordu âdeta.” (DY 7, 2018: 11)

Mor Salkımlı Ev metninden alınan bu parçada komşuların birlikte hareket ederek dayanışma içinde olmalarından, zor durumda olan aileye yardım etmelerinden onlarda iyilik yapmak değerinin bulunduğu saptanmıştır.

“Babam, Emine Teyze’nin işsiz oğluna kendi çalıştığı yerde çaycılık işi bulduğunda kadıcağız sevinçten deliye döndü.” (MEBY 8, 2018: 201)

Emine Teyze’nin Çilek Reçeli metninden alınan bu parçada babanın zor durumda olan Emine Teyze’nin işsiz olan oğluna iş bulmasıyla iyilik yapmak değerine sahip olduğunu göstermiştir.

4. 2. 15. Kültürel Mirasa Sahip Çıkma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Vur ha vur, vur davul, dağları taşları titret.

Dile gelsin Yusuf’un, Aliço’nun hatırası.

Çıkalım hele meydana yanardağ gibi emret.” (MEBY 5, 2018: 208)

Cazgır metninden alınan bu mısra da anlatıcının güreş sporunda öncü olan isimlerin hatırasına önem vermesinden kültürel mirasa sahip çıkma değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Şairim,

Şiirin gerçeğini köy türkülerimizde bulmuşum.

Türkülerle yunmuş, yıkanmış dilim.

Onlarla ağlamış, onlarla gülmüşüm.” (EY 6, 2018: 52)

Türküler Dolusu metninden alınan bu mısra da anlatıcının kültürün parçası olan türkülerle önem vermesiyle kendisinde kültürel mirasa sahip çıkma değerinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

“ ‘Eserlerimi gelecek yüzyıllara bırakacaksam bunu, yüzlerce yıl öncesinde yapılan eserleri taklit ederek değil kendimden, günümüze ait bir şeyler katarak yapabilirim.’ düşüncesiyle klasiğin dışında eserler üretmeyi tercih etmiş. Yaptığı mikro minyatür eserlerle vermek istediği asıl mesajın, ‘bir şeye yüzeysel olarak bakmak ile yakından bakmanın yaratacağı farkı ortaya koymak’ olduğunu söylüyor Hasan Kale.” (MEBY 8, 2018: 104-105)

Mikro Minyatür metninde yer alan bu cümlelerde Hasan Kale’nin geleneksel sanat olan minyatür sanatında eserler ortaya koymasıyla kültürel mirasa sahip çıkma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Selimiye Camii çinileri, başka yapılarda rastlanmayan özgün ve Osmanlı mimarisi ile Türk çini sanatı içinde çok özel bir yere sahiptir. Selimiye’de mimari gibi diğer Osmanlı sanatları da gelişmenin en yüksek noktalarına da varmıştır.” (MEBY 8, 2018: 112)

Selimiye Camii’nden alınan yukarıdaki parçada Mimar Sinan’ın, yaptığı camilerde kültürel miras olan çini ve mimari gibi Osmanlı sanatlarını kullanmasıyla onda kültürel mirasa sahip çıkma değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Ben Anadolu’yum, ana dolu, dopdolu

Ben Kültepe’yim, ben Alişar, Alaca,

Bir yanımda Efes, Milet; bir adımsa Troya

Ben Anadolu 'yum, Anadolu her çağda.” (MEBY 8, 2018: 128)

Anadolu Uygarlıkları metninden alınan yukarıdaki mısırda Anadolu'nun ilk medeniyetlerin başkentlerine sahip çıkma davranışıyla, Anadolu kültürel mirasa sahip çıkma değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“O kutsal yılın, kutsal ayının, kutsal gününün, kutsal saatinde Göktürkler Ergenekon'dan çıktılar. O günü, o ayı ve o saati iyi bellediler. Bu kutsal gün, o günden sonra Göktürkler için bayram oldu. Her yıl, o gün gelince büyük törenler yapıldı.” (MEBY 8, 2018: 139)

Ergenekon Destanı metninden alınan bu parçada Göktürklerin atalarının Ergenekon'dan çıktığı günü kutsal sayıp bayram olarak kutlamalarından kendilerinin kültürel mirasa sahip çıkma değerine sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

“Bir kahve cezvesinin kulpundan tutan el, kaç kuşağın eli ile ısınıyor, onlardan miras kalan duyguları paylaşıyor ama biz reddimiras ettik. Bakırları sattık. Yerine alüminyum tencereler, melamin tabaklar aldık.” (MEBY 8, 2018: 158)

Kalbin Sesi metninden alınan bu cümlelerde anlatıcının kültürü yansıtan eşyalara sahip çıkmadığını ifade etmesiyle kendisinde kültürel mirasa sahip çıkma değerinin bulunmadığını göstermiştir.

4. 2. 16. Misafirperverlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Cristoph ve eşi Türk misafirperverliğinin ne olduğunu, Türklerin yabancılara karşı ne kadar hoşgörülü olduğunu ilk o gün gördüler.” (EY 6, 2018: 61)

Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp metninden alınan yukarıdaki cümlede ifade edildiği gibi misafirperverlik kelimesinin açıkça belirtilmesiyle babanın misafirperverlik değerine sahip olduğu görülmüştür.

“Ev çok küçük olduğu için yere bir yer yatağı serdiler. Cristoph ve eşi orada yattılar.” (EY 6, 2018: 61)

Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp metninde geçen cümlede anne misafirleri evlerinde ağırlama davranışıyla misafirperverlik değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Bir gün komşu nine beni evine çağırdı. Bana gül reçeli ikram etti. Hayatımda ilk kez gül reçeli yiyordum. Tadını hâlâ damağımda duyuyorum...”

Bizi saatlerce izleyen komşu nine daha sonra bisküvi ikram ediyordu.” (DY 7, 2018:11)

Mor Salkımlı Ev metninden alınan bu cümlede komşu nine eve gelen misafir çocuğa ikramda bulunarak misafirperverlik değerine sahip olduğunu göstermektedir.

“Et yemekleri için birkaç kuzu kestirmiş. Pilav için kazanlar dolusu piring ayıklatmış. Börek için tekneler dolusu hamur yoğurtmuş. Salata için marullar, soğanlar toplatmış. Ak Sakallı’nın bilgeliğinden, konukseverliğinden söz etmişler.” (DY 7, 2018: 152)

Ak Sakallı Bilge Dede metninde geçen bu parçada Ak Sakallı’nın konuksever olduğunun ifade edilmesinden, konuklar için çeşitli yemekler pişirtmesinden misafirperverlik değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Onca insana çay hazırlamak; arada bir bisküvi, kek gibi yiyecekler sunmak, bulaşıkları toparlamak gerçekten kolay değildi. İki çaydanlık durmadan ocağın üzerinde fokurduyor, bardaklar dolup dolup boşalıyordu.” (MEBY 8, 2018: 203)

Emine Teyze’nin Çilek Reçeli metninden alınan bu cümlede anne misafirlere çay, kek, bisküvi ikram ederek onları ağırlamasıyla kendisinde misafirperverlik değerinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

4. 2. 17. Nazik Olmak Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Önce arkadaşlarımı kurtarmamı rica ediyorum. İşe benden başlarsan yorulup işi bırakabilirsin. O zaman da arkadaşlarımdan bir kısmı kurtulamaz. Bu nedenle işe önce onlardan başlamalısın.” (MEBY 5, 2018: 73)

Güvercin metninden alınan yukarıdaki cümlede başkan güvercinin “rica ederim” ifadesiyle nazik olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Fare dostlarına da çok teşekkür ederek oradan ayrılmışlar.” (MEBY 5, 2018: 73)

Güvercin metninden alınan bu cümlede güvercinlerin “teşekkür etmek” ifadesini kullanmalarından nazik olmak değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Hoş geldiniz, safa geldiniz, keyifler nasıl derler.” (MEBY 5, 2018: 79)

Karagöz ile Hacivat – İncelik metninde yer alan bu cümlede Hacivat’ın günlük kalıp sözleri kullanmasıyla nazik olmak değerine sahip olduğu saptanmıştır.

“Sabah sabah beni uykumdan uyandırdın ne konuşacaksın? Sabah sabah seni görenin günü nasıl aydın olur.” (MEBY 5, 2018: 78)

Karagöz ile Hacivat- İncelik adlı metninden alınan bu cümlede Karagöz’ün arkadaşına hitabından nazik olmak değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“Hacivat: Canım, derler. Efendim, gider misafir odasında otururuz. Bize birer kahve bir de çay getirirler.” (EY 6, 2018: 120)

Bilmece metninde yer alan bu cümlede Hacivat canım, efendim gibi ifadelere yer vererek nazik olmak değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Teşekkür ederim Uslu kedi, diye bağırdı sevinçle. Sen çok iyi bir arkadaşsın.” (EY 6, 2018: 111)

Ben Kimim? metninden alınan bu cümlede Meraklı’nın “teşekkür ederim” ifadesinden nazik olmak değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

“Buzlar güneş karşısında nasıl erirse çetin meseleler de işe güler yüzle başlayan ve öylece devam eden insanların elinde çözülür. Asık surata kapanan kapılar, güler yüze açılır.” (EY 6, 2018: 169)

Güler Yüze Gülmeye Dair metninde geçen bu cümlede anlatıcının güler yüzlü olunması gerektiğini düşünmesinden nazik olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bir gün önce Liman Başkanı’na gidip ilgisi için teşekkür etmiş ve ayrılmak istediğimizi söylemiştik.” (EY 6, 2018: 205)

Uzaklar metninde yer alan bu cümlede “teşekkür etmek” ifadesinin açık bir şekilde kullanılmasından anlatıcıda nazik olmak değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Bir gün önce Liman Başkanı’na gidip ilgisi için teşekkür etmiş ve ayrılmak istediğimizi söylemiştik.” (EY 6, 2018: 205)

Uzaklar metninde yer alan yukarıdaki cümlede “teşekkür etmek” ifadesinin açık bir şekilde kullanılmasından Zuhâl’in nazik olmak değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Bir şey söylemeden kâğıtları damgalayıp çıkış iznimizin verildiğini belirten “zarpe” yi uzatarak iyi yolculuklar diledi.” (EY 6, 2018: 205)

Uzaklar metninden alınan bu cümlede görevlinin iyi yolculuklar dileme davranışından nazik olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Çok teşekkür ederim öğretmenim.” (EY 6, 2018: 247)

Robotik ile Enerji metninde geçen bu cümlede Mert'in öğretmenine teşekkür etmesinden nazik olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Karagöz : (Hacivat'ı dövmeye başlar.) Ben sana çabuk bilme demedim mi?" (EY 6, 2018: 121)

Bilmece metninde geçen bu cümlede Karagöz bilmecenin cevabını hemen söyleyen Hacivat'a öfkelenerek onu dövme davranışıyla nazik olmak değerine sahip olmadığını ortaya koymuştur.

"Ona sevgiyle sarıldım. Teşekkür ettim." (DY 7, 2018: 26)

Kırmızı Pabuçlar metninde geçen bu cümlede kızın teşekkür etme davranışından nazik olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"-Rica ederim diyor, Burak." (DY 7, 2018: 59)

Yeşil Gözlü Kardan Adam metninde yer alan bu parçada Burak rica ederim ifadesini kullanarak nazik olmak değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

"Hocam sizden bir ricam var, dedi." (DY 7, 2018: 113)

İstanbul Liseli Küçük Hasan metninde geçen bu cümlede Hasan'ın rica etme davranışından nazik olmak değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

"Delikanlı, Ak Sakallı Bilge'nin verdiği ders sayesinde yüz altınına kavuşmuş. Ak Sakallı Bilge Dede'ye teşekkür edip anasının yanına dönmüş." (DY 7, 2018: 153)

Ak Sakallı Bilge Dede metninden alınan bu cümlede yoksul gencin kendisine yardım eden Ak Sakallı'ya teşekkür etmesinden nazik olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Arkadaşım beni doğum gününe davet ettiğinde uygun bir hediye alarak gitmem gerekir. Eğer gidemeyeksem davet ettiği için teşekkür edip mazeretimi söylemeliyim. Kabalık yapmışsam özür dilemeliyim." (DY 7, 2018: 165)

Sorumluluklarımız adlı metinden alınan bu parçada anlatıcının doğum günü için uygun bir hediye alması gerektiğini, gidemeyecekse özür dilemesi ve davet için teşekkür etmesi gerektiğini bilmesinden nazik olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Aramıza hoş geldin, Şeker Çocuk Ufuk!" (DY 7, 2018: 192)

Benim Adım: Şeker Çocuk adlı metninde yer alan bu cümlede Şeker Çocukların "hoş geldin" ifadesini kullanmasından nazik olmak değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Bunu gören köylüler toplanıp ihtiyardan özür dilemişler. ‘Babalık!’ demişler, ‘Sen haklı çıktın. Atın kaybolması bir talihsizlik değil âdeta bir devlet kuşu oldu senin için. Şimdi bir at sürün var.’” (MEBY 8, 2018: 24)

Acele Karar Vermeyin metninde geçen yukarıdaki cümlede yaşlı adamın krala atını satmaması, sonrasında atının kaçmasına gülen köylülerin hatalarını anlayarak yaşlı adamdan özür dilemelerinden nazik olmak değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

4. 2. 18. Özgüven Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Astronomi okuyacağım. Uzaya çıkan ilk Türk ben olacağım. İlk Türk uzay mekiğini ben uçuracağım...”

Bir sürü ansiklopedi karıştırdım.” (DY 7, 2018: 59)

Yeşil Gözlü Kardan Adam metninde yer alan bu cümlede Temel’in kendinden emin tavırla amacını dile getirmesinden onda özgüven değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Eli de işliyordu artık. En zor şeyleri bile kolaylıkla yapabileceğine güveniyordu.” (DY 7, 2018: 79)

Ülkem’in Renkli Haritası metninde yer alan bu cümlede Ülkem’in kendisine güvenmesinden onda özgüven değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Kısa zamanda iğne yapmayı öğrendim. Kendime güvenim arttı.” (DY 7, 2018: 194)

Benim Adım: Şeker Çocuk metninde geçen bu cümlede Ufuk’un kendine güvenmesiyle özgüven değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Burada herkes kendiyle barışık.” (DY 7, 2018: 194)

Benim Adım: Şeker Çocuk metninde yer alan bu cümlede Şeker Çocuklar’ın kendileriyle barışık olmalarından özgüven değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Kral kızı benimdir! Kralın kızı benimdir! O benim olacaktır!” (DY 7, 2018: 218)

Belkis Tiyatrosu metninde geçen bu cümlede tiyatroyu yapan gencin kendisinden emin bir tavırla kralın kızını alacağını belirtmesinden onda özgüven değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Kendime çok değer veriyorum ve bunu yaptığım sürece etrafıma da değer verebileceğimi biliyorum. Etrafımdaki her şey ben olduğum için var ve kendimi ne

oranda geliştirirsem etrafımı da o oranda anlar ve etrafıma faydalı olabilirim.” (MEBY 8, 2018: 10)

Benlik Üzerine metninden alınan bu cümlelerden anlatıcının kendine değeri vererek, kendinden emin bir tavırla yapabilecekleri üzerine bilinçli olmasının ona verdiği güven duygusundan özgüven değeriine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Cehaletimizi kırabiliriz, becerilerimizi, yeteneklerimizi ve zekâmızı kullanarak kendimizi bulabilir, kendimiz olabiliriz. En önemlisi, özgür olabiliriz! Uçmayı öğrenebiliriz!” (MEBY 8, 2018: 18)

Martı metninde geçen bu cümlelerden Jonathan Livingston’un yeteneklerini, becerilerini ve zekâsını kullanarak herkesin kendini bulabileceğini ifade etmesinden kendine güvendiğı, özgüven değeriine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Koca Sinan Selimiye ve Edirne için şunları söyler: ‘Kalfalığıı İstanbul’daki Şehzade Camii’nde yaptım. Ustalığıı da Süleymaniye Camii’ne sarf edip uzmanlığıı gösterdim ve anlattım. Öyle büyük bir cami yaptım ki Edirne içinde bütün halkın beğenisine layıktır.’” (MEBY 8, 2018: 112)

Selimiye Camii metninden alınan yukarıdaki cümlelerde Mimar Sinan’ın yaptığı camilerle övünmesi ve kendinden emin tavırla kendisini ifade etmesinden özgüven değeriinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“ ‘Ben en güzelim. ’ diye düşündü Manolya. ” (MEBY 8, 2018: 220)

Bilge Adamın Yolu adlı metinden alınan bu cümlede Manolya’nın kendinden emin bir tavırla en güzel olduğunu düşünmesinden özgüven değeriine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Tor da ‘Ben en güçlüyüm. ’ dedi kendi kendine. ” (MEBY 8, 2018: 220)

Bilge Adamın Yolu metninde geçen bu cümlede Tor’un en güçlü kişinin kendisi olduğunu düşünerek kendine güven duymasından kendisinde özgüven değeriinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Narkissos da ‘Ben herkesten daha özgünüm. ’ dedi kendi kendine.” (MEBY 8, 2018: 220)

Bilge Adamın Yolu metninde geçen bu cümlede Narkissos’un özgür olduğunu düşünerek kendine güven duymasından özgüven değeriine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 2. 19. Paylaşımçı Olmak Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Zeynep elinde iki elmayla gelir elmanın birini masanın başında ders çalışan Özlem’e verir. Zeynep: -Yıkanmıştır.” (EY 6, 2018: 258)

Newton’un Elması metninde geçen bu cümle Zeynep’in elmasını arkadaşıyla paylaşmasından paylaşımçı olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bir akşam Emine Teyze bize geldi. Elinde küçük bir kavanoz reçel, çilek reçeli.

‘Ben yaptım, afiyetle yiyin.’ dedi.” (MEBY 8, 2018: 201)

Emine Teyze’nin Çilek Reçeli metninden alınan bu parçada Emine Teyze yaptığı reçeli komşularıyla paylaşmasıyla paylaşımçı olmak değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Emine Teyze’nin reçel pişirme yöntemiyle bir reçel yapımevi kuracağız. Buradaki herkes işin içinde olacak. Bir dayanışma kuracağız. Gerekli ürünleri, araç ve gereçleri satın alacağız. Herkes kendi bütçesine göre para koyacak ve ortaklaşa yürüteceğiz bu işi. Kazancımızı da bölüşeceğiz.” (MEBY 8, 2018: 203)

Emine Teyze’nin Çilek Reçeli metninden alınan bu parçada babanın iş kurup kazanılan paranın bölüşüleceğini ifade etmesinden paylaşımçı olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 2. 20. Saygı Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Ustası gelince onu saygıyla dinler, bilgisini artırmak için bütün dikkatini ona verirdi.” (MEBY 5, 2018: 88)

Cam Ustası adlı metinde geçen bu cümlede “saygı” ifadesinden açıkça Zeki’de saygı değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

“Heyecanın içinde biraz korku olan bir merak... Söyleşi, dokusu farklı birini müjdeliyordu. Yanılmamıştım.” (MEBY 5, 2018: 118)

Bir Dâhiyle Konuşmak metninden alınan bu cümlede anlatıcının Sinanoğlu’na olan hayranlığından saygı değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bey ellerine sarıldı, öpmeye başladı.” (MEBY 5, 2018: 140)

Forsa metninde geçen bu cümlede Turgut’un özlem duygusuyla yaptığı el öpme davranışı saygı değerinin onda bulunduğunu göstermektedir.

“Dost ve hasta ziyaretlerini unutmayınız, yaşlıları hatırlayınız.” (MEBY 5, 2018: 229)

Reçete metninde yer alan bu cümlede anlatıcının yaşlıların hatırlanması gerektiğini ifade etmesinden saygı değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ne zaman bir köy türküsü duysam

Şairliğimden utanırım.” (EY 6, 2018: 52)

Türküler Dolusu metninde geçen bu mısradan anlatıcının köy türkülerine karşı utanma duygusunun olmasından saygı değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Beni eğitirken ara sıra yanlışlar yapabilirsiniz. Bunları çabuk umuturum ancak birbirinize saygı ve sevginizin azaldığını görmek beni yaralar ve sürekli tedirgin eder.” (EY 6, 2018: 183)

Pulsuz Dilekçe adlı metinden alınan bu cümlede anlatıcının “saygı” ifadelerine açıkça yer vermesiyle saygı değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Birbirlerine çiçeklerini nasıl böyle yetiştirdiklerini ciddi ciddi anlatan diğer gençler, Ling’in elindeki boş saksıyı görünce kahkahalarla güldüler. Diğer gençlerin hepsi gülmeye ve kendi aralarında Ling’le alay etmeye başladılar.” (EY 6, 2018: 23)

Kaynatılmış Tohum metninden alınan bu cümlede gençlerin alaycı gülme davranışlarından saygı değerine sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

“Teşekkür ederim efendim, bugüne kadar bize hocalık yaptınız. Üzerimizde hakkınız vardır. Helal ediniz.” (DY 7, 2018: 113)

İstanbul Liseli Küçük Hasan metninde geçen Hasan’ın öğretmenine değer vermesinden onda saygı değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Her davranışında başkalarını rahatsız etmemeye dikkat etmeliyim. Eğer bunu hatırimda tutarsam pek çok kuralı da düşünerek bulabilirim. Başkalarının hakları olduğunu da düşünmem gerekir. Evdekileri düşünmeden buzdolabındaki pastanın hepsini bitirmemeliyim.” (DY 7, 2018: 152)

Sorumluluklarımız metninde geçen bu cümleden anlatıcının başkalarını rahatsız etmemek istemesi, başkalarının haklarına saygı duymasıyla saygı değerine sahip olduğunu göstermektedir.

“Kendime çok değer veriyorum ve bunu yaptığım sürece etrafıma da değer verebileceğimi biliyorum. Etrafımdaki her şey ben olduğum için var ve kendimi ne

oranda geliştirirsem etrafımı da o oranda anlar ve etrafıma faydalı olabilirim.”
(MEBY 8, 2018: 10)

Benlik Üzerine adlı metinden alınan bu parçada anlatıcının kendisine değer vermesinden, kendi benliğine saygı göstermesinden özsaygısı olduğu onda saygı değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Dünyada babamın sayesinde var oldum, gerçekten adam olduğumu senin sayende öğrendim. Ver beyim, babacığım, elini öpeyim.” (MEBY 8, 2018: 44)

Vatan Yahut Silistre metninde geçen bu cümlede İslam Bey’in komutanına değer verme ve el öpme davranışıyla kendisinde saygı değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“Oymak, başkanlarının sözüne uyarak oraya yerleşir ve şehirlerini kurarlar.”
(MEBY 8, 2018: 133)

Burada Dur metninden alınan bu cümlede oymak, oymak başını dinleyerek onun söylediği yere yerleşmeleriyle saygı değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Aliya, vefatından bir gün önce kendisini ziyarete gelen Türkiye Cumhuriyeti Başkanı’nın kulağına: ‘Bosna size emanet. Buralar Osmanlı’nın bakiyesidir.’ diye fısıldar.” (MEBY 8, 2018: 227)

Aliya İzzetbegoviç ve Özgürlük Mücadelesi metninde geçen bu cümlede Aliya İzzetbegoviç’in Osmanlı’ya değer vererek Bosna’yı Türkiye’ye emanet etmesinden onun saygı değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“İhtiyar: ‘Karar vermek için acele etmeyin.’ demiş. ‘Sadece at kayıp.’ deyin, çünkü gerçek bu. Ondan ötesi sizin yorumunuz ve verdiğiniz karar. Atımın kaybolması, bir talih mi yoksa talihsizlik mi? Bunu henüz bilmiyoruz çünkü bu olay henüz bir başlangıç. Arkasının nasıl geleceğini kimse bilemez. Köylüler ihtiyara kahkahalarla gülmüşler.” (MEBY 8, 2018: 24)

Acele Karar Vermeyin metninden alınan bu parçada köylüler yaşlı adama kahkahalarla gülme davranışında bulunarak saygı değerine sahip olmadıklarını göstermişlerdir.

4. 2. 21. Sevgi Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Bu yaşta olamama rağmen ben de seviyorum oyuncaklarla oynamayı.”
(MEBY 5, 2018:10)

Oyuncak metninde geçen bu cümlede dedenin “seviyorum” ifadesi doğrudan sevgi değerini yansıtmaktadır.

“Bir çınar ağacı olarak sarı saçlı çocuğu çok sevdim.” (MEBY 5, 2018: 20)

Ben Bir Çınar Ağacıydım metninde geçen bu cümlede çınar ağacının “sevdim” ifadesi doğrudan sevgi değerini yansıtmaktadır.

“ ‘Anne kuş öldü. Yuvadaki kuşlar da açlıktan ölürlər. Çınara çıkarak o yavru kuşları yuvayla birlikte indireceğim. Besleyeceğim onları, büyüteceğim. Kanatlanmaya durduklarında da gökyüzüne bırakacağım, uçup gitsinler.’ dedi. Çocuk gövdeme tırmandı, yavru kuşları yuvayla birlikte alarak aşağıya indirdi. Yavru kuşlar kurtulmuştu.” (MEBY 5, 2018: 21)

Ben Bir Çınar Ağacıydım adlı metinde yer alan bu cümlede sarı saçlı çocuğun kuşları besleyip büyütme amacının altındaki hayvan sevgisi sevgi değerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

“Bu bahar havası, bu bahçe;

Havuzda su şırıl şırıldır.

Uçurtmam bulutlardan yüce,

Zıpızplarım pırıl pırıldır.

Ne güzel dönüyor çemberim;

Hiç bitmese horoz şekerim!” (MEBY 5, 2018: 16)

Çocukluk metninden alınan yukarıdaki mısra da insanın sevdiği, hoşlandığı şeylere özlem duyabileceği göz önünde bulundurulduğunda anlatıcının geçmişine özleme duyarak çocukluk günlerine gitmesiyle kendisinde sevgi değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Hayırdır yavrum yüzünden düşen bin parça?” (MEBY 5, 2018: 40)

Yukarıda *Bilmeyen Var mı?* metninden alınan cümlede anne “yavrum” şeklinde sevgiyle hitap ederek sevgi değerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

“Öküzleriyle kardeş gibiydi Elif.

Yemezdi, içmezdi, yemeden içmeden onlar.” (MEBY 5, 2018: 43)

Mustafa Kemal’in Kağnısı metninde yer alan bu cümlede Elif’in öküzlerini ailesinin bir üyesi gibi görmesinden hareketle sevgi değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

“Vay benim iki gözüüm, candan dostum, şekerden tatlım!” (MEBY 5, 2018:78)

Karagöz ile Hacivat –İncelik metninde geçen bu cümleden Hacivat sevgisini ifade eden sözcükler kullanarak sevgi değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Cam ustası da işini ciddiye alan çırağını sever, camcılığın tüm inceliğini öğretmeye çalışırdı ona.” (MEBY 5, 2018: 88)

Cam Ustası metninde geçen bu cümlede “sever” ifadesinden açıkça ustanın sevgi değerine sahip olduğu belirtilmiştir.

“Anlamaz, bilmezsın sen bizim halkı,

Sevgiyi bulasın yakına gel ki...” (MEBY 5, 2018: 134)

Anadolu Sevgisi adlı metinden alınan bu mısradaki anlatıcının açıkça belirttiği “sevgi” ifadesinden anlatıcıda sevgi değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

“ ‘Ben senin oğlunum.’ dedi. İhtiyar sevincinden bayılmıştı.” (MEBY 5, 2018: 140)

Forsa’dan alınan bu cümlede Kara Memiş’in evlat sevgisinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bey ellerine sarıldı, öpmeye başladı.” (MEBY 5, 2018: 140)

Forsa metninde geçen bu cümlede Turgut’un özlem duygusuyla yaptığı el öpme davranışı onda sevgi değerinin bulunduğunu göstermektedir.

“Bazen kitapların son sayfalarını açardım. Bu sayfalara ne zaman geleceğiz. Bu sayfaları okuyacağımız günlere ne zaman kavuşacağız?” (MEBY 5, 2018: 165)

Okuma Kitaplarım adlı metinde geçen bu cümlede anlatıcının kitaplara olan ilgisinden sevgi değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Şimdi kitabım işte,

Yine yapraklarım var.

Yükselir yıldızlara,

Beni seven çocuklar.” (MEBY 5, 2018: 172)

Kitabın Serüveni metninde yer alan bu mısradaki çocukların kitaba olan sevgisinden sevgi değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

(MEBY 5, 2018: 178)

Karikatür metninden alınan yukarıdaki görselde çocuğun hayallerinde bir oda dolusu kitabın olması, kitaplara olan sevgisinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Gül mevsimindeyiz. Aman dikkat bir gül dahi koklamadan mevsimi geçirmeyin.” (MEBY 5, 2018: 222)

Reçete adlı metinden alınan bu cümlede anlatıcının doğa sevgisinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Anne kuş uçaraktan geldi. İlk bir başka dala kondu. Yukarıya bakan çocuk, elindeki sapanın lastiğini sündürüp bıraktı. Anne kuş dönerek asfalt yolun üstüne düştü. Lastik sapanlı çocuk, vurduğu kuşu cebine koyarak kaçıp gitti.” (MEBY 5, 2018: 20)

Ben Bir Çınar Ağacıydım metninden alınan bu kısımda lastik sapanlı çocuğun sapanıyla anne kuşu öldürerek hayvanlara sevgiyle yaklaşmama davranışında bulunması sevgi değerine sahip olmadığını ortaya koymuştur.

“Güvercinlerin yakalandığını gören avcı sevinçle onlara doğru koşmaya başlamış. Avcının kendilerine doğru sevinç çığlıkları atarak koştuğunu gören güvercinler korkmuş.” (MEBY 5, 2018: 43)

Güvercin metninde geçen bu cümlede avcının güvercinlere tuzak kurmasından sevgi değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“-Ben senin oğlumum.

-Turgut musun?

-Evet..

İhtiyar sevincinden bayılmıştı.” (EY 6, 2018: 13)

Forsa adlı metinden alınan bu parçada Kara Memiş'in yıllar sonra özlemine duyduğu oğluya karşılaştığında sevinçten bayılması ile sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Bey ellerine sarıldı, öpmeye başladı." (EY 6, 2018: 13)

Forsa metninden alınan bu parçadan Turgut'un sarılma, öpme davranışından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Dostluk kolay kazanılmaz. Sen burada acı çekerken ben keyfime bakamazdım. Dost vefalı olur. Senin acına ortak olmak için buraya geldim." (EY 6, 2018: 30)

Ceylana Yardım Edenler metninden alınan bu cümlede kaplumbağanın vefalı davranışından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Vefalı dostumuz kaplumbağanın başına bir kötülük gelmesinden korkuyorum." (EY 6, 2018: 30)

Ceylana Yardım Edenler metninden alınan bu cümlede farenin dostu için endişelenmesinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Kirazın derisinin altında kiraz,

Narın içinde nar...

Benim yüreğimde boylu boyunca

Memleketim var." (EY 6, 2018: 52)

Türküler Dolusu metninden alınan yukarıdaki mısradaki anlatıcının memleket sevgisinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Dilleri farklı olsa da gönülleri anlaştı. Onlar Almanca anlattılar, bizimkiler Türkçe konuştular; karşılıklı güleştüler." (EY 6, 2018: 61)

Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp metninden alınan bu cümlede farklı dilde konuşarak gönülleriyle anlaşabilmelerinden Cristoph'un sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

"Dilleri farklı olsa da gönülleri anlaştı. Onlar Almanca anlattılar, bizimkiler Türkçe konuştular; karşılıklı güleştüler." (EY 6, 2018: 61)

Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp metninden alınan bu cümlede Cristoph'un eşinde gönülleriyle anlaşma ifadesinden sevgi değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

"Dilleri farklı olsa da gönülleri anlaştı. Onlar Almanca anlattılar, bizimkiler Türkçe konuştular; karşılıklı güleştüler." (EY 6, 2018: 61)

Boş Bir Kütüphane, Birkaç Dolu Kalp gönülleri anlaştı ifadesinden babanın sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Dilleri farklı olsa da gönülleri anlaştı. Onlar Almanca anlattılar, bizimkiler Türkçe konuştular; karşılıklı güldüler.” (EY 6, 2018:61)

Boş Bir Kütüphane, Birkaç Dolu Kalp metninden alınan bu cümlede misafirlerle görüşmelerinden annenin sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Alman çift ve evin çocukları birbirlerine bakıp gülmüşler.” (EY 6, 2018: 61)

Boş Bir Kütüphane, Birkaç Dolu Kalp metninde geçen bu cümlede evlerine gelen misafir çiftte gülümseme davranışından çocukların sevgi değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“İşte burada, çok sevdiğim ve değer verdiğim halkıma hediye edebileceğim bir orman çiftliği kuracağım. Ama bu çiftliğin tüm masraflarını ben karşılayacağım.” (EY 6, 2018: 77)

Atatürk Orman Çiftliği adlı metinden alınan yukarıdaki cümlede “sevdiğim” ifadesinden de Gazi Mustafa Kemal’de sevgi değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

“Sonuçta hayran olduğu Gazi’si, bu konuda başarısız olup hayal kırıklığına uğrayacaktı.” (EY 6, 2018: 77)

Atatürk Orman Çiftliği metninden alınan bu cümlede Tahsin Coşkan’ın Gazi’ye hayranlık duymasından kendisinde sevgi değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Atatürk’ün matematik dersini sevdiğini ve bu derste ne kadar başarılı olduğunu biliyoruz.” (EY 6, 2018: 85)

Atatürk Geometri Kitabı Yazmış metninde geçen bu cümlede Atatürk’ün matematik dersini sevdiğinin belirtilmesinden sevgi değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Uslu şaşırmıştı. Bir süre, Meraklı’yı incitmeden gerçekleri ona nasıl anlatacağını düşündü.” (EY 6, 2018: 111)

Ben Kimim? adlı metinden alınan bu cümleden Uslu’nun arkadaşını incitmek istememesinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Sevmeyi, sevmeyi boşlar olmuştun.” (EY 6, 2018: 137)

Birlikte metninden alınan bu mısradaki “sevme” ifadesinin açıkça belirtilmesinden anlatıcıda sevgi değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Hasan Bey dili tutulmuş gibi bir şeyler kekeledi ve Fatma Hanım’ın boynuna atıldı.” (EY 6, 2018: 150)

Ömür Törpüsü adlı metinden alınan bu cümlede Hasan Bey’in eşine sarılmasından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Gözlerinden yaşlar akıyordu ikisinin de ve hiç bu kadar birbirlerine sıkı sarılmamışlardı.” (EY 6, 2018: 151)

Ömür Törpüsü adlı metinden alınan bu cümlede Fatma Hanım eşine sarılma davranışıyla sevgi değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Hayata dayanmanın en emin çaresi de hayatı sevmektir. İnsan bir kere hayatı sevince onun bütün külfetlerine katlanır;hiçbiri ağır gelmez.” (EY 6, 2018: 168)

Güler Yüze Gülmeye Dair metninden alınan bu cümlede anlatıcının sevgi, sevmek kelimelerini açık bir şekilde ifade etmesinden onda sevgi değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Beni eğitirken ara sıra yanlışlar yapabilirsiniz. Bunları çabuk umuturum ancak birbirinize saygı ve sevginizin azaldığını görmek beni yaralar ve sürekli tedirgin eder.” (EY 6, 2018: 183)

Pulsuz Dilekçe metninde yer alan bu cümle anlatıcı “sevgi” ifadelerine açıkça yer vermesiyle sevgi değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Orman, güzellik ve zenginlik demek,

Ormanları sevmek ve korumak gerek.” (EY 6, 2018: 223)

Orman metninde yer alan bu mısradaki anlatıcının orman sevgisinden sevgi değerine sahip olduğu saptanmıştır.

“Annesi okula gittiğinde Selin’in ateşi vardı. Haydi eve gidelim güzel kızım. Selin, biraz meyve ye kızım sana enerji verir.” (EY 6, 2018: 244)

Robotik ile Enerji metninde yer alan bu cümlede annenin kızına “güzel kızım” şeklinde hitap etmesinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Avcı, iplerin kesik olduğunu görünce sağa sola bakmış, kaplumbağayı görmüş. Alıp onu bağlamış.” (EY 6, 2018: 30)

Ceylana Yardım Edenler metninde geçen bu cümlede avcının kaplumbağayı bağlaması, tuzak kurması sevgi değerine sahip olmadığını göstermiştir.

“Onun her türlü işini ben yaptığım için beni çok seviyordu. Her zaman ‘Benim oğlum, paşa oğlum diyordu!’” (DY 7, 2018: 11)

Mor Salkımlı Ev adlı metinden alınan yukarıdaki cümlede “sevmek” ifadesinin açık bir şekilde kullanılmasından komşu ninenin sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Var mı bir çıkar yol, söyleyin

Sevmekten, sevmekten başka...” (DY 7, 2018: 11)

Sevgi Kurtaracak Bizi metninden alınan bu mısırda anlatıcı “sevmek, sevmek” ifadelerine yer vererek sevgi değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Ona sevgiyle sarıldım. Teşekkür ettim.” (DY 7, 2018: 26)

Kırmızı Pabuçlar metninde geçen bu cümlede kızın babasına “sevgiyle” ifadesinden, sarılma davranışından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Annemle, babam yanıma gelip beni kucakladılar.” (DY 7, 2018: 26)

Kırmızı Pabuçlar metninde geçen bu cümlede annenin kucaklama davranışından sevgi değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

“Annemle, babam yanıma gelip beni kucakladılar.” (DY 7, 2018: 26)

Kırmızı Pabuçlar metninde geçen bu cümlede annenin kucaklama davranışından sevgi değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

“Ama yine de sevmiştii o dağı. Onun omurlu duruşundan büyülenmişti.” (DY 7, 2018: 79)

Ülkem’in Renkli Haritası adlı metinden alınan yukarıdaki cümlede Ülkem’in doğa sevgisinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Birçok fıkrada yer alan Hoca’nın eşiği hiç sızlanmayan, onun aklına esen oyunlarına katlanan, sevgili ve dayanıklı bir arkadaştır.” (DY 7, 2018: 88)

Dünyayı Güldüren Adam metninde geçen bu cümlede Hoca’nın hayvan sevgisinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Çok geçmeden İstanbul’a Küçük Hasan’ın şehit olduğu haberi ulaştı. Bu haber üzerine öğretmen, Hasan’a söz verdiği üzere ikinci kattaki küçük pencerenin çerçevesini gözyaşları içinde boyadı.” (DY 7, 2018: 115)

İstanbul Liseli Küçük Hasan metninden alınan bu parçada öğretmenin Hasan’ın şehit haberini aldıktan sonra gözyaşlarına boğulmasından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Onun ‘Ben, gerektiği zaman en büyük hediyem olmak üzere Türk milletine canımı vereceğim.’ Sözü milletini ne kadar çok sevdiğini göstermektedir.” (DY 7, 2018: 114)

Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri metninden alınan yukarıdaki cümlede de açıkça sevgi ifadesinin kullanılmasından Atatürk’ün sevgi değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

“İki kardeş uzun süre alt alta, üst üste güreştiler. Bütün gece spor konuştular, ders çalıştılar. Yorgunluktan halsiz düşünce de Fatih’in yatağında sarmaş dolaş uyudular.” (DY 7, 2018: 185)

Goool metninde yer alan bu cümlede Fatih’in kardeşine sarılarak uyumasından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Şeker çocukları çok sevmiştim. Hepsi çok neşeliydi.” (DY 7, 2018: 193)

Benim Adım: Şeker Çocuk adlı metinde geçen bu cümlede Ufuk’un şeker çocuklara olan sevgisinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Doktor amca bana insülin iğnesi yaptıktan sonra saçlarımı okşadı.” (DY 7, 2018: 193)

Benim Adım: Şeker Çocuk metninden alınan bu cümle doktorun Ufuk’un saçlarını okşama davranışından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yara bende derman sende

Ya kendin gel ya da bana gel de.” (DY 7, 2018: 257)

Kara Tren metninden alınan bu mısradan anlatıcının seslendiği kişiden derman bekleyerek gelmesini istemesinden sevgi değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Değer vermek kendinizle başlar. Kendine değer vermeyenin çevresine değer vermesi imkânsızdır. O yüzden kendinizle başlayın şaheserlere, siz hayattan keyif aldıkça hayat da farklılaşır ancak kendinizi severseniz etrafınızdakileri de sevmeye başlarsınız.

Ruhumu, fiziğini ve varlığını seven insan mutludur. Mutluluğu kendi benliğinizde arayın.” (MEBY 8, 2018: 10)

Benlik Üzerine metninden alınan bu parçada anlatıcı insanın kendini sevmesi ile çevresindekileri de sevebileceğini, sevgi ile mutluluğa erişilebileceğini ifade ederek sevgi değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Alçaktan uçmak pelikanlar ve albatrosların işi, bunu onlara bırakmalısın. Hem niçin avlanmıyorsun oğlum? Artık bir kemik bir tüy kaldın.” (MEBY 8, 2018: 15)

Martı metninde yer alan bu cümlede annenin uçmak için çabalayan ve bu yüzden çok zayıflayan Jonathan için üzülmesi ve endişelenmesi davranışıyla annesinde sevgi değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

*“Yalnız, annem gibi, o ılık sesle,
İçimde dövünüp ağlama gurbet!” (MEBY 8, 2018: 77)*

Gurbet metninden alınan yukarıdaki mısra da gurbette olduğu düşünülen annesine özlem duyan anlatıcının “annem gibi o ılık sesle” ifadesini kullanmasından sevgi değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“‘Sevgi’ kelimesi sevicecek kadar yumuşak ve sevimlidir.” (MEBY 8, 2018: 82)

Türkçe’nin Güzelliği metninde geçen bu cümlede anlatıcının sevgi kelimesini açıkça kullanmasından, sevginin yumuşak ve sevimli olduğunu düşünmesinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

*“Başka sanat bilmeyiz karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu’muz” (MEBY 8, 2018: 100)*

Sanat metninden alınan bu mısra da anlatıcının Anadolu’ya olan sevgisinden onda sevgi değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Eski geceler, sevdiklerimle dolu odalar...

Yalnız bırakmayın beni hatıralar!

Az yanımda kal, çocukluğum,

Temiz yürekli, uysal çocukluğum...

Ah ümit dolu gençliğim,

İlk şiirim, ilk arkadaşım, ilk sevgim...” (MEBY 8, 2018: 164)

Geçen Zaman metninden alınan yukarıdaki mısra da anlatıcının ilk sevgim ifadesinden ve çocukluğuna, gençliğine özlem duymasından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Hooop kollarımdan tuttuğu gibi havalandırdı beni, öpüp bıraktı.” (MEBY 8, 2018: 170)

Değirmende Döner Taşım metninde yer alan bu cümlede babanın çocuğunu kucağına alarak öpme davranışında bulunmasından babada sevgi değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Haydar Amca saçını değirmende gerçekten ağartmış, işini severek yapan, kırmızı suratlı, elleri ve iri parmakları nasır bağlamış, boğuk sesli, başında papak eksik olmayan bir adam.” (MEBY 8, 2018: 170)

Değirmende Döner Taşım metninden alınan bu cümlede Haydar Amca'nın işini severek yaptığını belirtilmesiyle sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yûmus gibi bir eren şairi elbette her köy, kasaba, şehir benimseyecek, kendinden sayacak, kendine mal edecek. Yûmus'a sevgisini ve saygısını başka türlü nasıl gösterebilir? Ona, yanında yöresinde bir makam yapmak, gönölünce kur'an okuyup ruhunu şad etmek, Türk halkının kadirbilirliğinin belgeleridir.” (MEBY 8, 2018: 188)

Yûmus Emre'nin Mezarları metninden alınan bu cümlelerde Türk halkının Yunus Emre'ye karşı vefalı, kadirbilir olmasından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Emine Teyze o evin ilk kiracıydı. Biz onu çok seviyorduk.” (MEBY 8, 2018: 200)

Emine Teyze'nin Çilek Reçeli metninden alınan bu cümlede anlatıcının Emine Teyze'ye olan sevgisinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Saatimiz çalışıyor ama kalbimiz durmuş. Çalışmıyor. Kalbimizin sesini duyamıyoruz.” (MEBY 8, 2018: 159)

Kalbin Sesi metninde geçen bu cümlede anlatıcının “kalbimizi duyamıyoruz” ifadesi kendisinde sevgi değerinin bulunmadığını göstermektedir.

4. 2. 22. Selamlaşma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“İnsanlar birbirleriyle karşılaşınca selam verir.” (MEBY 5, 2018: 72)

Karagöz ile Hacivat –İncelik metninde yer alan bu cümlede Hacivat'ın selam vermenin gerekliliğini ifade etmesinden selamlaşma değerine sahip olduğu anlaşılmıştır.

“Yeni imparatorunuzu selamlayın.” (EY 6, 2018: 23)

Kaynatılmış Tohum metninde geçen cümlede Çinli hükümdarın selamlamak ifadesini kullanarak selamlaşma değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Sokağa çıksalar bir “Selamünaleyküm” diyen, bir hâl hatır soran olmuyordu.” (EY 6, 2018: 150)

Ömür Törpüsü adlı metinde geçen bu cümlede “selamünaleyküm” ifadesinin açık bir şekilde ifade edilmesinden Hasan Bey’de selamlaşma değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Parke taşlı yollarda ağır ağır gidiyor, geçenlerle selamlaşıyor, şakalar yapıyordu.” (MEBY 8, 2018: 170)

Değirmende Döner Taşım metninde yer alan bu cümlede arabacının yolda gördüğü insanlara selam vermesinden selamlaşma değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

4. 2. 23. Sorumluluk Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Bilmiyorum kim olduğumu.

Hiçbir şey sorulmasın benden;

Haberim yok olup bitenden.” (MEBY 5, 2018: 16)

Yukarıda *Çocukluk* metninden alınmış olan mısralarda anlatıcının sorumluluklarından yorulduğunu ifade etmesi sorumluluk değerine sahip olduğunu göstermektedir.

“ ‘Anne kuş öldü. Yuvadaki kuşlar da açlıktan öliirler. Çınara çıkararak o yavru kuşları yuvayla birlikte indireceğim. Besleyeceğim onları, büyüteceğim. Kanatlanmaya durduklarında da gökyüzüne bırakacağım, uçup gitsinler.’ dedi. Çocuk gövdeme tırmandı, yavru kuşları yuvayla birlikte alarak aşağıya indirdi. Yavru kuşlar kurtulmuştu.” (MEBY 5, 2018: 21)

Ben Bir Çınar Ağacıydım adlı metinde yer alan bu cümlede, sarı saçlı çocuğun yavru kuşları ağaçtan aşağı indirip onları kurtararak çevresindeki canlılara karşı sorumlu olma davranışıyla sorumluluk değerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

“Sonraki gün sınıfta çıkıp okudum İstiklâl Marşı’nı. İşte böyle gür bir sesle.” (MEBY 5, 2018: 30)

Yukarıda *Bilmeyen Var mı?* metninden alınan cümlede Ali’nin İstiklâl Marşı’nı ezberleyerek sorumluluğunu yerine getirmesinden sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Tam içimden ‘Söylemesi kolay, haydi oku da göreyim!’ diye geçirmekteydim ki Salih Amca başladı okumaya. Göz açıp kapatıncaya kadar on kıta şiiri sular seller

gibi okudu. Hatta o okurken kırtasiyecisi Mehmet Amca çıkıp eşlik etmesin mi?” (MEBY 5, 2018: 40)

Bilmeyen Var mı? metninden alınan bu cümlede Salih Amca ve Mehmet Amca’nın İstiklâl Marşı’nın on kıtasının ezbere bilinmesini her vatandaşın sorumluluğu olarak gördüklerinden sorumluluk değerine sahip oldukları saptanmıştır.

“Annem mutfakta çikolatalı kek yapıyordu. Yine takıldım. Neydi devamı? Annem şak diye yapıştırdı cevabı.” (MEBY 5, 2018: 40)

Burada anne evdeki sorumluluğunu ve millî sorumluluğunu yerine getirme davranışıyla sorumluluk değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“-Sen de mi İstiklâl Marşı’nın on kıtasını ezbere biliyorsun?

-Elbette evladım. Ne var bunda?” (MEBY 5, 2018: 41)

Burada *Bilmeyen Var mı?* metninde geçen cümlede babanneninin millî sorumluluk bilinciyle İstiklâl Marşı’nın tamamını ezbere bilmesiyle sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Babam günlerdir şıp şıp diye damlatan musluğu tamir ediyordu banyoda. Babam musluğun altında conta sıkarken tamamlamaz mı beni?” (MEBY 5, 2018: 42)

Yukarıda *Bilmeyen Var mı?* metninde yer alan cümlede babanın hem evdeki sorumluluğunu hem de vatandaşlık sorumluluğunu bilerek yerine getirmesiyle sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ablam kulaklığını sıyırıp kulağından, hemencecik tamamladı dizeleri.” (MEBY 5, 2018: 43)

Yukarıda *Bilmeyen Var mı?* metninden alınan cümlede ablanın İstiklâl Marşı’nı ezbere okumasıyla vatandaşlık sorumluluğu olduğu düşünülerek sorumluluk değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Mermi taşırdı öte, dağ taş aşardı.

Çabuk giderdi, çok götürürdü Elifçik,

Ün salmıştı asker içinde.

Bu kez yine herkesten önce almıştı yükünü,

Doğrulmuştu yola önceden, önceden.” (MEBY 5, 2018: 43)

Mustafa Kemal’in Kağmısı metninde yer alan bu cümlede Elif’in vatanına karşı sorumluluğunu yerine getirmesiyle sorumluluk değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Üzgiündü bütin bütün Sarıkız...” (MEBY 5, 2018: 43)

Mustafa Kemal'in Kağmısı metninden alınan bu mısradan Sarıkız'ın sahibi olan Elif'e karşı duyduğu sorumluluk davranışıyla sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yıllarca çözülemeyen teorileri son derece basit bir şekilde bilim dünyasına kazandırıyor. Pek çok alanda öncü oluyor, -Türkçe'nin korunması da dahil- ödüller alıyor. İki kere Nobel'e aday gösteriliyor.” (MEBY 5, 2018: 119)

Bir Dâhiyle Konuşmak metninden alınan bu cümlede Oktay Sinanoğlu'nun Türkçe'yi koruma davranışıyla sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bazen kitapların son sayfalarını açardım. Bu sayfalara ne zaman geleceğiz. Bu sayfaları okuyacağımız günlere ne zaman kavuşacağız?” (MEBY 5, 2018: 165)

Okuma Kitaplarım metninde bulunan bu cümlede anlatıcının kitap okuma sorumluluğuna sahip olmasından sorumluluk değeri bulunduğu tespit edilmiştir.

“Bir gün de biri gelip eşeğini bağladı bedenime. Kendisi gölgeme oturdu. Eşek keskin dişleriyle kabuğumu kemirdi. Bu olay olurken gölgemdeki adam eşeğini seyretti.” (MEBY 5, 2018: 21)

Ben Bir Çınar Ağacıydım metninde geçen bu kısımda eşeğini ağaca bağlayan adam ağacın zarar görmesine tepkisiz kalma davranışıyla sorumluluk değerine sahip olmadığını ortaya koymuştur.

“Bir sabah gene iki kişi geldi yanıma. Cebinden keskin bir bıçak çıkardı. O iki parmaklık kabuğumu sıyırdı attı.” (MEBY 5, 2018: 21)

Ben Bir Çınar Ağacıydım metninden alınan bu cümlede ağacın kabuğunu sıyıran kişilerin ağacın kabuğunu sıyıarak çevresindeki canlıya sorumlu olma davranışı göstermediklerinden sorumluluk değerine sahip olmadıkları tespit edilmiştir.

“Karga da bulunduğu yerden olup biteni izliyormuş.” (MEBY 5, 2018: 73)

Güvercin metninde geçen bu cümlede Karga zor durumda olan kuşlara tepkisiz kalarak sorumluluk değerine sahip olmadığını ortaya koymaktadır.

“Allah'a çok şükreliyordu. Çünkü artık bacaklarından mihli değildi. Abdest alıyor, tam kıblenin karşısına geçiyor, unutmadığı ayetlerle namaz kılıyor, dua edebiliyordu.” (EY 6, 2018: 12)

Forsa metninden alınan bu cümlede Kara Memiş dini sorumluluklarını yerine getirerek sorumluluk değerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

“Bir zamanlar, giderek yaşlanan ve arkasında bir veliaht bırakması gerektiğini anlayan Çinli bir hükümdar vardı.” (EY 6, 2018: 22)

Kaynatılmış Tohum metninde yer alan bu cümlede hükümdarın ülkeyi yönetmekle görevli olma sorumluluğundan sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ling tohumu itinayla ekti; onu güneş ışığı görebileceği bir pencere kenarına koydu. Her gün saksıya su vererek tohumun açıp açmadığını kontrol etti.” (EY 6, 2018: 22)

Kaynatılmış Tohum metninde yer alan bu cümlede Ling sorumlu olduğu davranışı yerine getirerek kendisinde sorumluluk değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“Dostluk kolay kazanılmaz. Sen burada acı çekerken ben keyfime bakamazdım. Dost vefalı olur. Senin acına ortak olmak için buraya geldim.” (EY 6, 2018: 30)

Ceylana Yardım Edenler metninden alınan bu cümlede kaplumbağanın arkadaşına karşı sorumlu davranışından sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yurdumun taşından toprağından sürüp gelir nakışlarım.

Taşıma toprağıma toz konduranın

Alnını karışlarım.” (EY 6, 2018: 52)

Türküler Dolusu metninde yer alan bu mısırda anlatıcının kendini vatanına karşı sorumlu hissetmesinden onda sorumluluk değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Raporda, ‘Bu arazide hiçbir şey yetişmez.’ yazıyordu. Arazinin projesini kafasında çoktan oluşturan Gazi, kalemini aldı ve yanına, ‘Burası vatan toprağıdır, kaderine terk edilemez.’ diye yazdı. Bataklık arazi de kaderine terk edilmeyecek, orman çiftliği kurulacaktı.” (EY 6, 2018: 79)

Atatürk Orman Çiftliği adlı metninde geçen bu cümlede Gazi Mustafa Kemal’in vatanına karşı sorumlu davranmasıyla sorumluluk değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Buraya ziraat mühendislerini getir ve onlarla birlikte bana, arazinin durumu hakkında resmi bir rapor hazırlayın...”

Köşke geldiğinde, Tahsin elinde istediği raporlarla bekliyordu.” (EY 6, 2018: 79)

Atatürk Orman Çiftliği adlı metninde geçen bu cümlede Tahsin Coşkan'ın rapor hazırlama görevinin olmasından sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“O dönemlerde bilimsel terimlerin Türkçeleştirilmesi için başka çalışmalar da yapılmış. Bu geometri kitabını da bu çalışmaların bir parçası olarak görebiliriz. Atatürk, bu çalışmalarda yalnızca kitap yazarak yol gösterici olmamış. Zamanın ünlü bir gazetesinde kimi matematik terimlerinin Türkçe karşılıklarının bulunması için yarışma açtırmış.” (EY 6, 2018: 85)

Atatürk Geometri Kitabı Yazmış metninde geçen cümlede Atatürk'ün matematik terimlerinin Türkçeleştirilmesi hususundaki sorumlu davranışından sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“O da biran önce onların yaptığı gibi büyük denizlere ulaşmalı ve o yerleri kendi gözleriyle görmeliydi. Sonra bir gün, her ne pahasına olursa olsun bu nehre geri dönmeli, kendi yavruları doğana kadar onların başında beklemeli ve görevini tamamlamanın mutluluğu içinde yaşama veda etmeliydi.” (EY 6, 2018: 113)

Ben Kimim? metninden alınan bu cümlede Meraklı çevresine karşı sorumluluk duymasıyla sorumluluk değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Bize düşense öncelikle bu tür çöpleri azaltmak olabilir. İşe savurganlığı önleyerek başlayabiliriz.” (EY 6, 2018: 144)

Geri Kazanım adlı metinde geçen bu cümlede anlatıcının çevresine karşı sorumluluk duymasından sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Çocuklarını okuttu, evlendirdi ve karısıyla yalnız yaşadılar.” (EY 6, 2018: 150)

Ömür Törpüsü metninden alınan bu cümlede Hasan Bey'in babalık vazifesini yerine getirmesinden sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Tagor da kendi hususi mektebinde öğrencilerine günde bir saat gülmeyi, kahkahalarla gülmeyi değilse bile, gülümsemeyi talim ediyordu.” (EY 6, 2018: 168)

Güler Yüze Gülmeye Dair metninden alınan bu cümlede Tagor'un gülmeyi talim etmesinden sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Kocası ölen bir Japon kadın ziyaretçilerini gülerek karşılamak mecburiyetindedir.” (EY 6, 2018: 168)

Güler Yüze Gülmeye Dair metninden alınan bu cümlede Japon kadının toplumsal görevini yerine getirmesiyle sorumluluk değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Biz çocuklara düşen görevler de vardı: akrabalara, dostlara gönderilecek bayram tebriklerinin alınması ve yazılması.” (EY 6, 2018: 176)

Teknolojik Bayram Kutlamaları metninde geçen bu cümlede anlatıcının görevlerinin yerine getirmesinden sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Biz çocuklara düşen görevler de vardı: akrabalara,dostlara gönderilecek bayram tebriklerinin alınması ve yazılması.” (EY 6, 2018: 176)

Teknolojik Bayram Kutlamaları metninden alınan bu cümlede anlatıcının kardeşinin ablasıyla üstüne düşen görevi yerine getirmesiyle kendisinde sorumluluk değerinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

“Sonra herkes ‘Gelen mesajları daha sonra okuyup yanıtlayabilirim.’ diyerek cep telefonunu kapattı.” (EY 6, 2018: 175)

Teknolojik Bayram Kutlamaları adlı metinde geçen bu cümlede aile dostlarının toplum içinde gerektiği gibi davranmalarından sorumluluk değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“‘Sorun değil ama dokuz gün adaları tanımak için yetmeyebilir. Uzatmak isterseniz gene uğrayın.’ deyip yardımcısına yolladı.” (EY 6, 2018: 203)

Uzaklar metninden alınan bu cümlede Liman Başkanlığındaki görevlinin sorumluluklarını yerine getirmesinden sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Peki küresel ısınmayı azaltma konusunda bize düşen görev nedir? Kullanılmayan lambaları söndürerek, televizyonları uyku haline getirmeyip düğmesine basıp tamamen kapatarak, kâğıt ve cam malzemelerin geri kazanımı hususunda özen göstererek, mushukları tam kapatarak bu işe başlayabiliriz.” (EY 6, 2018: 211)

Gezegelimiz Isınıyor metninden alınan bu cümlede anlatıcının toplumsal sorunlara karşı görevlerini bilmesi ve insanları uyarmasından sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

*“Orman sağlık, hayat dolu bir kaynak,
Herkes'e ödev omu korumak.” (EY 6, 2018: 223)*

Orman metninden alınan yukarıdaki mısırada anlatıcının ormanları korumanın herkesin ödevi olduğunu düşünmesi sorumluluk değeri'ne sahip olduğunu götremektedir.

“Annesi okula gittiğinde Selin'in ateşi vardı. Haydi eve gidelim güzel kızım. Selin, biraz meyve ye kızım sana enerji verir.” (EY 6, 2018: 244)

Robotik ile Enerji metninde geçen bu cümlede annenin hasta olan kızına bakmasıylaannedesorumluluk değeri'nin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Okumam gereken çok fazla şey var.” (EY 6, 2018: 249)

Robotik ile Enerji metninde yer alan bu cümlede Mert'in okuma görevinin olması ve sorumluluğunu yerine getirmesiyle onda sorumluluk değeri'nin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Öğretmenleri, çocuklara baraj duvarlarının çok miktarda suyu nasıl tuttuğunu anlattı.” (EY 6, 2018: 246)

Robotik ile Enerji metninde geçen bu cümle öğretmenin eğitimci olarak öğrencileri bilgilendirme görevini yerine getirmesinden öğretmende sorumluluk değeri'nin bulunduğu saptanmıştır.

“Onun her işini ben yaptığım için beni çok seviyordu. Ona pazardan her gün ekmek,süt , öteberi almak benim görevimdi. Bir de mahalle çeşmesinden günde iki üç kez taze su götürürdüm.” (DY 7, 2018: 11)

Mor Salkımlı Ev metninde geçen bu cümlede anlatıcının komşu nineye karşı duyduğu sorumluluk duygusundan sorumluluk değeri'ne sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Sene somunda sınıfımızın düzenlediği gösteride hemen hemen herkes görev almıştı. Başrole ben seçilmiştim. Gecemi gündüzüme katmış çalışıyordum. Hepimiz çok başarılıydık.” (DY 7, 2018:25)

Kırmızı Pabuçlar metninden alınan bu cümlede anlatıcının görevi için sorumlu davranmasından onda sorumluluk değeri'nin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Ama karşısına oturup onun yorgunluktan çukura kaçmış gözlerini, sorumlulukları nedeniyle çökmüş, küçülmüş omuzlarını görünce vazgeçtim. Kışın bile giymek zorunda olduğu keten pabuçlarını düşündüm.” (DY 7, 2018: 26)

Kırmızı Pabuçlar metninden alınan bu parçada babanın evin geçimini sağlama sorumluluğundan sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ailem bir hafta sonra yapılacak olan gösteride bulunabilmek için şimdiden program yapıyordu...”

Annem arkadaşlarımın önünde beni mahcup etmemek için halamın kızından ödünç bir elbise almak zorunda kalmıştı.” (DY 7, 2018: 25)

Kırmızı Pabuçlar metninde yer alan bu cümlede annenin çocuğuna karşı sorumlu davranışından sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Öğretmenimiz babasının şapkasını bana verebileceğini söyledi.” (DY 7, 2018: 25)

Kırmızı Pabuçlar metninden alınan bu cümlede öğretmenin sorumlu davranışından sorumluluk değerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

“Harita da bitmiş olmalıydı. Yorulmuştu. Derin bir nefes aldı. Büyük bir iş başarmanın mutluluğunu içinde duydu.” (DY 7, 2018: 80)

Ülkem’in Renkli Haritası metninde yer alan bu cümlede Ülkem’in görevini başarıyla tamamlamasından, sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Nasrettin Hoca güldüren, düşündüren üslubuyla halkın duygularını yansıtan bir mizah odağı olarak ortaya çıkar.” (DY 7, 2018: 88)

Dünyayı Güldüren Adam metninde geçen bu cümlede Nasrettin Hoca halkın duygularını yansıtan sorumlu davranışıyla kendisinde sorumluluk değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“İlk defa 1959 yılında düzenlenen şenliklerde, bugüne kadar temsili Hoca olanlar arasında bulunan bazı sanatçılarımız şunlardır: Lütfi Ökeşli, Osman Ongun, Zafer Özbakır, Levent Kırca, Abdullah Şahin, Erol Günaydın, Erdoğan Özbakır, Sevim Güvendik...” (DY 7, 2018: 88)

Dünyayı Güldüren Adam metninde geçen bu cümlede Lütfi Ökeşli, Osman Ongun, Zafer Özbakır, Levent Kırca, Abdullah Şahin, Erol Günaydın, Erdoğan Özbakır, Sevim Güvendik’in görevlerini yerine getirmelerinden kendilerinde sorumluluk değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Çok geçmeden İstanbul’a Küçük Hasan’ın şehit olduğu haberi ulaştı. Bu haber üzerine öğretmeni, Hasan’a söz verdiği üzere ikinci kattaki küçük pencerenin çerçevesini gözyaşları içinde boyadı.” (DY 7, 2018: 115)

İstanbul Liseli Küçük Hasan metninden alınan bu parçada öğretmenin Hasan'ın şehit haberini aldıktan sonra Hasan'ın isteğini yerine getirmesinden sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Atatürk, tüm insanlara değer vermiş, insanlığın hizmetinde çalışmayı amaç edinmiştir.” (DY 7, 2018: 131)

Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri metninde yer alan bu cümlede Atatürk'ün tüm insanlığa hizmet etmeyi amaçlayarak bunun için çalışmasından sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Varlıklı komşuya buyurmuş: ‘-Çocuğun hakkını yemeyelim.’ demiş. ‘İddiayı kazanan delikanlıdır. Hemen hakkı olan yüz altını veresin.’ demiş.” (DY 7, 2018: 153)

Ak Sakallı Bilge Dede metninde geçen bu cümlede yargıç tarafsız bir şekilde haklı olanı belirleyerek görevini yerine getirmiş sorumluluk değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Etrafımdaki insanları korumak ve kollamaktan gücüm oranında sorumlu sayılırım. İnsan olduğumuz için sorumluluklarla donatılmışız. Bu sorumluluklarımızın bazıları kurallarla belirtilmiştir.” (DY 7, 2018:165)

Sorumluluklarımız adlı metinde geçen bu cümlede anlatıcı insanlara karşı kendisini sorumlu hissetmesi ve insanların sorumluluklarının olduğunu bilmesiyle sorumluluk değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Babam golü biz attık, niye ağlıyorsun deyip durdu.” (DY 7, 2018: 183)

Gool metninde geçen bu cümlede babanın oğlunun maçına giderek ona destek olarak sorumlu davranmasından sorumluluk davranışına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Benim pankreasım da görevini yapmıyor yani insülin hormonu salgılamıyordu. Bu nedenle annem her gün bana insülin iğnesi yapardı ve iğne yapmayı unutmaktan çok korkardı.” (DY 7, 2018: 192)

Benim Adım: Şeker Çocuk adlı metninde yer alan bu cümlede annenin çocuğunun hastalığı için sorumlu davranmasından sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Diyabet, bir hastalık değil sorundur. Ne yapalım, sizin pankreasınız görevini tam yapamıyor. Bu nedenle vücudunuza gerekli gerekli dozda insülin hormonu vereceksiniz. Yani vücudunuzun pankreası olacaksınız.” (DY 7, 2018: 194)

Benim Adım: Şeker Çocuk metninde geçen bu parçada doktor görevini yerine getirerek bilgilendirmede bulunmasıyla kendisinde sorumluluk değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“Etrafımdaki her şey ben olduğum için var ve kendimi ne oranda geliştirirsem etrafımı da o oranda anlar ve etrafıma faydalı olabilirim.” (MEBY 8, 2018: 10)

Benlik Üzerine metninde geçen bu cümlede anlatıcının kendisini çevresine karşı sorumlu hissederek etrafına yararlı olmak istemesiyle kendisinde sorumluluk değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“Birkaç hafta sonra düşmanlar, kat kat büyük bir ordu ile saldırmış. Kral son bir ümitle eli silah tutan bütün gençleri askere çağırmış.” (MEBY 8, 2018: 25)

Acele Karar Vermeyin metninde yer alan bu cümlede kral ülkenin yönetici olma görevini yerine getirerek savaş için gençleri askere çağırmasıyla kendisinde sorumluluk değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“İnsan kendi kendine kalıp da o müthiş muhasebeye daldığı zaman ancak ‘Ben de memleketimde, işimde, evimde faydalı olabiliyorum, bu toplulukta benim de bir vazifem var.’ diyerek teselli bulabilir.” (MEBY 8, 2018: 74)

Faydalı Bir İş Görmek Zevki adlı metinde yer alan bu cümlelerde anlatıcının her insanın topluma faydalı olabilme ve toplumdaki görevini yerine getirme sorumluluğu olduğu düşüncesinden sorumluluk değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Dilimiz Türkçe, asırlardan beri şairlerimiz, yazarlarımız ve milletimizin severek kullandığı bir zevk ve ahenk abidesi, muazzam ve muhteşem bir karakter ölçüsü, nezaket ve sezgi hazinesidir.” (MEBY 8, 2018: 83)

Türkçe’nin Güzelliği metninde yer alan bu cümlede anlatıcının Türkçe’nin karakter ölçüsü, nezaket ve sezgi hazinesi şeklinde tanımlama yaparken diline karşı sorumlu davranışından sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Kalfalığımı İstanbul’daki Şehzade Camii’nde yaptım. Ustalığımı da Süleymaniye Camii’ne sarf edip uzmanlığımı gösterdim ve anlattım. Öyle büyük bir cami yaptım ki Edirne içinde bütün halkın beğenisine layıktır.” (MEBY 8, 2018: 112)

Selimiye Camii metninden alınan yukarıdaki cümlelerde Mimar Sinan’ın cami yaparak mimarlık görevini yerine getirmesinden kendisinde sorumluluk değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Çağları ben açtım, çağlar sustu benimle

Ne uluslar kükredi çökerken ellerimde

Uygarlık denen her şey doğarken beşiğimde

Ben Anadolu'ydum, ben, ana dolu, dop dolu..." (MEBY 8, 2018: 128)

Anadolu Uygarlıkları metninden alınan yukarıdaki mısırada Anadolu uygarlıklara sahip çıkma davranışıyla sorumluluk değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

"Bu yaşlı oymak başı Burdur'un kurulu olduğu yere gelince oğluna seslenir: 'Burmuma güzel kokular geliyor. Demek ki burası sulak bir yer; bağcılık ve bahçecilik yapılır. Burada dur, şehrini burada kur.'" (MEBY 8, 2018: 133)

Burada Dur metninde yer alan bu cümlede yaşlı oymak başının sorumluluğunu yerine getirerek oymağı yönlendirmesinden oymak başı kendisinde sorumluluk değerinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

"'Kesmeyin.' diyoruz, bu ağacın hatırası var, kıymayın ona. Buyurgan bir ses: Ama biz buraya bir gökdelen dikeceğiz. İşler açılacak, faizler düşecek, barış gelecek, bilim kansere çare bulacak, diyor. Birbirimize bakıp önce susuyor sonra 'Kesin.' diyoruz. Ağaç kesiliyor çünkü kalbin sesi yok artık." (MEBY 8, 2018: 133)

Kalbin Sesi metninden alınan bu parçada çevresine karşı sorumlulukları olan insanın ağacın kesilmesine tepki vermemesinden anlatıcının sorumluluk değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

4. 2. 24. Şefkat – Merhamet Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

"'Anne kuş öldü. Yuvadaki kuşlar da açlıktan ölürler. Çınara çıkararak o yavru kuşları yuvayla birlikte indireceğim. Besleyeceğim onları, büyüteceğim. Kanatlanmaya durduklarında da gökyüzüne bırakacağım, uçup gitsinler.' dedi. Çocuk gövdeme tırmandı, yavru kuşları yuvayla birlikte alarak aşağıya indirdi. Yavru kuşlar kurtulmuştu." (MEBY 5, 2018: 21)

Ben Bir Çınar Ağacıydım adlı metinde yer alan bu cümlede, sarı saçlı çocuk yavru kuşları yuvalarıyla ağaçtan indirerek şefkat-merhamet değerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

"Anne kuş uçaraktan geldi. İlk bir başka dala kondu. Yukarıya bakan çocuk, elindeki sapanın lastiğini sündürüp bıraktı. Anne kuş dönerek asfalt yolun üstüne

düştü. Lastik sapanlı çocuk, vurduğu kuşu cebine koyarak kaçıp gitti.” (MEBY 5, 2018: 20)

Ben Bir Çınar Ağacıydım adlı metinden alınan bu ifadede lastik sapanlı çocuk kuşu öldürüp cebine alıp kaçma davranışıyla şefkat-merhamet değerine sahip olmadığını ortaya koymuştur.

“Güvercinlerin yakalandığını gören avcı sevinçle onlara doğru koşmaya başlamış. Avcının kendilerine doğru sevinç çığlıkları atarak koştuğunu gören güvercinler korkmuş.” (MEBY 5, 2018: 43)

Güvercin metninden alınan bu parçada avcının güvercinlere tuzak kurarak onları korkutması ve korktuklarını görünce mutlu olmasından şefkat-merhamet değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“Gözlerinden yaşlar akıyordu. Haline bakanların hepsi duygulanmıştı.” (EY 6, 2018: 13)

Forsa metninde geçen bu cümlede askerler üzülmeye davranışıyla kendilerinde şefkat-merhamet değerinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

“Cristoph’un da gözleri doldu. O fakir aile, hiç tanımadıkları bu yabancıların karnını doyurmuştu.” (EY 6, 2018: 61)

Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp metninden alınan bu cümlede Cristoph’un ailenin son tavuğunu kendileri için kestiklerini öğrenince gözlerinin dolmasından onun şefkat-merhamet değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Eşini, evin kümesinin önünde eğilmiş buldu, yanına geldiğinde eşinin gözlerinden yaşların damladığını gördü. Eşi komuşmadan boş kümesi gösterdi.” (EY 6, 2018: 61)

Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp metninde geçen bu cümlede Cristoph’un eşinin misafiri oldukları ailenin son tavuklarını kendileri için kestiklerine üzülmeleriyle şefkat-merhamet değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“Altmış yaşını geçtikten sonra efendisi onu, sözde serbest bıraktı. Bu serbest bırakmak değil; sokağa, açlığa, perişanlığa atmak.” (EY 6, 2018: 12)

Forsa metninde geçen yukarıdaki cümlede çiftçi merhametsiz davranışıyla şefkat-merhamet değerine sahip olmadığını ortaya koymuştur.

“Avcı, iplerin kesik olduğunu görünce sağa sola bakmış, kaplumbağayı görmüş. Alıp onu bağlamış.” (EY 6, 2018: 30)

Ceylana Yardım Edenler metninden alınan bu cümlede avcının kaplumbağayı bağlaması, tuzak kurması şefkat-merhamet değerine sahip olmadığını göstermiştir.

“Köylere de uğradıysa eğer

Islak, karanlık odalarda beşik sallamıştır

Güneş altında çalışanlara

İmdat eylemiştir.” (DY 7, 2018: 51)

Rüzgâr metninden alınan bu mısırda anlatıcının acıma duygusundan şefkat-merhamet değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Üzüldüm...

Yalnız şairler mi görür, diye

Aydede ’nin güldüğünü...

Üzüldüm...

Arkadaşım neden görmesin ki,

Düşlerin uçtuğunu?” (DY 7, 2018: 239)

Ay Şairi metninden alınan bu mısırda anlatıcının arkadaşının çevresindekilere hayal gücünün verdiği sonsuz duyguları kullanamamasına üzülmekten şefkat-merhamet değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yumuşak bir ses tonuyla ‘Buraya bak Jonathan’ dedi babası. ‘Kış gelmek üzere. Balıkçı tekneleri giderek azalacak, balıklar da artık suyun üzerinde değil derinliklerde yüzecek. Bir şey öğrenmek istiyorsan nasıl yiyecek bulacağımı öğren. Bu uçma çaban gerçekten hoş ama uçmanın karın doyurmadığını sen de biliyorsun. Şunu hiç unutma senin uçma nedenin yiyecek bulabilmek.’” (MEBY 8, 2018: 15)

Martı metninde geçen bu parçada martı Jonathan’ın babasının avlanmadığı için zayıflayan oğlu için endişelenerek yumuşak ses tonuyla onu uyarma davranışından şefkat-merhamet değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yalnız, annem gibi, o ılık sesle,

İçimde dövünüp ağlama gurbet!” (MEBY 8, 2018: 77)

Gurbet metninden alınan yukarıdaki mısırda annem gibi o ılık sesle ifadesinden gurbette olduğu düşünülen anlatıcının şefkat-merhamet değerine sahip olduğunu anlaşılmaktadır.

4. 2. 25. Temizlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Annem, kıyıyı,köşeyi temizler; tüm evi pırıl pırıl yapardı.” (EY 7, 2018: 175)

Teknolojik Bayram Kutlamaları metninden alınan bu cümlede annede “temizlik yapmak, pırıl pırıl yapmak” ifadelerinden temizlik değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

“Zeynep elinde iki elmayla gelir elmanın birini masanın başında ders çalışan Özlem’e verir. Zeynep: -Yıkanmıştır.” (EY 7, 2018: 258)

Newton’un Elması metninde yer alan bu cümlede Zeynep’in arkadaşına ikram ettiği elmayı yıkamasından Zeynep’te temizlik değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Arabacı, üzerinde oturduğu kırçıl yem torbasını öne çekti, süpürge istedi teyzemden, arabayı bir güzel süpürdü.” (MEBY 8, 2018: 170)

Değirmende Döner Taşım metninde yer alan bu cümlede arabacı arabayı temizleyerek kendisinde temizlik değerinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

“Haydar Amca titiz adam, her şey yerli yerinde olacak. Unluk buğday ayrı bir taşın yanına, bulgurluk ayrı bir yere; fazla torbalar kaldırılacak çocuklar ayakaltında dolaşmayacak.” (MEBY 8, 2018: 170)

Değirmende Döner Taşım metninden alınan bu cümlede Haydar Amca için açıkça titiz ifadesinin kullanılmasından onda temizlik değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

4. 2. 26. Vatanseverlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Kalır mı Mustafa Kemal’in kağnısı bacım,

Kocabaş’ın yerine koştı kendini Elifçik

Yürüdü düşman üstüne yüceden yüceden.” (MEBY 5, 2018: 43)

Mustafa Kemal’in Kağnısı’nda geçen bu mısradaki Elif’in kendini öküzün yerine koşmasıyla gösterdiği davranıştan vatanseverlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Pazısında haç şeklinde derin bir yara izi vardı. Bu yarayı gecesi altı ay süren bir adada savaşırken almıştı.” (MEBY 5, 2018: 140)

Forsa adlı metinde geçen bu cümlede Kara Memiş’in vatani için savaşmasından onda vatanseverlik değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Ben karaya cenk etmeye gidiyorum.” (MEBY 5, 2018: 140)

Forsa adlı metinden alınan bu cümlede Turgut Bey'in babasıyla yıllar sonra kavuşmasına rağmen vatani için savaşmasından vatanseverlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Şehit olursam bunu üzerime örtün. Vatan, bayrağın dalgalandığı yer değil miydi?” (EY 6, 2018: 13)

Forsa'dan alınan yukarıdaki cümlede Kara Memiş vatan için şehit olma arzusuyla onda vatanseverlik değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“Ben karaya cenk için çıkıyorum. Sen gemide rahat kal.” (EY 6, 2018: 13)

Forsa adlı metinden alınan bu cümlede Turgut'un vatani için savaşmasıyla vatanseverlik değerinin bulunduğunu tespit edilmiştir.

“Yurdumun taşından toprağından sürüp gelir nakışlarım.

Taşıma toprağıma toz konduranın

Alını karışlarım.” (EY 6, 2018: 52)

Türküler Dolusu metninde geçen bu mısra da anlatıcının vatanını koruma duygusundan onda vatanseverlik değerinin bulunduğunu tespit edilmiştir.

“Burası vatan toprağıdır, kaderine terk edilemez.” (EY 6, 2018: 79)

Atatürk Orman Çiftliği metninde geçen bu cümlede Mustafa Kemal'in vatan toprağını koruyucu tavrıyla vatanseverlik değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

“Her yıl bugün, olur 30 Ağustos,

İçime bir zafer havası dolar.” (EY 6, 2018: 88)

30 Ağustos metninden alınan bu mısra da anlatıcının 30 Ağustos zaferinden gururla bahsetmesinden onun vatanseverlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Hemen bir dilekçe yazdı. ‘Ben, İstanbul Lisesi öğrencilerinden Küçük Hasan yaşı tutmadığı için beni arkadaşlarımdan ayırmış, gönüllü olarak kabul etmemişsiniz. Şimdi ise yaşı gönüllü olmama engel değildir. Bu kez de beni almazsanız tek başıma Çanakkale'ye gitmeye kararlı olduğumu bildiririm. Gönüllü olarak alınmam hususunda gereğinin yapılmasını arz ederim.’ Çok geçmeden cevap geldi. Gönüllü olma isteği kabul edilmişti.” (DY 7, 2018: 112)

İstanbul Liseli Küçük Hasan metninden alınan bu parçada Hasan'ın yaşı ve bedensel şartları tutmadığı halde gönüllü olarak cephede vatani için savaşmak için çabalamasından vatanseverlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bütün bu gönüllü öğrenciler hemen silah altına alınıp kısa bir eğitimden sonra mayıs ortalarına doğru Arıburnu’na, cepheye gitmek için Çanakkale’ye geldiler...”

Siperlerde beyaz kurdelerle “Vatan”, sarılarla da “Sağ olsun” yazmışlardı.” (DY 7, 2018: 111)

İstanbul Liseli Küçük Hasan metninde geçen bu cümlede öğrencilerin vatanlarına olan sevgisinden vatanseverlik değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Şimdi Türk askerleri dağdan inen kayalar gibi Fransızlara karşı hücumla kalkışmışlardı.” (DY 7, 2018: 114)

İstanbul Liseli Küçük Hasan metninde yer alan bu cümlede askerlerin vatanları için düşman askerlerine karşı savaşmasından vatanseverlik değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Sıtkı Bey: Pekâlâ! Hepiniz bizim gibi vatan yolunda ölmek istiyorsunuz. Çalışmanız Allah katında ziyan olmaz. Hayatınız giderse adınız kalır. İnsan olana öldükten sonra bir güzel ad bırakmak, belki hiç ölmekten hayırlıdır.” (MEBY 8, 2018: 41)

Vatan Yahut Silistre metninde geçen bu cümlede Sıtkı Bey vatan yolunda ölümü göze almasıyla vatanseverlik değerine sahip olduğunu göstermiştir.

“Bir Gönüllü: Bey! Bey! Biz buraya gönüllü geldik. Gelişimiz bugün içindi. Siz bir elinizle bize düşmanı gösteriyorsunuz bir elinizle de kaçmamız için kapıyı! Şehitliği gözüme aldım. Bağdat’tan buraya o niyetle geldim.

Başka Bir Gönüllü: Hangimizi daha çarpışma başlamadan düşmandan yüz çevirecek kadar alçak sanıyorsunuz?” (MEBY 8, 2018: 41)

Vatan Yahut Silistre metninde geçen bu cümlelerde gönüllülerin savaşa katılmama teklifine karşı gelerek vatanları için savaşmayı istemelerinden vatanseverlik değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Zekiye: Vatan için öleceğim. Başka ne hizmet istersiniz?” (MEBY 8, 2018: 42)

Vatan Yahut Silistre metninde geçen bu cümlede Zekiye’nin vatani için her türlü hizmeti yapmaya hazır oluşu ve vatani için ölümü göze alışıyla onda vatanseverlik değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“İslam Bey: Cephanem tükendi, kılıcım kırıldı, kollarımdan tuttular, kollarımı bir türlü kurtaramadım. Beni zorla kaleye çektiler. Esir oldum. Hiç olmazsa vatandaşlarıma esir olmayaydım! Ah, vatan! Vatan! Senin hayatın tehlikede ben hâlâ sağ duruyorum. ” (MEBY 8, 2018: 42)

Vatan Yahut Silistre metninde geçen bu parçada İslam Bey’in vatani için esir olması ve yaralandığında da vatani tehlikedeysen elinin kolunun bağlı olmasına hayıflanmasından ondavatenseverlik değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Abdullah: iyi amma, ya düşman kavgaya başlarsa ben bulunmayacak mıyım?” (MEBY 8, 2018: 42)

Vatan Yahut Silistre metninde geçen bu cümlede kendisine başka bir görev verilen Abdullah’ın yokluğunda düşman savaş açtığında bulunamayacağından endişelenmesinden vatanseverlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bu gemi umut yüklü, inanç yüklü, hız yüklü;

İçinde bu vatanın derdiyle yanan bağır,

Kurulacak yarım düşünen baş geliyor...” (MEBY 8, 2018: 51)

O Geliyor metninde yer alan bu mısra da gemideki kişinin zor durumda olan vatanının dertlerini sırtlaması ve sorunlara çözüm üretme çabası içerisinde olmasından kendisinin vatanseverlik değerine sahip olduğu saptanmıştır.

“O tarihte Avrupa’nın en büyük silahlı güçlerinden birine sahip olan işgalcilerin üç yılda dize getiremediği Bosnalılar, savaşın lehlerine dönmeye başlaması üzerine uluslar arası toplumun araya girmesiyle barış görüşmelerine başladı. Aliya İzzetbegoviç bir yanda savaşı yönetirken bir yandan da bu barış görüşmelerini yürüttü.” (MEBY 8, 2018: 227)

Aliya İzzetbegoviç Özgürlük ve Bağımsızlık Mücadelesi metninde yer alan bu parçada Aliya İzzetbegoviç’in vatani için hem savaşı yönetmesi hem de barış görüşmelerine katılması davranışından kendisinde vatanseverlik değerinin bulunduğunu göstermiştir.

4. 2. 27. Yardımlaşma, Dayanışma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Mermi taşırdı öte, dağ taş aşardı.

Çabuk giderdi, çok götürürdü Elifçik,

Ün salmıştı asker içinde.

Bu kez yine herkesten önce almıştı yükünü,

Doğrulmuştu yola önceden, önceden.” (MEBY 5, 2018: 43)

Mustafa Kemal'in Kağnısı metninde yer alan bu mısradaki Elif'in cepheye yardım götürme davranışında bulunmasıyla yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Herkes kendi başına kurtulmayı da düşünmesin. Böyle yaparsanız hemen avcının eline geçersiniz. Avcıya yakalanmak istemiyorsanız beni dinleyin. Hep birlikte hareket etmeliyiz. Birlikte hareket ederek avcının elinden kurtulabiliriz. Güvercinler topluca kanat çırpıp uçarak Zeyrek isimli farenin bulunduğu yere gelmişler.” (MEBY 5, 2018: 72)

Güvercin metninden alınan bu cümlede başkan güvercinin birlikte hareket etme çağrısından, güvercinlerin birlik içinde hareket etmesinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Fare ağları kemirme işine önce diğer güvercinlerden başlamış. En son olarak da güvercinlerin başkanını kurtarmış.” (MEBY 5, 2018: 73)

Güvercin metninden alınan bu cümlede Zeyrek zor durumda olan güvercin arkadaşlarına yardım etme davranışıyla yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Güvercinlerin yakalandığını gören avcı sevinçle onlara doğru koşmaya başlamış. Avcının kendilerine doğru sevinç çığlıkları atarak koştuğunu gören güvercinler korkmuş.” (MEBY 5, 2018: 43)

Güvercin metninde geçen bu kısımda avcının güvercinlere tuzak kurmasından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“Ceylan ile karga birlikte yola çıkmış. Avcı da onların peşine düşmüş.” (EY 6, 2018: 31)

Ceylana Yardım Edenler metninden alınan bu cümlede ceylanın karga ile birlikte hareket etmesinden ceylanda yardımlaşma-dayanışma değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Burada bir tehlike olsaydı sana hiç çekinmeden söyledik. İstersen bizimle kalıp dostumuz olabilirsin.” (EY 6, 2018: 29)

Ceylana Yardım Edenler adlı metinde geçen bu cümlede kaplumbağanın beraber yaşamayı teklif etmesinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ceylan ile karga birlikte yola çıkmış. Avcı da onların peşine düşmüş.” (EY 6, 2018: 31)

Ceylana Yardım Edenler metninde geçen bu cümlede karganın ceylan ile birlikte hareket etmesinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ceylan avcıyı tuzağın bulunduğu yerden uzaklaştırmış. Fare de tuzağın iplerini keserek kaplumbağayı kurtarmış.” (EY 6, 2018: 31)

Ceylana Yardım Edenler metninden alınan bu cümlede farenin ceylan ile birlikte hareket etmesinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Birazdan evin babası yuvarlak büyük bir siniyle içeri girdi. Bu büyük siniyi büyük bir kasnağın üzerine koydu. Evin hanımı da sininin üzerine bir tencere koydu.” (EY 6, 2018: 61)

Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp metninde geçen bu cümlede babanın eşine yardım etmesinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ben Türkler kadar hoşgörülü, iyi kalpli ve yardımsever başka bir millet ve bu kadar güzel bir ülke görmedim.” (EY 6, 2018: 61)

Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp metninde geçen bu cümlede de ifade edildiği gibi yardımsever olmasından annenin yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Milletin efendisi köylüler, yardımsever ve iyi kalplilerdi.” (EY 6, 2018: 78)

Atatürk Orman Çiftliği metninden alınan bu cümlede yardımsever ifadesine açıkça yer verilmesinden köylülerin yardımlaşma-dayanışma değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Meraklı, bu iş için Uslu'dan daha uygun birini bulamayacağını düşünerek arkadaşını her gün soru yağmuruna tutmaya başladı. Bilmediği şeyleri öğrendikçe önünde uzanan yaşama karşı duyduğu merak daha da artıyor.” (EY 6, 2018: 113)

Ben Kimim? metninde geçen bu cümlelerde Uslu'nun arkadaşının sorduğu sorulara cevap vererek ona yardımcı olmasından kendisinde yardımlaşma-dayanışma değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Mutluluk birlikte yenilen bir meyve.

Birbirinden ırak görünsek de,

Güneşimiz ve ayımız birdir,

Üzüncümüz, sevincimiz,

Kişi var olmaz tekte.” (EY 6, 2018: 137)

Birlikte metninden alınan bu mısırda anlatıcının birlik, beraberlik içinde yaşama düşüncesinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bugün hep birlikte olmanın tadını çıkaracağız.” (EY 6, 2018: 175)

Teknolojik Bayram Kutlamaları metninde yer alan bu cümlede anlatıcının birlikte, dayanışma içinde olmanın önemini vurgulamasıyla kendisinde yardımlaşma-dayanışma değerinin bulunduğu anlaşılmıştır.

“Umutmayın gezegenimiz hepimizin yardımı olmazsa yaşanmayacak hale gelecek.” (EY 6, 2018: 211)

Gezegenimiz Isınıyor metninde yer alan bu cümlede anlatıcının “yardım” ifadesine açıkça yer vermesinden kendisinde yardımlaşma-dayanışma değerinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

“İki kardeş bütün gün Bilim Şenliği projesi üzerinde çalıştılar.” (EY 6, 2018: 245)

Robotik ile Enerji metninde yer alan bu cümlede Selin'in kardeşine yardım etmesinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“O akşam Metin ve Selin, evlerinde elektrik enerjisiyle çalışan şeyler hakkında liste hazırlamışlardı.” (EY 6, 2018: 248)

Robotik ile Enerji metninden alınan bu cümlede Metin'in ablasıyla birlikte çalışmasından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Metin ve Robotik'in toprağı kazdığını gördü.” (EY 6, 2018: 246)

Robotik ile Enerji metninde geçen bu cümlede Robotik'in Metin'le birlikte toprağı kazmasıyla kendisinde yardımlaşma-dayanışma değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“Olabilir, eğer istersen sana yardım edebilirim.” (EY 6, 2018: 247)

Robotik İle Enerji metninde yer alan bu cümlede öğretmen Metin’e yardımcı olabileceğini ifade etmesiyle kendisinde yardımlaşma-dayanışma değerinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

“Çuvalı yere düşürmüş, kaldırmaya uğraşıyordu. Ona yardım etmek istedim. Dedim ki: ‘Arkadaş, çuvalı kaldırıp sırtına vurursam bana ne verirsin?’ ‘Hiç...’ dedi. Böylece anlaştık.” (EY 6, 2018: 105)

Nasrettin Hoca Fıkraları metninden alınan bu cümlede 1. Adam’ın karşılık bekleyerek yardımcı olmasından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“Pek doğal ki en büyük yardım, mor salkımlı evin sahibinden gelmişti. Evinin üst katının iki odası gelen aileye tahsis edilmişti.” (DY 7, 2018: 11)

Mor Salkımlı Ev metninde geçen bu cümlede komşu ninenin mahalleye yeni gelenlere yardımda bulunmasından onda yardımlaşma-dayanışma değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

“Ertesi gün mahallenin yaşlı başlı kişileri bir araya gelip bu zavallı aileye ne gibi yardımların yapılabileceğini konuşmaya başladılar. İlk evlerden eşya toplandı, daha sonra maddi durumları iyi olan ailelerden para yardımı istendi. Onlara yardım etmek için herkes birbiriyle yarıştırdı âdeta.” (DY 7, 2018: 11)

Mor Salkımlı Ev metninde geçen bu parçada komşuların birlikte hareket ederek dayanışma içinde olmalarından, yardım etmek ifadesinin açıkça kullanılmasından komşularda yardımlaşma-dayanışma değerinin bulunduğu saptanmıştır.

“Onun her işini ben yaptığım için beni çok seviyordu. Ona pazardan her gün ekmek, süt, öteberi almak benim görevimdi. Bir de mahalle çeşmesinden günde iki üç kez taze su götürürdüm.” (DY 7, 2018: 11)

Mor Salkımlı Ev metninde yer alan bu cümlelerde anlatıcının komşu ninenin her işini yapmasından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“İkimiz de elimizden geleni yapıyoruz. Annem bir yandan babamın kol ağızları eskimiş kazağını onarıyor bir yandan da onu karamsarlığından kurtarmaya çalışıyordu.” (DY 7, 2018: 25)

Kırmızı Pabuçlar metninden alınan bu parçada annenin birlik beraberlik içinde hareket etmesinden onda yardımlaşma-dayanışma değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Öğretmenimiz babasının şapkasını bana verebileceğini söyledi.” (DY 7, 2018: 25)

Kırmızı Pabuçlar metninde yer alan bu cümlede öğretmen öğrencisine yardımcı olarak yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

“Önce yoruluncaya kadar kar topu oynuyoruz sonra dinlenmek için kardan adam yapıyoruz.” (DY 7, 2018: 59)

Yeşil Gözlü Kardan Adam metninden alınan bu cümlede Can’ın arkadaşlarıyla birlikte kardan adam yapmasından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Önce yoruluncaya kadar kar topu oynuyoruz sonra dinlenmek için kardan adam yapıyoruz

Alper: -Kalemi de benden. Şöyle sağ elinde bir kalemi olmalı.” (DY 7, 2018: 59)

Yeşil Gözlü Kardan Adam metninde yer alan bu cümlede Alper’in arkadaşlarıyla birlikte kardan adam yapmalarından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Önce yoruluncaya kadar kar topu oynuyoruz sonra dinlenmek için kardan adam yapıyoruz.” (DY 7, 2018: 59)

Yeşil Gözlü Kardan Adam metninde yer alan bu parçada Temel ve arkadaşlarının birlikte kardan adam yapmalarından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Önce yoruluncaya kadar kar topu oynuyoruz sonra dinlenmek için kardan adam yapıyoruz.” (DY 7, 2018: 59)

Yeşil Gözlü Kardan Adam metninde yer alan bu parçada Burak’ın arkadaşları ile birlikte kardan adam yapmalarından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Günler öncesinden hazırlık yaptığı; heyecanla, merakla koşup geldiği okulun kapısından içeriye adımını atamamıştı. Bu durumu Halil öğretmen görmüştü de gelip okuldan içeriye sokmuştu onu.” (DY 7, 2018: 77)

Ülkem’in Renkli Haritası metninde geçen bu cümlede Halil öğretmenin okula alışma sürecinde olan çocuğa yardım etmesinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Hatta ilk derste annesini de oturtmuştu yanına. Birlikte ders dinletmişti. Yavaş yavaş arkadaşlarına, öğretmenlerine alışınca kalkıp gitmişti annesi.” (DY 7, 2018: 77)

Ülkem’in Renkli Haritası metninde geçen bu cümlede okula alışma sürecinde olan kızıyla birlikte hareket ederek dayanışma içerisinde olan anne yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“O okula geliyor gibi hastaneye geliyordu. Daha sonra yaralıları yardım etmeye başladı.” (DY 7, 2018: 112)

İstanbul Liseli Küçük Hasan metninde yer alan bu cümlede Hasan’ın yaralıları yardım etme davranışından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Öğrencilerin ve öğretmenlerin el birliği ile İstanbul Leyli Sultanisi kısa sürede sarıya boyandı.” (DY 7, 2018: 111)

İstanbul Liseli Küçük Hasan metninden alınan bu parçada öğretmenlerin birlikte hareket etmelerinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Öğrencilerin ve öğretmenlerin el birliği ile İstanbul Leyli Sultanisi kısa sürede sarıya boyandı.” (DY 7, 2018: 111)

İstanbul Liseli Küçük Hasan metninden alınan bu cümlede öğrencilerin birlikte hareket etmelerinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Benim pankreasım da görevini yapmıyor yani insülin hormonu salgılamıyordu. Bu nedenle annem her gün bana insülin iğnesi yapardı ve iğne yapmayı unutmaktan çok korkardı.” (DY 7, 2018: 192)

Benim Adım: Şeker Çocuk metninde yer alan bu cümlede annenin çocuğuna insülin iğnesi yaparak yardım etmesinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Beni bahçeye sürükleyen çocuk elini omzuma attı:

-Burada hepimizin adı şeker Çocuk’tur.

Uzattığım sağ elimi eline alıp sıkı.

-Ben Şeker Çocuk Emre.” (DY 7, 2018: 193)

Benim Adım: Şeker Çocuk metninden alınan bu parçada Şeker Çocuk Emre’nin kampa yeni gelen Ufuk’a yardımcı olması davranışından yardımlaşma-dayanışma değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Ertesi sabah Selçuklu ordusu hazırlıklara başlar, Sultan ve ordusu işaret edilen yerlere sefere koyulurlar. Dağ denilmez aşılır; tepe denilmez aşılır. Köyler geçilir, obalar geçilir. Her uğranılan, her geçilen yer Selçuklu’nun topraklarına katılır.” (MEBY 8, 2018: 132)

Burada Dur metninden alınan yukarıdaki parçada Selçuklu sultanı, ordusu ile topraklarını genişleterek birlikte hareket etme davranışıyla yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Kayan ile Tukuz her ikisi de düşmana esir olmuşlardı fakat on gün geçmeden kaçtılar, esirlikten kurtuldular. Göktürk yurduna geldiler.” (MEBY 8, 2018: 139)

Ergenekon Destanı metninde geçen bu cümlede Kayan İle Tukuz’un dayanışma içerisinde esirlikten kurtulmaları, birlikte hareket ederek yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduklarını göstermişlerdir.

“Annemler bir yandan da unluk buğdayı yıkıyorlar leğende. Haşlanan buğdayın kokusu... Annem, karıştırırken gözüne ilişen çeri çöpü ayıklıyor. Teyzem gaz ocağında kaynayan suyla çayı demliyor. Anneannem kaynayan buğdayı karıştırıyor.” (MEBY 8, 2018: 169)

Değirmende Döner Taşım metninden alınan bu cümlede anne, teyze ve anneannenin yardımlaşarak işleri birlikte yapmalarından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Babama ‘Hadi başlayalım!’ dedi. Babam birkaç teneke boşalttı tekneye, kalanını birlikte kaldırarak döktüler.” (MEBY 8, 2018: 171)

Değirmende Döner Taşım metninden alınan bu cümlede Haydar Amca ile babanın değirmende un öğütürken birlikte hareket etmeleriyle yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduklarını göstermişlerdir.

“Emine Teyze ’nin reçel pişirme yöntemiyle bir reçel yapımevi kuracağız. Buradaki herkes işin içinde olacak. Bir dayanışma kuracağız. Gerekli ürünleri, araç ve gereçleri satın alacağız. Herkes kendi bütçesine göre para koyacak ve ortaklaşa yürüteceğiz bu işi. Kazancımızı da bölüşeceğiz.” (MEBY 8, 2018: 203)

Emine Teyze ’nin Çilek Reçeli metninden alınan bu parçada babanın zor durumda olanlara yardım etmesi ve dayanışma kurmasından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ekip halinde çalıştıklarında çok daha fazla ilerlediklerini öğrenmişlerdi ayrıca gösterişçi olmanın ilerlemeyi engellediğini anlamışlardı.” (MEBY 8, 2018: 221)

Bilge Adamın Yolu metninde yer alan bu cümlede Manolya, Tor ve Narkissos’un ekip halinde birlikte hareket ederek amaçlarına ulaşmalarından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“1994 yılında Birleşmiş Genel Kurul Toplantı ’sında yaptığı bir konuşmada: “Bosna olarak adlandırdığımız şey yalnızca Balkanlarda bir toprak parçası değildir. Farklı din, millet, farklı kültür ve geleneklere ait insanların beraber yaşayabilme inancıdır.” diyerek savaşın aslında birlikte yaşayabilme idealini yok etmek üzere kurgulandığını ifade etmiştir. Aliya, bu sözleriyle Osmanlı hakimiyetinde dört yüz yıl birlikte yaşamış farklı inanç gruplarına da güçlü bir mesaj vermiştir.” (MEBY 8, 2018: 226)

Aliya İzzetbegoviç ve Özgürlük Mücadelesi metninde yer alan bu parçada Aliya İzzetbegoviç’in Bosna’da yaşayan herkesin birlik beraberlik içinde yaşadığını bundan sonra da aynı şekilde devam etmesi için çabalayacağını ifade etmesinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 5-8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA DİNLEME METİNLERİNDE YER ALAN KAHRAMANLARIN ETİK DEĞERLER ANALİZİ

5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında metinlerde yer alan kahramanların davranışlarının etik değerler açısından incelendiği bu çalışmada dinleme metinlerindeki kahramanların etik analizi farklı başlık altında incelenmiştir. Kahraman bulunmayan metinler çalışmaya dahil edilmemiştir. Dinleme metinlerine *eba.gov.tr* adresinden ulaşılmıştır.

4. 3. 1. Adil Olma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Cebinden birkaç akçe çıkarıp avucunda sallamaya başlamış. Sonra da dükkan sahibine ‘Bu para sesini duydun mu?’ demiş. Dükkan sahibi ‘Duydum kadi efendi.’ diyince Nasrettin Hoca taşı gediğine koymuş. ‘Yemeğin buharını yemenin ücreti ancak paranın sesini duymaktır. Hakkını al da durma git.’ demiş.”

Yemeğin Buharını Yiyen, Ücretini Para Sesi Olarak Öder metninden alınan bu cümlede Nasrettin Hoca’nın tarafları dinledikten sonra tarafsız bir şekilde adaletli karar vermesinden adil olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Padişahı nasıl bilirsin?”

-Onu çok adil, çok merhametli bilirim.”

Yürekdede ile Padişah metninde yer alan bu cümlede padişah için adil ifadesinin açıkça yer verilmesinden padişahta adil olmak değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 2. Aile Birliğine Önem Verme Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Bir gün amcam bize gelmiş, pazar günü öğle yemeği için bizi evine davet etmişti.”

Sihirli Pasta metninden alınan bu cümlede amcanın akrabalarını evine davet etmesinden onda aile birliğine önem verme değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“-Elbette ev satılınca, gelip bizimle birlikte oturacaksınız, büyükbaba. Göreceksiniz, hep bir arada ne güzel günler geçireceğiz!”

Satılık Ev metninde yer alan bu cümlede çocukların dedeleriyle birlikte yaşamaya hevesli olmalarından aile birliğine önem verme değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

4. 3. 3. Alçakgönüllülük Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Bu yiğitlerin başı başkanı sen misin oğul?”

Gülmüş adam: Bunların her biri değerli arkadaşlarımdır. Başkan bilirse beni başkanları sayılırım ama derlerse köleleriyim o zaman köleleri olurum onların. Tümü birden ellerini yüreklerine çalıp estağfirullah, estağfirullah demişler.”

Yürekdede ile Padişah metninden alınan bu parçada padişahın vezirlere karşı alçakgönüllü tavır sergilemesinden alçakgönüllülük değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 4. Cesaret- Liderlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Bayındır Han’ın er meydanında yiğitlik yaparak boğayı devirdin. Senin adın Boğaç Han olsun.”

Dede Korkut- Boğaç Han metninde geçen bu cümle Boğaç Han boğayı yenme yiğitliği göstermesiyle kendisinde cesaret-liderlik değerinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

“Onların küçüklükten ne kadar yiğit çocuklar olacakları belliydi. Uruz daha çocukluktan itibaren ok atmaya meraklıydı.”

Dede Korkut- Boğaç Han adlı metinde yer alan bu cümlede Uruz’un kahraman davranışından cesaret-liderlik değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Bu kadın tüm dünyaya cesaret ve inancın sınırları olmadığını göstermiştir.”

İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Hellen Keller metninden alınan bu cümlede cesaret ifadesinin açıkça kullanılmasından Hellen Keller’ın cesaret-liderlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bunlar kılık değiştirip halk içine çıkan padişah ve vezirleri değil miymiş? Bu padişah geceleyin ışıkları ipil ipil yanan şehirde kalırmış. Ordaymış sarayı.”

Yürekdede ile Padişah metninde yer alan bu cümlelerde padişahın ülkeyi yönetmesi, ülkenin lideri olmasından cesaret-liderlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 5. Çalışkanlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Sevgili çocuklar! Düşünerek, araştırarak, sorgulayarak çalışın. Başarının en büyük etkeni budur. Daima okuyun, okumayı bırakmayın okuduklarınıza soru sormayı unutmayın.”

Dersimiz Atatürk metninden alınan yukarıdaki cümlede Muazzez İlmiye Çığ’ın çalışma önerisinde bulunmasından çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“İmparatorluğun her yanına dağılmış birçok ünlü eseri bulunan Mimar Sinan bugün bile dünyaca tanınmış mimarlara ders veriyor.”

Sanki Caminin Bakım Kılavuzu adlı metninden alınan bu cümleden Mimar Sinan’ın birçok eser üretmesinden çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Hellen yenilgiye uğramayı kabullenmektense durmadan çalışarak bu savaşından başarıyla çıkmayı kabullenmişti.”

İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Hellen Keller metninden alınan bu cümlede Hellen’in çaba göstermesinden çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Hademeler çalışırlar işinde

Herkesin bir derdi vardır başında.”

Hastahane metninden alınan bu mısradaki hademelerin görevlerini yerine getirerek çalışmalarından çalışkanlık değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Tekin: “Gazeteleri koyduğumuz rafı yağmur yağdığı anda bir şemsiye haline getirebilir miyim?” diye düşünüyordum.

Bakkal: Gerek yok. Yağmur yağdığı anda rafı içeri alıyorum.

Tekin: Ama siz içeri alana kadar gazeteler ıslanabilir.

Tekin: Ben şemsiyeli bir gazete rafı yapsam satın alır mıydınız?

Bakkal: Sen mucit misin?

Tekin: Sayılır.

Bakkal: Sen hele dediğini bir yap o zaman bakarız.”

Patent metninden alınan bu cümlede Tekin’in insanların işine yarayacak bir ürün tasarlamasından, icatı için çabalamasından çalışkanlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Çocuklar: Buluş sahibine devlet tarafından verilen belgeye patent denir. Patent çok özel bir belgedir. Bu yüzden buluş sahibinin tüm haklarını korur.

Taksici: Arkadaşınızın bulduğu yeni bir buluş değilse nedir?

Çocuklar: Bazen buluş yeni olmayabilir ama eski yöntem ve teknikleri bir araya getirerek yeni bir çözüm üretilebilir. Hatta buna da faydalı model denir.”

Patent metninde yer alan bu cümlelerden çocukların patent hakkında bilgili olmalarıyla çalışkanlık değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 6. Doğruluk, Dürüstlük Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“İnsanlar bu buluşları çalmaya harcadıkları zamanı buluş yapmaya harcasalardı, ülkemizdeki mucit sayısı gerçekten de artardı. Görüyorsunuz ki tescil çok önemli.”

Patent metninde geçen yukarıdaki cümlede görevlilerin insanların başkalarının emeğini çalmalarını eleştirerek doğruluk-dürüstlük değerine sahip olduklarını ortaya koymuşlardır.

“Taksici: Patent hakkı başkasına devredilebilir mi?

Çocuklar: Tabi patent hakları devredilebilir.

Taksici: Yetişmeliyim onlardan önce yetişmeliyim. Kahretsin onları yakalamalıyım.”

Patent metninden alınan bu cümlede taksici Tekin’in buluşunu çalmaya çalışarak hırsızlık yapmaya yeltenmesiyle doğruluk-dürüstlük değerine sahip olmadığını ortaya koymuştur.

4. 3. 7. Dostluk Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Dönemin tüm ünlüleriyle tanışıp onlarla dostluk kurma olanağı buldu.”

İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Hellen Keller metninden alınan bu parçada Hellen’in dostluk ilişkisi kurmasından dostluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“‘Hacivat: Efendim, Karagöz’üm yine penceresinde uyulamaktadır. Rahatsız ediyorum.’ diye kızıyor ama ne yapayım sevdiğim için buradan her geçişimde onun yüzünü görmeden, çok sevgili arkadaşına seslenmeden edemiyorum. Yine bir sesleneyim bakalım. Ehheehhe...”

Bilmece metninde geçen bu cümlede Hacivat'ın Karagöz'e “arkadaşım” ifadesini kullanmasından onda dostluk değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 8. Empati Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Satmalısınız baba satmalısınız. Bize söz verdiniz. Yaşlı adamın sesi titreye titreye elbette çocuklarım. Benim de istediğim o. Elbette. İşte levha bile astım. Paris’te dükkân sahibi olan oğulları ve gelinlerinin bu pek sevdiği evi elden çıkarmaya çalıştıklarını öğrendim.”

Satılık Ev metninde yer alan bu cümlelerde evin sahibi yaşlı adamın çocuklarının, babalarının evini ne kadar çok sevdiğini, evi satmak istemediğini anlamayarak evi satmak için baskı yapmalarından empati değerine sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

4. 3. 9. Estetik Duyguların Geliştirilmesi Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Müziğin insanlar üzerinde de birçok olumlu etkisi vardır. Canınızın en sıkkin olduğu anlarda bir melodi içinizi açabilir. Yaşamın güzel yanlarını aklınıza getirebilir...”

Küçüklüğümde beri bir müzik aleti çalmak istemişimdir.”

Müzik, İnekler, Çiçekler ve Başka Şeyler metninde geçen bu cümlede anlatıcının müziğin olumlu etkileri olduğunu ifade etmesinden ve müzik aleti çalmak istemesinden sanata önem verdiği, estetik duyguların geliştirilmesi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Atatürk’ümüz bizler için teşvik edici güzel sanatları sevdirci bir kuvvetti.”

Ankara Türk Odası metninden alınan bu cümlede Atatürk’ün güzel sanatları sevdirmesi ve teşvik edici davranışından estetik duyguları geliştirme değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ve biz kentin dört yanında gelmiş genç ve yaşlı birçok insan orada durup kavalcıya baktık. Herkese gerekli, dedi kavalcı. Her eve gerekli. Hepimiz birer tane aldık. Ötekilerin kavallarıyla neler yaptıklarını bilmiyorum. Ama ben kendiminkiyle baharı getirmeye çalışıyorum. Bakın çevrenize. Erik ağaçlarının çiçek açtığını görebiliyor musunuz? Biraz daha yakından bakın ve dinleyin.”

Bir Kış Öyküsü metninde yer alan bu parçada anlatıcının kavalcından kaval satın alıp kaval çalmayı öğrenmesi, müziğe değer vermesinden onda estetik duyguların geliştirilmesi değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Böyle konuşmayın, dedi kavalcı yumuşak bir sesle. Benim kavallarımın çözemeyeceği sorun yoktur. Herkese gerekli, dedi kavalcı. Her eve gerekli.”

Bir Kış Öyküsü metninde geçen bu cümlelerden kaval çalan adamın kaval ile yaptığı müziğin her sorunu çözeceğine inanmasından estetik duyguların geliştirilmesi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 10. Fedakârlık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Dilim varmıyor ama gel şu bizim deveciği kesip bunlara ikram edelim. Ne dersin, yastık yoldaşım, başımın sultanı.”

Yürekdede ile Padişah metninden alınan bu cümlede Yürekdede’nin misafirleri için tek varlığı olan deveciği kesmesiyle göstermiş olduğu özverili davranışından fedakârlık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 11. Hoşgörü- Duyarlılık Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Tarihimizi doğru, dürüst öğrenen kimse Atatürk’e karşı olmaktan kaçınır.”

Dersimiz Atatürk metninde yer alan bu cümlede Mert’in dedesinin Atatürk’e karşı olunma davranışından kaçınmak gerektiğini düşünmesinden hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ama annenizin başı ağrıyorsa şarkı söylememeniz daha iyi, oturup sessizce işinizi yaparsınız.”

Müzik, İnekler, Çiçekler ve Başka Şeyler adlı metinden alınan bu cümlede anlatıcının annenin başı ağrıdığında şarkı söylenmemesi gerektiğini vurgulayarak anlayışlı davranılması gerektiğini bilmesinden hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yavaş ol biraz. Senin bu çığlıklarına şarkı denemez. Ayrıca zararı da bana değil ineklerime, hayvanların sütü kaçacak.”

Müzik, İnekler, Çiçekler ve Başka Şeyler adlı metinden alınan bu cümlede ineklerin sahibinin şarkı söyleyen anlatıcıya sert çıkarak anlayışlı olmamasından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“Çocuklar: Arkadaşımızın bize ihtiyacı olabilir hem de adamlar hiç iyi niyetli görünmüyor. Ona yardım etmeliyiz.”

Patent metninden alınan bu cümlede çocukların çevrelerine karşı duyarsız davranmayarak arkadaşlarının sorununu çözmeye çalışmalarından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“O gece hiç uyuyamadım. Yatağımda döndüm durdum. Sabah olunca muhtara gidecektim, köyden ve çevre köylerden bu aileye yardım toplamayı teklif edecektim. Komşusumun acısını kendi yüreğinde duyan ve onu paylaşmakta bir eşi bulunmayan Anadolu köylüsünün bu çağrımızı karşılıksız bırakmayacağından emindim.”

Çocuk ve Ekmek metninden alınan bu cümlelerde öğretmenin yardıma ihtiyacı olan öğrencisi ve ailesine duyarsız kalmayarak onlar için çabalamasından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Dilim varmıyor ama gel şu bizim deveciği kesip bunlara ikram edelim. Ne dersin, yastık yoldaşım, başımın sultanı ...

Vah bana ben niye bunu daha önceden düşünmedim. Dünya malı, dünya hırsı benim gözüümü kör etmiş de haberim yok. Vallahi kesip yedirelim biçarelere. İyi olur, alâ olur.”

Yürekdede ile Padişah metninde yer alan bu parçada Ayşe Nine'nin eşinin deveyi kesmeyi teklif etmesini anlayışla karşılaşmasından hoşgörü-duyarlılık değerinin kendisinde bulunduğu tespit edilmiştir.

“Satmalısınız baba satmalısınız. Bize söz verdiniz. Yaşlı adamın sesi titreye titreye elbette çocuklarım. Benim de istediğim o. Elbette. İşte levha bile astım. Paris'te dükkân sahibi olan oğulları ve gelinlerinin bu pek sevdiği evi elden çıkarmaya çalıştıklarını öğrendim.”

Satılık Ev metninde yer alan bu cümlelerde evin sahibi yaşlı adamın ilk gelininin babalarının evini ne kadar çok sevdiğini, evi satmak istemediğini görmezden gelerek anlayışsız davranmasından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

“Paris'te dükkân sahibi olan oğulları ve gelinlerinin bu pek sevdiği evi elden çıkarmaya çalıştıklarını öğrendim.”

Satılık Ev metninde yer alan bu cümlelerde yaşlı adamın oğullarının babalarının evini ne kadar çok sevdiğini, evi satmak istemediğini görmezden gelerek

anlayışsız davranmasından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olmadıkları anlaşılmakta

“Artık zavallı yaşlı adamda rahat huzur kalmamıştı. Kimi zaman, kadının orada olduğunu unutmaya çalışarak, bir ayakları çukurda olup da ölüm korkusunu bastırmak için tasarılar düşünmekten hoşlanan kimseler gibi sebze tarhlarını belliyor, yeniden tohum atıyordu. Dükkâncı kadın, peşini hiç bırakmıyor ve adamcağızın başının etini yiyordu:

- Aman, neye yarar ki? Eller için mi bu kadar zahmete giriyorsunuz? Yaşlı adam yanıt vermiyor ve şaşırtıcı bir dirençle, işine sarılıyordu.”

Satılık Ev metninde geçen bu cümlelerde ikici gelinin yaşlı adamın bahçe işleriyle uğraşmaktan zevk almasını göz ardı ederek duyarsız davranmasından hoşgörü-duyarlılık değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

4. 3. 12. İyimserlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Dedem beni çok sever. Beni kırmayacaktır.”

Dersimiz Atatürk metninde yer alan bu cümlede Mert’in dedesinin onu kırmayacağını düşünmesinden iyimserlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Dedem çok yoğun görüşmeyi kabul etmeyebilir.”

Dersimiz Atatürk metninden alınan yukarıdaki cümlede ablanın olumsuz düşünmesinden iyimserlik değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“Baban çok yoğun yeni kitabı için yoğun çalışıyor. Kimseyle görüşmeyi kabul etmez. Fakat Mert bir şansını dene istersen.”

Dersimiz Atatürk metninden alınan bu cümlede ananenin Mert’e şansını denemesi önerisinden iyimserlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Aruz zaman geçse de umudunu hiç yitirmedi. Zaman her geçen gün oğlunu ona daha çok bağladı.”

Dede Korkut- Boğaç Han adlı metinde yer alan bu cümlede Aruz’un umudunu yitirmemesinden iyimserlik değerine sahip olduğunu göstermektedir.

“Kentler daralıyor yollar daralıyor

Kaldırımlar daralıyor daralıyor bahçeler bile,

Daralıyor masallara sığmayan evrenimiz

*Yüreklerimiz daralıyor gün geçtikçe
Oynayacak yer bırakın bize.”*

Kentlerde Yaşayan Çocuklar da Oynamak İster metninde geçen bu mısırda anlatıcının oyun alanlarının daralmasından yakınmasından iyimserlik değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“Sonra küçücük karagözleri ümitsizlik içinde yumuldu, gitti.”

Çocuk ve Ekmek metninde yer alan bu cümlede açlıktan bayılmış, yardıma ihtiyacı olan Hüseyin’in ümitsizlik içinde olmasından iyimserlik değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

4. 3. 13. İyilik Yapmak Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

*“İyilik bir suya benzer,
Bırak aksın, bırak aksın
Gönül denen bu çeşmeden
Yaşadıkça bil ki yavrum
Sen de böyle yapacaksın,
Hiç karşılık beklemeden.
Su yerine iyilik dol,
Yavrum, adsız bir çeşme ol ! ”*

Adsız Çeşme adlı metinde geçen bu mısırda anlatıcının iyilik yapma hususunda verdiği tavsiyelerden iyilik yapmak değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

“Her kim ki iyilik yapar, düşkünü korur fakire yardım ederse Allah onun dileklerini kabul eder.”

Dede Korkut- Boğaç Han adlı metinde geçen Dede Korkut iyilik yapmak ifadesini açık bir şekilde kullanmasından kendisinde iyilik yapmak değerinin bulunduğunu göstermektedir.

“Gördün mü yapılan iyilikler boşa gitmedi çok iyi ok atabilen bir oğlun oldu.”

Dede Korkut- Boğaç Han metninde yer alan bu cümlede Aruz’un iyilik ifadesi kullanmasından iyilik yapmak değerinin kendisinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Yeniden yapraklarına kavuşman için bir çare var. Önce yanacak ve kül olacaksın sonra küllerinin arasından bir fidan büyüyecek. Beyaz kuş gagasıyla ağacın tepesine konuverdi. Baharda kuş ağacının gövdesinden bir fidan çıktı.”

Kuş Ağacı metninde geçen yukarıdaki cümlede beyaz kuşun kuş ağacının iyiliği için hareket etmesinden iyilik yapmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Gözünde iyi olmaktan uzak olan Şökli Melik çete kurmuş obayı talan etmeye geliyordu.”

Dede Korkut- Boğaç Han metninde geçen yukarıdaki cümlede Şökli Melik için iyi olmaktan uzak ifadesi kullanılmasından iyilik yapmak değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“Beyaz Diş sahibinin oğlunu koruduğunda ekibinde en çok yemeği o yemeye başlamıştır.”

Beyza Diş metninden alınan bu cümlede Beyaz Diş’in sahibinin oğlunu koruyarak ona yardım etmesinden iyilik yapmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Smith’in Beyaz Diş’e kötü davranışlarına şahit olan Scott ismindeki adam Beyaz diş’i almak ister. Beyaz diş, Scott’ın iyi bakımı ve sevgisiyle iyileşir.”

Beyaz Diş metninde geçen bu cümlede Scott Beyaz Diş’i Smith’in elinden alıp onun yaralarını iyileştirerek iyilik yapmak değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Ders bitiş odama döndüğümde Hüseyin’i masa üstünde duran yarım köy somununu iki eliyle kavramış yerken buldum. Beni görünce başı önüne düştü, ağzındaki lokmayı zorlukla yuttu, somunu yavaşça sedirin üzerine bıraktı. Ekmeği dilim dilim kestim. Üstlerine reçel sürdüm. Hadi, birlikte yiyeceğiz bunları, dedim. Gözü hep yerde, uzattığım dilimleri aldı, güçsüz güçsüz yemeye koyuldu. Arka arkaya üç dilim yedi.”

Çocuk ve Ekmek metninden alınan yukarıdaki parçada öğretmeninin açlıktan bayılan öğrencisinin karnını doyurmasından iyilik yapmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yavrular aşağıya yuvarlandı. Kurşun gibi hızlı bir dalış yaparak, yuvarlanan yavrulardan birini kaptı anne kuş, onu hemen karşı kıyıda otlayan otların üstüne bırakıp, öteki yavruyu kurtarmak için harekete geçmişti. Ne yazık ki göz açıp kapayıncaya dek, ikinci yavru dereye yuvarlanmıştı! Yavruları ele geçirmeyi başaramadığım gibi onlara kötülük etmiştim.”

Burada Bülbul Ağlamış metninde yer alan bu parçada anlatıcının ağaçtaki kuşları ele geçirmeye çalışırken yuvayı düşürmesinden iyilik yapmak değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

4. 3. 14. Kültürel Mirasa Sahip Çıkma Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Bugünler her yurtseverin içini gurur ve mutlulukla dolduran büyük ve milli günlerdir. Kurtuluş savaşı dönemini çok iyi öğrenin.”

Dersimiz Atatürk metninde yer alan yukarıdaki cümleden Mert’in dedesinin millî günlerin bilinmesi gerekliliğine inanmasından kültürel mirasa sahip çıkma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Kültürümüze özüme ait değerler olan değerli eserler kütüphanelerde okuyucusunun karşısına çıkar. Yeter ki okumak istesin insan, yeter ki kütüphaneleri çıkarmasın kültür dünyasından.”

Küçük Şeylerin Hikâyesi adlı metinde geçen bu cümlede anlatıcının kütüphanelere sahip çıkılması gerekliliğinden bahsederek kültürel mirasa sahip çıkma değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“Her ülkede millî kütüphane olmak zorundadır. Bu kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında çok önemli.”

Küçük Şeylerin Hikâyesi adlı metinde geçen yukarıdaki cümlede Işıl Aksu’nun kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasının önemi anlatmasından kültürel mirasa sahip çıkma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Tarihim,şerefim,şiiirim,herşeyim:

Yer yüzünde yer beğen!

Nereye dikilmek istersen,

Söyle, seni oraya dikeyim!”

Bayrak adlı metinden alınan bu mısradan anlatıcının her şeyim şeklinde ifade ettiği bayrağı sahiplenişinden kültürel mirasa sahip çıkma değerine sahip olduğu anlaşılmıştır.

“Bu oda eski Ankara evlerinin süslemeli odalarından alınan bir ilhamla yapılmalıdır. Eski süsleme sanatının gayet sade örnekleri vardır. Fakat benim

istediğim onların taklidi değildir. Eski Ankara evlerindeki süsleme daha sade ve başka renklerde. Sen o eski evlere git oralarda araştırma yap.”

Ankara Türk Odası metninde geçen bu cümlede Atatürk’ün eski süsleme sanatının kullanılmasını istemesinden kültürel mirasa sahip çıkma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 15. Misafirperverlik Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“‘Gözümüz aydın.’ dedi nine. Şükürler olsun misafir gönderene.

Bir kazan bulgur pilavı pişirip ne kadar yağ varsa eritip kızgın yağı dökeceğim üzerine. Sonra da iri taslarla buz gibi soğuk ayran, iri taslarla yayık ayran, yeni çaldımdı öyle de tutmuş ki sorma, taş gibi biraz da ekmeğimiz var. Keşke vaktim olsa da daha başka şeyler yapsam.”

Yürekdede ile Padişah metninde geçen bu cümlede Ayşe Nine’nin misafir gelmesine sevinmesinden, onlar için elindeki imkanları kullanarak yemekler hazırlamasıyla da misafirperverlik değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Yürekdede onlara içecek bir şeyler getirmek üzere doğrulurken, dönüp şöyle dedi: Rahat oturun, rahat edin. Farz edin ki her yer sizin mülkünüzdür. Sonra yaşlı bir hanımın var, sizi evladı gibi bilir. Rahat oturun, serbest oturun...”

Dilim varmıyor ama gel şu bizim deveciği kesip bunlara ikram edelim. Ne dersin, yastık yoldaşım, başımın sultanı .”

Yürekdede ile Padişah metninde geçen bu cümlede Yürekdede’nin misafirlerin rahat etmesi için çabalamasından, tek varlıkları olan deveciği keserek misafirlerini en iyi şekilde ağırlamasından kendisinde misafirperverlik değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 16. Nazik olmak Değeri ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Bütün öğretmenlere yürekten teşekkür edelim.”

Dersimiz Atatürk metninde geçen bu cümlede Mert’in dedesinin teşekkür etme davranışından nazik olmak değerinin onda bulunduğu belirlenmiştir.

“Teşekkür ederiz.”

Dersimiz Atatürk metninde geçen bu cümlede çocuklar Mert’in dedesine teşekkür ederek nazik olmak değerine sahip olduklarını ortaya koymaktadırlar.

“Torunumla birlikte herkese iyi günler diliyoruz.”

Dersimiz Atatürk metninden alınan bu cümlede Turgut Özakman’ın iyi günler ifadesini kullanmasından nazik olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Güzel günler çocuklar.”

Dersimiz Atatürk metninde geçen yukarıdaki cümlede Uğur Dünder çocuklara güzel günler geçirmeleri temennisinde bulunarak nazik olmak değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“İyi günler hanımefendi. Geçmiş olsun.”

Bilinçsiz İlaç Kullanımı metninden alınan bu cümlede eczacının kullandığı ifadelerden nazik olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Aaaa geçmiş olsun Makbule Teyze doktora gittiniz mi?”

Bilinçsiz İlaç Kullanımı adlı metinde geçen Hakan’ın geçmiş olsun dileğinde bulunmasından nazik olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Neyse efendim beni böyle telaşla karşılamamanın nedeni nedir?”

Bilmece metninde yer alan bu cümlede Hacivat’ın kibar davranışıyla nazik olmak değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

“Köftehor pataklarım ha.”

Bilmece adlı metinde geçen bu metinde Karagöz’ün kullandığı kaba ifadelerden nazik olmak değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“Teşekkür ederiz.”

Patent metninden alınan bu cümlede çocukların Türk Patent Kurumunda çalışan görevlilere teşekkür etmelerinden onlarda nazik olmak değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

“ ‘Oturmuşlar hal hatır sormuşlar. Nerden gelip nere gidersiniz.’ demiş Yürekdede. Sorar gibi değil de konuşur gibi.”

Yürekdede ile Padişah metninde geçen bu cümlede Yürekdede sorgulayıcı olmayan sohbet havasında hal hatır sorma davranışıyla nazik olmak değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Hakkınızı helal edin dede. Anamız da hakkını helal etsin. Kalın sağlıklıkla.”

Yürekdede ile Padişah metninde yer alan bu cümlelerde padişahın helallik isteyerek iyi dileklerde bulunmasından nazik olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 17. Özgüven ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Helen Keller kendisine duyduğu sonsuz güvenle bir başka kişi başarabildiğine göre ben de başarabilirim diyordu.”

İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Hellen Keller metninden alınan bu parçada Hellen’in kendisine güvenmesiyle özgüven değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

4. 3. 18. Paylaşımçı Olmak ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Yemeği bizimle birlikte yiyin biz de size duacı oluruz.”

Yürekdede ile Padişah metninde yer alan bu cümlede Yürekdede’nin atlılarla yemeği birlikte yemeyi teklif ederek yemeğini paylaşmasından paylaşımcı olmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 19. Saygı ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Yılmaz bir güçle yenilmez bir yürekle bize tam bağımsız bir vatan, çağdaş bir cumhuriyet armağan edenler, ey Atatürk, ey Atatürk’ün silah arkadaşları, ey sevgili atalarımız, ninelerimiz hepinize bitmez tükenmez minnet, hepinize sonsuz saygı.”

Dersimiz Atatürk metninde geçen bu cümlede Mert’in saygı ifadesini açık bir şekilde kullanmasından saygı değerine sahip olduğu saptanmıştır.

“Yurtseverliğin ne demek olduğunu öğreten bütün kahramanlarımızı saygıyla, rahmetle selamlıyoruz.”

Dersimiz Atatürk metninden alınan bu cümlede Mert’in dedesinin saygı ifadesini açık bir şekilde ifade etmesinden saygı değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Birleşmiş milletlerin eğitim, bilim ve kültür kolu olan UNESCO’da 1981 yılını yurduna ve insanlığa yaptığı hizmetler için Atatürk yılı ilan etmiştir. Hepimize gurur verecek bir olaydır. Nur içinde yatsın.”

Dersimiz Atatürk metninden alınan bu cümlede Turgut Özakman Atatürk ile gurur duyduğunu belirterek saygı değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“O ölmedi yaşamaya devam edecek. Çünkü Hellen Keller hiç ölmek üzere doğan, az rastlanan ölümsüz adlardan biridir. Bu kadın tüm dünyaya cesaret ve

inancın sınırları olmadığını göstermiştir. Onun kitapları okunduğu ve cesaret öyküleri anlatıldığı sürece bu dünyada o hep yaşayacaktır.”

İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Hellen Keller metninden alınan bu parçada Lister Hill’in Hellen Keller’dan övgüyle bahsetmesinden onda saygı değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Toplumsal içinde her birimiz birer müzisyen birer şarkıcı sayılırız. Ama orkestranın ya da koronun öteki müzisyenlerini, öteki şarkıcılarını düşünmek zorundayız. Başarılı olmamız da mutluluğumuz da buna bağlıdır.”

Müzik, İnekler, Çiçekler ve Başka Şeyler adlı metninden alınan bu cümlede anlatıcı insanların toplum içinde birbirlerini rahatsız etmemesi gerektiği hususundaki sorumlu davranılması hassasiyetinden saygı değerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

“Kadıncağz böyle beni ansızın karşısında görünce şaşırdı, elleri hamur içindeydi.

-Öğretmen hanım dedi. Buyurun. Yerde bir kilim parçası gördüm, üzerine oturdum. Kadın utanç içinde işine devam etsin etmesine bocalıyordu.”

Çocuk ve Ekmek metninde geçen bu cümlede anne öğretmeni içeri buyur ederek saygılı davranmasıyla saygı değerine sahip olduğunu göstermiştir.

“Gülmüş adam, bunların her biri değerli arkadaşlarımdır. Başkan bilirlerse beni başkanları sayılırım ama derlerse köleleriyim o zaman köleleri olurum onların. Tümü birden ellerini yüreklerine çalıp estağfirullah, estağfirullah demişler.”

Yürekdede ile Padişah metninden alınan bu cümlelerde vezirlerin “estağfirullah” kelimesini telaffuz ederek padişaha bağımlılıklarını saygıyla göstererek kendilerinde saygı değerinin bulunduğunu ortaya koymuşlardır.

“Yürekdede, yürekdede hele bir gel bakalım. Bizi yüreğinle perişan ettin. Bende karar bırakmadın. Seni gördüm de kendimden utandım. Senin tırnağın olamam ama bir gel bakalım sende bizim için daha ne dersler var.”

Yürekdede ile Padişah metninden alınan bu cümlelerde padişahın Yürekdede’nin tavsiyelerine saygı duymasından, ona değer vermesinden onda saygı değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Kadınlar, erkekler ve çocuklar kavalcının söylediklerini dinlerken alaylı bakışlarını gizlemeye gerek bile durmuyorlardı.”

Bir Kış Öyküsü metninden alınan bu cümlede çevredeki insanlar kaval çalan adama alaylı bakışlarla bakmalarıyla saygı değerine sahip olmadıklarını ortaya koymuşlardır.

“Bu adam düpedüz deli, dedi kadının biri. Herkese kaval gerekiymiş. Amma da gülünç.”

Bir Kış Öyküsü metninde yer alan bu cümlede kadının kaval çalan adam ile dalga geçmesinden saygı değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“Eğer kavalların böyle marifetliyse çal da eksik olan şu aklım tamamlansın. Bu sözler üzerine koro gibi bir ağızdan gülmeye başladı kalabalık. Kahkaha atanlar bile vardı.”

Bir Kış Öyküsü metninden alınan bu cümlede adamın ve çevredeki insanların kaval satan adama gülerek alay etmeleri ile saygı değerinin kendilerinde bulunmadığını göstermişlerdir.

4. 3. 20. Sevgi ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Bir dedem

Açık insan

Pek de zeki

Dilinden bal akar

Dedemi çok iyi anlıyorum.”

Anlamak adlı metinden alınan bu mısralarda anlatıcının dedesi için ağzından “bal akar, dedemi çok iyi anlıyorum” ifadeleri sevgi değerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

“Annem şöyle der

Göstererek beni

Cin gibi maşallah”

Anlamak metninden alınan bu mısradan annenin “cin gibi” şeklinde sevinmesinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Tek başıma

Ninemse der bana

Topaç gibi”

Anlamak metninde yer alan bu mısradaki babannenin “topaç gibi” ifadesiyle torununa olan sevgisinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Dilinden bal akar

Attaya gidelim der

Al sana şeker der

Göz kırpar,

Okşar

Sever

Bir de gıdıklar.”

Anlamak metninde geçen bu mısradaki dedenin torununa şeker alma, göz kırma, sevmeye davranışlarından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yılmaz bir güçle yenilmez bir yürekle bize tam bağımsız bir vatan, çağdaş bir cumhuriyet armağan edenler, ey Atatürk, ey Atatürk’ün silah arkadaşları, ey sevgili atalarımız, ninelerimiz hepinize bitmez tükenmez minnet, hepinize sonsuz saygı.”

Dersimiz Atatürk adlı dinleme/izleme metninde geçen bu cümleden Mert’in minnet duygusundan sevgi değerine sahip olduğu saptanmıştır.

“Merhametli, kibar, ince, hiç övünmeyen, sanatsever, genç ruhlu ömrünü millete adanmış adam gibi adam.”

Dersimiz Atatürk metninde yer alan cümlede Mert’in dedesinin Atatürk’ten hayranlıkla bahsetmesinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Hoş geldin benim melek yavrum.”

Dersimiz Atatürk metninde geçen bu cümlede oğluna yavrum diye hitap eden annenin sevgi değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

“O büyük bir asker. Başka milletlere de saygı duyan yüce bir yurtsever. İnce, olgun, bilge, barışçı, uygar bir insan.”

Dersimiz Atatürk metninden alınan bu cümlede Yıldız Kenter Atatürk’ten hayranlıkla söz ederek sevgi değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Sevgili çocuklar bu değerli güzel cumhuriyet sizlere emanettir ona sahip çıkın.”

Dersimiz Atatürk metninde geçen bu cümlede Macide Tanır’ın sevgi ile hitap etmesinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Sevgili çocuklar! Düşünerek, araştırarak, sorgulayarak çalışın. Başarımın en büyük etkeni budur. Daima okuyun, okumayı bırakmayın okuduklarınıza soru sormayı umutmayın.”

Dersimiz Atatürk adlı metinde geçen bu cümlede Muazzez İlmiye Çığ’ın sevgi ile hitap etmesinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bu çeşmeyi kimdir yapan?

Yürekleri minnet dolu.”

Adsız Çeşme adlı metinden alınan bu mısradaki iki kardeşin çeşmeyi yaptıranlara minnettarlık duymaları sevgi değerine sahip olduklarını göstermektedir.

“Oğlumun kılına dokunursan seni parçalara ayırırım .”

Dede Korkut- Boğaç Han metninden alınan bu cümlede Dirse Han’ın koruyucu tavrından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Onu kendi yavrularından ayırmayan aslanlar Basat’ın eksikliğini duyduğu ailesi gibiydi.”

Dede Korkut- Boğaç Han adlı metinde geçen yukarıdaki cümlede Basat’ın aile sevgi hissinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yavruma dokunmayın.”

Dede Korkut- Boğaç Han adlı metinde yer alan bu cümlede Aruz Bey’in eşinin koruyucu tavrından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yıldızların geceyi özlediği gibi özledim yapraklarımı.”

Kuş Ağacı metninden alınan bu cümlede kuş ağacının yapraklarına özlem duyması onda sevgi değerinin bulunduğunu göstermektedir.

“Ağaçbakan pıt pıt, seke seke fidanın yanına yaklaştı. Gagasıyla kuşa benzeyen yapraklarına dokunarak ona sevgisini gösterdi.”

Kuş Ağacı metninden alınan bu kısımda “sevgi” ifadesinin açıkça yer almasından ağaçkakanın sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı;

Barışın güvercini, savaşın kartalı

Yüksek yerlerde açan çiçeğim.

Senin altında doğdum.

Senin altında öleceğim.”

Bayrak adlı metinden alınan bu mısradan anlatıcının bayrağa olan hayranlığından onda sevgi değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Bize bir pasta hazırlamak için çalışan eller sayılamayacak kadar çoktu. Hayretler içinde kalmıştık. Pastayı yerken o değerli, öpülesi elleri düşünüyorduk.”

Sihirli Pasta adlı metinde geçen bu cümlede anlatıcının minnettarlık hissetmesinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bize bir pasta hazırlamak için çalışan eller sayılamayacak kadar çoktu. Hayretler içinde kalmıştık. Pastayı yerken o değerli, öpülesi elleri düşünüyorduk.”

Sihirli Pasta metninden alınan bu cümlede “öpülesi elleri düşünüyorduk” ifadesinden erkek kardeşin sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bize bir pasta hazırlamak için çalışan eller sayılamayacak kadar çoktu. Hayretler içinde kalmıştık. Pastayı yerken o değerli, öpülesi elleri düşünüyorduk.”

Sihirli Pasta metninde geçen bu cümle kız kardeşin minnettarlık duygusu hissetmesinden sevgi değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Eskiden efendilerle ilişkilerinde olan hoşlanma duygusu yerini sevgiye bırakmıştı. Günler geçtikçe hoşlanma hissi sevgiye dönüşüyordu.”

Beyaz Diş metninden alınan yukarıdaki cümlede “sevgi” ifadesinin açıkça kullanılmasından Beyaz Diş’in sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yavrusunun acı bağırtılarını duyan Kische de kampın bulunduğu alana gelir.”

Beyaz Diş metninden alınan bu cümlede annenin yavrusuna zarar geldiği endişesiyle peşinden gitmesinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Scott’ın iyi bakımı ve sevgisiyle Beyaz Diş toparlanır ve iyileşir.”

Beyaz Diş metninden alınan bu cümlede “sevgi” ifadesinin açık bir şekilde kullanılmasıyla Scott’ın sevgi değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

“Kendisine hırladığı için Gri Kunduz yavruya kızar ve ona vurur.”

Beyaz Diş metninde geçen bu cümle Gri Kunduz’un yavruya vurma davranışıyla hayvan sevgisi olmadığı düşünülerek onda sevgi değerinin bulunmadığı belirlenmiştir.

“Amacı Beyaz Diş’i daha vahşi hale getirmek olan Smith Beyaz Diş’e sürekli kötü davranır ona işkence eder.”

Beyaz Diş metninde geçen bu cümlede Smith'in Beyaz Diş'e kötü davranması, ona işkence etmesiyle hayvan sevgisinin olmadığını göstererek sevgi değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“O ölmedi yaşamaya devam edecek. Çünkü Hellen Keller hiç ölmek üzere doğan, az rastlanan ölümsüz adlardan biridir. Bu kadın tüm dünyaya cesaret ve inancın sınırları olmadığını göstermiştir. Onun kitapları okunduğu ve cesaret öyküleri anlatıldığı sürece bu dünyada o hep yaşayacaktır.”

İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Hellen Keller metninden alınan bu cümlede Lister Hill'in Hellen'in ölümsüz olduğuna inanmasından kendisinde sevgi değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Hacivat: Efendim, Karagöz'üm yine penceresinde uyuklamaktadır. Rahatsız ediyorum diye kızıyor ama ne yapayım sevdiğim için buradan her geçişimde onun yüzünü görmeden, çok sevgili arkadaşşıma seslenmeden edemiyorum. Yine bir sesleneyim bakalım. Ehheehhe...”

Bilmece metninden alınan bu parçada Hacivat'ın Karagöz'e olan sevgisini belirtmesinden onda sevgi değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Yardım yaradandan olsun dermanı

Yavrumu sağ salım ver hastane”

Hastahane metninde yer alan bu mısradan anlatıcının çocuğu için dua etmesi ve yavrum şeklinde hitap etmesinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Şarkı söylemeye bayılırım.”

Müzik, İnekler, Çiçekler ve Başka Şeyler metninde geçen bu cümlede anlatıcının şarkı söylemeyi çok sevmesinden anlatıcıda sevgi değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Aman onlara iyi bak, solmasınlar.”

Müzik, İnekler, Çiçekler ve Başka Şeyler metninde geçen bu cümlede anlatıcının eşinin çiçeklerin solmaması onlara iyi bakması konusunda eşini uyarmasından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Çelimsiz ağaçlarda tomurcuklar patlar, uzun kavaklar ışıltılı gümüş yapraklarla donanırdı. Ben en çok kavak ağaçlarının sarılışlarını severdim. Hışır hışır sesler çıkarırlardı durmadan.”

Çocuk ve Ekmek metninde yer alan bu cümlelerde öğretmenin doğa sevgisinden sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yaşamının bu küçük toprak parçasına kök saldıği o kadar açıktı ki, hiç kimsenin hiçbir zaman kendisini bu yerden söküp koparmaya gücü yetmeyecekti. Nitekim ne derlerse desinler, yola çıkma gününü hep erteliyordu.”

Satılık Ev metninden alınan bu cümlelerde yaşlı adamın evini satmak istemeyerek evine olan bağlılığından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Dilim varmıyor ama gel şu bizim deveciği kesip bunlara ikram edelim. Ne dersin, yastık yoldaşım, başımın sultanı .”

Yürekdede ile Padişah metninde geçen bu cümlede Yürekdede’nin eşine hitap ederken “başımın sultanı, yastık yoldaşım” ifadelerini kullanmasından kendisinde sevgi değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“Allah sana uzun ömürler versin, benden alsın sana versin...”

Devecik olmayınca şöyle düşündüm de : ‘Aşılacak dağları, yüksek dağları ben eşyanın çoğunu ne kadar sırtıma vursam ah ne diyeyim kocadım, ihtiyarladım elden ayaktan kaldım. Korkarım yükün çoğu sana kalır. Sana eziyet olur. Zaten hiçbirini bana bırakmazsın onca yükü ne yaparsın?’”

Yürekdede ile Padişah metninde geçen bu cümlede Ayşe Nine’nin eşi için uzun ömürlü olması temennisinde bulunması ve seyahatleri sırasında devecik olmasa tüm yükün eşine kalacağı endişesini taşıyarak eziyet çekmesi konusunda endişelenmesinden sevgi değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Yaşlı elma ağacı her bahar pembe çiçekler açar, gelgelelim meyvesi ekşi ve kurtlu olurdu. Bir hayrını görmezdik elmalarının, yine de onu kestirmeye kıyamazdı babam.”

Burada Bülbül Ağlamış metninden alınan bu cümlede babanın ağaçlara olan sevgisiyle elma ağacını kesmeye kıyamamasından sevgi değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 21. Selamlaşma ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Merhaba dede.”

Dersimiz Atatürk metninde yer alan bu cümlede Mert’in merhaba ifadesini kullanmasından selamlaşma değeri bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Günaydın çocuklar.”

Dersimiz Atatürk metninden alınan bu cümlede öğretmen sınıfa girdiğinde “günaydın” ifadesi kullanarak selamlaşma değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“Merhaba çocuklar. Atatürk’ün okudukları kitapların tam sayısını söylüyorum. Üç bin dokuz yüz altmış sekiz.”

Dersimiz Atatürk metninden alınan bu parçada Muzaffer İzgü’nün merhaba ifadesini kullanmasından onda selamlaşma değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

“Ziyaretiniz hoş olsun.”

Dede Korkut- Boğaç Han adlı metinde geçen bu cümlede Bayındır Han’ın selam vermesinden selamlaşma değerinin bulunduğunu ortaya koymaktadır.

“Merhaba kuş yapraklı ağaç.”

Kuş Ağacı metninden alınan bu cümlede beyaz kuşun “merhaba” şeklinde hitap etmesi onda selamlaşma değerinin bulunduğunu göstermektedir.

“Merhaba.”

Patent metninde yer alan bu cümlede çocukların merhaba ifadesini kullanmalarından selamlaşma değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“‘Selamın aleyküm.’ dedi, atlıların en önündeki. Kendilerini karşılamak üzere kalkıp acele acele yürüyen Yürekdede.”

Yürekdede ile Padişah metninden alınan bu cümlede padişahın Yürekdede’ye selam vermesinden onun selamlaşma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ve aleykümesselam ağalar, beyler hoş geldiniz, Safalar getirdiniz.”

Yürekdede ile Padişah metninden alınan bu cümlede Yürekdede’nin selam veren atlıların selamına karşılık vermesiyle kendisinde selamlaşma değerinin bulunduğunu göstermiştir.

4. 3. 22. Sorumluluk ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Bu duruş kuru bir kalabalık değil vefa, saygı, minnet gibi ciddi değerlere sahip millet olduğumuzu gösteriyor.”

Dersimiz Atatürk metninden alınan bu cümlede Mert’in dedesinin millî sorumluluk duygusundan sorumluluk duygusuna sahip olduğu tespit edilmiştir.

“23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk bayramında bir sunum hazırlayalım. Atatürk’ümüzü birlikte analım ona bir kez daha teşekkür edelim. Sonrada Anıtkabir’e gider atamızı ziyaret ederiz.”

Dersimiz Atatürk metninde geçen bu cümlede öğretmenin eğitimci kimliğiyle sorumluluğunu yerine getirmesiyle sorumluluk değerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

“Merhaba çocuklar. Atatürk’ün okudukları kitapların tam sayısını söylüyorum. Üç bin dokuz yüz altmış sekiz.”

Dersimiz Atatürk metninde geçen bu ifadede Muzaffer İzgü’nün çocukları bilgilendirmesinden onda sorumluluk değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

“Mustafa Kemal sanata ve sanatçıya çok değer veriyordu sevgili çocuklar.”

Dersimiz Atatürk metninde geçen bu cümleden Müjdat Gezen’in çocukları bilgilendirmesinden sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Çok çalışarak, çok düşünerek sabırla halkın desteğiyle ve büyük bir yurt sevgisiyle başardılar.”

Dersimiz Atatürk metninden alınan bu cümlede çocukları bilgilendirme davranışından Sevdâ Şener’de sorumluluk değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Ne sevinçliyiz değil mi? Ne kadar mutluyuz. Biz Atatürk’ün çocuklarıyız. Genç olacağız, onun yolunda yürüyeceğiz.”

Dersimiz Atatürk metninden alınan bu cümlede ifade edildiği gibi Hayrettin Karaca’nın önerilerde bulunmasından sorumluluk değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Kemerin nasıl onarılacağını anlatan Mimar Sinan 469 yıl sonrasına da ışık tutmuş oldu.”

Sanki Caminin Bakım Kılavuzu adlı metinden alınan yukarıdaki cümlede Mimar Sinan’ın ileri görüşlülüğü ile restorasyon çalışmalarına ışık tutacak not bırakma davranışından sorumluluk değerinin bulunduğu belirlenmiştir.

“Dede Korkut Bey gelsin adını koysun.”

Dede Korkut- Boğaç Han adlı metinden alınan bu cümlede Dede Korkut’a ad koyma sorumluluğu verilmesinden sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Kültürümüze özüme ait değerler olan değerli eserler kütüphanelerde okuyucusunun karşısına çıkar. Yeter ki okumak istesin insan, yeter ki kütüphaneleri çıkarmasın kültür dünyasından.”

Küçük Şeylerin Hikâyesi adlı metinde geçen bu cümlede anlatıcının kütüphanelere sahip çıkılması gerekliliğinden bahsederek kendisinde sorumluluk değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“İslam ümmeti okumaya, ilme, kitaplara, kütüphaneye oldukça önem vermişlerdir.”

Küçük Şeylerin Hikâyesi adlı metinde geçen yukarıdaki cümlede Abdullah Tırabzon eğitimci sorumluluğuyla bilgiler vererek sorumluluk değerine sahip olduğunu göstermiştir.

“Kütüphanecilik her dönem çok önem verilen konulardan bir tanesi olmuştur.”

Küçük Şeylerin Hikâyesi adlı metinden alınan bu cümlede Işıl Aksu’nun eğitimci olarak çevresine karşı bilgi verme sorumluluğunu yerine getirmesinden onda sorumluluk değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Doktorun yazacağı reçete sizin sağlığımız için daha iyi ve güvenli olacaktır. Bilmediğiniz ilaçlar hastalığınızı daha ciddi hale getirebilir. Siz ciddiye almıyorsunuz ama hayati bir konu. Ben böyle bir sorumluluğu alamam.”

Bilinçsiz İlaç Kullanımı metninden alınan bu cümlede eczacı çevresine karşı sorumlu davranışıyla kendisinde sorumluluk değerinin bulunduğunu göstermektedir.

“Anne Makbule Teyze ’ye verdiği ilaç ya onu daha kötü ederse? Son kullanma tarihine de bakmadın hem de.”

Bilinçsiz İlaç Kullanımı metninde yer alan bu cümlede Hakan’ın bilinçli davranışından sorumluluk değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Babam diyor ki

Bana bakarak

Altını üstüne getirmiş evin”

Anlamak metninden alınan yukarıdaki mısradaki babanın oyun döneminde olan çocuğun gelişimsel tepkileri bilmeyerek yaramazlık yapmakla itham etmesinden onda sorumluluk değerine sahip olmadığı düşünülmektedir.

“Gideceğim yazdıracağım tüm ilaçları doktora. Eczacıyla falan da kavga etmeyeceğim artık. Evde bulunsun alıp alıp içeyim.”

Bilinçsiz İlaç Kullanımı metninden alınan bu cümlede Makbule Hanım'ın bilinçsiz ilaç kullanma davranışından onda sorumluluk değerinin olmadığı anlaşılmaktadır.

“Hakan oğlum koş. Latife Hanımlara git annem güçlü bir ağrı kesici istiyor de.”

Bilinçsiz İlaç Kullanımı metninden alınan bu cümlede ifade edilen cümlede Suzan'ın bilinçsiz davranışından sorumluluk değerinin olmadığı görülmüştür.

*“Sana benim gözümlle bakmayanın
Mezarını kazacağım.
Seni selâmlamadan uçan kuşun
Yuvasını bozacağım.”*

Bayrak metninden alınan bu mısrada bayrağa karşı sorumlu tavır takınan anlatıcının sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Ben her gün eski Ankara evlerini gezer desen ve renk krokileri yapar, üretirdim. Nihayet bir Türk salomunu paşanın emrine uygun şekilde yapmayı başardım.”

Ankara Türk Odası metninden alınan bu cümlede anlatıcı görevini yerine getirerek sorumluluk değerine sahip olduğunu ortaya koymuştur.

“İnşaatımız epeyce ilerlemişti hemen her gün şantiyemize Hamdullah Suphi Bey gelir işler hakkında bilgi alırdı. Hamdullah'la görüşürken binanın üst katında bir Türk salonu yapmayı düşünmüştük.”

Ankara Türk Odası metninde geçen bu cümlede Hamdullah Suphi'nin sorumlu davranışından sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

*“Hey babalar abiler amcalar yöneticiler
Bir makina yığınınna kurban etmeyin bizi
Aklınıza gelsin boş arsalarda oynadığınız günler
Ama şimdi boş arsalar bile otomobil sergileri
Oynayacak yer bırakın bize.”*

Kentlerde Yaşayan Çocuklar da Oynamak İster metninde geçen bu mısrada anlatıcı büyüklere seslenerek sorumluluk değerine sahip olduğunu göstermiştir.

“Bak bir kere düşünelim. Pasta yapmak için un gerekli bize. Un yapmak için kaç kişinin çalıştığını düşün bir kere. Önce tarla sürülecek, ekilecek, hasat yapılacaktır.”

Pulluk için orak için tohum saçma makinesi için bir sürü madencinin, demircinin, marangozun çalışması lazım. Sonra yumurta veya süte, şeker ihtiyacımız var. Bunları meydana getirmek için çalışan elleri düşün.”

Sihirli Pasta metninden alınan bu cümlede amcanın pastanın yapılması için emek veren herkesi hatırlatarak sorumluluk sahibi bir insan olmasından sorumluluk değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Teyzem pastayı elinde getirdi. Bu teyzemin çok defa yaptığı üzümlü pastaydı.”

Sihirli Pasta adlı metinde geçen bu cümleden teyzenin evdeki sorumluluğunu yerine getirmesinden sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Hellen Keller hiçbir engeli olmamasına rağmen çevrelerinin güzelliğini göremeyen, duyamayan kişilerin var olduklarını anlayınca onlara yaşamı göstermek ve duyurmak için deneyimlerini bir kitapta toplamaya karar verdi.”

İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Hellen Keller metninden alınan bu cümlede Hellen insanlığa karşı kendisini sorumlu hissetmesinden kendisinde sorumluluk değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“Helen ve öğretmenini bir gün bahçenin yanındaki tulumbanın yanına gitti. Öğretmen tulumbadan su çekerken Helen’in elini suyun altına tuttu. Soğuk su Helen’in bir eline akarken öğretmen diğer eline su sözcüğünü önce yavaş sonra hızlıca heceledi. İşte o anda Helen’in kalbi yerinden fırlarcasına atmaya başladı. Öğretmenin vermeye çalıştığı mesajı almıştı. Yaşamının ilk 18 ayında zihninde yer etmiş tek sözcüktü su. Bu tek sözcükten yola çıkarak dokunduğu nesnelerle harfler arasında bağlantılar olduğunu, her nesnenin sözcüklerle ifade edildiğini anladı.”

İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Hellen Keller metninden alınan bu parçada Mansfield’in eğitimci kimliğiyle sorumlu davranmasından onda sorumluluk değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Hademeler çalışırlar işinde

Herkesin bir derdi vardır başında.”

Hastahane metninde geçen bu mısırda hademelerin görevlerini yerine getirmelerinden sorumluluk değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Toplumun içinde her birimiz birer müzisyen birer şarkıcı sayılırız. Ama orkestranın ya da koronun öteki müzisyenlerini, öteki şarkıcılarını düşünmek zorundayız. Başarılı olmamız da mutluluğumuz da buna bağlıdır.”

Müzik, İnekler, Çiçekler ve Başka Şeyler metninden alınan bu cümlede anlatıcının insanların toplum içinde birbirlerini rahatsız etmemesi gerektiği hususundaki sorumlu davranılması hassasiyetinden sorumluluk sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

“İnsanlar buluşlarını burada tescil ettiriyorlar, çünkü buluşlarının başkasının eline geçmesini istemiyorlar.”

Patent metninde yer alan bu cümlede Türk Patent Enstitüsü’nde çalışan görevlilerin çocukları kurumda gezdirerek bilgilendirme davranışında bulunmasından sorumluluk değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Arkadaşımızın bize ihtiyacı olabilir hem de adamlar hiç iyi niyetli görünmüyor. Ona yardım etmeliyiz.”

Patent çocukların çevrelerine karşı duyarsız davranmayarak arkadaşlarının sorununu çözmeye çalışmalarından sorumluluk değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Bütün dağ köyleri gibi un ve ekmeğe özlem çeken bir köycük. Hüseyin’in annesi bu köye un bulacağı için değil, umudunu yitirmemek için gidecekti herhalde. Her zorda kadar insanın annesine babasına koşması gibi. Kadıncağız da Kaba Pelit’e yaşlı annesine babasına varıp dert yanacak, ağlayıp sızlayacaktı. “

Çocuk ve Ekmek metninde yer alan bu cümlelerden annenin evde aç bekleyen çocukları için annesinden yardım isteme davranışıyla çocuklarına karşı analık sorumluluğunu yerine getirmesinden sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bunlar kılık değiştirip halk içine çıkan padişah ve vezirleri değil miymiş? Bu padişah geceleyin ışıkları ipil ipil yanan şehirde kalırmış. Ordaymış sarayı. Hele bir de civar köylere kırlara, yaylalara gidelim. Acaba orada neler olur, hangi iyilikler hangi kötülükler döner de haberimiz olmaz. Sonra mesulü olur hesabını veremeyiz demişlermiş.”

Yürekdede ile Padişah metninden alınan bu parçada padişahın ülkesine karşı sorumluluğunu yerine getirme düşüncesiyle tebdili kıyafet keşfe çıkmasından sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bunlar kılık değiştirip halk içine çıkan padişah ve vezirleri değil miymiş?

Yürekdede ile Padişah metninden alınan bu cümlede vezirlerin padişaha sadık bir şekilde onun emirlerine uymalarından onlarda sorumluluk değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Annem hayvanlara taş atmamı hoş karşılamazdı. ‘Yuvada bekleyen yavruları vardır; anneleri ölürse, onlar da açlıktan ölür!’ diye uyarırdı beni.”

Burada Bülbül Ağlamış metninde geçen bu cümlede annenin çocuğuna hayvanlara karşı nasıl davranması gerektiği hususunda çocuğunu bilgilendirmesiyle göstermiş olduğu sorumlu davranışından sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 23. Şefkat – Merhamet ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Dilinden bal akar

Attaya gidelim der

Al sana şeker der

Göz kırpar,

Okşar

Sever

Bir de gıdıklar.”

Anlamak metninden alınan bu kısımda dedenin torununu okşama davranışından şefkat-merhamet değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Yavrusunun acı bağırıışlarını duyan Kische de kampın bulunduğu alana gelir.”

Beyaz Diş metninde geçen bu cümlede annenin yavrusuna zarar geldiği endişesiyle peşinden gitmesinden şefkat-merhamet değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Scott merhametli bir insandır.”

Beyaz Diş metninden alınan bu cümlede Scott için açıkça “merhametli” ifadesinin kullanılmasından şefkat-merhamet değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Hastahane hekimlerin mekanı

Elinden geldikçe incitmez canı”

Hastahane metninde geçen bu mısırda hekimlerin insanları incitmemeye çalışmasından şefkat-merhamet değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Şu bahçede öylesine mutlu öylesine dingin dolaşan zavallı adamcağızı düşünüyor ve gelinin küçük ticaret evinin geliri olan paracıkların çın çın ettiği yepyeni bir tezgahın arkasında çalışırken onun Paris’te hasır şapkası, bahçıvan kamburıyla canı sıkkın, utangaç, dokunsanız ağlayacak gibi dükkânın dört yanında dört döndüğünü düşünüyorum.”

Satılık Ev metninde yer alan bu cümlelerde anlatıcının evi satılan yaşlı adamın huzursuz olduğunu tahmin ettikçe üzülmesiyle şefkat-merhamet değerinin bulunduğunu göstermiştir.

“Gel devecik demiş. Ona şöyle bir bakmış sevgiyle, merhametle.”

Yürekdede ile Padişah metninde geçen bu cümlede Yürekdede’nin deveye merhamet ile bakma davranışından onda şefkat-merhamet değerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

“Padişahı nasıl bilirsin?”

-Onu çok adil, çok merhametli bilirim.”

Yürekdede ile Padişah metninde yer alan bu cümlede padişah için şefkat ifadesinin açıkça yer verilmesinden şefkat-merhamet değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Bugün bunları anlatırken hâlâ içim sızlıyor.

Tuttum, tutuyorum derken, yuva birden ters döndü! Yavrular aşağıya yuvarlandı Kurşun gibi hızlı bir dalış yaparak, yuvarlanan yavrulardan birini kaptı anne kuş, onu hemen karşı kıyıdaki otların üstüne bırakıp, öteki yavruyu kurtarmak için harekete geçmişti. Ne yazık ki göz açıp kapayıncaya dek, ikinci yavru dereye yuvarlanmıştı! Yavruları ele geçirmeyi başaramadığım gibi onlara kötülük etmişim.”

Burada Bülbül Ağlamış metninde geçen bu cümlelerde anlatıcının kuşlara zarar verdiği için pişman olması ve onlar için üzülmelerinden şefkat-merhamet değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 24. Temizlik ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Ellerini yıka öyle gel.”

Dersimiz Atatürk metninde yer alan bu cümlede annenin Mert’i ellerini yıkaması konusunda uyarma davranışından temizlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“İnsan kalabalık kentlerde yaşarken temiz havayı özliyor. Arabaların çıkardığı dumanlar, bacaların isisi, yılların tozu sağlık için oldukça zararlıdır bunlar. O yüzden.”

Müzik, İnekler, Çiçekler ve Başka Şeyler metninde geçen bu cümlede anlatıcının temiz hava hususundaki hassasiyetinden temizlik değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Hadememiz falan yoktu. Ortalığı çocuklarla ortaklaşa temizlerdik.”

Çocuk ve Ekmek metninden alınan bu cümlede öğretmenin sınıfı öğrencilerle birlikte temizleme davranışından temizlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4. 3. 25. Vatanseverlik ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Şu vadinin güzelliğine bakın çocuklar.”

Dersimiz Atatürk metninden alınan bu cümlede vatan topraklarına hayranlığını dile getirmesinden vatanseverlik değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Kırmızı beyaz en güzel Türkiye.”

Dersimiz Atatürk metninde geçen bu cümlede yukarıdaki şekilde tezahürat yapmaları Mert’in arkadaşlarının vatanseverlik değerine sahip olduklarını göstermektedir.

4. 3. 26. Yardımlaşma- Dayanışma ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

“Obamızı bir nehir kenarına kurmuştuk. Huzurlu ve dayanışma içinde yaşamakta idik.”

Dede Korkut-Boğaç Han adlı metinde geçen bu cümlede Dede Korkut’un dayanışma ifadesini açıkça kullanarak yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğunu göstermektedir.

“Yeniden yapraklarına kavuşman için bir çare var. Önce yanacak ve kül olacaksın sonra küllerinin arasından bir fidan büyüyecek. Beyaz kuş gagasıyla ağacın tepesine konuverdi. Baharda kuş ağacının gövdesinden bir fidan çıktı.”

Kuş Ağacı metninde geçen bu cümlede beyaz kuşun kuş ağacına yardım etmesinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“İstersen yapraklarını sana geri getirebilirim. Birazdan kuşların dallarına konacak.”

Kuş Ağacı metninden alınan bu cümlede belirtiliği gibi ağaçkakan kuşları geri getirip kuş ağacına yardımda bulunarak yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğunu göstermiştir.

“Beyaz Diş sahibinin oğlunu koruduğunda ekibinde en çok yemeği o yemeye başlamıştır.”

Beyaz Diş metninden alınan bu cümlede Beyaz Diş’in sahibinin oğlunu koruyarak ona yardım etmesinden yardımlaşma-dayanışma ve iyilik yapmak değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Helen ve öğretmenini bir gün bahçenin yanındaki tulumbanın yanına gitti. Öğretmen tulumbadan su çekerken Helen’in elini suyun altına tuttu. Soğuk su Helen’in bir eline akarken öğretmen diğer eline su sözcüğünü önce yavaş sonra hızlıca heceledi. İşte o anda Helen’in kalbi yerinden fırlarcasına atmaya başladı. Öğretmenin vermeye çalıştığı mesajı almıştı. Yaşamının ilk 18 ayında zihninde yer etmiş tek sözcüktü su. Bu tek sözcükten yola çıkarak dokunduğu nesnelerle harfler arasında bağlantılar olduğunu, her nesnenin sözcüklerle ifade edildiğini anladı.”

İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Hellen Keller metninden alınan bu parçada Mansfield’in Hellen’a yardımcı olmasından yardımlaşma-dayanışma değerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

“‘Ver bakalım tirit yemeğinin parasını.’ demiş. Yoksul adam yahu ben senin ne etinden aldım ne de etinin suyundan. Bu adamdan şikayetçiyim kadı efendi. Yemeğimin buharından yedi. Paramı isterim.”

Yemeğin Buharını Yiyen, Ücretini Para Sesi Olarak Öder metninden alınan bu cümlede dükkan sahibi yardıma muhtaç olan yoksul adama yardım etmeyerek yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olmadığını ortaya koymuştur.

“İnsanlar bu buluşları çalmaya harcadıkları zamanı buluş yapmaya harcasalardı, ülkemizdeki mucit sayısı gerçekten de artardı. Görüyorsunuz ki tescil çok önemli.”

Patent metninden alınan bu cümlede Türk Patent Enstitüsü’nde çalışan görevlilerin çocukları kurumda gezdirerek onları patent hakkında bilgilendirmelerinden yardımlaşma-dayanışma değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Çocuklar: Arkadaşımızın bize ihtiyacı olabilir hem de adamlar hiç iyi niyetli görünmüyor. Ona yardım etmeliyiz. Onu kurtarmayı başardık.”

Patent metninde geçen bu cümlede çocukların arkadaşlarına yardımcı olmalarından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

“Tekin: Gazeteleri koyduğumuz raflı yağmur yağdığı anda bir şemsiye haline getirebilir miyim? diye düşünüyordum.

Bakkal: Gerek yok. Yağmur yağdığı anda raflı içeri alıyorum.

Tekin: Ama siz içeri alana kadar gazeteler ıslanabilir.

Tekin: Ben şemsiyeli bir gazete raflı yapsam satın alır mıydınız?

Bakkal: Sen mucit misin?

Tekin: Sayılır.

Bakkal: Sen hele dediğini bir yap o zaman bakarız.”

Patent metninden alınan bu cümlede Tekin’in insanların işine yarayacak bir ürün tasarlamasından sorumluluk değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Bakkal: Bak çocuğum gazete okumak istiyorsan kütüphaneye gideceksin buradan gazete satın alacaksın.

Tekin: Ben gazete okumuyorum. Gazeteleri koyduğumuz rafla bakıyorum.

Bakkal: Raflı neyine bakıyorsun?

Tekin: ‘Gazeteleri koyduğumuz raflı yağmur yağdığı anda bir şemsiye haline getirebilir miyim?’ diye düşünüyordum.

Bakkal: Gerek yok.”

Patent metninde geçen bu cümlede bakkal’ın Tekin’e yardımcı olmamasından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

“-Peki, şimdiye kadar nereden un ve ekmek alıyordunuz. -Komşulardan, dedi.”

Çocuk ve Ekmek metninde yer alan bu cümlelerde komşuların yardıma ihtiyacı olan Hüseyin ve ailesine gıda yardımında bulunmalarından kendilerinde yardımlaşma-dayanışma değerinin bulunduğunu göstermişlerdir.

“Sabah olunca muhtara gidecektim, köyden ve çevre köylerden bu aileye yardım toplamayı teklif edecektim. Komşusunun acısını kendi yüreğinde duyan ve onu paylaşmakta bir eşi bulunmayan Anadolu köylüsünün bu çağrımızı karşılıksız bırakmayacağından emindim.”

Çocuk ve Ekmek metninde yer alan bu cümlelerde öğretmenin yardıma ihtiyacı olan öğrencisi için etraftan yardım toplamayı amaçlamasından yardımlaşma-dayanışma değerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“O şehirde bir büyük cami var. O camiye her Cuma padişah gelir. Namaz kılar, hutbe okur, nasihat eder, halkı dinler. Bir ihtiyacı olanın elinden geldiğince ihtiyacını giderir.”

Yürekdede ile Padişah adlı metinden alınan bu cümlede padişahın ihtiyacı olan insanlara yardımda bulunmasıyla kendisinde yardımlaşma-dayanışma değerinin bulunduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 6 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Etik Değerler Frekans Analizi

5. SINIF	Metin Sıralaması	Frekans	Adil olma	Aile birliğine önem verme	Alçakgönüllülük	Bağımsız ve özgür düşünme	Cesaret-liderlik	Çalışkanlık	Doğruluk, dürüstlük	Dostluk	Empati	Estetik duyguların geliştirilmesi	Fedakarlık	Hoşgörü-duyarlılık	İyimserlik	İyilik yapmak	Kültürel mirasa sahip çıkma	Misafirperverlik	Nazik olmak	Özgüven	Paylaşıcı olmak	Saygı	Selamlaşma	Sevgi	Sorumluluk	Şefkat-merhamet	Temizlik	Vatanseverlik	Yardımlaşma-dayanışma	Toplam	
	1.	F	1							1				1									1							4	
	2.	F																						1	1					2	
	3.	F													2		1							3	3	2				11	
	4.	F																						4	1	1				6	
	5.	F										1												1	7					9	
	6.	F											1											1	2			1	1	6	
	7.	F						1						1	3		1		4				3	7	6		1	2		29	
	8.	F											1	1			1		2					1	1	1			3	11	
	9.	F																	2					1	1					4	
	10.	F							1														1		1					3	
	11.	F															1							1						2	
	12.	F			1			1															1			1				4	
	13.	F						1																		1				2	
	14.	F																						1						1	
	15.	F						1															1	2				2		6	
	16.	F						2								1	3							1	3	1				1	12
	17.	F								1		1													1	1					4
	18.	F								1															1						2
	19.	F								1						1									1						3
	20.	F																2								3					5
	21.	F															1														1
	22.	F																		2						4					6
	23.	F								1						1															2
	24.	F								1													1		1						3
	25.	F								1																					1
	26.	F														1	1							1	2					2	7
Olumlu			0	1	1	0	3	4	0	6	0	2	2	4	5	6	4	0	10	0	0	4	6	34	26	2	1	5	6	132	
Olumsuz			0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	6	2	0	0	1	15	
Toplam			0	1	1	0	3	4	0	6	1	2	2	5	7	7	4	0	10	0	0	4	6	35	32	4	1	5	7	147	

Tablo 6 incelendiğinde, 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunan kahramanlarda en fazla sevgi (f: 35), sorumluluk (f: 32), nazik olmak (f: 10), iyimserlik (f: 7), iyilik yapmak (f: 7), yardımlaşma-dayanışma (f:7), dostluk (f: 6), selamlaşma (f: 6), hoşgörü-duyarlılık (f: 5), vatanseverlik(f: 5) değerlerine yer verildiği görülmektedir. En az ise çalışkanlık (f: 4), kültürel mirasa sahip çıkma (f: 4), saygı (f:

4), şefkat-merhamet (f: 4), cesaret-liderlik (f: 3), estetik duyguların geliştirilmesi (f: 2), fedakârlık (f: 2), aile birliğine önem verme (f: 1), alçakgönüllülük (f: 1), empati(f: 1), temizlik(f:1) değerlerine yer verildiği saptanmıştır. Kahramanlarda sevgi değeri bulunan (f: 34), sevgi değeri bulunmayan (f: 1); sorumluluk değeri bulunan (f: 26), sorumluluk değeri bulunmayan (f: 6); nazik olmak değeri bulunan (f: 10), nazik olmak değeri bulunmayan (f: 1), iyimserlik değeri bulunan (f: 5), iyimserlik değeri bulunmayan (f: 2); yardımlaşma-dayanışma değeri bulunan (f: 5), yardımlaşma-dayanışma değeri bulunmayan (f: 1); hoşgörü-duyarlılık değeri bulunan (f: 5), hoşgörü-duyarlılık değeri bulunmayan (f: 1)'dir. Kahramanlarda saygı (f: 7), selamlaşma (f: 5), vatanseverlik (f: 5), kültürel değerlere sahip çıkma (f: 5), dostluk (f: 6) değerlerinin bulunmadığı, olumsuz davranışlara sahip karakter yer almamıştır. Tablodaki verilerden anlaşıldığı gibi kahramanlarda değerler daha çok olumlu davranışlarla metinlerde yer almıştır. Çocuklara kazandırılacak değerlerin olumlu yönde olması eğitsel yönden önemlidir. İyilik yapmak (f: 4), çalışkanlık (f: 4), şefkat-merhamet (f: 4), cesaret-liderlik (f: 3), estetik değerlere önem verme (f: 2), empati (f: 1), temizlik (f: 1), aile birliğine önem verme (f: 1), alçakgönüllülük (f: 1) değerlerine ise çok az yer verilmesi bir eksiklik olarak görülmektedir. Adil olmak, bağımsız-özgür düşünebilme, doğruluk-dürüstlük, misafirperverlik, özgüven, paylaşımcı olmak değerlerine yer verilmemiştir. Bu değerlerin toplumsal önemleri dikkate alındığında göz ardı edilmiş olması önemli bir sorundur. Metinler açısından bakıldığı zaman, en fazla değere sahip olan kahramanların olduğu metinler; Dersimiz Atatürk (f: 29), Dede Korkut-Boğaç Han (f: 12), Bilmeyen Var mı? (f: 11), Güvercin (f: 10) metinlerinin olduğu tespit edilmiştir. Kahramanlarının az değere sahip olduğu metinlerin ise Çocukluk (f: 2), Anadolu Sevgisi (f: 1), Kar Tanesinin Serüveni (f: 1) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Etik Değerler Frekans Analizi

	Metin Sıralaması		6. SINIF																											
	Frekans	Adil olma	Aile birliğine önem verme	Alçakgönüllülük	Bağımsız ve özgür düşünme	Cesaret-liderlik	Çalışkanlık	Doğruluk, dürüstlük	Dostluk	Empati	Estetik duyguların geliştirilmesi	Fedakârlık	Hoşgörü-duyarlılık	İyimserlik	İyilik yapmak	Kültürel mirasın yaşatılma	Misafirperverlik	Nazik olmak	Özgüven	Paylaşım olmak	Saygı	Selamlaşma	Sevgi	Sorumluluk	Şefkat-merhamet	Temizlik	Vatanseverlik	Yardımlaşma-dayanışma	Toplam	
1.	F	1				2	1	1				1		1									2	1	2		2		14	
2.	F	1				2		3												1	1		2						10	
3.	F								3				1										3	1	1			4	13	
4.	F										1					1				1		1	1				1		6	
5.	F												2				2						5		2			2	13	
6.	F															1							1	1					3	
7.	F						1					1	1	3									2	2			1	1	12	
8.	F						1																1	1					3	
9.	F																										1		1	
10.	F										1					1								2					4	
11.	F	1																										1	2	
12.	F								2									1					1	1				1	6	
13.	F													1										1					2	
14.	F													1									1					1	3	
15.	F																							1					1	
16.	F																				1	2	1						4	
17.	F		1																				3	2					6	
18.	F				1								1	1				1					1	2					7	
19.	F		3						1					1										3		1	1	1	10	
20.	F				1		1	1						1						1		1							6	
21.	F								1									3						1					5	
22.	F																							1				1	2	
23.	F																						1	1					2	
24.	F														2								5		2				9	
25.	F								1																				1	
26.	F						2						1					1					1	3				4	12	
27.	F						1													1						1			3	
Olumlu			3	4	0	1	5	5	4	7	0	2	2	7	5	2	3	2	6	0	1	2	2	28	28	5	2	4	15	145
Olumsuz			0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	1	0	3	0	2	0	1	1	15
Toplam			3	4	0	1	5	7	6	7	0	2	2	8	7	2	3	2	6	0	1	3	2	31	28	7	2	5	16	160

Tablo 7 incelendiğinde, 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunan kahramanlarda en fazla sevgi (f: 31), sorumluluk (f: 28), yardımlaşma-dayanışma(f: 16), hoşgörü-duyarlılık (f: 8), çalışkanlık (f: 7), dostluk (f: 7), iyimserlik (f: 7), şefkat-merhamet (f: 7), doğruluk-dürüstlük (f: 6), nazik olmak (f: 6), cesaret-liderlik (f: 5),

vatanseverlik (f: 5) değerlerine yer verildiği görülmektedir. En az ise aile birliğine önem verme (f: 4), adil olmak (f: 3), kültürel mirasa sahip çıkma (f: 3), saygı (f: 3), estetik duyguların geliştirilmesi (f: 2), fedakârlık (f: 2), iyilik yapmak (f: 2), misafirperverlik (f: 2), selamlaşma (f: 2), temizlik (f: 2), bağımsız ve özgür düşünebilme (f: 1), paylaşımcı olmak (f: 1) değerlerine yer verildiği saptanmıştır. Kahramanlarda sevgi değeri bulunan (f: 31), sevgi değeri bulunmayan (f: 3); yardımlaşma-dayanışma değeri bulunan (f: 15), yardımlaşma-dayanışma değeri bulunmayan (f: 1); hoşgörü-duyarlılık değeri bulunan (f: 7), hoşgörü-duyarlılık değeri bulunmayan (f: 1); çalışkanlık değeri bulunan (f: 5), çalışkanlık değeri bulunmayan (f: 2); iyimserlik değeri bulunan (f: 5), iyimserlik değeri bulunmayan (f: 2); şefkat-merhamet değeri bulunan (f: 5), şefkat-merhamet değeri bulunmayan (f: 2); doğruluk-dürüstlük değeri bulunan (f: 4), doğruluk-dürüstlük değeri bulunmayan (f: 2); vatanseverlik değeri bulunan (f: 4), vatanseverlik değeri bulunmayan (f: 1); saygı değeri bulunan (f: 2), saygı değeri bulunmayan (f: 1) 'dir. Kahramanlarda sorumluluk (f: 28), dostluk (f: 7), nazik olmak (f: 6), cesaret-liderlik (f: 5), aile birliğine önem verme (f: 4), adil olmak (f: 3), kültürel mirasa sahip çıkma (f: 3), estetik duyguların geliştirilmesi (f: 2), fedakârlık (f: 2), selamlaşma (f: 2), temizlik (f: 2), bağımsız ve özgür düşünebilme (f: 1), paylaşımcı olmak (f: 1) değerlerinin bulunmadığı, olumsuz davranışlara sahip karakter yer almamıştır. Tablodaki verilerden anlaşıldığı gibi kahramanlarda değerler olumlu davranışlarla metinlerde yer verilmiştir. Çocuklara kazandırılacak değerlerin olumlu yönde olması eğitsel yönden önemlidir. Estetik duyguların geliştirilmesi (f: 2), fedakârlık (f: 2), iyilik yapmak (f: 2), misafirperverlik (f: 2), selamlaşma (f: 2), temizlik (f: 2), bağımsız ve özgür düşünebilme (f: 1), paylaşımcı olmak (f: 1) değerlerine ise çok az yer verilmesi bir eksiklik olarak görülmektedir. Alçakgönüllülük, özgüven ve empati değerlerine yer verilmemiştir. Bu değerlerin toplumsal önemleri dikkate alındığında göz ardı edilmiş olması önemli bir sorundur. Metinler açısından bakıldığı zaman, en fazla değere sahip olan kahramanların olduğu metinler; Forsa (f: 14), Ceylana Yardım Edenler (f: 13), Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp (f: 13), Atatürk Orman Çiftliği (f: 12), Beyaz Diş (f: 12), Kaynatılmış Tohum (f: 10), Teknolojik Bayram Kutlamaları (f: 10) olduğu tespit edilmiştir. Kahramanlarının az değere sahip olduğu metinlerin ise Ankara Türk Odası (f: 4), Ömür Törpüsü (f: 4), Atatürk Geometri Kitabı (f: 3), Birlikte (f: 3), Yazmış

Newton'un Elması (f: 3), Nasrettin Hoca Fıkraları (f: 2), Kentlerde Yaşayan Çocuklar da Oyun Oynamak İster (f: 2), Gezegelimiz Isınıyor (f: 2), Orman (f: 2), 30 Ağustos (f: 1), Geri Kazanım (f: 1), Uçakla Yolculuk (f: 1) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Etik Değerler Frekans Analizi

	Metin Sıralaması																														
	Frekans		Adil olma	Aile birliğine önem verme	Alçakgönüllülük	Bağımsız ve özgür düşünme	Cesaret-liderlik	Çalışkanlık	Doğruluk, dürüstlük	Dostluk	Empati	Estetik duyguların geliştirilmesi	Fedakârlık	Hoşgörü-duyarlılık	İyimserlik	İyilik yapmak	Kültürel miras sahipliği	Misafirperverlik	Nazik olmak	Özgüven	Paylaşım olmak	Saygı	Selamlaşma	Sevgi	Sorumluluk	Şefkat-merhamet	Temizlik	Vatanseverlik	Yardımlaşma-dayanışma	Toplam	
7. SINIF	1.	F														1		1						1	1				2	6	
	2.	F								1														1						2	
	3.	F		2				2					3						1					3	4				2	17	
	4.	F					1	1		1										1		1		1	2				1	9	
	5.	F																								1				1	
	6.	F							2										1	1									4	8	
	7.	F					1	1													1			1	1				2	7	
	8.	F									1													1	2					4	
	9.	F									1								2					1						4	
	10.	F					1	1					1						1			1		1	1			3	3	13	
	11.	F			1		1	1				1	1	1	1									1	1					9	
	12.	F	1							3				1				1	1			1				1					9
	13.	F	1																										1	2	
	14.	F	1																1			1			1						4
	15.	F						1																							1
	16.	F						2	2						1										2	1				1	9
	17.	F																		1	2				2	2				2	9
	18.	F							1																1	1	1				4
	19.	F							1				1								1										3
	20.	F											1	2									1		2	1					7
	21.	F											1										1				1				3
	22.	F												1											1		1				3
	23.	F						2	2						1					1				1		2				2	9
Olumlu			3	2	1	0	4	15	5	4	0	4	7	3	1	1	0	2	8	6	0	5	1	19	20	2	0	3	17	133	
Olumsuz			0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	2	0	0	3	12	
Toplam			3	2	1	0	4	15	7	4	0	4	7	5	1	1	0	2	9	6	0	6	1	19	21	4	0	3	20	145	

Tablo 8 incelendiğinde, 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunan kahramanlarda en fazla sorumluluk (f: 21), yardımlaşma-dayanışma (f: 20), sevgi (f: 19), çalışkanlık (f: 15), nazik olmak (f: 9), fedakârlık (f: 7), doğruluk-dürüstlük (f: 7),

özgüven (f: 6), saygı (f: 6), hoşgörü-duyarlılık (f: 5) değerlerine yer verildiği görülmektedir. En az ise cesaret-liderlik (f: 4), dostluk (f: 4), estetik duyguların geliştirilmesi (f: 4), şefkat-merhamet (f: 4), adil olmak (f: 3), temizlik (f: 3), aile birliğine önem verme (f: 2), misafirperverlik (f: 2), alçakgönüllülük (f: 1), iyimserlik (f: 1), iyilik yapmak (f:1) değerlerine yer verildiği belirlenmiştir. Kahramanlarda sorumluluk değeri bulunan (f: 20), sorumluluk değeri bulunmayan (f: 1); yardımlaşma-dayanışma değeri bulunan (f: 17), yardımlaşma-dayanışma değeri bulunmayan (f: 3); doğruluk-dürüstlük değeri bulunun (f: 5), doğruluk-dürüstlük değere bulunmayan (f: 2); nazik olmak değeri bulunan (f: 8), nazik olmak değeri bulunmayan (f: 1); doğruluk-dürüstlük değeri bulunmayan (f: 2); saygı değeri bulununan (f: 5), saygı değeri bulunmayan (f: 1); hoşgörü-duyarlılık değeri bulunan (f: 3), hoşgörü-duyarlılık değeri bulunmayan (f: 2); şefkat-merhamet değeri bulunan (f: 2), şefkat-merhamet değeri bulunmayan (f: 2)'dir. Kahramanlarda sevgi (f: 19), çalışkanlık (f: 15), özgüven (f: 6), dostluk (f: 4), cesaret-liderlik (f: 4), estetik duyguların geliştirilmesi (f: 4), aile birliğine önem verme (f: 3), vatanseverlik (f: 3), adil olmak (f: 2), misafirperverlik (f: 2), alçakgönüllülük (f: 1), iyimserlik (f: 1), iyilik yapmak (f: 1), selamlaşma (f: 1) değerlerinin bulunmadığı, olumsuz davranışlara sahip karakter yer almamıştır. Tablodaki verilerden anlaşıldığı gibi kahramanlarda değerler olumlu davranışlarla metinlerde yer verilmiştir. Aile birliğine önem verme (f: 2), misafirperverlik (f: 2), alçakgönüllülük (f: 1), iyimserlik (f: 1), iyilik yapmak (f: 1) değerlerine ise çok az yer verilmesi bir eksiklik olarak görülmektedir. Bağımsız ve özgür düşünebilme, empati, kültürel mirasa sahip çıkma, paylaşımcı olmak ve temizlik değerlerine yer verilmemiştir. Bu değerlerin toplumsal önemleri dikkate alındığında göz ardı edilmiş olması önemli bir sorundur. Metinler açısından bakıldığı zaman, en fazla değere sahip olan kahramanların olduğu metinler; Kırmızı Pabuçlar (f: 17), İstanbul Liseli Küçük Hasan (f: 13), İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Hellen Keller (f: 9), Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri (f: 9), Ak Sakallı Bilge Dede (f: 9), Gool (f: 9), Benim Adım: Şeker Çocuk (f: 9), Patent (f: 9), Yeşil Gözlü Kardan Adam (f: 8), Ülkem'in Renkli Haritası (f: 7), Müzik, İnekler, çiçekler ve Başka Şeyler (f: 7), Mor Salkımlı Ev (f: 6) olduğu tespit edilmiştir. Kahramanlarının az değere sahip olduğu metinlerin ise Dünyayı Güldüren Adam (f: 4), Bilmece (f: 4), Sorumluluklarımız (f: 4), Hastahane (f: 4), BelkısTiyatrosu (f: 3), Ay Şairi (f: 3), Kara Tren (f: 3), Sevgi

Kurtaracak Bizi (f: 2), Yemeğin Buharını Yiyen Ücretini Para Sesi Olarak Öder (f: 2), Rüzgâr (f: 1), Harman yerinde (f: 1) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Etik Değerler Frekans Analizi

Metin Sıralaması	Frekans	Adil olma	Aile birliğine önem verme	Alçak gönüllülük	Bağımsız ve özgür düşünebil	Cesaret-liderlik	Çalışkanlık	Doğruluk, dürüstlük	Dostluk	Empati	Estetik duyguların geliştirilme	Fedakârlık	Hoşgörü-duyarlılık	İyimserlik	İyilik yapmak	Kültürel mirasın sahiplenme	Misafirperverlik	Nazik olmak	Özgüven	Paylaşıcı olmak	Saygı	Selamlaşma	Sevgi	Sorumluluk	Şefkat-merhamet	Temizlik	Vatanseverlik	Yardımlaşma-dayanışma	Toplam
1. F							1												1	1									5
2. F					1		1						2	1					1				1		1				8
3. F													1	1				1			1			1					5
4. F											1									1							5		7
5. F														1													1		2
6. F								1																1					2
7. F																							1		1				2
8. F																							1	1					2
9. F													1	1	1					1			1	1		1		2	9
10. F										2													1						3
11. F						1	1									1													3
12. F							1									1			1					1					4
13. F											2										3								5
14. F																1								1					2
15. F																				1				1			1		3
16. F						2										1											1		4
17. F								1					1			1							1	1					5
18. F																							1						1
19. F							1															1	2			2	2		8
20. F		1								1			3										1		1				7
21. F																							1						1
22. F							2						1	1		1				3			1				1		10
23. F	1		1		1							1	1				2	2		1	2	2	2	2	2			1	21
24. F	1																		3									1	5
25. F		1		1	1								1								1						1	1	7
26. F				1																									1
27. F															1								1	1	1				4
Olumlu		2	2	1	3	5	7	0	1	0	4	2	6	3	2	4	3	3	6	4	7	3	15	11	6	3	7	10	120
Olumsuz		0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	5	1	1	1	0	0	0	0	4	0	1	1	0	0	0	0	16
Toplam		2	2	1	3	5	7	0	2	1	4	2	11	4	3	5	3	3	6	4	11	3	16	12	6	3	7	10	136

Tablo 9 incelendiğinde, 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunan kahramanlarda en fazla sevgi (f: 16), sorumluluk (f: 12), hoşgörü-duyarlılık (f: 11),

saygı (f: 11), yardımlaşma-dayanışma (f: 10), çalışkanlık (f: 7), özgüven (f: 6), şefkat-merhamet (f: 6), cesaret-liderlik (f: 5), kültürel mirasa sahip çıkma (f:5) değerlerine yer verildiği görülmektedir. En az ise estetik duyguların geliştirilmesi (f: 4), iyimserlik (f: 4), paylaşımcı olmak (f: 4), bağımsız ve özgür düşünebilme (f: 3), iyilik yapmak (f: 3), misafirperverlik (f: 3), nazik olmak (f: 3), selamlaşma (f: 3), temizlik (f: 3), adil olmak (f: 2), aile birliğine önem verme (f: 2), dostluk (f: 2), fedakârlık (f: 2), alçakgönüllülük (f: 1) değerlerine yer verildiği saptanmıştır. Kahramanlarda sevgi değeri bulunan (f:15), sevgi değeri bulunmayan (f:1); sorumluluk değeri bulunan (f: 11), sorumluluk değeri bulunmayan (f: 1); hoşgörü-duyarlılık değeri bulunan (f: 6), hoşgörü-duyarlılık değeri bulunmayan (f: 5); saygı değeri bulunan (f: 7), saygı değeri bulunmayan (f: 4); kültürel mirasa sahip çıkma değeri bulunan (f: 4), kültürel mirasa sahip çıkma değeri bulunmayan (f: 1); iyimserlik değeri bulunan (f: 3), iyimserlik değeri bulunmayan (f: 1), iyilik yapmak değeri bulunan (f: 2), iyilik yapmak değeri bulunmayan (f:1); dostluk değeri bulunan (f: 1), dostluk değeri bulunmayan (f: 1); empati değeri bulunan (f: 0), empati değeri bulunmayan (f: 1) dir. Kahramanlarda yardımlaşma-dayanışma (f: 10), çalışkanlık (f: 7), vatanseverlik (f: 7), özgüven (f: 6), şefkat-merhamet (f: 6), cesaret-liderlik (f: 5), estetik duyguların geliştirilmesi (f: 4), paylaşımcı olmak (f: 4), bağımsız ve özgür düşünebilme (f: 3), misafirperverlik (f: 3), nazik olmak (f: 3), selamlaşma (f: 3), temizlik (f: 3), adil olmak (f: 2), aile birliğine önem verme (f: 2), fedakârlık (f: 2), alçakgönüllülük (f: 1) değerlerinin bulunmadığı, olumsuz davranışlara sahip karakter yer almamıştır. Tablodaki verilerden anlaşıldığı gibi kahramanlarda değerler olumlu davranışlarla metinlerde yer verilmiştir. Çocuklara kazandırılacak değerlerin olumlu yönde olması eğitsel yönden önemlidir. Aile birliğine önem verme (f: 2), misafirperverlik (f: 2), alçakgönüllülük (f: 1), iyimserlik (f: 1), iyilik yapmak (f: 1), değerlerine ise çok az yer verilmesi bir eksiklik olarak görülmektedir. Doğruluk-dürüstlük değerine yer verilmemiştir. Bu değerlerin toplumsal önemleri dikkate alındığında göz ardı edilmiş olması önemli bir sorundur. Metinler açısından bakıldığında zaman, en fazla değere sahip olan kahramanların olduğu metinler; Yürekdede ile Padişah (f: 21), Emine Teyze'nin Çilek Reçeli (f: 10), Çocuk ve Ekmek (f: 9), Martı (f: 8), Değirmende Döner Taşım (f: 8), Vatan Yahut Silistre (f:7), Satılık Ev (f: 7), Aliya İzzetbegoviç ve Özgürlük Mücadelesi (f: 7), Benlik Üzerine (f: 5), Acele Karar Vermeyin (f: 5), Bir Kış Öyküsü (f: 5), Kalbin Sesi (f: 5),

Bilge Adamın Yolu (f: 5) olduğu tespit edilmiştir. Kahramanlarının az değere sahip olduğu metinlerin ise Selimiye Camii (f: 4), Ergenekon Destanı (f: 4), Burada Bülbül Ağlamış (f: 4), Sanat (f:3), Mikro Minyatür (f: 3), Burada Dur (f: 3), O Geliyor (f: 2), Faydalı Bir İş Görmek Zevki (f: 2), Gurbet (f: 2), Türkçe'nin Güzelliği (f: 2), Anadolu Uygarlıkları (f: 2), Geçen Zaman(f: 1), Yunus Emre'nin Mezarları (f: 1), özgürlük (f: 1) olduğu tespit edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ KAHRAMAN DAVRANIŞLARI ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ

Bu bölümde çalışmaya katılan öğretmenlerin Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların etik değerlere uygunluğu ve öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkısı üzerine algıları belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler: Kahramanların etik davranışlar açısından değerlendirilmesi, kahramanların öğrenciler üzerindeki etkileri ve öğretmenlerin tespitleri, kahramanların öğrencilerin sosyal alanlardaki gelişimlerine katkıları, kahramanların öğrencilerin gelişim dönemleri açısından değerlendirilmesi, sosyal medya, televizyon ve metinlerdeki kahramanların öğrenci davranışlarına etkileri, metinlerin yeterliliği ve öneriler, kök değerlerin ders kitaplarına yansımaları ve öğrencilerin sosyal gelişimlerdeki rolü, metinlerdeki iletilerde öğrenci farkındalığı ve kullanılan yöntem-teknikler, ders kitapları üzerine öğretmenlerin görüş ve önerileri başlıkları altında sunulmuştur.

5. 1. KAHRAMANLARIN ETİK DAVRANIŞLAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerine 5-8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların etik davranışlar açısından uygunluğu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdiği yanıtlar tablo 10' da sunulmuştur.

Tablo 10 Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Etik Davranışlar Açısından Değerlendirilmesi

Kategori	Alt Kategori	Frekans(f)	%
Evet ve Nedenleri (n=45)	Kahramanların öğrencilere olumlu örnek olacak şekilde etik değerlere uygun seçilmesi	41	82
	Etik değerlerin genel olarak kahraman davranışlarında bulunması	4	8
Hayır ve Nedenleri (n=5)	Kahramanların sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri yansıtmaması	2	4
	Kahramanların değer aktarımında yetersiz olması	1	2
	Kahramanların güncel olmaması	1	2

Kategori	Alt Kategori	Frekans(f)	%
	Belirli ve sınırlı değerlere yer verilmesi	1	2

Yukarıdaki tablo incelendiğinde “Metinlerde yer alan kahramanlar etik davranışlar açısından uygun mudur?” sorusuna öğretmenlerin %90 oranında “evet” cevabını verdiği görülmektedir. Budüşüncelerin kahramanların öğrencilere olumlu örnek olacak şekilde etik değerlere uygun seçilmesi, etik değerlerin genel olarak kahraman davranışlarında bulunması ifadeleriyle desteklemektedirler. Öğretmenlerin %10’u ise “hayır” cevabını vermiştir. Nedenlerini kahramanların sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri yansıtmaması, kahramanların değer aktarımında yetersiz olması, kahramanların güncel olmaması, belirli ve sınırlı değerlere yer verilmesi şeklinde belirtmişlerdir.

Tablo 10’a göre araştırma kapsamında görüşme yapılan Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların, öğrencilere olumlu örnek olacak şekilde etik açıdan uygun olarak seçildiğini belirten üç öğretmen görüşüne aşağıda yer verilmiştir:

“5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların millî, manevi ve ahlaki değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri açısından olumlu olarak değerlendiriyorum.” (Ö10)

“Ders kitaplarında yer alan metinlerde seçilen kahramanlar daha çok iyi ve kötüyü aynı anda çocuğa göstermek amacıyla birlikte verilmektedir. Böylelikle çocuk kendi gözüyle iyiyi kötünden ayırt edebilsin ve kendi doğrusuna kendi varabilsin ve benimseyebilsin diye etik davranışlar kitaplarda genellikle çocuklara bu şekilde verilmektedir. Ayrıca kitaplarda tek bir etik değere yer vermek yerine çeşitli değerlere de değinilmektedir. Bu konuda ders kitaplarını yeterli ve başarılı görmekteyim.” (Ö22)

“Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanlar öğrencilere olumlu örnek olacak şekilde etik açıdan uygun olarak seçilmiştir. Kitaplardaki kahramanların öğrenciler üzerinde olumlu etkileri ve metinlerin değer aktarımı hususunda başarılı olması da bu düşüncemi doğruladığı kanaatindeyim.” (Ö43)

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların öğrencilere olumlu örnek olacak şekilde etik açıdan uygun olarak seçilmediğini belirten üç öğretmen görüşüne aşağıda yer verilmiştir:

“Tipler içinde bulunduğumuz dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini tam olarak yansıtmıyor. Bu yüzden metinlerin etik değerlere uygun seçildiğini düşünmüyorum.” (Ö14)

“Metinlerde olası gerçekliğin dışında gereğinden fazla iyi insan tiplmesi mevcut. Sadece olumlu değerlerin aktarımı metinlerdeki değerlerin eksik olduğu düşüncesini oluşturmaktadır.” (Ö45)

“Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanlar öğrencilere olumlu örnek olacak şekilde etik açıdan uygun olarak seçilmemiştir.” (Ö26)

5. 2. KAHRAMANLARIN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE ÖĞRETMENLERİN TESPİTLERİ

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerine 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında metinlerde yer alan kahramanların öğrenciler üzerindeki etkileri ve öğretmenlerin öğrenci davranışlarındaki tespitleri sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdiği yanıtlar tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11 Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Öğrenciler Üzerindeki Etkileri ve Öğretmenlerin Tespitleri

Kategori	Alt Kategori	Frekans(f)	%
Olumlu Görüşler = 38	Kahramanlar rol/model alınarak olumlu yönde etkilenilmesi	21	42
	Tarih, bilim içerikli metinler, gerçek hayatta yaşamış kahramanlarındaha kalıcı izler bırakması	10	20
	Kahramanların yaşadıklarından etkilenecek empati duygularının gelişmesi	5	10
	Gelenek ve görenekleri yansıtan kahramanların etkisiyle ahlaki davranışlar üzerinde duyarlılık kazanmaları	1	2
	Kahraman davranışlarını kısa süreliğine de olsa davranışlarına yansıtmaları	1	2

Kategori	Alt Kategori	Frekans(f)	%
Olumsuz Görüşler= 12	Metinler ve metinlerdeki kahramanların öğrenci üzerinde etki bırakacak nitelikte olmaması	9	18
	Kahramanları örnek aldıklarını gösteren davranışlar sergilememeleri	3	6

Yukarıdaki tablo incelendiğinde “Metinlerde yer alan kahramanların öğrenciler üzerindeki etkileri ve öğrenci davranışlarındaki tespitleriniz nelerdir?” sorusuna öğretmenlerin %76 oranında olumlu görüş bildirdiği görülmektedir. Öğretmenlerin ifade ettiği olumlu görüşler: Kahramanların rol/model alınarak olumlu yönde etkilenilmesi; Tarih, bilim içerikli metinler, gerçek hayatta yaşamış kahramanların daha kalıcı izler bırakması; kahramanların yaşadıklarından etkilenerek empati duygularının gelişmesi; gelenek ve görenekleri yansıtan kahramanların etkisiyle ahlaki davranışlar üzerinde duyarlılık kazanmaları; kahraman davranışlarını kısa süreliğine de olsa davranışlarına yansıtmaları şeklinde olmuştur. Öğretmenlerin %24’ü olumsuz görüş bildirmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin olumsuz olarak söylediği görüşler: Metinler ve metinlerdeki kahramanların öğrenci üzerinde etki bırakacak nitelikte olmaması, kahramanları örnek aldıklarını gösteren davranışlar sergilememeleri olmuştur.

Tablo 11’e göre Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların öğrenciler üzerindeki etkileri ve öğretmenlerin tespitleri üzerine olumlu görüş belirten üç öğretmen görüşü şu şekildedir:

“Kahramanlar üzerinde ne kadar olumlu, güzel davranışlar varsa o kadar iyi oluyor bizler için. Öğrenciler için örnek bir kişinin olması ve onun üzerinden verebileceğimiz iletiler çok önemlidir. Böyle olduğunda öğrenciler kendilerine uygun güzel davranışı alabiliyor ya da kendinde hoş olmayan davranış varsa onu değiştirebiliyor.” (Ö7)

“Ders kitaplarında yer alan kahramanların öğrencilere örnek olduğunu düşünüyorum. Özellikle zor durumlar yaşayıp başarılı olmuş kişiler hakkında yazılan metinler öğrencilerin en çok dikkatini çeken metinler oluyor. Öğrencilerin kendilerini kahramanların yerine koyduklarını, metinde gerçekleşen olayların kendi başına gelme olasılığını düşündüklerini görüyorum.” (Ö29)

“Gelenek ve görenekleri yansıtan kahramanların etkisiyle öğrencilerin davranışlarında toplumsal kurallara uygun gelişme ve değişme yaşadıklarını düşünüyorum.” (Ö12)

Tablo 11’e göre Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların öğrenciler üzerindeki etkileri ve öğretmenlerin tespitleri üzerine olumsuz görüş belirten üç öğretmen görüşü şu şekildedir:

“Metinlerin yeteri kadar güncel olduğunu düşünmüyorum. İçinde bulunduğumuz dönemden ziyade geçmişe yönelik metinler kullanılıyor. Durum böyle olunca da öğrencilerin istek ve beklentilerini karşılamıyor onların dikkatini çekmiyor.” (Ö48)

“Kahramanları örnek aldıklarını gösteren bir gözlemde bulunmadım.” (Ö3)

“Metinlerdeki kahramanların genel olarak öğrenci davranışlarını etkileyecek potansiyelde olduklarını düşünmüyorum. Bu da öğrencilerin etkilenmemeleri, etkilendikleri kahraman olsa da kalıcı izler bırakmamasıyla düşüncelerimin doğru olduğunu göstermektedir.” (Ö21)

5. 3. KAHRAMANLARIN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL ALANLARDAKİ GELİŞİMLERİNE KATKILARI

Çalışma kapsamında görüşülen Türkçe öğretmenlerine metinlerde yer alan kahramanların öğrencilerin sosyal alanlarda gelişimlerine katkı sağlayıp sağlamadığı ve öğrencilerinde gözlemledikleri davranışlar sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12 Metinlerde Yer Alan Kahramanların Öğrencilerin Sosyal Alanlardaki Gelişimlerine Katkıları ve Öğrencilerde Gözlemlenen Davranışlar

Kategori	Alt Kategori	Frekans(f)	%
Evet ve Nedenleri n= 30	Öğrencileri gelişmeye, sosyalleşmeye, aktif birer birey olmaya teşvik etmesi	19	38
	Arkadaşlık, dostluk ilişkilerini geliştirmesi	5	10
	Okuma sevgisi olan kahramandan etkilenecek kitap okuma isteklerinin artması	2	4
	Davranışlarına yansıtarak kalıcı etkiler bırakması	2	4
	Çekingen yapıya sahip öğrencinin kendini daha iyi ifade etmesi	1	2
	Yardımsever kahramandan etkilenecek depresyondakilere yardım gönderme isteklerinin artması	1	2

Kategori	Alt Kategori	Frekans(f)	%
Hayır ve Nedenleri n=20	Kalıcı etkiler bırakmaması	10	20
	Kahramanların öğrencilerin sosyalleşmelerine katkı sağlayacak nitelikte olmaması	6	12
	Kahramanların gerçekçi olmaması	2	4
	Kahramanların sosyal açıdan öğrencileri etkileyip etkilemediğine dair bir tespitim olmaması	2	4

Yukarıdaki tablo incelendiğinde “Metinlerde yer alan kahramanların öğrencilerin sosyal alanlardaki gelişimlerine katkısı var mıdır, varsa nelerdir?” sorusuna öğretmenlerin %60 oranında “evet” cevabını verdiği görülmektedir. Bu düşüncelerini: Öğrencileri gelişmeye, sosyalleşmeye, aktif birer birey olmaya teşvik etmesi; arkadaşlık, dostluk ilişkilerini geliştirmesi; okuma sevgisi olan kahramandan etkilenecek kitap okuma isteklerinin artması; davranışlarına yansıtarak kalıcı etkiler bırakması, çekingen yapıya sahip öğrencinin kendini daha iyi ifade etmesi, yardımsever kahramandan etkilenecek depremzedelere yardım gönderme isteklerinin artması ifadeleriyle desteklemektedirler. Öğretmenlerin %40’ı ise “hayır” cevabını vermiştir. Nedenlerini ise kalıcı etkiler bırakmaması, kahramanların öğrencilerin sosyalleşmelerine katkı sağlayacak nitelikte olmaması, kahramanların gerçekçi olmaması, kahramanların sosyal açıdan öğrencileri etkileyip etkilemediğine dair bir tespitinin olmaması şeklinde belirtmişlerdir.

Tablo 12’ye göre Türkçe ders kitaplarındaki kahramanların öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağladığını ve öğrencilerinde gözlemledikleri davranışları belirten üç öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“Metinlerde yer alan kahramanlar öğrencilerin sosyal gelişimlerine elbette katkı sağlamaktadır. Onları sürekli gelişmeye, sosyalleşmeye, aktif birer birey olmaya teşvik etmektedir. Çoğu metinde sosyal faaliyetlere öncelik veren, yapılandırmacı yaklaşımın gölgesinde öğrencileri aktifleştirmeyi gaye edinen kahramanlara ve olaylara yer verilmektedir. Bu açıdan öğrencileri sosyal gelişimde pozitif yönde etkilemektedir.” (Ö50)

“Öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Metindeki kahramanlarda sosyal ve arkadaşlık ilişkilerine yer verilmesi çocukların da sosyal ortamlarda arkadaşlarıyla olumlu ilişkiler kurmalarını desteklemektedir.” (Ö11)

“Öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağladığını düşünmüyorum. Metindeki kahramanların yardımlaşma-dayanışma değerini örnek alan öğrenciler ülkemizde yaşanan deprem afetinde yardım gönderme isteklerinin arttığı gözlemlenmiştir.” (Ö12)

Türkçe ders kitaplarındaki kahramanların öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağlamadığını ve öğrencilerinde gözlemledikleri davranışları belirten üç öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“Metinlerdeki kahramanların öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağladığını, kalıcı etkiler bıraktığını düşünmüyorum. Yaptığım gözlemler bu düşüncemi desteklemektedir.” (Ö13)

“Metinlerdeki kahramanların öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağladığını düşünmüyorum. Öğrencilerin sınıf içi ve dışında kahramanları örnek aldığını gösteren davranışlarda bulunduğunu gözlemlemedim. Kitaplarda bulunan metinlerin de bu etkiyi yapacak nitelikte olduğunu düşünmüyorum.” (Ö34)

“Metinlerin gerçek dünyayı yansıtmadığını bu nedenle de öğrencilerin dış dünyadan koptuğunu metinlerin sosyal gelişimlerine katkı sağlamadığını düşünmüyorum.” (Ö 15)

5. 4. KAHRAMANLARIN ÖĞRENCİLERİN GELİŞİM DÖNEMLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma kapsamında görüşme yapılan Türkçe öğretmenlerine metinlerde bulunan kahramanların öğrencilerin gelişim dönemlerine uygun olup olmadığı, gelişim dönemlerine uygun bulunmayan kahramanlar varsa örneklendirilmesi sorusuna verdiği yanıtlar tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13 Metinlerde Bulunan Kahramanların Öğrencilerin Gelişim Dönemlerine Uygunluğu ve Gelişim Dönemlerine Uygun Bulunmayan Kahramanların Örneklendirilmesi

Kategori	Alt Kategori	Frekans(f)	%
Evet ve Nedenleri n=27	5 ve 6.sınıf kitaplarındaki metinlerde daha fazla kurguya dayalı kahramanlar yer alırken, 7 ve 8. sınıf kitaplarında gerçek hayata ilişkin kahramanların yer alması	21	54
	Öğrencinin gelişimine uygun metin dilinin kullanılması	6	12
	Kahramanların üst düzeyde ağır dil kullanması	16	32

Kategori	Alt Kategori	Frekans(f)	%
Hayır ve Nedenleri n=23	Kahraman davranışlarının öğrenci seviyesine göre basit düzeyde olması	4	8
	Kahraman ile arasında bağ kuramaması	2	4
	Bilgilendirici metinlerdeki kahramanların ilgi uyandırmaması	1	2

Yukarıdaki tablo incelendiğinde “Metinlerde yer alan kahramanlar öğrencilerin gelişim dönemine uygun mudur, neden?” sorusuna öğretmenlerin %54 oranında “evet” cevabını verdiği görülmektedir. Bu düşüncelerini 5 ve 6. sınıf ders kitaplarındaki metinlerde daha fazla kurguya dayalı kahramanlar yer alırken, 7 ve 8. sınıf kitaplarında gerçek hayata ilişkin kahramanların yer alması, öğrencinin gelişimine uygun metin dilinin kullanılması ifadeleriyle desteklemektedirler. Öğretmenlerin %46’sı ise “hayır” cevabını vermiştir. Nedenlerini kahramanların üst düzeyde ağır dil kullanması, kahraman davranışlarının öğrenci seviyesine göre basit düzeyde olması, kahraman ile arasında bağ kuramaması, bilgilendirici metinlerdeki kahramanların ilgi uyandırmaması şeklinde belirtmişlerdir.

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların öğrencilerin gelişim dönemine uygun olduğunu belirten üç öğretmen görüşü aşağıda belirtilmiştir:

“Metinlerde yer alan kahramanların öğrencilerin gelişimine uygun olduğunu düşünüyorum. 5 ve 6. sınıf kitaplarında daha fazla kurguya dayalı kahramanlar yer alırken, 7 ve 8. sınıf kitaplarında gerçek hayata ilişkin kahramanlar yer almaktadır bu da öğrencilerin gelişimine uygundur.” (Ö16)

“Metinlerde bulunan kahramanları, öğrencilerin gelişim dönemlerine uygun buluyorum. Öğrencilerin ders esnasında aktif katılımı olumlu yönde geri dönüt alıyor olmamda bunun göstergesi olduğu düşüncesindeyim.” (Ö47)

“Metinler ve metinlerdeki kahramanlar öğrencilerin gelişim seviyesine uygundur. 5 ve 6. sınıfta daha hayal dünyalarına hitap eden masalsi anlatıma yer verilirken 7 ve 8. sınıfta daha düz ve sade bir dil kullanıldığı dikkat çekmektedir.” (Ö38)

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların öğrencilerin gelişim dönemine uygun olmadığını belirten üç öğretmen görüşü aşağıda belirtilmiştir:

“Metinler çocukların gelişim seviyelerine göre üst düzey seçilmektedir. Öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olduğunu düşünmüyorum.” (Ö49)

“Ders kitabındaki bazı metinlerin ve etkinliklerin öğrencilerin seviyesine uygun olduğunu düşünmüyorum bazısı çok basit geliyor ve öğrenciler sıkılıyor bazısı ise çok karışık geliyor, öğrenciler anlamakta güçlük çekiyor.” (Ö30)

“Kimi metinler o kadar basit oluyor ki çocuk zaten ben bunu biliyorum diyor ve orda olanı almak istemiyor. Tabi tersi durumlarda bulunmaktadır seviyenin oldukça üstünde yorucu ve zorlayıcı metinlerde bulunmaktadır. Bu tarz metinler ise hazırbulunuşluk olmadığı için yine çocuğu güdülememektedir.” (Ö21)

5. 5. SOSYAL MEDYA, TELEVİZYON VE METİNLERDEKİ KAHRAMANLARIN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINA ETKİLERİ

Araştırma kapsamında görüşme yapılan Türkçe öğretmenlerine öğrencilerin sosyal medya ve televizyon ortamında rol model aldığı kahramanların ve metinlerdeki kahramanların öğrenci davranışlarına etkileri sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevap tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14 Öğrencilerin Sosyal Medya ve Televizyon Ortamında Rol Model Aldıkları Kahramanlar ile Metinlerdeki Kahramanların Öğrenci Davranışlarına Etkileri

Kategori	Alt Kategori	Frekans(f)	%
Evet ve Nedenleri n=0		0	0
Hayır ve Nedenleri n=50	Sosyal medya ve televizyonun daha çok duyuya hitap etmesi	10	20
	Sosyal medya ve televizyonun daha eğlenceli ve cazip gelmesi	9	18
	Sosyal medya ve televizyon kahramanlarının metinlere göre daha ilgi çekici kurgulanması	7	14
	Metinlerdeki kahramanların sosyal medya ve televizyondaki kahramanlara göre sıkıcı olması	5	10
	Sosyal medya ve televizyonda izleyicileri etkileyecek unsurlar kullanılması	5	10
	Arkadaş çevresinin gündeminin sosyal medya olması	4	8
	Metindeki kahramanla bir kere karşılaşırken dizi karakterinin her hafta takip edilebilir olması	4	8

Kategori	Alt Kategori	Frekans(f)	%
Öğrenci Davranışları	Yazılı metin okumayı sevmeyen çocukların görsel unsurlara karşı daha ilgili olması	3	6
	Sosyal medya ve televizyonun daha etkili bir iletişim sağlaması	2	4
	Güncel konulardan haberdar olma çabası	1	2
	Şiddet içerikli diziler izlemekte ve karakterlerin olumsuz tavırlarını davranışlarına yansıtmakta	12	
	Çukur adlı dizideki karakterlerin konuşmalarını ve davranışlarını taklit etmekte	11	
	Toplumsal değerlerimize uymayan davranışlarda bulunmaktalar	7	
	Erkekler şiddete meyil ederken kızlar şımarık tavırlar sergilemekte	4	
	Kızlar genellikle güzel, herkes tarafından beğenilen hemcinslerini örnek alırken erkekler de güçlü, herkese karşı çıkabilen kişileri rol model almakta	4	
	Çete liderlerini örnek alarak onların hareketlerini çevresindeki arkadaşlarına zorbalık yapmaktalar	3	
	Sosyal medya ve televizyonda şiddet, kötülük içeren karakterler iyi ile kötüyü ayıramayan çocuklara çok cazip biçimde sunulduğu için etkisi de fazla olmakta	3	
	Oyuncu ve şarkıcıları rol model almaktalar	2	
	Dizi oyuncularını öğrencilerin davranışından giyimlerine kadar her şeylerini etkilemekte	1	
	Yaşları itibarıyla daha eğlenceli, gündemde olan kişiler örnek alınmakla birlikte onların başarıları, nelerle uğraştıkları, topluma faydalarının olup olmaması onları pek ilgilendirmemektedir.	1	
	TV de izledikleri gelişimlerine uygun olmayan onları olumsuz yönde fazlasıyla etkileyen dizileri hayatlarının merkezine almaktalar	1	
	Askeri içerikli diziler bayrak, vatan sevgisi kazandırırken aynı zamanda şiddete meyil etmelerine sebep olmakta	1	

Yukarıdaki tablo incelendiğinde “Metinlerde yer alan kahramanların, sosyal medya ve televizyondaki kahramanlarla aynı etkiyi yapabiliyor mu?” sorusuna öğretmenlerin hepsinin “hayır” cevabını verdiği görülmektedir. Bu düşüncelerini sosyal medya ve televizyonun daha çok duyuya hitap etmesi, sosyal medya ve

televizyonun daha eğlenceli ve cazip gelmesi, sosyal medya ve televizyon kahramanlarının metinlere göre daha ilgi çekici kurgulanması, metinlerdeki kahramanların sosyal medya ve televizyondaki kahramanlara göre sıkıcı olması, sosyal medya ve televizyonda izleyicileri etkileyecek unsurlar kullanılması, arkadaş çevresinin gündeminin sosyal medya olması, metindeki kahramanla bir kere karşılaşırken dizi karakterinin her hafta takip edilebilir olması, yazılı metin okumayı sevmeyen çocukların görsel unsurlara karşı daha ilgili olması, sosyal medya ve televizyonun daha etkili bir iletişim sağlaması, güncel konulardan haberdar olma çabası ifadeleriyle desteklemektedirler. Sosyal medya ve televizyondaki kahramanların öğrenci davranışlarını olumsuz yönde etkilediğini düşünmektedirler.

Gözlemledikleri öğrenci davranışlarını ise şu şekilde açıklamışlardır: Şiddet içerikli diziler izlemekte ve karakterlerin olumsuz tavırlarını davranışlarına yansıtmakta, Çukur adlı dizideki karakterlerin konuşmalarını ve davranışlarını taklit etmekte, toplumsal değerlerimize uymayan davranışlarda bulunmaktalar, erkekler şiddete meyil ederken kızlar şımarık tavırlar sergilemekte, kızlar genellikle güzel, herkes tarafından beğenilen hemcinslerini örnek alırken erkekler de güçlü, herkese karşı çıkabilen kişileri rol model almakta, çete liderlerini örnek alarak onların hareketlerini çevresindeki arkadaşlarına zorbalık yapmaktalar, sosyal medya ve televizyonda şiddet, kötülük içeren karakterler iyi ile kötüyü ayıramayan çocuklara çok cazip biçimde sunulduğu için etkisi de fazla olmakta, oyuncu ve şarkıcıları rol model almaktalar, dizi oyuncularını öğrencilerin davranışından giyimlerine kadar her şeylerini etkilemekte, yaşları itibarıyla daha eğlenceli, gündemde olan kişiler örnek alınmakla birlikte onların başarıları, nelerle uğraştıkları, topluma faydalarının olup olmaması onları pek ilgilendirmemektedir, TV de izledikleri gelişimlerine uygun olmayan onları olumsuz yönde fazlasıyla etkileyen dizileri hayatlarının merkezine almaktalar, askeri içerikli diziler bayrak, vatan sevgisi kazandırırken aynı zamanda şiddete meyil etmelerine sebep olmaktadır.

Metinlerde yer alan kahramanların sosyal medya ve televizyondaki kahramanlarla aynı etkiye sahip olmadığını belirten üç öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Sosyal medya ve televizyonda gördükleri karakterleri ders kitaplarına oranla daha fazla rol model almaktadır. Metinler öğrencileri etkileme hususunda aynı etkiyi bırakamamaktadır.” (Ö32)

“Öğrenciler en çok şiddete meyilli dizilerdeki kahramanları örnek alıyor ve onlar gibi davranmaya çalışıyor. Hatta onların işaretlerini dövme olarak kullanıyor. Ne yazık ki metindeki kahramanlar dizilerdekiyle aynı etkiyi gösteremiyor. Çünkü her hafta yeni bir metin ve yeni bir kahraman var. Öğrenciler metindeki kahramanları benimsese bile bir hafta geçince yeni bir metne geçildiği için unutup ama diziler her hafta aynı kahramanın farklı maceralarıyla devam ediyor.” (Ö23)

“Öğrencilerin sosyal medya ve televizyon ortamından rol model aldığı isimler ne yazık ki ne Türk kültürüyle ne de toplumumuzun ahlaki yapısıyla bağdaşmıyor. Özellikle son dönemlerde yüksek izlenme oranlarına sahip dizilerin öğrencilerin giyimlerinden tutun da davranışlarına kadar olumsuz etkilerini görmekteyiz. Metinlerdeki tipler öğrenciler üzerinde bu denli bir etki bırakmıyor.” (Ö34)

5. 6. METİNLERİN YETERLİLİĞİ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında görüşme yapılan Türkçe öğretmenlerine öğrencilerin sosyal gelişimlerinde model alabileceği öncü şahsiyetlerin, farklı alanlarda isim yapmış kişilerin yer aldığı metinlerin yeterliliği ve metinlerde yer alması istenilen kişiler sorulmuştur. Öğretmenlerin cevapları tablo 15’te belirtilmiştir.

Tablo 15 Öğrencilerin Sosyal Gelişimlerinde Model Alabileceği Öncü Şahsiyetlerin, Farklı Alanlarda İsim Yapmış Kişilerin Yer Aldığı Metinlerin Yeterliliği ve Metinlerde Yer Alması İstenilen Kişiler

Kategori	Alt Kategori	E(f)	%
Evet ve Nedenleri n=24	Yenilenen kitaplarda metin seçimlerinin özenli yapılması	7	14
	Öğrencilerin ilgisini çeken kahramanlara yer verilmesi	6	12
	Türk kültürünü ve değerlerini yansıtan öncü şahsiyetlerin metinlerde yer alması	5	10
	Dede Korkut hikâyeleri gibi kültürel zenginliğimizi yansıtan metinlerin yer alması	3	6
	Aziz Sancar gibi çağdaş bilim adamlarının metinlerde yer alması	2	4
Hayır ve Nedenleri n=15	Helen Keller gibi azimli insanlara yer verilerek öğrencilerin cesaretlendirilmesi	1	2
	Bilim adamları, öncü şahsiyetler, eskiden yaşamış Türk devlet adamlarına yeterince yer verilmemesi	7	14
	Metinlerde sürekli aynı isimlerle karşılaşılması	4	8
	Millî bilinç ve kültürün gelişmesini sağlayacak metinlerin, kahramanların yetersiz olması	2	4

Kategori	Alt Kategori	E(f)	%
	Kahramanların çok yönlü olmaması	2	4
	Millî bilinç ve kültürün gelişmesini sağlayacak metinlerin yetersiz olması, metin içeriğinin güçsüz olması	4	8
Kısmen ve Nedenleri n=11	Çocukların rol model alacağı kişiler çoğaltılmalı	3	6
	Türk tarihi ve kültürünü yansıtan metinlerin az olması	2	4
	Dünyada ve ülkemizde önemli şahsiyetler üzerine metinlerin artırılması gerektiği	2	4
	Türk tarihinde önemli isimlerin yer aldığı daha fazla metine yer verilmesi gerektiği	22	
Metinlerde Yer Alması İstenilen Kişiler Hakkında Görüşler	Tarihi şahsiyetlerin, millete öncülük etmiş kişilerin hayatlarının biyografi, otobiyografi metin türünde yer verilmesi gerektiği	13	
	Türk İslam alimleri, bilim insanları, tarihimize yön veren önemli Osmanlı sultanları ve devlet adamlarına yer verilmeli	12	
	Millî bilinç oluşturan, kültürel değerleri yansıtan metinlere yer verilmesi gerektiği	9	
	Bilim adamlarını konu edinen metinler seçilmesi gerektiği	7	
	Türk edebiyatında verimli eserler bırakmış nitelikli şairlerden daha fazla esere yer verilmeli	5	
	Farabi, Gazali, Biruni gibi alimler yer almalı	3	
	Dede Korkut, Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacıp'ın Türk değerlerini, kültürünü yansıtan eserlere yer verilmeli	3	
	Canan Dağdeviren ve Aziz Sancar gibi çağdaş bilim adamı ve sanatçılara daha fazla yer verilmesi gerektiği	2	
	Mevlana, Farabi, İbni Haldun vb. alimlerin isimleri çoğaltılmalı	2	
	Şehit öğretmenler, doktorlar, işçiler metinlerde anlatılmalı ve terörün hepimizin düşmanı olduğu gösterilmeli	1	
	Düşünmeye yönlendiren felsefi bakış açısını geliştirecek ünlü filozoflara yer verilmeli	1	

Yukarıdaki tablo incelendiğinde “Öğrencilerin sosyal gelişimlerinde model alabileceği öncü şahsiyetlerin, farklı alanlarda isim yapmış kişilerin yer aldığı metinlerin yeterliliği ve metinlerde yer alması istenilen kişiler nelerdir?” sorusuna öğretmenlerin %48 oranında “evet” cevabını verdiği görülmektedir. Bu düşüncelerini yenilenen kitaplarda metin seçimlerinin özenli yapılması, öğrencilerin ilgisini çeken kahramanlara yer verilmesi, Türk kültürünü ve değerlerini yansıtan öncü şahsiyetlerin metinlerde yer alması, Dede Korkut hikâyeleri gibi kültürel zenginliğimizi yansıtan

metinlerin yer alması, Aziz Sancar gibi çağdaş bilim adamlarının metinlerde yer alması, Helen Keller gibi azimli insanlara yer verilerek öğrencilerin cesaretlendirilmesi ifadeleriyle desteklemektedirler. Öğretmenlerin %30'u ise "hayır" cevabını vermiştir. Nedenlerini bilim adamları, öncü şahsiyetler, eskiden yaşamış Türk devlet adamlarına yeterince yer verilmemesi; metinlerde sürekli aynı isimlerle karşılaşılması, millî bilinç ve kültürün gelişmesini sağlayacak metinlerin, kahramanların yetersiz olması; kahramanların çok yönlü olmaması şeklinde belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %22'si ise kısmen yeterli bulmuştur. Nedenlerini millî bilinç ve kültürün gelişmesini sağlayacak metinlerin yetersiz olması, metin içeriğinin güçsüz olması, çocukların rol model alacağı kişilerin çoğaltılması, Türk tarihi ve kültürünü yansıtan metinlerin az olması, dünyada ve ülkemizde önemli şahsiyetler üzerine metinlerin artırılması gerektiği şeklinde belirtmişlerdir.

Öğretmenler genel olarak metinlerde Türk tarihi, bilimi ve sanatında öne çıkmış kişilerin yer alabileceği görüşünde bulunmuşlardır.

Öğrencilerin sosyal gelişimlerinde model alabileceği öncü şahsiyetlerin, farklı alanlarda isim yapmış kişilerin yer aldığı metinleri yeterli bulduğunu belirten üç öğretmen görüşü şu şekildedir:

"Öğrencilerin sosyal gelişimlerinde model alabileceği öncü şahsiyetlerin, farklı alanlarda isim yapmış kişilerin yer aldığı metinleri yeterli buluyorum. Aziz Sancar gibi başarılı bilim insanlarının kitaplarda metinlerde yer verilmesi sevindirici bir durumdur." (Ö42)

"Yeterli buluyorum. Özellikle zengin Türk edebiyatı metinlerine yer verilmesini olumlu buluyorum. Dede Korkut, Kaşgarlı Mahmut gibi Türk edebiyatının öncü isimlerine yer verilerek çocukların millî bilinç oluşmasında etkileri önemlidir." (Ö33)

"Yeterli buluyorum. Dünyada kimliğimizi korursak biz olarak kalabiliriz. Bu nedenle çocuklara her şeyden önce kendi kültürleri ve topraklarının değerleri aşılanmalı. Millet olarak kurtuluşumuzun daim olması burada saklı. Bu anlamda tarihten edebiyata bilimden sanata önce bizi tanımalılar. Eski kitaplara nazaran kitaplardaki millî bilinç ve sorumluluk duygusu aşılama da kitaplar çok önemli yol kat etti." (Ö44)

Öğrencilerin sosyal gelişimlerinde model alabileceği öncü şahsiyetlerin, farklı alanlarda isim yapmış kişilerin yer aldığı metinleri yeterli bulmadığını belirten üç öğretmen görüşü aşağıda belirtilmiştir:

“Yeterli bulmuyorum. Öncelikle Atatürk’ün metinlerde daha çok yer almasını istiyorum. Çünkü bizim öğrenmemiz gereken en önemli şahsiyettir kendisi. Onun dışında Osmanlı zamanlardaki veya günümüzdeki ünlü âlimlerin de bu kategoriye girmesini istiyorum. Örneğin; öğrenciler Farabi’yi, Gazali’yi, Biruni’yi, Ali Kuşçu’yu ve buna benzer birçok önemli şahsiyeti bilerek mezun olmalı. Aynı zamanda felsefi bakış açısını küçük yaşlarda verebilmemiz lazımdır. Çünkü çocuklarımızın çoğu sorgulamayı ve düşünmeyi ne yazık ki bilmiyorlar. Bunları öğrenmeleri için çocuklara Thales, Kant, Platon, Aristo vb. de anlatılmalıdır ve bu kişilerin hayatları, imzalarını attıkları işler metinlerle öğrencilere kavratılmalıdır.” (Ö3)

“Öncü şahsiyetlerin yer aldığı metinleri yeterli bulmuyorum. Türk tarihinde, sanatında, biliminde örnek alınacak birçok karakter olmasına karşın her sene aynı ya da benzer özelliklere sahip kahramanların yer alması hem eğitimci olarak beni hem de öğrencileri etkilemiyor.” (Öğretmen 34)

“Yeterli bulmuyorum. Özellikle 5-6-7. sınıflarda Mehmet Akif Ersoy ile ilgili bir metin yer almaması beni üzüyor. Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili metinler daha bilgi verici metinler olabilir. Görev yaptığım bölge açısından bakacak olursak bu coğrafyada başarı kazanmış bir kişinin anlatıldığı bir metin karşıma çıkmadı. Bu konuda ders kitapları hazırlanırken zor şartlar altında yaşayıp başarı kazanmış kişiler öğrencileri etkileyebilir. Mesela çobanlık yaparken büyük bir başarı gösteren Habip Bitkin çocukların ilgisini daha fazla çekecektir. Farklı olarak şehit öğretmenler, doktorlar, işçiler metinlerde anlatılmalı ve terörün hepimizin düşmanı olduğu gösterilmelidir.” (Ö5)

Öğrencilerin sosyal gelişimlerinde model alabileceği öncü şahsiyetlerin, farklı alanlarda isim yapmış kişilerin yer aldığı metinleri kısmen yeterli bulduğunu belirten üç öğretmen görüşü aşağıda belirtilmiştir:

“Türk tarihi ve kültürü çok zengin bir yapıda olduğu için kitaplardaki şahsiyetlerin sayısı arttırılabilir. Kültürümüzde önemli yeri bulunan farklı şahsiyetlere de yer verilebilir. Ayrıca günümüzde de önemli çalışmalar yapmış, dünyaca tanınan pek çok isim daha kitaplarda yer alabilir.” (Ö9)

“Eskiye nazaran kitaplar biraz daha milli ancak yetmez. Bizim kahramanlarımız bizim kültürümüz var ama daha çok olmalı. Dünyada kimliğimizi korursak biz olarak kalabiliriz. Bu nedenle çocuklara her şeyden önce kendi kültürleri ve topraklarının değerleri aşılanmalı. Millet olarak kurtuluşumuzun daim olması burada saklı. Bu anlamda tarihten edebiyata bilimden sanata önce bizim kültürümüzü tanımalılar.” (Ö28)

“Çocuklar hep aynı kişileri duyuyor, hep aynı isimlerle karşılaşılıyor. Bu alanın biraz daha genişletilip güncellenmesi gerektiğini düşünüyorum. Örneğin “Helen Keller” ismini öğrencilerimiz daha önce hiç duymamıştı. 7. sınıf metinlerinden birisi “Helen Keller”den bahsediyordu. Öğrencilerin oldukça dikkatini çekmişti. Farklı isimler görmek, farklı hayatlar tanımak çocukların ilgisini, heyecanını oldukça artırıyor. Helen Keller gibi örnek metinlerinin sayısı artmalı mutlaka.” (Ö17)

5. 7. KÖK DEĞERLERİN DERS KİTAPLARINA YANSIMALARI VE ÖĞRENCİLERİN SOSYAL GELİŞİMLERİNDEKİ ROLÜ

Araştırma kapsamında görüşme yapılan Türkçe öğretmenlerine Türkçe öğretim programında yer alan kök değerlerin (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) metinlerde yer alan kahramanlara yansıması ve kök değerlerin öğrencilerin sosyal gelişimlerdeki rolü sorulmuştur. Öğretmenlerin cevapları tablo 16’da belirtilmiştir.

Tablo 16 Kök Değerlerin Ders Kitaplarına Yansımaları ve Öğrencilerin Sosyal Gelişimlerdeki Rolü

Kategori	Alt Kategori	E(f)	%
Olumlu Görüşler (33)	Kahramanlar kök değerleri yansıtmakta ve öğrencilerin sosyal gelişimlerini olumlu yönde etkilemekte	23	46
	Kahramanlar kök değerleri yansıtmakta, öğrenciler değerleri davranışlarına yansıtmakta	3	6
	Kahramanlar kök değerleri yansıtmakta, öğrencilerin olumlu kimlik oluşturmalarını sağlamakta	2	4
	Kahramanlar kök değerleri yansıtmakta, öğrencinin insanlarla ilişkilerini geliştirmelerini sağlamakta	2	4
	Kahramanlar kök değerleri yansıtmakta ve iyi –kötü ayrımının yapılmasını sağlamakta	1	2
	Kahramanlar kök değerleri yansıtmakta, toplumda birlik ve beraberliğin öneminin kavratılması sağlanmakta	1	2

	Kahramanlar kök değerleri yansıtmakta, öğrencilerde toplumsal farkındalık oluşturmakta	1	2
	Kahramanlar kök değerleri yansıtmakta, değerlerin etkisi öğrenci davranışlarında kısa sürmekte	8	16
Olumsuz Görüşler (17)	Kahramanlar kök değerleri yansıtmakta fakat öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağlamamakta	6	12
	Kahramanlar kök değerleri yansıtmamakta, öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağlamamakta	3	6

Tabloda kahramanların kök değerleri yansıtması ve öğrencilerin sosyal gelişimlerdeki rolü ile ilgili öğretmen görüşleri incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerin %66'sının olumlu görüş bildirdiği görülmektedir. Değerlerin öğrencilerin sosyal gelişimlerini de olumlu yönde etkilediği öğretmenler tarafından değinilmektedir. Öğretmenlerin %46'sı olumsuz görüş bildirmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin olumsuz olarak en sık söylediği görüşler: Kahramanlar kök değerleri yansıtmakta, değerlerin etkisi öğrenci davranışlarında kısa sürmekte; kahramanlar kök değerleri yansıtmakta fakat öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağlamamakta; kahramanlar kök değerleri yansıtmamakta, öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağlamamakta olmuştur.

Metinlerde yer alan kahramanlar kök değerleri yansıttığını ve öğrencilerin sosyal gelişimlerini olumlu yönde etkilediğini ifade eden üç öğretmen görüşü aşağıda verilmiştir.

“Evet, yansıtmaktadır. Öğrenciler birlik ve beraberlik içinde toplum olmanın bu kök değerlerden geçtiğinin farkına varmaktadır. Aslında hepsi bu değerlerle “iyi bir insan” olmaya çalışmakta ve özüne dönmektedir. Aynı zamanda öğrenciler kök değerler sayesinde iyi-kötü ayrımı yapabilirler.” (Ö27)

“Metinlerde gerçek hayattan alınan ve hayal ürünü olan tipler sayesinde bahsi geçen değerler başarılı bir şekilde işlenmiş. Özellikle gerçek hayattan verilen örnekler öğrencilerin ilgisini daha çok çekerek bu değerlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Metinlere ek olarak kullanılabilecek materyallerle bu etki daha da artırılabilir.” (Ö19)

“Evet yansıtmaktadır. Bu değerler metin üzerinden etkileyici olaylarla verildiğinde öğrencilerde etkili olmaktadır. Sosyal yaşamlarında deneyimletme fırsatları sunulursa çocuklarda daha kalıcı olacağını düşünüyorum.” (Ö40)

Metinlerde yer alan kahramanların kök değerleri yansıtmadığını ve öğrencilerin sosyal gelişimlerini etkilemediğini belirten üç öğretmen görüşü şu şekildedir:

“Metinlerde yer alan tipler kök değerleri tam olarak yansıtmamakla birlikte öğrenci seviyesine uygun olarak tasarlanıp seçildiğinden tipler aracılığıyla verilmek istenen olumlu mesajlar öğrenci tarafından kavranabilmektedir. Öğretmen ve öğrenci çabasıyla değerler üzerine farkındalık oluştuğunu düşünüyorum.” (Ö1)

“Bu değerlerin aktarılmasında metinlerin yetersiz olduğunu düşünmekteyim. Ders kitaplarında bulunan metinlerde genel olarak aynı değerler üzerinde durulduğunu fark ettim ve sürekli aynı değerın vurgulanmasından dolayı öğrencileri etkilemediğini tespit ettim.” (Ö8)

“Bunlar kitaplarda yansıtılıyor ama bunları öğrenci gerçek yaşamında ne yazık ki uygulamıyor. Sabah çöpleri yere atmayaalım etrafa sevgi saçalım bunu anlıyorlar. Bir ders saati sonrası öğrenilenler uygulanmıyor. Çok kapsamlı ve çocuklarda sürekli davranış haline gelecek şekilde ele alınmamış olsa da kök değerlere yer verilmiştir.” (Ö6)

5. 8. METİNLERDEKİ İLETİLERDE ÖĞRENCİ FARKINDALIĞI VE KULLANILAN YÖNTEM - TEKNİKLER

Çalışma kapsamında görüşme yapılan Türkçe öğretmenlerine “Metinlerde yer alan kahramanlar ve olaylar üzerinden verilen göndermelerdeki öğrenci farkındalığı, bu göndermelerin kavratılmasında öğrenciler için kullanılan yöntem ve teknikler” sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17 Metinlerde Yer Alan Kahramanlar ve Olaylar Üzerinden Verilen Göndermelerde Öğrenci Farkındalığı ve Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Kategori	Alt Kategori	Frekans(f)	%
Evet ve Nedenleri (n=18)	Ana fikir, yardımcı fikir belirlemede öğretmenin ipuçları kullanması	12	24
	Okuduğunu anlama becerisine sahip olmaları	4	8
	Ön bilgilere sahip olmaları	4	8
Hayır ve Nedenleri	Okuma alışkanlığının olmamasından kaynaklanan anlama güçlüğü	7	14

Kategori	Alt Kategori	Frekans(f)	%
(n=23)	Okuduğunu anlama becerilerinin gelişmemiş olması	6	12
	Anadillerinin Türkçe olmaması	5	10
	Metinde kullanılan dilin ağır olması	3	6
	Öğrencilerin metne karşı ilgilerinin olmaması	2	4
Kısmen ve Nedenleri (n=7)	7-8. sınıf öğrencileri ana fikre daha kolay ulaşırken 5-6. sınıf düzeyinde öğrenciler zorlanmakta	3	6
	Soyut konularda zorlanırken, daha somut ifadelerin yer aldığı metinlerde kolay fark edebilmekteler	2	4
	Bireysel farklılıklar nedeniyle bazıları göndermeleri fark ederken bazıları fark edememekte	2	4
Yöntem ve Teknikler	Drama	15	
	Soru-cevap Tekniği	11	
	Empati Kurma	10	
	Beyin Fırtınası	6	
	Rol Yapma	6	
	Tartışma	4	
	Sesli Okuma Yöntemi	3	
	Örnek Olay Yöntemi	3	
	Hazırlıklı, Hazırlıksız Konuşma	2	
	Sınıf içi , sınıf dışı etkinlikler	1	
	Metinden Hareketle Yeni Metin Oluşturma Tekniği	1	
	Hikâye Haritası	1	
	Metin Tamamlama	1	
	Grup Çalışması	1	

Yukarıdaki tablo incelendiğinde “Metinlerde yer alan kahramanlar ve olaylar üzerinden verilen göndermeleri öğrencileriniz fark edebiliyor mu?” sorusuna öğretmenlerin %40 oranında “evet” cevabını verdiği görülmektedir. Bu düşüncelerini ana fikir, yardımcı fikir belirlemede öğretmenin ipuçları kullanması, okuduğunu anlama becerisine sahip olmaları, ön bilgilere sahip olmaları ifadeleriyle desteklemektedirler. Öğretmenlerin %46’sı “hayır” cevabını vermiştir. Nedenlerini okuma alışkanlığının olmamasından kaynaklanan anlama güçlüğü, okuduğunu anlama becerilerinin gelişmemiş olması, anadillerinin Türkçe olmaması, metinde kullanılan dilin ağır olması, öğrencilerin metne karşı ilgilerinin olmaması şeklinde belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %14’ü ise “kısmen” fark edebildiklerini

düşünmektedir. Nedenlerini 7-8. sınıf öğrencileri ana fikre daha kolay ulaşırken 5-6. sınıf düzeyinde öğrenciler zorlanmakta, soyut konularda zorlanırken, daha somut ifadelerin yer aldığı metinlerde kolay fark edebilmekteler, bireysel farklılıklar nedeniyle bazıları göndermeleri fark ederken bazıları fark edememekte şeklinde açıklamaktadırlar.

Çalışmaya katılan öğretmenlerle yapılan görüşmeler incelendiğinde Türkçe derslerinde kahramanlar ve olaylar üzerinden verilen göndermelerin kavratılmasında en çok kullandıkları yöntem ve tekniklerin: drama, soru-cevap ve empati kurma olduğu görülmektedir. Beyin fırtınası, rol yapma ve tartışma teknikleri de öne çıkmaktadır.

Metinler aracılığıyla verilen iletileri öğrencilerin fark ettiğini belirten üç öğretmen görüşü şu şekildedir:

“Metinler aracılığıyla verilen iletiler her sınıf düzeyinde aynı etkiyi göstermiyor. 7 ve 8. sınıflarda öğrenciler ana fikre daha kolay ulaşırken 5 ve 6. sınıf düzeyinde öğrenciler öğretmenin yönlendirmesine ihtiyaç duyuyor. Bunun için günlük hayatla ilişkilendirme yapmak gerekiyor. Uygun metinler için canlandırma yapmak öğrenciyi öğrenme sürecine katarak anlamayı da kolaylaştırıyor.” (Ö18)

“Yaşanılan coğrafyadan ve önbilgi eksikliklerinden dolayı metinlerde yer alan göndermeler çocuklar tarafından fark edilmiyor ve metinlerin anlaşılması zorlaşıyor. Çoğu zaman beyin fırtınası tekniğini kullanıyorum. En çok kullandığım tekniklerden biri de metin tamamlama. Konuyla ilgili bir hikaye anlatıp olayın nasıl gelişmiş olabileceği ve nasıl sonuçlanabileceği hakkında öğrencilere yazı yazdırıyorum. Bazen de hazırlıksız konuşma yöntemini kullanarak yaşadıkları coğrafya ile metinleri ilişkilendirmelerini sağlıyorum.” (Ö2)

“Öğrenciler okuma anlama yönünden çok zayıf olduklarından genellikle sezemiyorlar. Sorularla yönlendiriyorum ve yaşamla ilişkilendirerek, kendi kültürlerinden örnekler vererek sezmelerini sağlıyorum.” (Ö4)

Metinler aracılığıyla verilen iletileri öğrenciler fark edemediklerine dair düşünceye sahip üç öğretmen görüşü:

“Metinlerde yer alan tipler ve olaylar üzerinden verilen göndermeleri öğrencilerimin bir kısmı fark etmekte zorluk çekiyor. Yeterince soyut düşünememekten kaynaklı bu göndermeleri fark etmekte zorlandıklarını gözlemliyorum. Bu göndermeleri öğrencilerime kavratmak için genellikle metinlerde yer alan tip ve

olaylara atıfta bulunarak ipucu yoluyla, bu olaylar ve kişiler hakkında kısaca açıklamalar yaparak ya da bu göndermelerin kalıcılığını sağlamak amaçlı sınıfta çeşitli empati, drama vb. etkinliklerden faydalaniyorum.” (Ö36)

“Bu konuda çok zorlanıyoruz hemen kavrayıp fark edemiyorlar bunun en büyük sebebidir okuma alışkanlığının olmamasından kaynaklanan anlama eksikliği. Bu göndermeleri fark etmeleri için daha çok soru cevap tekniği uygulayarak adım adım bulmaya çalışıyoruz.” (Ö2)

“Öğrencilerimiz, ana dilleri Türkçe olmadığı için okuduğunu anlamakta güçlük çeken öğrenciler. Bir de buna çok karmaşık, üstü kapalı göndermeler de eklenince öğrenmeleri daha da zorlaşıyor. Çoğu zaman bu göndermeleri fark edemeyebiliyorlar veya yanlış anlayabiliyorlar. Böyle durumlarda öğretmenler olarak duruma müdahale edip onların anlayabileceği seviyeye indirmeye çalışıyoruz. Tipleri canlandırmaya çalışıyoruz. Metinleri dramatize ettiğimiz zaman öğrenciler için daha eğlenceli, anlaşılır ve kalıcı hale geliyor.” (Ö46)

5. 9. DERS KİTAPLARI ÜZERİNE ÖĞRETMENLERİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinden ilave düşüncelerini belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18 Ders Kitapları Üzerine Öğretmenlerin Görüş ve Önerileri

Kategori	Alt Kategori	Frekans (f)
Metin Özellikleri	Metin seçiminin daha özenli yapılması	24
	Metinlerin bilimsel ve teknolojik gelişmeleri içermesi	14
	Aynı metinlerin farklı sınıflarda tekrarlanmaması	12
	Metinde kullanılan dilin öğrencinin anlayamayacağı üst seviyede kullanılmaması	11
	Zengin Türk edebiyatı ürünlerine daha fazla yer verilmesi	10
	Metinlerin gelenek ve görenekleri, ahlaki ilkeleri benimsetecek nitelikte olması	8
	Metin dilinin çok basit, sade olmaması	
	Metinlerin öğrenci ilgilerine ve beklentilerine uygun seçilmemesi	5

	Metin seçiminde çeviri eser ve dünya edebiyatından çok eser alınmaması	3
	Metinlerde değer aktarımının sezdirme yapılmadan direk verilmemesi	2
	Metinlerde daha çok erkek karakterin olması kahramanların cinsiyetlerinde dengeli dağılımın olmaması	1
Görsel Kullanımı	Metin içeriği ile görsellerin uyumlu olmaması	5
	7. ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan görseller öğrenci seviyesinin altında olmaması	5
	Metinlerde kullanılan görsellerin basit ve gerçeklikten uzak olması	5
TDÖP'e Uygunluk	Görsellerin metin içine daha özenli yerleştirilmesi	2
	Ders kitaplarının yenilenen TDÖP uygun olmaması	1
	Ders kitaplarındaki metin etkinliklerinin TDÖP kazanımlarına uygun olmaması	1

Çalışmaya katılan öğretmenlerin ders kitapları ile ilgili görüş ve önerileri incelendiğinde; metinlerin özellikleri, görsel kullanımı, TDÖP'e uygunluk şeklinde 3 başlıkta toplanmıştır. Metinlerin özellikleri ile ilgili olarak metin seçiminin daha özenli yapılması, metinlerin bilimsel ve teknolojik gelişmeleri içermesi, aynı metinlerin farklı sınıflarda tekrarlanmaması, metinde kullanılan dilin öğrencinin anlayamayacağı üst seviyede kullanılmaması, zengin Türk edebiyatı ürünlerine daha fazla yer verilmesi, metinlerin gelenek ve görenekleri, ahlaki ilkeleri benimsetecek nitelikte olması, metin dilinin çok basit, sade olmaması, metinlerin öğrenci ilgilerine ve beklentilerine uygun seçilmemesi, metin seçiminde çeviri eser ve dünya edebiyatından çok eser alınmaması görüş ve öneriler ön plâna çıkmaktadır. Görsel kullanımı hususunda metin içeriği ile görsellerin uyumlu olmaması, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan görseller öğrenci seviyesinin altında olmaması, metinlerde kullanılan görsellerin basit ve gerçeklikten uzak olması şeklinde görüşler öne sürmüştür. Ders kitaplarının yenilenen TDÖP'e uygun olmaması, ders kitaplarındaki metin etkinliklerinin TDÖP kazanımlarına uygun olmadığını düşünmektedirler.

Ders kitapları üzerine görüş ve önerileri belirten üç öğretmen görüşü şu şekildedir:

“Türk edebiyatı, ders kitaplarına kaynak oluşturmak konusunda yetersiz kalamayacak kadar zengindir. Buna rağmen farklı sınıf seviyelerinde aynı metinlerin tekrar tekrar kullanılıyor olmasının doğru olmadığını düşünüyorum.” (Ö3)

“Göreve başlamadan önce ‘Yapılandırmacı yaklaşımla öğrenciye bilgiyi sezdirmeye çalışacağım.’ diye söz vermişim kendime. Ama sahaya indiğimde müfredatı yetiştiremememe korkusu, sen sezdirmeye çalıştıkça öğrencinin ısrarla anlamamaya çalışması işleri zorlaştırıyordu. Türkçe ders kitaplarındaki metin altı sorular öğrencilerin düşünmelerine fırsat vermiyor hazır cevapları kopyala yapıştır fırsatı sunuyordu. Bazı metinler olması gerekenden daha uzun ve öğrenci okuyor ama olayın başı neydi sonunda ne oldu kavrayamıyor. Kitabın kağıt kalitesi konusunda sıkıntısı var bilmiyorum ama öğrenciler kitaba yazı yazmakta zorlanıyorlar. Son olarak bizde metin yokmuş gibi yabancı kaynaklardan çeviri yapıp Türkçe kitabına metin olarak koymak ne kadar doğru. Değerlerimize daha fazla yer verilmeli.” (Ö9)

“Türkçe bizim kimliğimizdir, ses bayrağımızdır. Öğretmenler bu bilinçle özel olarak yetiştirilmeli ve sahaya gönderilmelidir. Kültürümüzün, değerlerimizin aktarılması ve devlet olarak bekamız bu dersin bilinçle işlenmesine bağlıdır. Bugün varlık savaşımız farklı cephelerde devam etmektedir. Türkçe öğretmenleri bu savaşın en önemli üyeleridir. Atatürk’ün dediği gibi dilin bilinçle işlenmesi noktasında muazzam sorumlulukları vardır.

Bir memur olarak değil İrfan Ordusu’nun şanlı bir neferi olarak sınıflara girmeli ve her öğrenciyi bu toprakların kültürü ve değerleriyle donatmalılar. Tarihimizin şeref dolu sayfalarını çocuklara taşımalılar. Taşımalılar ki çocuklar örnek alacakları kişileri tanıyıp bilsinler... Atatürk’ün dediği gibi ‘Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde güç bulacaktır!’” (Ö10)

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6. 1. KAHRAMANLARIN TİP TAHLİLLERİ İLE İLGİLİ SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkçe ders kitaplarındaki kahramanları etik davranışlar açısından değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada, kahramanların tip tahlilleri yapılmıştır. Öğrencilerin sık kullandığı ders materyallerinden birinin de ders kitaplarının olması dikkate alındığında, kitaplarda bulunan metinlerin ve metinlerdeki kahramanların öğrencilere uygunluğu büyük öneme sahiptir. Kahramanların öğrencilere rol model olacağı düşünüldüğünde tiplerin gerçek hayatta karşılaşılabilecek, olumlu kişilik özelliklerine sahip nitelikte olması gerektiği düşünülmektedir. Kahramanların çocukların dünyasına ve gerçekliğine hitap etmesi, sosyal ilişkilerini düzenleyen evrensel ve ahlaki değerlere sahip olan tipler olması hem onları kahramana yaklaştıracak hem de olumlu yönde örnek tipler olacağı söylenebilir.

5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan tipler genel olarak değerlendirildiğinde erkek tiplerin kız tiplere göre daha fazla yer aldığı görülmüştür. Erkek tiplere büyük bir farkla yer verilmesi eğitimde eşitlik ilkesine ters düşerek kız öğrencileri olumsuz etkileyebilir. Erkek ve kız tiplere birbirine yakın oranlarda yer verilerek her bireyin yaşam haklarının aynı olduğu sezdirilebilir. Metinlerin bir kısmında ise kahramanların cinsiyeti üzerine herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Cinsiyeti bulunmayan tipler aracılığı ile öğrencilere herkesin duygularının, tepkilerinin aynı olduğu sezdirilebilir. Metinlerde en fazla genç tipler yer alırken bunu farklı sınıf düzeylerinde sıralaması değişerek yaşlı ve çocuk tipler takip etmiştir. 12-15 yaş grubunun yer aldığı ortaokul kademesinde genç tiplerin yoğun olarak yer almasıyla öğrencilerin kahramanlarla özdeşim kurabileceği düşünülmektedir. Hasta, engelli, kusurlu tiplerin yok denecek kadar az yer alması olumsuz bir durum olarak nitelendirilebilir. Toplumda karşılaşılabilecekleri ya da ileride aynı durumu yaşayabilme ihtimallerinin olduğu, öğrencilere bu tarz tiplerle sezdirilebilir, empati duyguları geliştirilebilir. Ders kitaplarına alınacak metinlerde hasta, engelli, kusurlu tiplere daha fazla yer verilmesi önerilmektedir. İnsan tipine; hayvan, bitki ve eşya tipine oranla büyük bir farkla daha çok yer verilmiştir. Soyut işlemler dönemine geçmiş olan bu grup için çevresinde karşılaşılabileceği insanları metinlerde bulması olumlu bir durumdur fakat hayvan, bitki, eşya tipinin çok az yer alması eksiklik olarak yorumlanabilir. Ergenlik dönemine adım atmış olsalar da ortaokul öğrencilerinin hala hayal dünyalarında yaşayan çocuklar olduğu unutulmamalıdır. Kurgusal, hayali tiplere gerçek tiplere oranla daha fazla yer verildiği saptanmıştır. Sınıf düzeyi yükseldikçe gerçek tiplere yer verilme oranının arttığı belirlenmiştir. 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin gelişimsel özellikleri dikkate alınarak daha fazla kurgusal metinlere yer verildiği tespit edilmiştir. Fakat ortaokul kademesine yeni atılan bireylerin gerçek yaşamda, belli alanlarda ileri çıkmış başarılı tiplerle daha fazla karşılaşması onların motivasyonunu artırabilir. 7 ve 8. sınıf düzeyindeki kitaplarda gerçek tiplerin sayısının artması öğrencilerin yaşama karşı duruş geliştirmesinde, yaşam şartlarını keşfetmesinde bireylere katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Metinlerde çalışkan tiplerin öne çıkması öğrencilere örnek olması açısından olumlu bir durumdur. Fakat tembel tiplerin yok denecek kadar az olması öğrencileri umutsuzluğa, mükemmeliyetçiliğe hatta kendini değersiz görmeye yönlendirebileceği düşünülmektedir. Çalışkan tiplerle birlikte, öğrencilerin hayatın gerçekliğini ve zıtlıklarını görmesi için tembel tiplere de yer verilebilir. Metinlerde yer alan tipler yoğun olarak yerli tiplerden seçilmiştir. Kendi kültürünü, çevresini tanıması açısından öğrenciler için olumlu olduğu söylenebilir. Fakat yabancı tiplerle de karşılaşması, farklı kültürden insanların davranışlarını gözlemleyebilmesi evrensel bir bakış açısı kazanmasına katkı sağlayacaktır. Yabancı tiplere de yeterli ölçüde yer verildiği düşünülmektedir. Farklı

kültürden insanlarla karşılaşması öğrencilerin düşünme, sorgulama, hayata farklı bakış açısı kazanma gibi üst düzey zihinsel becerilerini de geliştirebilir. Eğitimli tipler metinlerde yoğun olarak bulunmaktadır. Eğitimsiz tiplerin olumsuz davranışlara sahip olduğu da sezdirilmektedir. Olumlu tipler olumsuz tiplere göre daha fazla bulunmaktadır. Metinlerde sezdirilen değerlerin, davranışların olumlu tipler üzerinden kazandırılması hem eğitsel hem gelişimsel olarak doğru olduğu söylenebilir. Olumsuz tiplerin davranışlarının sonuçlarını görmeleri öğrencilerin muhakeme yaparak doğruya ulaşmalarını sağlayarak, kendi davranışlarına transfer edebilecekleri düşünülmektedir. Becerikli, hobileri olan tipler; beceriksiz tiplere göre daha fazla yer almıştır. Tiplerin bu özellikleri ile öğrencilere örnek olacağı belirtilebilir. Güçlü tipler zayıf, güçsüz tiplere oranla daha çok öne çıkmıştır. Metinlerde idealleri olan sorumlu tiplere, sorumsuz tiplere oranla daha sık rastlanılmıştır. Buradan hareketle öğrencilerin sorumlu bireylerin yaşamlarını, onlara kazandırdıklarını fark ederek bu bilince ulaşabileceği düşünülmektedir. Değişmeyen tipler, değişen tiplere oranla daha fazla yer almaktadır. Olumlu tiplerin değişmeyerek hayata karşıduşlarında net bir tavır takınması açısından olumlu iken olumsuz tiplerin değişmemesi eksiklik olarak nitelendirilebilir. “İnsanlar hata yapabilir, hatalarından ders çıkararak davranışlarını değiştirebilir.” anlayışının bu tiplerle verilebileceğidüşünülmektedir. Öğrencilere insanların yaptığı hataları telafi edebileceği, çeşitli yaşantılar ile davranışsal ve duygusal değişimler yaşayabileceği evrilen tipler aracılığı ile sezdirilebilir. Değişen ve dönüşen tiplere metinlerde yer verilerek öğrencilere ne yaparlarsa yapsınlar değerli oldukları hissettirilebilir. İdealize edilmiş kahramanların metinlerde yoğun bir şekilde yer alması öğrencilerin gelişimleri açısından uygun görülmemekle birlikte ders kitaplarına alınan metinlerin bu hususta daha özenli seçilmesi önerilmektedir.

Yapılan literatür taramasında ders kitaplarındaki kahramanlar üzerine tip tahlilinin yapıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bir bireyin gelişimsel özelliklerinin bilinmeden eğitim faaliyetleri sürdürülemeyeceği gibi kahramanların tip analizi yapılmadan davranışlarının kavranamayacağı düşünülmektedir. Alandaki bu boşluğa katkı sağlayacak, ders kitaplarına yol gösterecek akademik çalışmaların hazırlanması önerilmektedir.

6. 2. KAHRAMANLARIN ETİK DEĞERLER ANALİZİ İLE İLGİLİ SONUÇ VE ÖNERİLER

Etik davranışlar açısından 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların değerlendirildiği bu çalışmada, kahraman davranışları etik değerler açısından analiz edilmiştir. Bazı kahramanlarda değerler yeterli ölçüde yer alırken bazı kahramanlarda çoğu değer yer almadığı, metinlerde bazı değerlerin göz ardı edildiği görülmüştür. Her bir değer insan yaşamı için ayrı bir önem taşımaktadır. Öğrencilere rol model olacak ders kitaplarındaki kahramanlar değerleri yansıtacak nitelikte olmalı ve değerler dengeli dağıtılmalıdır.

Tablo 19 5-8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Kahramanların Etik Değerler Frekans Analizi

Değerler	5. sınıf			6. sınıf			7. sınıf			8. sınıf			Toplam
	Olumlu	Olumsuz	Toplam	Olumlu	Olumsuz	Toplam	Olumlu	Olumsuz	Toplam	Olumlu	Olumsuz	Toplam	
Adil olma	0	0	0	3	0	3	3	0	3	2	0	2	8
Aile birliğine önem verme	1	0	1	4	0	4	2	0	2	2	0	2	9
Alçakgönüllülük	1	0	1	0	0	0	1	0	1	1	0	1	3
Bağımsız ve özgür düşünebilme	0	0	0	1	0	1	0	0	0	3	0	3	4
Cesaret-liderlik	3	0	3	5	0	5	4	0	4	5	0	5	17
Çalışkanlık	4	0	4	5	2	7	15	0	15	7	0	7	9
Doğruluk-dürüstlük	0	0	0	4	2	6	5	2	7	0	0	0	13
Dostluk	6	0	6	7	0	7	4	0	4	1	1	2	19
Empati	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
Estetik duyguların geliştirilmesi	2	0	2	2	0	2	4	0	4	4	0	4	12
Fedakârlık	2	0	2	2	0	2	7	0	7	2	0	2	13
Hoşgörü-duyarlılık	4	1	5	7	1	8	3	2	5	6	5	11	29
İyimserlik	5	2	7	5	2	7	1	0	1	3	1	4	19
İyilik yapmak	6	1	7	2	0	2	1	0	1	2	1	3	13
Kültürel mirasa sahip çıkma	4	0	4	3	0	3	0	0	0	4	1	5	12
Misafirperverlik	0	0	0	2	0	2	2	0	2	3	0	3	7
Nazik olmak	10	0	10	6	0	6	8	1	9	3	0	3	28
Özgüven	0	0	0	0	0	0	6	0	6	6	0	6	12
Paylaşımçı olmak	0	0	0	1	0	1	0	0	0	4	0	4	5
Saygı	4	0	4	2	1	3	5	1	6	7	4	11	24
Selamlaşma	6	0	6	2	0	2	1	0	1	3	0	3	12
Sevgi	34	1	35	28	3	31	19	0	19	15	1	16	101
Sorumluluk	26	6	32	28	0	28	20	1	21	11	1	12	93
Şefkat-merhamet	2	2	4	5	2	7	2	2	4	6	0	6	21
Temizlik	1	0	1	2	0	2	0	0	0	3	0	3	6
Vatanseverlik	5	0	5	4	1	5	3	0	3	7	0	7	20
Yardımlaşma-dayanışma	6	1	7	15	1	16	17	3	20	10	0	10	53
Toplam	132	15	133	145	15	160	133	12	145	120	16	136	396

Adil olmak değeri 6, 7, ve 8. sınıf ders kitabında öne çıkarken 5. sınıf ders kitabında hiç yer verilmemiştir. Aile birliğine önem verme değeri en fazla 6. sınıf ders kitabında bulunurken 5, 7 ve 8. sınıf ders kitabında çok az yer aldığı saptanmıştır. Alçakgönüllülük değeri 5, 7, ve 8. sınıf ders kitabında çok az yer alırken, 6. sınıf ders kitabında hiç yer verilmemiştir. Bağımsız ve özgür düşünebilme 6 ve 8. sınıf ders kitabında çok az yer alırken 5 ve 7. sınıf ders kitabında bulunmamaktadır. Cesaret-liderlik değeri 6 ve 8. sınıf ders kitabında öne çıkarken bunları 7, 8. sınıf takip etmiştir. Çalışkanlık değerine en fazla 7. sınıf ders kitabında yer verilirken, 6 ve 8. sınıf ders kitabında da aynı oranda yer almış, en az ise 5. sınıf ders kitabında bulunduğu tespit edilmiştir. Doğruluk-dürüstlük değerine 5 ve 8. sınıf ders kitabında hiç yer verilmemiş, 6 ve 7. sınıf ders kitabında da az yer aldığı görülmüştür. Dostluk değeri en fazla 6 ve 5. sınıf, en az ise 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer almıştır. Empati değeri 6 ve 7. sınıf ders kitabında bulunmamakta, 5 ve 8. sınıf ders kitabında yok denecek kadar az yer alırken olumsuz davranışlarla sunulması dikkat çekmektedir. Estetik duyguların geliştirilmesi değeri 7 ve 8. sınıf ders kitabında, 5 ve 6. sınıf ders kitabına göre daha fazla yer almaktadır. Fedakârlık değeri 7. sınıf ders kitabında öne çıkarken 5, 6 ve 8. sınıf ders kitabında çok az yer aldığı belirlenmiştir. Hoşgörü-duyarlılık 8 ve 6. sınıf ders kitabında öne çıkmış, 5 ve 7. sınıf ders kitabında aynı oranda yer almıştır. İyimserlik değerine 5 ve 6. sınıf ders kitabında aynı oranda yer verilmiş, 8 ve 7. sınıf ders kitabında daha az yer almıştır. İyilik yapmak değeri, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitabında çok az yer alırken 5. sınıf ders kitabında daha fazla yer verilmiştir. Kültürel mirasa sahip çıkma değeri 5, 6 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında öne çıkmakta 7. sınıf ders kitabında bulunmamaktadır. Misafirperverlik değerine 6, 7 ve 8. sınıf ders kitabında çok az yer verilirken 5. sınıf ders kitabında hiç bulunmamaktadır. Nazik olmak değeri 5 ve 8. sınıf ders kitabında daha fazla bulunurken 6 ve 8. sınıf ders kitabında daha az yer verilmiştir. Özgüven 5 ve 6. sınıf ders kitabında hiç yer verilmemiş, 7 ve 8. sınıf ders kitabında aynı oranda alınmıştır. Paylaşımçı olmak değerine 5 ve 7. sınıf ders kitabında yer verilmemiş, 6. sınıf ders kitabında çok az bulunurken en fazla 8. sınıf ders kitabında yer verilmiştir. Saygı değeri en fazla 7 ve 8. sınıf, en az 5 ve 6. sınıf ders kitabında yer almıştır. Selamlaşma değeri 5. sınıf ders kitabında öne çıkarken, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitabında daha az yer almıştır. Sevgi değeri en fazla 5 ve 6. sınıf ders kitabında bulunmakta 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında diğer sınıflara göre daha az yer

verilmiştir. Sorumluluk en fazla 5 ve 6. sınıf ders kitabında bulunmakta, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında diğer sınıflara göre daha az yer almaktadır. Sevgi ve sorumluluk değerinin tüm sınıf düzeylerinde en fazla yer verilen değerler arasında olduğu tespit edilmiştir. Şefkat-merhamet değeri 6 ve 8. sınıf ders kitabında öne çıkarken 5 ve 7. sınıf ders kitabında daha az yer almıştır. Temizlik değeri 5, 6 ve 8. sınıf ders kitabında çok az yer verilmiş, 7. sınıf ders kitabında hiç yer verilmemiştir. Vatanseverlik değerinin en fazla 8. sınıf ders kitabında 5, 6 ve 7. sınıf ders kitaplarında daha az bulunduğu belirlenmiştir. Yardımlaşma-dayanışma değeri 7 ve 6. sınıf ders kitabında daha fazla yer alırken 8 ve 5. sınıf ders kitaplarında diğer sınıflara göre daha az yer verilmiştir.

Her sınıf düzeyinde kahramanlarda farklı değerler öne çıkmış, kahramanlar etik davranışlar açısından uygun bulunmuştur. 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki kahramanlar genel olarak değerlendirildiğinde; kahramanlar sevgi, sorumluluk, yardımlaşma-dayanışma, hoşgörü-duyarlılık, nazik olmak, saygı, şefkat-merhamet, vatanseverlik değerleri ile öne çıkmaktadır. Dostluk, iyimserlik, cesaret-liderlik, doğruluk-dürüstlük, fedakârlık, iyilik yapmak, estetik duyguların geliştirilmesi, kültürel mirasa sahip çıkma, özgüven, selamlaşma değerlerin az yer aldığı saptanmıştır. Aile birliğine önem verme, çalışkanlık, misafirperverlik, temizlik, paylaşımcı olmak, bağımsız ve özgür düşünebilme, alçakgönüllülük ve empati değerlerinin göz ardı edildiği tespit edilmiştir. Bir değer başka bir değere üstünlüğünün olmadığı düşünülmektedir. Bireyleri bir arada tutan her bir değer önemli olduğu unutulmadan metinlere dengeli bir şekilde yansıtılmalıdır. Kahramanlar genel olarak olumlu tipler ile sunulmuştur. Bireylerin kendisine sunulanı özümseme eğiliminde olduğundan, sezdirilen değerlerin olumlu davranışlarla sunulmasının eğitsel ve gelişimsel açıdan etkili olacağı düşünülmektedir. En fazla değere sahip kahramanlar hikâye edici metin türlerinde yer alırken en az değer bulunduğu kahramanlar şiir metin türündedir.

Derse (2019) 6. sınıf Türkçe ders kitabını incelediği ve öğretmen görüşleriyle değerlendirdiği çalışmasında metinlerde en sık rastlanan değer sorumluluk olduğu, estetik duyguların geliştirilmesi ve alçakgönüllülük değerlerine hiç yer verilmediği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada da sorumluluk değeri öne çıkan değerler arasındayken, estetik duyguların geliştirilmesi ve alçakgönüllülük değerlerinin göz

ardı edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada 116 değerle en fazla değer hikâye edici metin türlerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada da hikâye edici metin türlerinde değerler yoğun olarak bulunurken en az değer şiir metin türünde bulunduğu belirlenmiştir.

Işık (2019) “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada Halk Edebiyatı metinlerinde en çok sevgi (64), vatanseverlik (44), dostluk (23), cesaret-liderlik (21), yardımseverlik (16) ve saygı (16) değerlerinin olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmada da sevgi, yardımlaşma-dayanışma, saygı, vatanseverlik öne çıkan değerler arasındayken cesaret-liderlik, dostluk değerlerine az yer verildiği saptanmıştır.

Eğitimde en çok kullanılan, öğrencilerin en fazla karşılaştığı materyaller olarak düşünülen ders kitaplarının özenli hazırlanması gerekmektedir. Metinlerdeki kahramanların öğrencilerin sadece bilişsel gelişimine değil aynı zamanda kişilik oluşumuna da etkisi olduğu unutulmamalıdır. Metinler ve metinlerde yer alan kahramanların toplumun ahlaki yapısına uygun, etik değerlerle harmanlanarak sunulması öğrenci davranışlarını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Metinlerde değerler, tüm değerlerin önemli olduğu unutulmadan kahraman davranışlarına dengeli bir şekilde dağıtılmalıdır.

6. 3. GÖRÜŞMELERLE İLGİLİ SONUÇ VE ÖNERİLER

Etik davranışlar açısından 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların değerlendirildiği bu çalışmada, öğretmenlerin Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların etik değerlere uygunluğu ve öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkısı üzerine algıları belirlenmiştir.

Görüşmeye katılan öğretmenler genel olarak metinlerde yer alan kahramanların etik davranışlar açısından uygun bulmuşlardır. Metinlerde yer alan kahramanlardan öğrencilerin olumlu yönde etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Çalışmada kahramanların etik davranışlara uygun olması, olumlu tipler olması sonucuna ulaşılması öğretmen görüşleri ile bağdaşmaktadır.

Öğretmenlerin çoğu metinlerdeki kahramanların öğrencileri gelişmeye, sosyalleşmeye, aktif birer birey olmaya teşvik etmesi açısından öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağladığını belirtmişlerdir. Metinlerde yer alan kahramanların öğrencilerde kalıcı etkiler bırakmadığını, kahramanların öğrencilerin

sosyalleşmelerine katkı sağlayacak nitelikte olmadığını, kahramanların gerçekçi olmadığını düşünen öğretmenler de bulunmaktadır. Bu bağlamda ders kitaplarına alınacak metinlerin seçiminde öğrencilerin sosyal gelişimlerini destekleme hususunda daha dikkatli olunması gerektiği düşünülmektedir.

Tüm öğretmenler metinlerde yer alan kahramanların, sosyal medya ve televizyondaki kahramanlarla aynı etkiyi göstermediğini, sosyal medya ve televizyonun öğrencilerin davranışlarını olumsuz yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Bu görüşlerden hareketle kahramanların daha güncel, öğrencilerin dünyasına hitap eden, dijital ortamlardaki karakterler kadar bireyleri etkileyecek özellikte olması gerekmektedir. Bu niteliklere sahip tiplerin bulunduğu metinlerin ders kitaplarına alınması önerilmektedir. TDÖP’te de önerilen görselliğin ön planda olduğu farklı metin türlerine yer verilmesi önerilmektedir.

Öğretmenlerin öğrencilerin sosyal gelişimlerinde model alabileceği öncü şahsiyetlerin, farklı alanlarda isim yapmış kişilerin yer aldığı metinlerin yeterli olduğuna, aynı zamanda farklı kahramanlara yer verilebileceğine dair görüşler sunmuşlardır. Öğretmenler Türk kültürünü ve değerlerini yansıtan öncü şahsiyetlerin metinlerde yer almasından, Dede Korkut Hikâyeleri gibi kültürel zenginliğimizi yansıtan metinlerin yer almasından, Aziz Sancar gibi çağdaş bilim adamlarının metinlerde bulunmasından, Helen Keller gibi azimli insanlara yer verilerek öğrencilerin cesaretlendirilmesinden memnun olduklarını bildirmişlerdir. Türk tarihi ve kültürünü yansıtan millî bilinç ve kültürün gelişmesini sağlayacak, çocukların rol model alacağı kahramanların bulunduğu metinlere yer verilmesini önermektedirler.

Metinlerdeki kahramanların kök değerleri yansıttığını, değerlerin öğrencilerin sosyal gelişimlerini de olumlu yönde etkilediği öğretmenler tarafından değinilmektedir. Çalışmaya katılan bazı öğretmenler kahramanların kök değerleri yansıttığını fakat değerlerin etkisinin öğrenci davranışlarında kısa sürdüğünü, öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağlamadığını belirtmişlerdir. Metinlerdeki kahramanların kök değerleri yansıttığı düşüncesi ile çalışmada sevgi, sorumluluk, saygı gibi kök değerlerden olan değerlerin metinde öne çıktığı sonucuna ulaşılması öğretmen görüşleriyle örtüşmektedir. Bu bağlamda kahramanların yansıttığı değerlerin öğrencilerde etki oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Metinlerde kahramanların kök değerleri yansıtmakla kalmayıp aynı zamanda öğrenci

davranışlarını etkileyecek nitelikte olması da gerekmektedir. Ders kitaplarına öğrencileri etkileyecek nitelikte tiplerin olduğu metinler seçilmelidir. Aynı zamanda eğitimin her aşamasında öğrencilere rehber olan öğretmenler metinlerdeki tiplerin etkililiğini artıracak ortamlar oluşturmali ve fırsatlar sunmalıdır.

Öğretmenlerin neredeyse yarısı metinlerde yer alan kahraman ve olaylar üzerinden verilen göndermeleri öğrencilerin fark edebildiklerini ifade derken yarısı da fark edemediklerini belirtmişlerdir. Öğrenci ve öğretmen kaynaklı nedenler dışında metinlerde kullanılan dilin ya çok sade, basit ya da çok kapalı olduğu fikrini öne sürmüşlerdir. Kitaplara alınan metinlerin öğrenci gelişimlerini göz önünde bulundurularak seçilmesi gerektiği düşünülmektedir. Fiziksel gelişimin ön planda olduğu ergenlik dönemi bireyleri için bilişsel gelişimini de destekleyen, üst düzey zihinsel becerileri kullanmalarına fırsat sunacak metinlerin yer alması gerektiği ifade edilebilir. Öğretmenlerin metinlerde sezdirilen durumları öğrencilerinin fark etmesini sağlayacak ipuçları, dönütler sunmalı, yetkin okur olabilmeleri yolunda okuma farkındalığı oluşturmali dırlar.

Çalışmaya katılan öğretmenlerle yapılan görüşmeler incelendiğinde Türkçe derslerinde kahramanlar ve olaylar üzerinden verilen göndermelerin kavratılmasında en çok kullandıkları yöntem ve tekniklerin: drama, soru-cevap ve empati kurma olduğu görülmektedir. Beyin fırtınası, rol yapma ve tartışma teknikleri de öne çıkmaktadır.

Öğretmenler metin seçimi hususunda; metin seçiminin daha özenli yapılması, metinlerin bilimsel ve teknolojik gelişmeleri içermesi, aynı metinlerin farklı sınıflarda tekrarlanmaması, metinde kullanılan dilin öğrencinin anlayamayacağı üst seviyede kullanılmaması, zengin Türk edebiyatı ürünlerine daha fazla yer verilmesi, metinlerin gelenek ve görenekleri, ahlaki ilkeleri benimsetecek nitelikte olması, metin dilinin öğrenci seviyesine uygun olması, metinlerin öğrenci ilgilerine ve beklentilerine uygun seçilmesi, metin seçiminde çeviri eser ve dünya edebiyatından çok eser alınmaması, metinlerde değer aktarımının sezdirme yapılmadan direkt verilmemesi, metinlerdeki kahramanların cinsiyetlerinde dengeli dağılımın olması gerektiği önerilerinde bulunmuşlardır. Çalışmanın sonucunda aynı metinlerin farklı sınıf düzeylerinde yer alması, erkek tiplere kız tiplere oranla daha fazla yer aldığına ulaşılması öğretmenlerin görüşlerine uymaktadır. Fakat çeviri eserlerden, yabancı yazarlardan alınan eserlerde aşırıya kaçılmadığı sonucuna ulaşılması öğretmen görüşlerine ters düşmektedir.

Görsel kullanımı hususunda metin içeriği ile görsellerin uyumlu olmadığını, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan görsellerin öğrenci seviyesinin altında olduğunu, metinlerde kullanılan görsellerin basit ve gerçeklikten uzak olduğunu öne sürmüşlerdir. Ders kitaplarının, ders kitaplarındaki metin etkinliklerinin yenilenen TDÖP'e uygun olmadığını, TDÖP kazanımlarına uygun olmadığını düşünmektedirler. Ders kitapları hazırlanırken görsel seçiminde ve kazanımlar doğrultusunda içerik hazırlamada dikkat edilmesi önerilmektedir.

Derse (2019) 6. sınıf Türkçe ders kitabını incelediği ve öğretmen görüşleriyle değerlendirdiği çalışmasında öğretmenlerle yaptığı görüşmeler sonucunda değerlerin ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla verilmesi gerektiği ayrıca değerleri aktarırken canlandırma, soru-cevap ve tartışma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılmasının yararlı olacağı sonuçlarına ulaşılmıştır. Soru-cevap, drama ve tartışma yöntem ve tekniklerinin öğretmenlerin en fazla kullandığı yöntem ve teknikler arasında olması bu çalışmanın sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Öğretmen görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde metinlerdeki kahramanlar etik davranışlar açısından uygun bulunurken, kahramanların öğrencilerin sosyal gelişimine katkı sağlamada ve öğrenci davranışlarını etkilemede yetersiz olduğu, sosyal medya ve televizyon kahramanlarının öğrenciler tarafından rol model alınmasında metin kahramanlarına göre daha etkili olduğu, kahramanlardaki değerleri davranışlarına yansıtmadıkları, öğrencilerin metinler ve kahramanlar üzerinden verilen göndermeleri fark etmekte zorlandıklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, E. ve BAYRAM, B. (Editörler). (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- AKYOL, Ş. (2010). *İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- ARAL, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığı'nın Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- AYDIN, İ. (2006). *Eğitim ve Öğretimde Etik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- AYTEKİN, M. (2015). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Değer İletimi Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- BACANLI, H., *Eğitim Psikolojisi*, Pegem Akademi, (23. Baskı), Ankara 1997
- BAHAR, M.A. (2010). *Türkçe Öğretiminde Şiir*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- BALCI, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem Teknik ve İlkeler*. Ankara:
- BAŞGİL, A. F. (2016). *Gençlerle Başbaşa*. İstanbul: Yağmur Yayınları.
- ÇETİŞLİ, İ. (2014). *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- DERSE, G.E. (2019). *6. sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Öğretmen Görüşleri Bağlamında Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- ERDEM, İ. (Editör). (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- GEDİK DİNÇ, R. ve GİZİR, S. (2019). *Öğrencilerin Bakışları Açısından Öğretim Elemanlarının Sınıf İçindeki Etik Dışı Davranışları*. Yükseköğretim Dergisi, 9 (1), 29–39.

- GÖKALP, Z. (2014). *Türkçülüğün Esasları*. Ankara: Ötüken Yayınları.
- GÖMLEKSİZ, M. N. (Editör), (2018). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Asos Yayınları.
- GÜNAY, D. (2007). *Metin Bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayıncılık.
- GÜNEŞ, F. (2013). *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller*. Ankara: Pegem Akademi.
- IŞIK, İ. (2019). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Halk Edebiyatı Metinlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- KAHYA, A. (2018). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- KAN, M.N. (2010). *Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kültür Öğeleri Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- KAPLAN, M. (2012). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KAYA, B. (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: Dersdestek Yayıncılık.
- KAYIRMAZ, Ö. (2018). *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metin Türlerinin 2018 Türkçe Öğretim Programına Uygunluğunun İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- KEMİKSİZ, Ö. (2018). *Yazar ve Metin Tercihleri Bakımından Türkçe Ders Kitapları*. Tarih Okulu Dergisi, 11, 945-967.
- KIZILAR, H. (2014). *Ahlakî Değerlerin Şahsiyet Oluşumuna Etkisi*. Millî Eğitim Dergisi, 44(204), 5-17.
- KOÇ, M. (2013). *8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- MACİT, M. ve SOLDAN, U. (2010). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı*. Ankara: Grafiker yayınları.
- MAHMUTOĞLU, A. (2009). *Etik ve Ahlâk; Benzerlikler, Farklılıklar ve İlişkiler*. Türk İdare Dergisi, 81(463-464), 225-249.
- MEB (2018). *Değerler Eğitimi Yönergesi*.
- MEB (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MENGİ, A. (2017). *Sınıf İçi Etik Dışı Davranış Düzeyi Belirleme Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması*. Turkish Studies, 12(25), 535-560.
- MORAN, B. (2016). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları. Pegem Akademi.
- SARI, D. (2019). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Değerler Bakımından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- SEVİCİ, H.(2015). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Olumlu Davranış Kazandırma Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- ŞEKERCİ, Y. (2018). *Ortaokul 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: Eksen Yayıncılık.
- ŞİMŞEK, T. (Editör). (2012). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- TÜRKBEN, T. (2019). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküleyici Metinlerin Yapısal ve Eğitsel İlkeler Açısından İncelenmesi*. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi, 8 (3), 2027-2056.
- TÜRKBEN, T. (2019). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi*. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 7(3), 508-526.
- ÜNALAN, Ş. (2012). *Dil ve Kültür*. Ankara: Eskiyei Yayınları.

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.
Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Web Kaynakları

<http://ekipedu.com/>(15.06.2020 tarihinde erişildi)

<http://www.eba.gov.tr/>

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=KARAKTER
(07.05.2019 tarihinde erişildi.)

EKLER**Ek 1: Araştırma İzin Dilekçesi**

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 89840054-100-54032
Konu : Araştırma İzni (Şeyma BABA)

04.10.2019

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

- İlgi a) 08.04.2019 tarihli ve 81576613/605.01/7133276 sayılı yazınız.
b) Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığı'nın 31.05.2019 tarihli E.30071 sayılı yazısı.

İlgi (a) yazınızda Enstitümüzün Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı 172012005 numaralı öğrencisi Şeyma BABA'nın "Etik Davranışlar Açısından 5.-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Kahramanların Değerlendirilmesi" başlıklı tezi için uygulama izin talebinin gerekli düzenlenmenin yapılması sonucu yeniden değerlendirileceği bildirilmiş olup, söz konusu düzenleme yapılarak İlgi (b) yazısı ile Enstitümüze ulaştırılmıştır. Yeniden düzenlenen formlar ekte yer almakta olup gerekli işlemin yapılması hususunda;

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Prof.Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdürü

Ek :

- 1 - Tez Kontusu Önerme Formu (4 sayfa)
2 - Tez/Araştırma Uygulama İzin Dilekçesi ve Ekleri (5 sayfa)

Ek 2: Araştırma İzin Belgesi

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

Sayı : 81576613-605.01-E.19582909
Konu :

10.10.2019

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

- İlgi: a) Giresun Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 04/10/2019 tarihli ve 89840054-100-E.54032 sayılı yazısı
b) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 08/04/2019 tarihli ve 81576613/605.01.7133276 sayılı yazısı
c) Millî Eğitim Bakanlığının 22/08/2017 tarihli ve 35558626-10.06.01-E.12607291 (2017/25) sayılı genelgesi

İlgi (a) yazı ile Giresun Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Şeyma BABA'nın "Etik Davranışlar Açısından 5 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarındaki Kahramanların Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans tezi kapsamında hazırladığı veri toplama aracının Ağrı ilinde bulunan Doğubayazıt Atatürk Ortaokulu, Doğubayazıt Çetenli Ortaokulu, Merkez Selahaddin Eyyubi Ortaokulu, Merkez Yakınca Ortaokulu Gaziantep ilinde bulunan Nizip Adnan Menderes İmam Hatip Ortaokulu, Nizip Yunus Emre Ortaokulu, Nizip İsmont Halil Meziyet Bildirici Ortaokulu, Merkez Sarıt Ortaokulu, Şahinbey Mustafa Marangoz Ortaokulu, Giresun ilinde bulunan Alucra Mehmet Akif Ersoy Yatılı Bölge Ortaokulu, Alucra Şevket Canikli İmam Hatip Ortaokulu, Bulancak İmam Hatip Ortaokulu, Merkez Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu, Kars ilinde bulunan Sarıkamış Şehit Taner Baran Yatılı Bölge Ortaokulu, Sarıkamış Gazi Paşa Ortaokulu, Sarıkamış Başköy İmam Hatip Ortaokulu, Sarıkamış Başköy Ortaokulu, Sarıkamış Eşmeçayır Ortaokulu, Sarıkamış Dığor Başköy Ortaokulu Şırnak ilinde bulunan Merkez İmam Hatip Ortaokulu, Merkez İstiklal Ortaokulu ve Silopi Şehit Üsteğmen Ahmet Konuksever Ortaokulunda görev yapan öğretmenlere uygulanmasına yönelik izin Genel Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Söz konusu araştırma uygulama izin talebiyle ilgili olarak daha önce yapılan başvuruya Genel Müdürlüğümüzce yapılan düzeltme isteğine yönelik ilgi (b) yazıda belirtilen hususların, araştırmacı tarafından yerine getirildiği mütalaa edildiğinden ilgi (c) genelge doğrultusunda araştırma izni verilmiştir.

Gereği bilgileriniz sunulur.

Anıl YILMAZ
Genel Müdür

Ek: Veri Toplama Aracı (1 sayfa)

Güvenli Elektronik İmza

Aslı ile Aynıdır

14.10.2019

RDİ

Emniyet Mahallesi Milas SokakNo:8 06560 Yeni
Telefon No: (0 312) 296 94 00 Fax: (0 312)
E-Posta: yegitek@meb.gov.tr İnternet Adresi: ht

Bilgi için: Seyda KARABULUT Dr.Atilla DEMİRBAŞ
Öğretmen Koordinatör
Telefon No: (0 312) 296 94 18 (0 312) 296 95 82

Ek 3: Görüşme Formu Örneği

EK:4

Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerde Yer Alan Tipler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Saygıdeğer Öğretmenlerim,

Bu araştırma, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalında yürütülen "Etik Davranışlar Açısından 5.-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Kahramanların Değerlendirilmesi" konulu tez çalışması için gerçekleştirilmekte olup, bilgiler bilimsel amaçla kullanılacaktır.

Değerli katkılarınız için teşekkürler.

Şeyma BABA

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Öğretmenin;

Cinsiyeti :

Mesleki Deneyimi (Yıl) :

Görüşme formunda yer alan sorular aşağıda belirtilmiştir.

1. 5.-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanları etik davranışlar açısından değerlendiriniz.
2. 5.-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kahramanların öğrenciler üzerinde ne gibi etkileri vardır? Bu etkiler üzerine tespitlerinizi yazınız.
3. Metinlerde yer alan kahramanlar öğrencilerin sosyal alanlarda gelişimlerine katkı sağlıyor mu? Öğrencilerinizde gözlemlediğiniz davranışlar üzerinden örneklendiriniz.
4. Metinlerde bulunan kahramanları, öğrencilerin gelişim dönemlerine uygun buluyor musunuz? Gelişim dönemlerine uygun bulmadığınız kahramanlar varsa örneklendirir misiniz?
5. Öğrencilerin sosyal medya ve televizyon ortamında rol model aldığı kahramanlara dair gözlemlerinizi nelerdir? Sizce aynı etkiyi metinlerdeki kahramanlar yapabiliyor mu, değerlendiriniz.
6. Öğrencilerin sosyal gelişimlerinde model alabileceği öncü şahsiyetlerin, farklı alanlarda isim yapmış kişilerin yer aldığı metinleri yeterli buluyor musunuz? Metinlerde yer almasını istediğiniz farklı kişiler varsa yazınız.
7. Metinlerde yer alan kahramanlar, 2019 1-8. Sınıflar Türkçe Öğretim Programında yer alan kök değerleri (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) yansıtmakta mıdır? Kök değerlerin öğrencilerin sosyal gelişimindeki rolü üzerine düşüncelerinizi ifade ediniz.
8. Metinlerde yer alan kahramanlar ve olaylar üzerinden verilen göndermeleri öğrencileriniz fark edebiliyor mu? Bu göndermelerin kavratılmasında öğrencileriniz için ne tür yöntem ve teknikler kullanıyorsunuz?
9. İlave düşünceleriniz varsa lütfen belirtiniz.

ÖZGEÇMİŞ